

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА РАДА
МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
THE KING'S COLLEGE NEW YORK CITY
КАВКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ
СОЮЗ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІВ УКРАЇНИ
THE SWEDISH INSTITUTE
ПРОЕКТ ЄС-ПРООН «МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ГРОМАДУ»

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної наукової конференції

«СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ: МИРОТВОРЕННЯ У ГІБРИДНИХ ВІЙНАХ»

25 березня 2016 року

Запоріжжя

УДК: 316.334.3:316.4
ББК: С55.373.1
М 341

Редакційна колегія:

Лепський М.А., доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології та управління ЗНУ; *Бутченко Т.І.*, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ; *Скворець В.О.*, доктор філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціології ЗНУ; *Цокур Є.Г.*, доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології ЗНУ; *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології ЗНУ.

Науково-методичне редагування: *Кудінов І.О.*

Технічне редагування: *Ткаченко К.М.*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОЧНІСТЬ ВИКЛАДЕНИХ У ПУБЛІКАЦІЯХ ФАКТІВ
НЕСУТЬ АВТОРИ

Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: миротворення у гібридних війнах» (25 березня 2016 року, м. Запоріжжя) / Упор. І.О. Кудінов; ред. кол. М.А. Лепський, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур, І.О. Кудінов. – Запоріжжя : КСК-Альянс, 2016. – 119 с.

Збірник містить матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: миротворення у гібридних війнах» (25 березня 2016 року, м. Запоріжжя). У матеріалах ведуться обговорення актуальних проблем соціального прогнозування та форсайтних досліджень в контексті вдосконалення інструментарію систематизації та комплексування методів прогнозування та стратегічного соціального управління, а саме у визначенні соціального процесу у модальності майбутнього.

Видання збірника здійснено за підтримки
public agency “Swedish Institute”
(Slottsbacken 10, Box 7434, S-103 91 Stockholm, SWEDEN
+46 (0) 8 453 7800, si@si.se).

УДК: 316.334.3:316.4
ББК: С55.373.1
М 341

ЗМІСТ

Максим Лепський Миротворення в умовах гібридних війн.....	6
Володимир Скворець Власна концептуальна влада – умова цілісності українського суспільства.....	9
Віктор Антонюк Державна інформаційна політика України щодо протидії гуманітарній експансії РФ в умовах гібридної війни.....	11
Анна Аранжій Сучасний стан державної молодіжної політики в Україні (регіональний аспект).....	13
Аскад Ашурбеков Особливості політичних преференцій мешканців міста Запоріжжя після місцевих виборів 2015 року.....	15
Альона Бельман Прогнозування трансформації феномену соціального сирітства в умовах кризи.....	18
Юрій Білий Сутність феномену соціального партнерства.....	20
Маргарита Білоус Психологічна реабілітація дітей з ПТСР як складова соціальної роботи в умовах сучасної України.....	25
Олександр Білокобильський, Віктор Левицький Нові суб'єкти глобального протистояння: десекулярні альтернативи модерна.....	27
Ганна Бойко Групові тренінги як складова соціальної роботи з місцевою громадою	29
Ірина Бондаревич Перспективи дослідження поняття «інтелектуальна безпека» в контексті побудови стратегії виходу України з гібридної війни.....	30
Ірина Бондаренко Зайнятість населення України як аспект конструктивного розвитку України.....	32
Сніжана Бондаренко Роль громадських організацій України у сфері вирішення внутрішньодержавних територіальних конфліктів.....	36
Катерина Булавкіна Вплив релігійних TV-проповідей на свідомість молоді	40
Галина Глушкова Конфлікт несумісних нормативних систем як умова бунтовійни	41
Єлизавета Глухова Дослідження соціальної мобілізації сільських громад. Методологічні засади	44
Катерина Горбенко Миротворчий потенціал справедливості	45
Наталія Горло Роль іредентистського чинника у міждержавних політичних конфліктах	47
Ксенія Гуржи Особливості міського миротворення: теорія та світовий досвід.....	49

Алла Діброва Проблема політичного лідерства в практиці державно-управлінської діяльності сучасної України.....	51
Данило Додонов «Від міфу до логосу»: раціоналізація насилля в гібридних війнах.....	53
Роман Додонов «Розділені університети» – розділене суспільство	55
Віра Додонова Диалог как альтернатива военному противостоянию	57
Дарія Дудка Дослідження технології оптимізації соціально-психологічного клімату трудового колективу. Методологічні засади	59
Марина Еделєва Проблеми інформаційної безпеки в сучасному суспільстві	60
Лілія Зайцева Використання тренінгів у профілактиці девіантної поведінки у школярів-підлітків	62
Світлана Кальцева Особливості формування державної ідеології в умовах військових загроз.....	64
Анастасія Канакі Характерні риси жінки-політика у сучасному українському суспільстві	66
Аліна Кара Шляхи оптимізації системи допомог малозабезпеченим сім'ям в Україні.....	67
Олена Кіндратець Війна як чинник зміни світопорядку.....	69
Оксана Коваленко Професійна самореалізація в структурі цінностей працівника організації.....	70
Марина Колінько Топоси політичної сакралізації.....	71
Галина Комарова Чутки як специфічний спосіб масової комунікації у сучасному суспільстві	73
Анна Куценко Кібертероризм як сучасна технологія переформатування геополітичного простору	74
Анастасія Левченко Східне партнерство як напрям реалізації зовнішньої політики ЄС.....	76
Наталія Лепська Перспективи використання технологій «м'якої сили» в умовах гібридної війни.....	79
Юлія Мальована Особливості формування громадянської ідентичності в поліетнічних суспільствах	82
Ярослав Маляренко Щодо визначення поняття «соціальний проект»	84
Олег Масюк Вплив соціальної травми на формування сподівань в Україні.....	85
Галина Мірошниченко, Світлана Кальцева Диференціація інтересів в соціально-політичній діяльності	86

Григорій Мозолевич, Сергій Новосад Досвід використання логістичного підходу при реалізації соціальних проєктів на Дніпропетровщині	88
Владислав Надтока Гібридна війна як відповідь на основні тенденції розвитку збройних конфліктів майбутнього	89
Дарія Недбайло Роль психодіагностики у соціальній роботі з дітьми з неблагополучних сімей	91
Александр Повзло Філософія української політики в рамках мирової геополітики.....	93
Валентина Повзло Гуманистические проблемы экологии	96
Яна Радчук Формування спільної справи на території України	98
Катерина Смолянська Особливості дипломатії як інструменту несилового регулювання міжнародних відносин...	100
Олена Стариковська Генезис філософського осмислення феномена громадської думки.....	102
Карина Ткаченко Правове регулювання соціальної роботи з інвалідами в Україні.....	104
Віра Усик Молодь як визначальний двигун реформування країни	106
Наталія Фанагей Організація анімаційної діяльності в системі соціальної роботи зі школярами.....	107
Руслан Халіков Перспективи України в контексті гібридної війни на Близькому Сході.....	108
Віра Хапілова Конфлікт як форма міжособистісних відносин	110
Лілія Хорішко Неомодернізаційні аспекти у формуванні парадигми політичної модернізації.....	112
Яна Черкун Сравнительный анализ конфликта на востоке Украины и Цхинвальского конфликта	113
Анастасія Чупіс Трансформація державного управління та місцевого самоврядування в Великобританії наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.	115
ABOUT THE SWEDISH INSTITUTE	118

Максим Лепський
д.філос.н., професор,
декан факультету соціології та управління ЗНУ

МИРОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ВІЙН

Миротворення як процес врегулювання військових конфліктів до недавнього часу не знаходилося у центрі осмислення досліджень українських науковців та порядку денного експертного співтовариства. Це зрозуміло, оскільки мирне життя в Україні сприймалося як даність, та людей цікавили інші проблеми. Сучасний військовий конфлікт на Сході України та, сподіваємось, тимчасова втрата Криму поставили питання не тільки збереження цілісності України та її державності, а й питання, як можливо та повинно відбуватися миротворення та врегулювання цього конфлікту.

Сучасні війни, протистояння та конфлікти мають системний цілісний, а іноді дискретний характер, вони схрещуються та перехрещуються, формуються у комплекси та мають власне звучання, тому так швидко стало поширюватися поняття «гібридних війн», яке нібито «парасолькою» прикриває все багатоманіття смислів війни в Україні. Але введення поняття «гібридної війни» та навіть протилежного – «гібридного миру» – не вирішує питання про те, які заходи потрібно робити задля вирішення військового та інших конфліктів у геополітичному вимірі, внутрішньому вимірі (часовому – історичному, меморіальному та проектів майбутнього; територіальному – між частинами України та геополітичному протистояннях, у яких Україна має лімітрофний статус, міжнародному та внутрішньому політичних конфліктах за владу – у hard-; smart- та soft power війн), ціннісних, ідентифікаційних, смислових війнах та таке інше. Важливим для проведення дослідження стала участь у консорціумі «Університети за мир», що було запропоновано нашими грузинськими колегами з Кавказького міжнародного університету, Південно-кавказького інституту регіональної безпеки, які формують «Тбіліську ініціативу миру». Ця ініціатива підтримана Гіресунським університетом (Туреччина), Black Sea Centre for Strategic Research and Application.

Сучасне людство вже накопичило певний досвід вирішення військових конфліктів, що має відображення у міжнародних правових актах та діях, перш за все, Організації Об'єднаних націй (ООН). Зараз у гострий період історії України в умовах «гібридних війн» звертання до досвіду миротворення, як міжнародного досвіду, актуалізує дослідження процесу повернення країни до миру, бажано до кращого ніж попередній стан нашої держави. Тому дослідники факультету соціології та управління Запорізького національного університету з листопаду 2015 року по лютий 2016 року провели експертне опитування наших колег з 8 країн, щоб побачити свій стан очима експертів «ззовні». Анкета була підготовлена англійською, українською та російською мовами.

Відбір експертів відбувався методом «снігового кому» зі збереженням критеріальних вимог до експертів: досвід роботи, аналітичний авторитет серед колег, освіта. Деякі експерти, яких ми запрошували до нашого дослідження, відмовились брати участь у ньому, затягуючи час відповіді, визначаючи недосконалість формулювання, підбору понять для визначення тих або інших процесів творення миру, або, аргументуючи власну «некомпетентність у запропонованій тематиці». На жаль до нашого дослідження не долучилися експерти з США, Ізраїлю, Естонії, Німеччини, Австрії, Вірменії, Ірану, які також були запрошені. Не останнім аргументом відмови від участі у дослідженні став фактор відсутності бюджету дослідження, оплати роботи експертів. Але цей фактор став своєрідним критерієм відбору експертів за ознакою «небайдужості до долі України та її розвитку». Тому наш колектив безмірно вдячний експертам, що взяли участь у нашому дослідженні.

Охарактеризуємо перші результати нашого дослідження.

Відносно часової перспективи вирішення конфлікту в Україні експертам було запропоноване питання визначення характеру військового конфлікту в Україні та часу його вирішення:

Military conflict in Ukraine can be solved for a time span:

Военный конфликт в Украине может быть разрешен в следующий временной период:

Військовий конфлікт в Україні може бути вирішеним у такий часовий період:

The nature of the conflict Характер конфлікту Характер конфлікту	The term of solution Время разрешения Час вирішення	Expert answer Экспертный ответ Експертна відповідь
Short-term	Up to 1 year До 1 года	Yes / No
Middle-term	From 1 year to 5-7 years от 1 года до 5-7 лет	Yes / No
Long-term	From 5.7 to 20 years от 5-7 до 20 лет	Yes / No
Over the long-term	More than 20 years более 20 лет	Yes / No

Відповіді наших експертів можливо для наочності представити у наступній таблиці:

Expert	Short-term Коротко- строковий Кратко- срочный Up to 1 year До 1 года	Middle-term Средне- строковий Среднесрочный From 1 year to 5- 7 years От 1 года до 5-7 лет	Long-term Довго- строковий Долгосрочный From 5.7 to 20 years От 5-7 до 20 лет	Over the long-term Понад довгостроковий Сверх долгосрочный From 5.7 to 20 years От 5-7 до 20 лет
Канада	No	No	Yes	Yes
Гватемала	Yes / No	Yes	Yes / No	Yes / No
Польща	No	No	Yes	No
Туреччина	No	No	Yes	No
Грузія	Yes / No	Yes	Yes / No	Yes / No
Азербайджан	No	No	Yes	Yes
Білорусь	Yes / No	Yes	Yes / No	Yes / No
РФ	No	Yes	Yes	Yes
Впевненість експертів у тому, що цьому періоді вирішення конфлікту. Відповідь «ТАК»	–	4 експерта	5 експертів	3 експерта
Впевненість експертів у тому, що цьому періоді не відбудеться вирішення конфлікту Відповідь «НІ»	5 експертів	4 експерта		2 експерта
Невпевненість експертів у цьому терміні, але визначення можливості цього терміну у вирішення конфлікту Відповідь «ТАК / НІ»	3 експерта	–	3 експерта	3 експерта

Якщо розглядати перетини відповідей експертів більшість з них вважає що конфлікт має довгостроковий (від 5-7 років до 20 років) – 5 експертів та середньостроковий характер (від року до 5 – 7 років) – 4 експерта; та 3 експерта визначають можливість понад довгострокового характеру конфлікту (більш ніж 20 років). Найбільша впевненість не вирішення конфлікту визначено у короткостроковій перспективі – 5 експертів та середньостроковій перспективі – 4 експерта та лише два експерта визначають впевненість у неможливості понад довгострокової перспективи. Цікавим є те, що найбільша поляризація думок експертів пов'язана з варіантом середньострокового терміну вирішення конфлікту по 4 експерти (рівно половина) визначили відповіді «Так» або «Ні», невпевнених у цьому варіанті серед експертів не було, як власно, не було тих, хто вважає неможливість вирішення конфлікту у довгостроковій перспективі, відповідь «Ні» не обрав жодний з експертів.

Відповіді експертів можливо згрупувати за трьома типами. До першої групи можливо віднести відповіді експертів з Білорусі, Грузії та Гватемали, які визначають можливість вирішення конфлікту у період з 1 року до 7 років. До другої групи можливо віднести відповіді експертів з Туреччини та Польщі, які визначають довгостроковий характер конфлікту, вирішення його має період з 5-7 років до 20 років. До третьої групи можливо віднести відповіді експертів з Азербайджану, Канади та Росії, які визначають варіативний характер вирішення конфлікту у довгостроковій та понад довгостроковій перспективі, а експерт з РФ визначає також можливість до того ж середньострокової перспективи вирішення конфлікту.

На наш погляд, цікавим було відкрите питання щодо визначення історичних аналогій військовому конфлікту на Сході України. Було запропоновано назвати два аналогічних конфлікти, які були вирішені за допомогою ООН та два сучасних конфлікти, які ще не мають завершення. Було запропоновано навести аргументи, що відбивають схожість конфліктів.

Серед вирішених військових конфліктів за допомогою ООН лише експерт з Польщі визначив конфлікт 1918 року у Польщі, результатом якого було повернення Великого воєводства та Сілезії, а схожість із сучасною Україною полягає у прагненні до свободи та повстанському руси. Експертом наведені аналогічні ситуації у Руанді та Кореї. Експерт з Білорусі як обмежений приклад навів ситуацію у Югославії (Косово): «На сьогоднішній день не можу назвати жодного конфлікту, що торкається спірних територій, демонтажу держави, який би був успішно вирішений за допомогою ООН. У деякому ступені можливо вважати конфлікт у Югославії, але Югославія не є федерацією та до кінця конфлікт не був вирішений, якщо приймати сучасну ситуацію у Косово».

Серед сучасних, ще не вирішених конфліктів, найбільш часто зустрічається Нагорно-Карабахський конфлікт, який згадають експерти з Туреччини, Азербайджану, Білорусі. Абхазький (наводять експерти з Туреччини та Грузії) та Цхінвальський конфлікт (таке визначення йому надав експерт з Грузії, але цей конфлікт був визначений експертом з Білорусі як «війна Росії та Грузії»). Як сучасний не вирішений конфлікт визначається ситуація у Югославії експертом з Польщі. Цей конфлікт але у іншому контексті, як майже вирішений, наводить експерт з Білорусі, останній також згадує не вирішений конфлікт у Молдові (Придністров'ї).

Відносно схожій для України ситуації у Абхазії та Карабасі експерт з Туреччини визначає російський вплив та технологічний зміст конфлікту: «росіяни орієнтували де-факто ситуацію у обох конфліктах», «росіяни спрямовували і вірмени здійснювали де-факто ситуацію дійсну для Карабаху, що є схожим для аспекту вторгнення». У другому конфлікті також наводиться використання технології «посередництва».

Дещо схожими є аргументи відносно конфлікту у Нагорному–Карабасі експерта з Азербайджану: «Агресія держави відносно до іншої держави, під маскою підтримки "права людей на самовизначенню". Проте, це – тільки підтримка існуючого сепаратизму. Окупація територій державою-агресором. Встановлення договору припинення вогню, який є хитким, і часто порушується. Трансформація конфлікту від активного стану до «замороженого» т.і.». Експерт підкреслює технологічний та втаємничений зміст конфлікту, використання сепаратистів як безпосередніх суб'єктів конфлікту, прихований характер держави-агресора, як закулісного суб'єкту, та спрямованість конфлікту з активного до замороженого після встановлення хиткого миру.

Експерт з Білорусі також визначає технологічний характер конфлікту через посередництво сепаратистів, неостаточний характер «вибухонебезпечної замороженої ситуації» та керований характер з Москви. «Агресія Росії та підтримка сепаратистських республік з боку Росії. Хоча конфлікт є замороженим, ситуація залишається вибухонебезпечною та постійно нагнітається Москвою».

Ці експертні оцінки дозволяють у подальшому досліджувати військовий конфлікт на Сході України методом історичних аналогій та користатися досвідом вирішення ситуації з врахуванням можливих помилок. Інші питання дослідження та їх аналіз буде представлений дещо пізніше.

Список посилань

1. United Nations. Peacekeeping operations. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/peacekeeping/operations/peace.shtml>
2. United Nations. Peacekeeping operations. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>
3. United Nations. Charter. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter6.shtml>
4. United Nations. Charter. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>
5. United Nations. Overview. Peacemaking - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/Overview/uninbrief/peacemaking.shtml>
6. United Nations. Overview. Peacebuilding - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/Overview/uninbrief/peacebuilding.shtml>
7. United Nations. Overview. Peacekeeping - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/Overview/uninbrief/peacekeeping.shtml>
8. United Nations. Overview. Disarmament. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/Overview/uninbrief/disarmament.shtml>
9. United Nations. Peacekeeping operations. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml>
10. United Nations. Peacekeeping mandates/ - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/pkmandates.shtml>
11. Miroslav Jenča The Concept of Preventive Diplomacy and Its Application by the United Nations in Central Asia// Security and Human Rights 24 (2013) 183–194 © 2013 NHC DOI 10.1163/18750230-02402009 b P.183-184
12. United Nations Multilingual Terminology Database - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unterm.un.org/>
13. Кутейников А., Масляк О. От строительства мира к государственностроительству. Опыт ООН в разрешении международных конфликтов // Международные процессы. – 2013. – том 11. - номер 1 (32). январь-апрель. – - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intertrends.ru/thirty-second/Kuteynikov.pdf>

Володимир Скворець

*доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціології ЗНУ*

ВЛАСНА КОНЦЕПТУАЛЬНА ВЛАДА – УМОВА ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне українське суспільство зазнає впливу низки чинників, що загрожують цілісності соціального організму України. Вони пов'язані з утвореною в період незалежності моделлю соціального управління, тобто з олігархічно-бюрократичним устроєм. Наслідком цього устрою став відрив правлячих кіл від життєво важливих потреб народу України. Небезпечні чинники цих трансформацій є ретельно прихованими. Зовнішній погляд на життя людей в Україні не викликає стану занепокоєння, а ознайомлення з реальними суспільними процесами (депопуляція і стан здоров'я населення, бідність, безробіття, відчуження від влади, власності та життєво важливих ресурсів) є джерелом неспокою. Більшість дослідників визнають, що правлячі кола України не змогли використати для модернізації країни ті можливості, які виникли після проголошення незалежності. Українському суспільству загрожують процеси дезінтеграції та подальшого розколу.

Концептуальна влада – це влада людей, здатних породжувати в суспільстві соціальні процеси, що охоплюють життя суспільства протягом багатьох поколінь і протікають згідно розробленої концепції. Ця влада – це двояке явище: з одного боку, це влада концептуально владних людей, а з іншого боку, це влада конкретної концепції (системи ідей), що домінує над суспільством [1, с. 123]. Ця влада акумулює світоглядну інформацію, що відображає загальний хід розвитку, і на основі цього формує концепції досягнення цілей розвитку країни. При цьому

відсутність у держави власної концепції становлення і розвитку означає не відсутність у ній концептуальної влади, а управління нею за чужою концепцією [1, с. 124].

Є незаперечні докази того, що управління українським суспільством весь період незалежності здійснювалося за чужою концепцією. По-перше, в 90-х роках ХХ ст. правлячі кола України провели реформи (за моделлю економістів чиказької школи М. Фрідмана і Ф. Хайєка), які призвели до руйнування економічної системи і падіння ВВП до 2000р. майже в 2,5 разу. По-друге, з початку реформ суспільство занурилося в системну кризу, з якої ніколи не виходило. По-третє, ці реформи призвели до демографічної кризи, в результаті якої в демографічному Звіті ООН (2001 р.) український народ визнано «вимираючою нацією». По-четверте, управління реформами 90-х років ХХ ст. в Україні здійснювалося з участю іноземних радників (Дж. Сакс, Л. Фаоро, А. Ослунд, О. Гаврилишин), які, цілеспрямовано знищуючи економіку України, старанно розчищали простір для діяльності іноземних ТНК на її території і виконували роль економічних вбивць. По-п'яте, заради власного збагачення «еліти» України постійно ігнорували національні інтереси українського народу. По-шосте, пріоритет зовнішніх орієнтирів інтеграції в політиці правлячих кіл та ігнорування необхідності внутрішньої інтеграції призвели до соціокультурного розколу українського суспільства, а потім – і до втрати територіальної цілісності України. По-сьоме, правлячі кола України виявилися неспроможними до розробки власної концепції управління суспільством (не вдалося розробити і втілити в життя ані захоплюючу національну ідею, ані привабливий суспільно-політичний ідеал, ані життєздатну національну стратегію розвитку країни), натомість усі Президенти України жили «чужим розумом».

На жаль, сформовані після Євромайдану владні структури України не змогли переорієнтуватися на національні інтереси українського народу. За оцінкою М.Томенка, нове керівництво країни піклується про дотримання інтересів міжнародних корпорацій, ігноруючи державні інтереси. Новий уряд перетворився на «уряд зовнішнього управління», а іноземці в ньому більше працюють на західний бізнес, ніж на українську економіку.

Чимало українських дослідників визнають перетворення України із суб'єкта міжнародних відносин в об'єкт, долю якого вирішують провідні геополітичні гравці (США, Росія, Євросоюз). В процесі припинення війни та реінтеграції Донбасу в Україну глобальні суб'єкти безумовно відіграють позитивну роль, але саме вплив цих суб'єктів на Україну значною мірою спричинив конфлікт у Донбасі. На порядку денному життя українського суспільства стоїть питання не лише відновлення територіальної цілісності України, але й відновлення соціокультурного простору.

Умовою відновлення єдності та цілісності українського суспільства є широкий суспільний діалог та досягнення Українського консенсусу всіх регіональних еліт і громадян України щодо встановлення соціального порядку та консолідації суспільства навколо національних інтересів. Саме суспільний діалог об'єднає інтелектуальні й духовні сили народу в процесі створення власної концептуальної влади, яка необхідна для виживання в умовах глобалізації, боротьби за ресурси та інформаційно-психологічних війн. Фахівці доводять: «необхідно виробити життєздатну і національно орієнтовану концепцію розвитку свого народу, що ґрунтуватиметься на світоглядній доктрині та національній ідеології. В інформаційному плані вони мають охоплювати ефективну концептуально-методологічну базу, визначення коріння свого народу та перспектив його вписування в Глобальний історичний процес» [2, с. 136].

Отже, власна концептуальна влада є основою відновлення цілісності та модернізації українського суспільства.

Список посилань

1. Солонько И.В. Феномен концептуальной власти: социально-философский анализ: монография / И.В. Солонько. – 3-е изд., перераб. и доп. – М., 2011. – 304 с.
2. Сенченко М.І. Латентна світова інформаційна війна / М.І. Сенченко. – Київ: ФОП Стебляк, 2014. – 384 с.

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ГУМАНІТАРНІЙ ЕКСПАНСІЇ РФ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

На початку ХХІ ст. російським керівництвом взято курс на зміцнення влади та посилення впливу російської держави на міжнародній арені. Потреба повернення Росією статусу наддержави, яка повинна брати участь у формуванні основ світопорядку, пояснюється російськими ідеологами існуванням окремої “великої російської цивілізації”. Успіх політики відновлення статусу “наддержави” неможливий без населення, духовних надбань і ресурсів України[1, с.102].

Саме тому, у рамках гібридної війни, складовою частиною якої є гуманітарна експансія, Російська Федерація активно здійснює смислову війну проти України, частиною якої є імперська ідеологія “русского мира”. Остання інфільтрується в українське суспільство передусім внаслідок багатовекторної гуманітарної експансії, здійснюваної на релігійному, інформаційному, освітньому, мовному, культурному підґрунті.

Інформаційно-психологічна агресія Росії у рамках гібридної війни проти України, за своєю інтенсивністю є безпрецедентною в ХХІ столітті. У зв’язку з цим, пріоритетним завданням державної інформаційної політики України у контексті забезпечення політичної безпеки є протидія деструктивним пропагандистським впливам Російської Федерації на українське суспільство[2].

Сучасна державна інформаційна політика стає невід’ємним складником системи національної безпеки. Особливо це відчутно, коли існують зовнішні впливи, що мають на меті дестабілізацію ситуації в країні, спрямовані на підрив довіри громадськості до влади, демонтаж наявної системи управління. Позитивним є те, що міжнародна думка стосовно подій у нашій державі чітко та однозначно ідентифікує Російську Федерацію як країну-агресора, а ключові гравці світової політики активно долучилися до інформаційної протидії пропаганді РФ.

Незалежно від наявності позитивних здобутків України в організації протидії російській інформаційній агресії, в українській державній інформаційній політиці мають місце ряд недоліків, які заважають ефективній її реалізації. Зокрема: недосконалість галузевої нормативно-правової бази; гострий брак системної, комплексної та ефективної державної політики розвитку інформаційного суспільства; громіздка й непродуктивна система державного управління та регулювання, відсутність кореляції між стратегічними проектними документами і реальною адміністративно-політичною та регуляторною практикою держави; хронічне недофінансування сфери з Державного бюджету, недосконалі й непрозорі механізми її фінансування; недостатня розвиненість національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури тощо[2]. У 2015 р. названі проблеми ще більше загострилися через тимчасову окупацію українських територій та воєнно-політичне протистояння на сході країни. До них додалися економічна нестабільність і девальвація національної валюти, непередбачуваність державної регуляторної політики, загальна невизначеність ситуації та екстремальні умови роботи для суб’єктів інформаційної сфери на окупованих територіях

Україні у процесі реалізації державної інформаційної політики щодо протидії російській пропаганді та гуманітарній експансії доцільно здійснити наступні кроки:

1. Зосередитися на ефективному впровадженні у національний інформаційний простір суспільного мовлення, відновлення довіри населення до українських ЗМІ, впровадження прозорості медіа-ринку та проведення його демонополізації, що створить умови для розвитку незалежних ЗМІ. Потрібне розширення на території України можливостей кабельних мереж країн ЄС і США, забезпечення присутності українського якісного інформаційного продукту у

супутникових мережах, які спроможні проникнути у мас-медійний простір Росії та союзних їй країн пострадянського простору.

2. В умовах інформаційної війни, доцільно зосередити зусилля на контролі за діяльністю різноманітних Інтернет-ресурсів України, які можуть створюватися російськими спецслужбами в соціальних мережах з метою координації і організації дестабілізаційних процесів в українському суспільстві, а також консалтингових компанії, що діють в політичних, економічних, соціальних сферах та можуть бути прикриттям для розвідувальної діяльності іноземних спецслужб.

3. Приділити увагу роботі з елітами сусідніх країн (бізнесом, політиками, діячами культури). Створити інформаційний продукт для вказаної категорії осіб, який повинен відрізнятися рівнем ерудованості від інформаційного продукту масового споживання. Організувати для даної соціальної групи бізнес-конференції, дискусії, зустрічі, форуми, “виїзний політичний туризм”, прес-тури тощо. Налагодити співпрацю з експертами громадських організацій з інших держав, створювати спільні проекти для поширення української позиції у світі.

4. Сконцентрувати увагу на роботі з представниками регіональних ЗМІ (областей, районів, міст тощо). Ініціювати заходи щодо їх поступової добровільної організації у єдину команду та формування єдиної інформаційної стратегії дій. У роботі з даною категорією журналістів, спрямувати зусилля на реалізацію завдання щодо повернення довіри народу до національних ЗМІ та у цілому до української влади.

5. Необхідно вжити заходи щодо налагодження ефективної політ-інформаційної роботи у військах із залученням представників ЗМІ. Зосередити зусилля на поширенні не тільки тенденційної політичної інформації, але й реалізації інформаційних заходів щодо стабілізації психологічного стану військовослужбовців АТО, які діють в умовах постійного психологічного напруження і російської пропаганди. Створити умови для плідної співпраці представників засобів масової інформації з командуваннями військових формувань.

6. Розглянути можливість створення волонтерських політінформаційних бригад із числа досвідчених представників центральних і регіональних ЗМІ, волонтерських громадських організацій, студентів, творчих людей сучасного мистецтва та музики тощо. Завданням зазначених формувань повинно бути поширення суспільно-важливої інформації та проукраїнської позиції в українському суспільстві, підвищення рівня патріотизму у громадян до своєї держави, особливо, серед населення Сходу та Півдня України. В політінформаційному волонтерстві пріоритет надавати населенню малих районних міст та сільської місцевості. Зазначену місію можна здійснювати як самостійно, так і в поєднанні з музикальними турами молодих виконавців, спортивними і культурно-мистецькими заходами тощо. З цією метою, доцільно, налагодити тісну співпрацю з Міністерством культури України.

7. Зосередити зусилля на формуванні політики історичної пам’яті України, у рамках якої приділити увагу: формуванню засад та нормативно-правового забезпечення розвитку даного типу політики з чітким визначенням її суб’єктів і механізмів координації та контролю; посиленню науково-експертного супроводження гуманітарної політики держави та надання їй системного характеру; деконструкції міфу “спільноруської” єдності; подоланню радянсько-російської історичної міфології; конструюванню україноцентричних уявлень про минуле; інкорпорації в сучасний європейський соціокультурний простір правдивої української історії, національної пам’яті; формуванню європейської стратегії репрезентації історичного минулого.

8. Особливо важливо сконцентруватися на розвінчуванні міфів російської пропаганди на Сході України та в Криму. У протидії російському пропагандистському впливу доцільно займати наступальну позицію, а не вживати “оборонні” заходи, так як у психологічному сенсі, виправдання об’єкта атаки породжують у населення асоціації його винуватості. Для контрпропагандистського наступу на агресора (а також, належного державотворення та ствердження позицій на міжнародній арені) державна інформаційна політика України, поряд з реалізацією контрпропагандистських заходів, потребує ефективних стратегічних комунікацій із власним загальноукраїнським наративом, узгодженими діями державних

структур і сектором громадянського суспільства довкола цього нарративу, підтримкою західноєвропейських партнерів. На відміну від моделі “пропаганда/контрпропаганда”, стратегічні комунікації - це побудова цілісного світосприйняття та просування його на всіх рівнях, в усіх регіонах та всіма державно-управлінськими методами.

Список посилань

1. До щорічного послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році”: Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України// Аналітична доповідь. – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Лозовий В.С. "Інтерпретації історії у політиці Російської Федерації як загроза національній безпеці України". Аналітична записка/ Інститут стратегічних досліджень при Президенті України/ № 16, Серія “Гуманітарний розвиток”/ 2015 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1796/>

Анна Аранжій

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ (РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

Реформи та зміни в усіх ланках суспільного життя актуалізують вирішення суспільно-політичних проблем і, зокрема, проблеми вдосконалення взаємостосунків держави і молоді. Адаже взаємини держави і молодого покоління не тільки відображають труднощі та суперечності перехідного періоду, але й самі впливають на хід соціально-економічних та політичних перетворень. Тому необхідна цілісна і життєздатна політика держави стосовно такої великої й специфічної соціально-демографічної групи, як молодь. В такий спосіб, державна молодіжна політика є об’єктивною передумовою соціалізації молодого покоління, забезпечення діалектичної наступності поколінь у суспільстві, гармонійного його розквіту.

Державна молодіжна політика є діяльністю держави, що спрямована на створення правових, економічних, соціальних, організаційних умов реалізації молоді, розвитку молодіжних організацій та інших інститутів громадянського суспільства, що діють у сфері вирішення проблем сучасної молоді. Такий зміст державної молодіжної політики передбачає наявність розвиненої системи координації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства на різних рівнях вироблення та реалізації цієї політики, а також активної участі самої молоді, адже остання найкраще знає свої потреби та може ефективно впливати на вирішення молодіжних проблем.

Ми повністю погоджуємось з тим, що молодь – це майбутнє суспільства, його майбутній стан та перспектива реалізації подальшого розвитку, а отже, молодь – це втілення в часі. Молодь є головним стратегічним суспільним ресурсом, що містить у собі незаперечний інноваційний потенціал, потребує з боку держави особливої уваги, що вказує на необхідність вироблення нових та вдосконалення існуючих механізмів реалізації державної молодіжної політики. Певною мірою це враховується у межах формування моделі державної молодіжної політики на рівні держави та регіону [4, с. 60].

На початку 90-х років ХХ ст. вчені Українського інституту соціальних досліджень М. Ф. Головатий, В. А. Головенько, Н. М. Комарова, Я. В. Немирівський, О. О. Яременко та інші на основі опрацювання теоретичних надбань та практичного досвіду як вітчизняного, так і зарубіжного, науково обґрунтували й виробили головні принципи, напрями та механізм реалізації сучасної державної молодіжної політики в Україні. Значну увагу основним засадам цієї специфічної діяльності держави приділяли В. В. Барабаш, В. П. Бачигін, В. П. Борзов, А. С. Матвієнко, В. С. Плохій, І. О. Хохленков багато інших, практична діяльність яких була тісно пов’язана з молоддю. У подальшому ці наукові та методичні доробки стали стрижневими при розробці, здійсненні та науковому дослідженні окремих аспектів молодіжної політики на місцях.

Найвідчутнішою для молоді є реалізація державної політики на регіональному рівні, де безпосередньо вирішується більшість проблем молоді: створюються необхідні умови для

соціального розвитку та відбувається безпосередня взаємодія молоді та державних структур. Саме тут вона проявляється як важливий механізм залучення молодого покоління до процесів соціалізації, стає доступною його широкому загалу для розуміння, оцінки й сприйняття. Вдосконалення та ефективна реалізація державної молодіжної політики на регіональному рівні є підґрунтям дієвої системи соціалізації молоді, її громадянського становлення в інтересах як самої молодої людини, молодого покоління в цілому, так і регіону, держави одночасно [2, с. 132].

На сьогодні державні службовці, що працюють в сфері реалізації молодіжної політики, здійснюючи свої функції ставлять перед собою додатково завдання щодо підвищенні довіри молоді до державних органів, адже практика минулих років значно вплинула на цей фактор. Прямим результатом є революційні події останніх трьох років на території України. Разом з цим молоде покоління стало найбільш активним у державотворчих процесах та удосконаленню українського суспільства в усіх сферах на національному, регіональному та територіальному рівнях. За результатами соціологічного дослідження «Молодь України - 2015», проведеного GfK Ukraine на замовлення Міністерства молоді та спорту України за фінансової підтримки установ ООН в Україні, 54 % молодих людей брали участь у громадських ініціативах (на протязі 2015 року), але лише 5% брали участь в обговоренні законопроектів або бюджетів (державний або місцевий рівень). Такі показники відображають сучасний стан активності молоді у всіх регіонах.

На сьогодні державна молодіжна політика будується на принципі дуже важливого, на наш погляд, принципі: «Ніяких рішень для молоді без молоді». Такі положення відображені в Концепції «Молодь України» на 2016-2020 рр. (розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки» від 30.09.2015 р. №1018-р) та Указу Президента України «Про Стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року» від 27.09.2013 р. № 532/2013. На прикладі запорізької області розроблено Комплексну обласну програму з оздоровлення та відпочинку дітей, підтримки сім'ї, молоді, гендерного паритету та протидії торгівлі людьми на 2012-2016 роки (згідно рішення №8 одинадцятої сесії Запорізької обласної ради від 24.11.2011 року) та окремих положень з певної специфіки. Сукупність даних законодавчих актів формує державну молодіжну політику в кожному окремому регіоні та відповідно визначає напрямки.

Відтак, визначено наступні пріоритети державної молодіжної політики: формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання; здоровий спосіб життя молоді; розвиток неформальної освіти; зайнятість молоді; житло для молоді; партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб [6].

На нашу думку, перспективою для розвитку співпраці між молоддю та державою є налагодження механізму прямої співпраці та конструктивного поєднання зусиль молодіжних громадських організацій, ініціатив, рухів самої молоді та державних установ на засадах взаємоповаги, категорично відкидаючи прояви нетерпимості і непорозуміння. А саме поєднання реалізації молодіжної політики та прийняття важливих рішень щодо побудови молодіжної політики (на державному, регіональному та місцевому рівнях) за активної участі самої молоді. Наступне – залучення молоді до роботи в органах державної влади та місцевого самоврядування, що повинно сприяти покращенню ситуації в напрямі боротьби з корупцією [5].

Діяльність регіональної молодіжної політики поширюється на всі райони, що входять до адміністративно-територіального устрою області. Проблема функціонування районних відділів молоді полягає у тому, що зазвичай є додаткове навантаження іншими напрямками роботи (фізичної культури, спорту, освіти, сім'ї, дітей) та мають недостатню кількість молодіжних працівників.

Важливими аспектами державної молодіжної політики є забезпечення матеріальним благами та покращення рівня життя: житло для молоді та працевлаштування з подальшою перспективою кар'єрного зростання. На сьогодні кредитування молодіжного житла та будівництва нового житла є недостатньо доступним для молоді про це свідчать показники

вищезазначеного соціологічного дослідження. Цей фактор прямо пов'язаний з мінімальним заробітком та можливостями працевлаштування молоді [1, с. 56].

Досвід провідних європейських країн доводить, що інвестування в молоду людину є ключовою передумовою інноваційного розвитку суспільства, становлення сучасної конкурентоздатної економіки, розвитку всіх суспільних сфер. Іншими словами, задача держави і суспільства – підтримати позитивні прагнення молоді, створюючи при цьому необхідний напрям її діяльності, що буде відображатися в стратегії молодіжної політики будь-якої держави, яка піклується про своє майбутнє [3, с. 286].

Молодь має право мати власні, відмінні від державних, інтереси та пропонувати свої варіанти задоволення своїх власних потреб. Задача науковців та державних діячів полягає в наданні молоді допомоги в межах визначеної ідеології, яка повинна бути зрозумілою і прийнятною молоддю. Без цього не може бути реалізації як молодіжної політики, так і державної політики в цілому.

Отже, майбутнє суспільства можна побачити в тому новому поколінні, яке живе і діє сьогодні у вигляді дитячої та молодіжної спільноти. Сучасна молодь – це потенційне доросле суспільство завтра.

Список посилань

1. Головатий М. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану / М. Головатий // Український соціум. – 2002. – № 1. – С. 54–62.
2. Донченко Т. Основні моделі державної молодіжної політики : закордонний та вітчизняний досвід / Т. Донченко // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 18/19. – С. 126–133.
3. Сторожук Р. Соціалізація молоді як завдання реалізації молодіжної політики / Р. Сторожук // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф., 31 жовтня 2007 р. : у 2 т. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – С. 274–276.
4. Коваль Г. Сутність державної молодіжної політики / Г. В. Коваль // Наукові праці : Науково-методичний журнал. Державне управління. – 2011. – Том 159. Випуск 147 – С. 58–62.
5. Перепелиця М. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) / М. П. Перепелиця. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 1018-р «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-%D1%80>.

Аскад Ашурбеков

*старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи
Класичного приватного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ МІШКАНЦІВ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ ПІСЛЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 2015 РОКУ

Одним із наслідків радикальних соціально-політичних перетворень в сучасній Україні є запуск процесу подолання надмірної централізації влади. Політичний клас дійшов до висновку, що порядок, згідно з яким більшість рішень у соціально-економічній сфері приймається в центрі, вже не задовольняє потреби підвищення ефективності управління державою. Нагальною є децентралізація влади, надання регіонам більше повноважень у вирішенні питань соціально-економічній, політичній і культурній сферах. Цьому процесу мають сприяти соціологічні дослідження, зокрема у рамках соціології регіонів.

Процес регіоналізації має не тільки організаційну та юридичну основу, а й обумовлений таким суб'єктивним фактором як різниця у політичних перевагах населення різних регіонів країни. Урахування специфіки переваг населення певного регіону у процесі регіоналізації дозволить більш виважено приймати рішення у будь якій сфері суспільства і глибше розуміти процеси, що відбуваються в регіоні і країні в цілому.

Рівень підтримки учасників мерських виборів після місцевої кампанії 2015 року

Якби вибори мера міста Запоріжжя відбулися наступної неділі за кого із кандидатів ви віддали свій голос?	Результати дослідження (рейтинг)	Результати першого туру виборів 2015 р.
Буряк Володимир	39.9	31.8
Фролов Миколай	8.2	13.0
Гришин Ярослав	6.1	12.3
Сін Олександр	3.9	9.4
Кальцев Сергій	3.8	8.7
Старух Олександр	2.0	6.1
Василенко Богдан	1.6	2.6
Завгородня Наталя	1.5	2.1
Зотов Валерій	1.1	4.0
Книш Тимур	0.9	3.3
Інший кандидат	2.5	6.7
Важко відповісти	28.5	-

Таблиця 2

Рівень підтримки політичних партій після місцевої кампанії 2015 року

Якби вибори до Запорізької міської ради відбулися наступної неділі за кандидатів від якої політичної партії Ви проголосували?	Результати дослідження (рейтинг)	Результати виборів 2015 р.
"Опозиційний блок"	19.4	24.3
"УКРОП"	9.8	11.0
"БПП - "СОЛІДАРНІСТЬ"	9.4	10.6
"Наш край"	6.8	8.1
ВО "Батьківщина"	4.8	7.0
"САМОПОМІЧ"	4.1	7.2
Радикальна партія	2.9	4.0
ВО "Свобода"	2.3	3.0
"НОВАЯ ПОЛИТИКА"	2.3	10.7
"Відродження"	1.5	1.5
Інша партія	2.3	12.6
Важко відповісти	34.4	

Результати місцевих виборів 2015 року показали суттєві відмінності підтримки політичних партій в різних регіонах країни. Слід виокремити, що в регіонах Західної та Центральної України симпатії виборців були на стороні партій, що здобули популярність під час Революції Гідності (Блок Петра Порошенко, Самопоміч, УКРОП ті ін.), то мешканці Південно-Східного регіону в більшій мірі проголосували за умовно консервативні партії Опозиційний блок, Наш край, Нова політика, Відродження. Подібна тенденція мала чітке вираження і в м. Запоріжжя.

При цьому в Запоріжжі представники умовно консервативних партій отримали більшість у міській раді, а також посаду мера.

Слід зазначити, що і після місцевих виборів преференції та політичні погляди запоріжців продовжують відрізнятися від преференцій та поглядів областей Західної і Центральної України.

Зазначену гіпотезу підтверджують результати соціологічного дослідження компанії Independent Researching Group, проведеного в січні 2016 року. Опитування проводилося в

місяцях масового скупчення людей методом особистого формалізованого інтерв'ю. Вибірка була сформована за квотним принципом, репрезентативна населенню м. Запоріжжя за статтю, віком та районом проживання. Об'єм - 700 респондентів. [1]

Як бачимо з результатів дослідження загальна тенденція підтримки політичних партій та кандидатів в мери збереглась.

В умовах коли в країні відбуваються такі актуальні та загальнодержавні процеси як Антитерористична операція та декомунізація цікавим є відношення запоріжців до цих процесів.

Важливим є те, що не зважаючи, що на центральному рівні ці процеси декларуються як безповоротні та такі, що підтримуються населенням всієї держави, регіональні показники свідчать про протилежне.

Таблиця 3

Відношення до декомунізації

Як на Вашу думку повинен виконуватися закон про декомунізацію?	%
Необхідно знести пам'ятники, але не перейменовувати вулиці	2.7
Необхідно перейменувати лише частина вулиць (проспектів, площ і т.д.) і демонтувати деякі пам'ятники	6.4
Необхідно перейменувати вулиці (проспекти, площі і т.д.), але не зносити пам'ятники	6.9
Необхідно перейменувати вулиці, (проспекти, площі і т.д.), а також знести пам'ятники радянської епохи	8.6
Нічого не потрібно робити.	64.8
Важко відповісти	10.6

Таблиця 4

Відношення до Антитерористичної операції

Як Ви відносите до Антитерористичної операції?	%
Повністю підтримую	17.7
Скоріше підтримую	20.5
Скоріше не підтримую	16.7
Повністю не підтримую	35.4
Важко відповісти	9.6

Подібна ситуація свідчить про значні відмінності в сприйнятті та відношенні до процесів на рівні держави та регіональному рівні. Якщо прийнятий курс на децентралізацію є остаточним, то врахування регіональної специфіки при прийнятті загальнодержавних рішень є обов'язковим. В доповіді фугують тільки окремі розбіжності між прийнятими рішеннями на центральному рівні та специфікою їх сприйняття на регіональному рівні.

Для подолання цих протиріч представникам державної влади на центральному рівні пропонується наступний алгоритм при прийнятті рішень, що стосується всього населення держави.

1. Застосування соціологічних досліджень для моніторингу громадської думки населення всіх регіонів щодо актуальних суспільно-політичних процесів держави.
2. Проведення соціологічних досліджень перед розробкою та впровадження проектів чи законодавчих змін.
3. Адаптація державної політики з урахуванням регіональної специфіки.
4. Моніторинг впровадження тих чи інших рішень та внесення коректив з огляду на реакцію населення регіонів.
5. Проведення більш адресної просвітницької роботи з населенням різних регіонів щодо прийнятих управлінських рішень.

Подібний алгоритм дозволить запобігти прийняттю деструктивних рішень, додасть до державної політики консолідуючої складової та буде дієвим проявом децентралізації.

Список посилань

1. Результати соціологічних досліджень мешканців м. Запоріжжя 23-24 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irg.org.ua>

Альона Бельман

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

ПРОГНОЗУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Глибокі соціальні потрясіння, що відбуваються в нашому суспільстві за останні роки, кризовий стан економіки, культури, освіти катастрофічно погіршують умови життя і виховання дітей. Сім'я зіткнулася з новими проблемами втратила здатність виконувати життєво необхідні функції, про що свідчить виникнення нового феномену українського суспільства соціального сирітства. Проблема ускладнюється і тим, що спостерігається стрімке збільшення кількості дітей-сиріт без видимих на те причин.

Соціальне сирітство – відносно новий феномен в житті українського соціуму. Поява цього явища засвідчує про кризу інституту сім'ї, нездатність її протистояти соціально-економічним та політичним перетворенням. Соціальні сироти – це особлива соціально-демографічна група дітей, які мають родину, але залишилися без піклування батьків за соціально-економічними, психолого-педагогічними та іншими причинами.

Негативним наслідком вказаного феномену є його безпосередній вплив на процес соціалізації підростаючої особистості та поява деструктивних проявів в її поведінці.

Основна проблема полягає в наступному: незважаючи на успішне вирішення багатьох суспільних завдань, розширення меж реалізації людських можливостей, масштаби соціального сирітства не зменшуються, а зростають, а саме воно набуває нового вигляду та різноманітних форм. Окрема проблема полягає у виявленні соціально-психологічних наслідків соціального сирітства, механізмів регуляції поведінки особистості та визначення заходів, які могли б протидіяти прогресуючим масштабам соціального сирітства.

Проблеми сирітства знайшли своє відображення в роботах таких дослідників як: Догалевская А.І., Кравченко А.І., Максимов Є.І., Мельников В.П., Холостова Є.І., Сафонова Т.Я., Павленок П. Д. Капська А та багато інших.

Визначимо головні поняття:

Діти-сироти - це діти, які не досягли віку повноліття, у яких померли батьки. [3, с.66]

Соціальний сирота - це дитина, яка має біологічних батьків, але вони з якихось причин не займаються вихованням дитини і не дбають про нього . Це і діти, батьки яких юридично не позбавлені батьківських прав, але фактично не піклуються про своїх дітей . [3, с.65]

Соціальне сирітство - це соціальне явище, яке обумовлюється наявністю в суспільстві дітей, які залишилися без піклування батьків внаслідок позбавлення їх батьківських прав, визнання батьків недієздатними, безвісно відсутніми і т.д. [3, с.65]

Термін «соціальне сирітство» досягло свого поширення, починаючи з 50-х років ХХ століття, та полягає у відчуженні, розриву зв'язку між світом батьків і дітей, певним дефіцитом поваги до дитини, її індивідуальності, незахищеністю від певних проявів середовища.

А у 80-ті роки ХХ століття у науковій літературі використовується термін «соціальний сирота», що пов'язаний з ростом кількості «дітей вулиці», відображає характер взаємовідносин державних інститутів та громадських у процесі реалізації економічних, соціальних та правових гарантій захисту дитини у сім'ї, школі, соціумі. Акцент у визначенні явища «соціального сирітства» перекладається на суспільство, яке не створює достатніх фінансових, матеріальних та загальних соціальних умов для виконання кожною родиною , кожним з батьків своїх обов'язків[2, с.224].

Соціальне сирітство неможливо розглядати як явище тільки психологічне чи соціальне. Це поняття є досить інтегральним, що відображає різні прояви соціального та психолого-педагогічного неблагополуччя особистості, незалежно від його першопричин, природи та ступеню прояву.

Сутність «соціального сирітства» трактується як особливий стан дитинства, обумовлений його місцем в умовах певної соціальної структури, у системі соціальних відносин суспільства, що розглядає усіх дітей, які залишилися без належної опіки та виховання, поза залежністю від соціального статусу батьків.[4, с.32]

При цьому в соціокультурній перспективі соціальне сирітство характеризується послабленням поля соціального контролю з боку базисних соціальних інститутів (сім'ї, школи), порушенням процесу міжособистісної комунікації, обмеженням доступу до необхідних ресурсів та можливостей індивідуального розвитку.

В теперішній час у нашій країні до «соціальних сиріт» відносять такі групи неповнолітніх:

- безпритульні діти, діти які не мають постійного місця проживання у зв'язку із втратою батьків, асоціальними формами поведінки дорослих в сім'ї;
- діти яких вигнали з дому батьки;
- бездоглядні діти - діти які мають певне місце проживання, але вимушені перебувати на вулиці в результаті матеріальної неспроможності опікунів (родичів, бабусь, дідусів), психічних розладів батьків, байдужого ставлення останніх до виховання дітей;
- діти-втікачі із виховних установ – діти які зазнали психологічного, фізичного та сексуального насильства в закладах інтернатного типу та притулках;
- діти-втікачі із зовні благополучних сімей – діти з високим рівнем конфліктності, патохарактерологічними особливостями, відхиленням у психічному та особистісному розвитку;
- діти які за своїми психологічними ознаками схильні до постійного перебування на вулиці – діти позбавлені систематичного батьківського піклування; аутсайтери шкільних колективів;
- діти з яскраво вираженими ознаками важковиховуваності, діти з діагнозом дромоманія – схильність до бродяжництва та подорожування [5, с.22].

Таким чином, попри технології які впроваджуються, сучасні моделі роботи з родиною - гострота проблеми соціального сирітства і інституціоналізації системи соціального захисту дітей зберігається, чому сприяє високий рівень соціальних негараздів.

Розвитку соціального сирітства сприяє невисока ефективність системи соціального захисту дітей. У результаті найчастіше виявлення соціальних сиріт відбувається запізно. До того у більшості дітей на даний момент виявлення вже є численні проблеми зі здоров'ям, соціальному розвитку й фізичному вихованні, що у свою чергу негативно відражається на перспективі їх успішного влаштування у прийомні сім'ї.

Основні зусилля досі скеровуються на виявлення та улаштування дітей, вже котрих позбавили батьківської опіки. Допомога сім'ям та дітям будується як набір окремих послуг, найчастіше нескоординирована і вибудована як процес реабілітації. У недостатній мірі поширені й використовуються сучасні технології профілактичної роботи.

Високий рівень соціального сирітства у сфері, неповна реалізація пріоритету профілактичної роботи з ранній стадії сімейного неблагополуччя свідчить про недостатню ефективність заходів для реалізації соціальної політики органів виконавчої влади сфері профілактики соціального сирітства.

Можна зробити висновок, що для подолання соціального сирітства необхідним є створення єдиної стратегії виховання, в якій би різні виховні інститути не протидіяли, а доповнювали один одного, та діяльність яких була б спрямована на успішну соціалізацію всіх категорій дітей. Централізованість дій у поєднанні з комплексним підходом, спрямованим на створення умов для нормального виховання наступного покоління, як в родині, так і за її межами, дадуть реальний шанс виростити повноцінних громадян суспільства, які на належному рівні зможуть нести відповідальність за його нормальний розвиток і процвітання.

Список посилань

1. О. В. Безпалько - Соціальна педагогіка Київський міський педагогічний університет Імені Б. Д. Грінченка
2. Л.Слюсар – Проблема соціального сирітства . Вісник пенсійного фонду України. 2011 №8

3. Красножон Т.В.- Соціальне сирітство в Україні, як соціально – педагогічне явище/Т.В.Красножон //Вісник – Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини.2009.- №3
4. Дубровська М. Профілактика соціального сирітства // Соціальна робота. - 2006, № 1. С. 58-60.
5. Соціальна педагогіка: Курс лекцій // За загальною ред. М.А. Галагузова - М., «Владос», 2000.

Юрій Білий

здобувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

У сучасному глобалізованому світі, який шукає вихід із економічної кризи треба звернути увагу на ті перетворення соціального життя, які відбуваються сьогодні та вимагають ретельного дослідження. Так, спостерігаються певні зміни у всіх сферах діяльності суспільства, що призводять до появи нових форм партнерської соціальної взаємодії, детермінованих, насамперед, цілепокладанням діючих соціальних суб'єктів. Зазначені зміни дуже потрібні сучасній Україні, де брак відповідальної соціально-економічної, а також і законотворчої діяльності зумовлює появу депресивних територій, на яких економіка перебуває в затяжній і глибокій кризі, наявна виразна асиметрія фінансово-бюджетних відносин, надзвичайно незадовільна результативність методів корпоративного управління з точки зору інтересів переважної більшості населення, що перебуває на межі бідності.

З огляду на викладене формування відносин соціального партнерства – це той історичний виклик, без відповіді на який неможливий подальший розвиток сучасного суспільства. Відтак вкрай актуальним видається соціально-філософський аналіз методологічних, теоретичних та праксеологічних засад соціального партнерства. Крім того, його необхідність та актуальність обумовлюється потребою гармонізації просторового буття українського суспільства, залучення його до вирішення завдань економічного і соціального розвитку.

Цікаві спроби соціально-філософського осмислення проблеми соціального партнерства представлені у роботах, в яких пропонуються загальні концепції та моделі що описують і пояснюють соціальні системи і природу соціальної взаємодії - праці таких відомих авторів, як О.Конт, К.Маркс, М.Вебер, Р.Мертон, Н.Луман, Ф.Фукуяма, І.Кант, М.Монтень [3; 4; 9; 18; 16; 27; 13; 21].

У рамках формування системи соціального партнерства, як складової частини громадянського суспільства та соціальної політики держави велике значення мають договірні відносини. У філософському плані останні, так чи інакше, аналізувалися сучасними представниками контрактуалізму (Дж. Ролз, Р. Нозік та ін.) і комунікативного підходу (Ю. Хабермас та ін.) [23; 22; 1; 12; 29]. Корисною для нашого аналізу з вищезазначеної тематики виявилась робота вітчизняного автора з дослідження еволюції договірної концепції Т.Бутченко [8].

Важливе значення для нашого дослідження також мають роботи з питань оптимізації взаємин між особистістю та суспільством таких вітчизняних дослідників як В.Андрущенко, В.Барулін, В.Бех, І.Бойченко, В.Воловик, В.Воронкова, В.Ларцев, М.Михальченко [2; 5; 6; 7; 10; 11; 15; 20].

У цілому, позитивно оцінюючи внесок всіх зазначених авторів до розробки теорії і практики соціального партнерства, відзначимо проте, що на сьогоднішній день не існує єдиної концепції партнерства як форми і способу соціальної взаємодії, хоча сам термін набув широкого розповсюдження.

Згадаємо, що сам термін «соціальне партнерство» з'явився вперше в промислово розвинених країнах Заходу в кінці XIX ст. в умовах зародження виробничої демократії. Після Другої світової війни в трудовому законодавстві країн Заходу почала все більше закріплюватися поступка роботодавців найманим працівникам, у вигляді надання останнім права на співучасть в управлінні виробництвом. У окремих країнах Заходу з'явилися спільні робочі ради на виробництві, функціонування яких було законодавчо закріплене. Так, за законом Федеративної Республіки Німеччини «Про виробничі ради» 1949 року такі ради

утворюються з представників роботодавців і найманих працівників і діють на паритетних засадах. Ці ради почали називатися органами соціального партнерства. Намагання подолати протиріччя між працею і капіталом сприяли створенню спеціальних організацій, однією з яких стала в 1919 р. Міжнародна організація праці (МОП) [24].

Тобто соціальне партнерство виникає тоді, коли представники різних секторів починають працювати над вирішенням спільних проблем, усвідомлюючи, що це вигідно кожній групі та суспільству в цілому. Отже, можна розглядати це феномен як систему соціально-трудових взаємовідносин між власником та найманими працівниками за участю держави, як арбітра, третейського судді, в процесі реалізації їхніх соціально-економічних прав та інтересів [26].

Для того, щоб розкрити закономірну природу зазначеного явища, на нашу думку, дуже важливо визначити понятійний апарат, основні елементи якого в контексті цього аналізу – поняття «сутність», «явище», «партнерство».

Сутність (есенція) – категорія, що виражає головне, основне, визначальне в предметі, таке що зумовлене глибинними, необхідними, внутрішніми зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного мислення [28]. У той же час феномен (від грец. Φαινόμενον - «явище») - термін, в загальному сенсі означає явище, дане в чуттєвому спогляданні [19]. Категорія «сутність» нерозривно пов'язана із категорією «явище». Проте єдність сутності та явища не означає їхнього збігу. Це єдність відмінного: сутність завжди прихована за явищами. Сутність завжди виступає як внутрішній зміст явищ, прихований від безпосереднього сприйняття.

Етимологія поняття «партнерство» свідчить, що воно було започатковано з латинської мови *partitio* - «поділ», «розподіл», що порівнюється з *pars* - «частина». Потім у старофранцузькій мові воно прийняло вигляд *parconer* - «ділити», а в англійській *partner*, з XVIII ст. у французькій мові *partenaire*. В російській мові вперше зустрічається у 1811 р. в творах Помяловського. За В.Далем та Міхельсоном увійшло в ужиток із середини XIX ст.: «партнер – товариш у карточній грі». У сучасному розумінні «партнерство» - співучасть в якому-небудь підприємстві, в справі, грі, у чомусь, що пов'язано зі взаємною користю або взаємним задоволенням [25].

У соціально-трудовому вимірі термін «соціальне партнерство» означає спільну діяльність суб'єктів відносин у сфері праці, що спрямована на погодження інтересів і вирішення наявних проблем. Суть цих проблем пов'язана передусім з існуванням ринку праці, на якому є продавці й покупці, їм належить самим домовлятися про умови купівлі - продажу послуг робочої сили. Але цей «торг» має здійснюватися з дотриманням певних правил, норм, які захищають інтереси обох сторін, тобто на базі партнерських взаємовідносин, досконалих «правил гри».

Отже, соціальне партнерство - це, насамперед, визначення неоднаковості інтересів різних суспільних сил, визнання права кожної групи мати власні економічні інтереси, які можуть не збігатися з інтересами іншої групи. Разом з тим соціальне партнерство - це усвідомлене бажання сторін дійти взаєморозуміння, погоджуватися на компроміси, співробітничати заради соціального миру, що є важливою передумовою поступального розвитку економіки, а отже, і підвищення якості життя.

Відповідно до цього соціальне партнерство має комунікативний вимір передбачаючи постійний діалог між суб'єктами відносин у сфері праці, переговорний, договірний процеси узгодження інтересів. Тому правомірно стверджувати, що соціальне партнерство - це особливий тип комунікативних відносин у соціально-трудовій сфері, який передбачає застосування різноманітних форм і методів погодження інтересів найманих працівників, роботодавців і їхніх представницьких органів прагненням до спільних домовленостей договору, досягненням консенсусу, опрацюванням і спільною реалізацією заходів з різноманітних напрямів соціально-економічного розвитку.

У організаційно-функціональному вимірі соціальне партнерство слід розглядати як систему правових і організаційних норм, принципів, структур, процедур (заходів), які спрямовані на забезпечення взаємодії між найманими працівниками, роботодавцями, державними органами влади в регулюванні соціально-трудових відносин на національному, галузевому, регіональному рівнях та рівні організацій.

У суспільному вимірі його метою, як і на перших етапах становлення, є досягнення соціального миру в суспільстві, забезпечення балансу соціально-економічних інтересів трудящих і роботодавців, сприяння взаєморозумінню між ними, запобігання конфліктам і вирішення суперечностей для створення необхідних умов поступового економічного розвитку, підвищення життєвого рівня трудящих. Соціальне партнерство може бути ефективним методом регулювання соціально-трудова відносин, якщо воно здійснюється у формах та функціонує на принципах, що обґрунтовані наукою, та дієвість яких підтверджена практикою.

У вимірі організаційному соціальне партнерство між суб'єктами соціально-трудова відносин має здійснюватися в таких формах: спільних консультацій; колективних переговорів і укладення колективних договорів; спільного опрацювання політики доходів, зайнятості, інших складників предмета соціально-трудова відносин та соціально-економічної політики підприємства в цілому; спільного розв'язання колективних трудових спорів (конфліктів), запобігання їм, організації примирних та арбітражних процедур; участі найманих працівників в управлінні виробництвом; участі представників сторін у роботі органів соціального партнерства; участі найманих працівників у розподілі прибутку, доходів на умовах, що визначені колективним договором; обміну необхідною інформацією; контролю за виконанням спільних домовленостей.

Формуючи сучасну систему соціального партнерства, вкрай важливо враховувати етичний вимір феномену соціального партнерства. Треба визначитися з принципами, на яких мають будуватися відносини між партнерами: поваги й урахування інтересів учасників переговорів; повноважності соціальних партнерів і їхніх представників; повноти представництва сторін; рівноправності сторін і довіри у відносинах; невтручання в справи один одного; свободи вибору й обговорення питань, що входять до предмету соціального партнерства; соціальної справедливості як прояву відповідності між роллю певних суб'єктів і їхнім соціальним станом; між їхніми правами й обов'язками; трудовим внеском і винагородою за послуги праці, суспільним визнанням; добровільності прийняття зобов'язань на базі взаємного погодження; пріоритетності примирних методів і процедур погодження інтересів; регулярності проведення консультацій і переговорів з питань, що належать до предмета соціального партнерства; реальності забезпечення зобов'язань, які прийняті соціальними партнерами; обов'язковості виконання досягнутих домовленостей; систематичності контролю за виконанням прийнятих рішень; відповідальності сторін, їхніх представників за невиконання з їхньої вини прийнятих зобов'язань [17].

Важливий вимір феномену соціального партнерства – історичний. Соціальне партнерство до сучасної ідеї соціальної злагоди пройшло тривали шлях свого розвитку, а саме майже всю історію існування людства.

Ми бачимо, що перші проблиски ідеї суспільного договору зустрічаються у переплетенні різноманітних міфологічних і релігійних викладень, починаючи від III – II тис. до н. е. [8, с. 37].

Таким чином, умовно можна визначити, що широкий спектр різних проблем суспільних відносин, як правило, вирішувався конфліктологічним або консенсусним шляхом. Саме шлях консенсусу і був пошуком компромісів та формуванням соціальної злагоди. Маємо багато прикладів з історії людства, які свідчать, що будь-який конфлікт закінчувався переговорами, що вели до примирення сторін та укладанням певного договору.

В Україні існували окремі форми соціального партнерства: колективні договори, виробничі наради, ради трудових колективів. Якщо на рівні підприємства колективна співпраця між соціальними партнерами була врегульована певним чином, то на регіональному, галузевому, національному рівнях необхідно було встановлювати цілком нову для нашої держави правову модель. Перш за все, виникла проблема належного представництва, тобто створення повноправних представницьких органів як від найманих працівників, так і від роботодавців. У цьому напрямку були проведені певні організаційно-правові заходи.

Ми бачимо, що у результаті постійного тривалого пошуку людством цивілізованих шляхів вирішення протиріч між працею та капіталом, протягом століть визначилися засоби, що призвели до заперечення і відходу від силового вирішення конфліктів, взаємного розуміння необхідності компромісу та згоди сторін, скажімо, соціально-трудова відносина, задля встановлення та збереження соціального миру. Регулювання соціально-трудова відносина як одного з чинників, завдяки якому досягається стабільний і сталий розвиток суспільства в процесі їх колективно-договірної регулювання, призвів до сформування розуміння поняття соціального партнерства [30].

Аналіз історичних форм кооперації дозволяє говорити про те, що партнерство слід розглядати в цивілізаційному контексті. Саме в сучасному світі різні соціуми виявляються перед численними викликами: підвищена ступінь соціальної, культурної, економічної мобільності, яка підсилюється виникненням екологічних ризиків, нерівномірністю доступу до життєвих благ, виснаженістю природних ресурсів та інше, що піднімає проблему партнерства на якісно новий рівень.

На різних етапах історії виникали і розповсюджувалися різноманітні соціокультурні матриці соціального партнерства. Водночас між ними завжди існували відносина наступності.

Підсумовуючи викладене, по-перше, передусім, вбачаємо соціальне партнерство як наслідок гармонізації взаємозв'язків між структурними елементами суспільства різних рівнів: виробничого, галузевого, територіального, національного та глобального.

По-друге, з розвитком суспільства проблема соціального партнерства виходить далеко за межі соціально-трудова відносина, переростаючи в суспільно-політичні: соціальне партнерство як механізм побудови громадянського суспільства. Тобто йдеться про соціальне партнерство як результат відновлення взаємозв'язку економічної, соціальної та політичної сфер.

По-третє, соціальне партнерство важливо розглядати як механізм взаємодії, межі якого постійно розширюються, а його інструменти збагачуються при вирішенні кожного конкретного завдання, в якому брали участь інституції партнерства. Кожен регіон, місто, селище чи село має свої особливості, своє бачення найбільш актуальних проблем і шляхів їх вирішення. Це ж саме стосується різних індивідів, верств населення чи будь-яких соціально значущих об'єднань людей, які є самооцінними в соціальному плані й мають свої відмінні від інших інтереси. Нехтування окремими інтересами, будь-то інтереси територіальної громади чи громадянина, не сприяє розвитку суспільства в цілому, бо саме суспільство не є механічна сукупність [14].

Четверте, у той же час основа органічної єдності суспільства – взаємозв'язок інтересів особистості та суспільства. Напевно цей взаємозв'язок і складає глибинне сутнісне підґрунтя феномену соціального партнерства, що в різний спосіб, але неодмінно проявляється в соціальному, етичному, організаційному та історичному вимірах становлення, розвитку та функціонування соціально-партнерських відносина.

П'яте, з огляду на вищезазначене спробуємо уточнити поняття соціального партнерства, визначивши його позначення форми взаємовигідної співпраці всіх учасників суспільних відносина, яка виникає мірою відтворення сукупності конкретно-історичних умов, необхідних для реалізації взаємозв'язку інтересів особистості та суспільства. Іншими словами, соціальне партнерство виявляється критерієм конкретно-історичної міри здійснення взаємозв'язку особистих та суспільних інтересів як підґрунтя органічної єдності певного суспільства.

Саме тому, на нашу думку, для подальших досліджень соціального партнерства вирішальне значення має комплексне вивчення закономірних форм відновлення єдності особистих та суспільних інтересів.

Список посилань

1. Nozick R. Anarchy, state and utopia. – N.Y.: Basic Books, 1974. – XVI, 367 p.
2. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: Генеза, 1996. – 368 с.
3. Асмус В.Ф. Огюст Конт // Асмус В.Ф. Историко-философские этюды. – М., 1984. – С. 203-216.
4. Баллаев А.Б. Читая Маркса: Историко-философские очерки. – М.: Праксис, 2004. – 288 с.
5. Барулин В.С. Социальная философия: Учебник. – Изд. 2-е. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 560 с.

6. Бех В.П. Человек и Вселенная: когнітивний аналіз: Монографія. – Запоріжжє: Просвіта, 2003. – 148 с.
7. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 723 с.
8. Бутченко Т.І. Еволюція договірної концепції походження держави: соціально-філософський аналіз. Дисертація на здобуття ступеня канд. філ. наук. Запорізьк. держ. ун-тет. – Запоріжжя, 2004.
9. Вебер М. Избранное. Образ общества / Пер. с нем. – М.: Юрист, 1994.
10. Воловик В.І. Філософія історії. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 1997. – 126 с.
11. Воронкова В.Г. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зломі тисячоліть) – Запоріжжя: Вид-во «Павел», 2000. – 176 с.
12. Дворкін Р. Справедливість і права // Р. Дворкін Серйозний погляд погляд на права: Пер. з англ. – К.: Основи, 2000. – С. 220-263.
13. Кант Іммануїл. Критика практичного розуму. – Київ: Юніверс, 2004. Критика практичного розуму. – Київ: Юніверс, 2004. – 240 с.
14. Колот А. Соціальне партнерство на зламі двох тисячоліть: стан, виклики, тенденції розвитку (на прикладі країн Європейського Союзу) / Соц. політика, 2009. – С. 20-23.
15. Ларцев В.С. Социокультурный генезис личности (соціально-філософський аналіз): Монографія. К.: ООО «Информационно-издательская фирма «Принт-Экспресс», 2002. – 360 с.
16. Луман Н. Социальные системы: Очерк общей теории // Западная теоретическая социология 80-х годов. Реферативный сборник. – М., 1989. – С. 41-64.
17. Менеджмент персоналу: навч. посіб. / В.М. Данюк, В.М.Петюх, С.О.Цимбалюк та ін.; за заг. редакцією В.М.Данюка, В.М.Петюха. – К.: КНЕУ, 2005. – с. 340-375.
18. Мертон Р.К. Социальная теория и социальная структура. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 873 с.
18. Михайлов К.А. Феномен // Новая философская энциклопедия / Ин-т философии РАН; Нац. обществ. – науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В.С. Стёпин, заместители предс.: А.А. Гусейнов, Г.Ю. Семигин, уч. секр. А.П. Огурцов. – 2-е изд., испр. и допол. – М.: Мысль, 2010.
19. Михальченко М.І. Україна ХХІ століття: і знову пошук шляхів розвитку // Віче., 2001. – №1. – С. 3-15.
20. Мишель де Монтень // Таранов П.С. Философский биографический словарь. – М.: Эксмо, 2004. – С. 402-406.
21. Нозік Р. Розподільна справедливість // Сучасна політична філософія: Антологія: Пер. з англ., упоряд. Я.Кіш. – К.: Основи, 1998. – С. 239-276.
22. Ролз Джон. Теорія справедливості: Пер. з англ. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 822 с.
23. Ситник О.Ю. Соціальне партнерство в Україні: особливості становлення і перспективи розвитку // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки, випуск 15, 2009. – С. 280-281.
24. Соціальне партнерство // Гендерні аспекти в соціальній політиці Запорізького регіону. – Запоріжжя: ЗЦНТЕІ, 2006. – С. 99-112.
25. Соціальне партнерство та муніципальний розвиток: перші кроки. За ред. В.В.Кравченка. – Київ, 1999. – 10 с.
26. Ф.Фукуяма. Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке (2006) (англ. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century.) Cornell University Press, 2004.
27. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. – 2.вид., перероб. і доп. –К.: Голов. Ред. УРЕ, 1986.
28. Хамбермас Ю. Примерение через публичное употребление разума. Замечания о политическом либерализме Джона Роулса // Вопросы философии – 1994. – №10. – С.53-67.
29. Шопіна І. Соціальне партнерство або корпоративізм: пошук концептуальної моделі / Право України. – 2005. – № 11. – С.44-48.

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ПТСР ЯК СКЛADOVA СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Нині проблема психічної травми та подолання її наслідків особливо гостро постала у зв'язку з війною, яка точиться на Сході нашої країни. Від самих бойових дій, переселення, потреби адаптуватись в новому середовищі, а також невизначеності та невідомості страждають і дорослі, і діти. Наші співвітчизники втрачають близьких, домівки, потрапляють під обстріли, голодують, поневіряються, стикаються з насильством та приниженнями. І зрозуміло, що саме діти є найуразливішими в таких ситуаціях[1].

Як наслідок після вищезазначених пережитих подій у дітей виникає посттравматичний стресовий розлад. І саме вони є особливими клієнтами соціальних працівників, які проводять психологічну реабілітацію дітей. Соціальна реабілітація реалізується за допомогою комплексу державних та суспільних заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для соціальної інтеграції дитини з ПТСР в суспільство, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом орієнтації у соціальному середовищі.

Психологічна ж реабілітація входить до складу соціальної реабілітації і направлена на відновлення, корекцію психологічних функцій, якостей, властивостей дітей з ПТР, а також на створення сприятливих умов для розвитку та становлення їх особистості.

Особлива роль належить школі, як тій ланці освіти, яка опікується дітьми у найуразливіший період їхнього зростання, тій, що знаходиться між батьківською опікою та, власне, дорослістю. Саме школі, вчителям, психологам та соціальним працівникам, які працюють в закладах освіти випала важлива і надскладна місія сприяти збереженню та відновленню психічного здоров'я своїх вихованців, навчанню дітей ефективних стратегій взаємодії та вирішення конфліктів, їх підготовці до зустрічі з дорослим життям.

Важливо ефективно організувати соціальну роботу в школі, щоб допомогти дітям подолати посттравматичний стресовий розлад. Українські психологи адаптують програми психологічної реабілітації, які використовуються у зарубіжних країнах. Однією з таких програм є американська методика «Діти і війна. Техніки зцілення» яка була адаптована під українські реалії. Вона розроблена на основі доказового когнітивно-поведінкового підходу терапії посттравматичних розладів у дітей, а також була реалізована у ряді країн, що були охоплені війною чи постраждали від природних стихійних лих (Греція, Туреччина, Шрі-Ланка, Іран).

Дослідження, проведені за результатами її застосування, показали ефективність. Ця методика швидка у застосуванні, вона залучає як дітей, так і батьків та фахівців (освітян, психологів), допомагаючи останнім стати надійним джерелом підтримки для дітей у подоланні стресу. Її можна опанувати у стислі терміни – що є також важливо, оскільки дозволяє швидко підготувати в Україні психологів, які могли б застосувати її у допомозі дітям війни[2, ст.6].

В рамках цієї програми діти будуть навчатися певним навичкам, щоб позбутися психологічних проблем, які виникли внаслідок війни та насилля. На перших трьох заняттях розглядаються нав'язливі думки та почуття: такі проблеми як погані спогади, порушення сну та прокручування в пам'яті того що сталося. Діти навчаються більше розуміти себе та опановують техніки самопомоги[2, ст.11-37].

На четвертому та п'ятому занятті – розглядається дитяча збудженість, неможливість розслабитися й сконцентруватися та безсоння. Діти навчаються технікам релаксації та відновленню сну [2, ст.38].

На шостому та сьомому занятті – розглядаються феномен уникання місць, людей та ситуацій, які нагадують про пережиті події; робота з дитячими страхами та труднощами сприйняття усього, що нагадує про події, пов'язані з війною, переселенням та травмою. Діти

навчаються не замовчувати про свої переживання, ділитися один з одним та зі своїми батьками, надавати підтримку [2, ст. 45].

Заняття проходять в цікавій для дітей ігровій формі. Програма є також профілактичною. Школярів навчають інструментам психологічної самопомоги, якими вони зможуть користуватися в подальшому житті, особливо в стресових ситуаціях.

Інститут психічного здоров'я Українського Католицького Університету спільно з Українським інститутом когнітивно-поведінкової терапії та за підтримки доктора Деніса Угриня з Королівського Коледжу Лондона організував у жовтні 2014 р. та у листопаді 2015р навчання тренерів даної методики (всього 40 психологів з різних регіонів України), залучивши до викладання провідних фахівців з Великобританії та Норвегії, зокрема співавторів методики – професора Вільяма Юле та доктора Елін Хордвік [2, ст. 6].

Окрім цієї методики за кордоном активно розробляються та втілюються програми надання психологічної допомоги дітям. Американські фахівці використовують у своїй роботі програму «SSET – Support for Students Exposed to Trauma» її переклад, втілений у назві «Підтримка учнів, які зазнали травми», якнайкраще відбиває зміст та загальну мету посібника. Сама програма, ґрунтується на травма-фокусованій когнітивно-поведінковій терапії – методі першого вибору в роботі з травмою та її наслідками.

Розроблялася вона під егідою Національного інституту психічного здоров'я США, а її ефективність перевірялась у мережі шкіл в межах ретельно організованих досліджень [3, ст. 15].

Її адаптували українські вчені Вікторія Горбунова Віталій Климчук з Інституту психічного здоров'я Українського Католицького університету видали навчальний посібник для вчителів та шкільних психологів «Підтримка учнів які зазнали травм: програма SSET». Взагалі програма «SSET – Support for Students Exposed to Trauma» ґрунтується на травма-фокусованій когнітивно-поведінковій терапії – методі першого вибору в роботі з травмою та її наслідками.

У даній публікації ми розглянули методику та програми психологічної допомоги учням, які можуть використовуватися вчителями та попереджувати і виявляти проблеми на ранніх стадіях їх прояву.

Вважаємо, що проаналізовані розробки можуть стати ефективною складовою реалізації соціальної роботи в закладах освіти: школах, інтернатах. Адже зараз, майже у кожному виховному закладі навчаються діти, батьки яких несуть чи несли військову службу, або діти, які втратили у війні свого тата і їм складно пережити весь цей біль і важливо, щоб були такі терапевтичні групи, куди дитина чи її батьки могли б звернутися за допомогою.

Список посилань

1. Війна Росії проти України і світу / стаття / А. Парубій / газета Українська Правда – К., 2014,
2. Навчальне видання «Діти та війна: навчання технік зцілення»/ Навчальне видання/ О.Н. Романчук – Інститут психічного здоров'я УКУ, - Львів, 2015, - 98с.
3. «Підтримка учнів, які зазнали травм: програма SSET: навчальний посібник для керівників груп, плани занять, матеріали для занять та бланки»/ ЛІСА Г. ДЖЕЙКОКС • ОДРА К. ЛЕНГЛІ • КРІСТІН Л. ДІН/ В.С. Горбунова, В.М. Климчук, Інститут психічного здоров'я українського католицького університету / Видавничка серія «Психологія. психіатрія. психотерапія». – Львів, 2015. – 217с
4. Psychological Needs Of Military Personnel And Their Families Are Increasing/ Reports Task Force of the American Psychological Association- American Psychological Association February 26, 2007 – 15с.

Олександр Білокобильський
д.філос.н., професор, голова Київського відділення
Українського інституту стратегій глобального розвитку і адаптації,

Віктор Левицький
к.філос.н., директор
Українського інституту стратегій глобального розвитку і адаптації

НОВІ СУБ'ЄКТИ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОТИСТОЯННЯ: ДЕСЕКУЛЯРНІ АЛЬТЕРНАТИВИ МОДЕРНА

Можна стверджувати, що світ вступив до нового етапу глобалізації, для якого характерна втрата Заходом, можливо, останньої переваги – монополії на ціннісні та світоглядні категорії. Усвідомлення цього факту спровокувало новий виток глобальної конкуренції, тепер на рівні ціннісно-світоглядних систем та проєктів глобального розвитку. Сьогодні можна впевнено говорити про як мінімум три альтернативи західній парадигмі. Перша стала надбанням світової спільноти у 2006-2008 рр. після низки заяв вищого керівництва Росії, зокрема програмної статті міністра закордонних справ РФ Сергія Лаврова (2008 р.), в якій він наголосив на необхідності “конкуренції ціннісних орієнтирів та моделей розвитку” та була оформлена в доктрину “русского міру”. Друга ініційована відомим “документом №9” Центрального комітету Комуністичної партії Китаю й сформульована у доповіді Сі Цзіньпіна (лютий 2014 р.), присвяченій “серцевинним цінностям” китайської культури. Про зміст третьої парадигми західний світ зміг скласти уявлення за допомогою програмних документів “ісламського Халіфату”, що просочилися у американську та європейську пресу. Хоча вказані альтернативи модерна пропонують різні форми боротьби з західною гегемонією, від стриманого опонування в китайському варіанті до більш жорсткого протистояння у російському і аж до воєнної боротьби у випадку ІД, кожна з сформованих альтернатив буде відігравати все більш важливу роль в майбутньому та, можливо, каталізує формування нових ціннісно-світоглядних систем. Замість гегемонії модерної цивілізації маємо нову реальність – конкуренцію, а можливо й боротьбу різних проєктів глобального розвитку.

При цьому, дуже важливою особливістю альтернативних систем-проєктів є експлуатація ними незатребуваних в секулярній модерній парадигмі релігійних та традиціоналістських архетипів. Взагалі, можна виокремити декілька спільних рис, властивим описаним альтернативним парадигмам: 1) принципове заперечення універсальності модерних цінностей та імперативів; 2) інтерпретація західних цінностей як інструмента підкорення та експлуатації інших культур; 3) звернення до власної історії та традицій як джерела культурних регулятивів.

Так, щодо неуніверсальності західного способу життя та його ціннісно-світоглядних підвалин висловлювалися не лише натхненники “русского міру” (див. цитату зі статті С. Лаврова), але й ідеологи китайського проєкту. Наприклад, Президент Академії суспільних наук Китаю, Ван Вейгуан, підкреслював, що захід навмисно, але безпідставно видає власні цінності за загальнолюдські. Насправді ж всі ціннісні системи відносні та мають історичне походження. Що до прибічників радикального ісламського проєкту, то вони взагалі відмовляють західним цінностям в будь-якому позитивному значенні.

Досить одностайні прихильники антимодерних проєктів і щодо “істинного” призначення позірної універсалізації західної аксіології. З їх точки зору, це робиться для встановлення культурної гегемонії Заходу над рештою світу. В радикальному варіанті мова йде про американську чи сіоністську змову проти ісламського світу, в більш поміркованих – про приховану боротьбу проти інших політичних систем (той таки Ван Вейгуан). У Китаї прямо заговорили про культурні та економічні загрози з боку таких західних утворень, як конституційна демократія, ідея розділу трьох гілок влади, багатопартійність, загальні вибори, підпорядкування армії державі, громадянське суспільство та уявлення про права людини.

Те, що й заперечення універсальності західних цінностей, й звинувачення Заходу у використанні власних ціннісно-світоглядних установок для отримання стратегічного

домінування над незахідними культурами витікають з глобальних тенденцій можна побачити, звернувшись до природи запропонованих альтернативних проектів. Всі вони формуються навколо релігійних й/або традиціоналістських цінностей та імперативів, які протиставляються модерній парадигмі і є відповіддю на виклик експансіоністському розповсюдженню секулярного погляду на світ. В російському проекті йдеться про “православну традицію”, “Святу Русь”, яка повинна стати базисом для формування традиції “цивілізаційної” або ж навіть “цивілізаційної общності”. Ісламський проект є релігійним за своєю суттю та спирається на “сунітські цінності”.

Традиціоналістське та релігійне забарвлення мають й “серцевинні соціалістичні ціннісні воззріння”, список яких було представлено у листопаді 2012 р. на XVIII з’їзді КП Китаю. Хоча звучання назв цих цінностей – багатство, демократія, гармонія, свобода і т. д. досить традиційно, вони інтерпретувалися в “марксистському” дусі та в “руслі китайської традиції”, згідно яких відповідальність передує свободі, обов’язок – правам, колектив стоїть вище за індивіда. В цих та подібних висловлюваннях китайських ідеологів та високопосадовців і російський дослідник Олександр Ломанов вбачає реінкарнацію “моральних та соціальних цінностей раннього конфуціанства”.

Спільним знаменником цінностно-світоглядних альтернатив західному способу культурного життя, на основі яких формуються власні проекти глобального розвитку, є заперечення статусу верховного судді, що належить в сьогоднішньому світі західному розуму. Західні стандарти мислення і оцінки на раціональність тих чи тих елементів інших культур відкидаються чи дуже обмежуються: для того щоб зрозуміти моральні, прагматичні, екзистенційні особливості російської/китайської/ісламської цивілізації, треба підходити до них з тими критеріями, що були ними ж сформовані – досить закономірний результат втілення імперативу релятивізму, що набув глобального звучання!

Таким чином, формування альтернативних модерному ціннісно-світоглядних парадигм та проектів глобального розвитку – доконаний факт. Вже сьогодні Заходу треба шукати відповіді на питання, які донедавна не можна було навіть передбачити і які в межах західного розуму досить важко адекватно зрозуміти. Раніше будь-які зазіхання з боку релігійних спільнот на гегемонію світського способу життя вважалися новим варварством в силу того, що саме світський розум (в межах позитивістської картини світу) символізував авангард прогресу. Проблематизація цього аксіоматичного для західного способу буття положення, здається, ще не знайшла навіть адекватної концептуалізації: в тій філософській концептуалістиці, що існує, формування світоглядних альтернатив виглядає як певна девіація панівної системи поглядів на світ та людину – власне західної. Тому ми й не бачимо ані дискусій з цього приводу, ані спроб розібратися в тому, що відбувається. Захід з тією чи іншою інтенсивністю критикує наслідки реалізації альтернативних проектів, не наважуючись втягнутися у “війну цінностей”, надто непередбачувані результати якої можуть негативно вплинути на всі сторони конфлікту. Це пов’язано й з повної відсутністю інструментарію для вирішення конфліктів в цій “метафізичній” сфері. Тому найближчим часом проблема глобального протистояння та його негативних наслідків буде лише загострюватися.

Зі свого боку релігійні спільноти також сформували дієві механізми вирішення конфліктів різного рівня, в тому числі і міжнародного масштабу. Але нові ціннісно-світоглядні парадигми, хоча і пов’язані з певними релігійними традиціями, є скоріше квазірелігійними утвореннями, що використовують модерні концептуалістику та раціональний інструментарій. Це релігійно мотивовані проекти, які у способах організації культурного буття (форми виробництва та обміну, інфраструктура, побут та ін.) спираються на досягнення світської цивілізації. Тобто в цих проектах ми стикаємось не лише з десекуляризацією модерну, але й з секуляризацією “материнських” релігійних традицій, авторитет яких в нових умовах помітно обмежується – десекулярні суспільства виростають на костях не лише світського модерну, але й його релігійних візаві. Квазірелігійні наднаціональні ідентичності, що формуються в межах

¹ Див. промову Сі Цзіньпіна (лютий 2014) про те, що розповсюдження цінносних воззрінь повинно спиратися на найкращі традиції китайської культури — гуманність, довіру, “підвищення гармонії”, шанування справедливості, “відношення до народу як до основи”, “прагнення до Великого єднання”.

цих проектів, перетворюються на нових впливових суб'єктів світової політики, діалог з якими з боку класичних націй буде досить утруднений. Можна припустити, що для протистояння цим наднаціональним спільнотам заходу доведеться замислитися над розбудовою історично і культурно фундованої альтернативи – такої собі “модерної” спільноти, що цементується власними уявленнями про світ та цінності. І на цьому шляху саме атрибутивні для західного розуму спільні історія та культура можуть стати визначальними для конфігурації такої нової спільноти.

Ганна Бойко

*к.психол.н., доцент, доцент кафедри
соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет*

ГРУПОВІ ТРЕНІНГИ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МІСЦЕВОЮ ГРОМАДОЮ

Вирішення завдань конструктивного розвитку Української держави у взаємодії із суспільством потребують вирішення питань формування та розвитку громадянського суспільства. Одним з важливих напрямків розв'язання їх пов'язано з формуванням та активізацією місцевих громад. Саме через цей інститут передбачається реалізувати багато завдань з децентралізації влади, доручення громадян до реальної участі в прийнятті важливих рішень, які дійсно визначають реальні позитивні зміни, яких так потребує українське суспільство. Крім цього активна участь у діяльності місцевих громад значно підвищує рівень територіальної ідентичності та патріотизму у її членів, адже відомо, що любов до Великої Батьківщини розпочинається з любові до рідної домівки. Відтак розвиток місцевих громад виступає вагомим чинником протидії ворожій агресії в умовах гібридних війн.

Питання місцевих або територіальних громад найбільше привернули увагу дослідників у сфері державного управління. Так, О.Мороз визначає наступні характеристики територіальної громади: спільна територія існування (що може включати проживання, місце роботи, володіння нерухомим майном); спільні інтереси у вирішенні проблем життєдіяльності, соціальна взаємодія між членами громади в процесі реалізації таких інтересів; психологічна ідентифікація кожного члена з громадою; сплачування податків та спільна комунальна власність[1]. Територіальна громада безпосередньо вирішує питання місцевого самоврядування через інститут прямої демократії. Збори громадян розглядаються як елемент безпосередньої участі жителів міста (села) в управлінні.

Схожі визначення надає О.В.Батанов: територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого само врядування, що складається з фізичних осіб – жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), що постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста, безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення, мають спільну комунальну власність, володіють на даній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки та пов'язані індивідуальними територіальними зв'язками системного характеру [2].

Безпосереднє залучення людей до процесів місцевого розвитку сприяє формуванню у них відчуття власної приналежності до розвитку місцевих інфраструктур, а також відповідальності за них. Так формується самостійний свідомий підхід громадян до вирішення власних проблем, посилюється усвідомлення власної спроможності реалізації можливостей. Поступово з'являється віра у сили громади. Громадяни дбають про розвиток свого населеного пункту, вулиці, будинку, використовують місцеві ресурси. Регіональні лідери відповідально ставляться до виконання обіцянок своїм мешканцям. А громадяни краще розуміють проблеми місцевої влади та цінують адекватні традиції управління. Звісно, що це більше перспектива, ніж актуальний стан справ. Повсякденне життя доводить, що найсерйозніша проблема для сучасної України – пасивність громадян, низький рівень громадянської активності без

подолання якої неможливо сформувати дієздатну громаду в Україні, здійснити реформи як на місцевому, так і на загальнодержавному рівні. Частково це пов'язано з надмірною державною опікою радянського минулого, коли така опіка призвела до втрати громадянами ініціативи та відповідальності щодо соціально-економічного розвитку своєї малої Батьківщини. Для подолання пасивності необхідно навчити населення технологіям розв'язання проблем розвитку та створити організації громад, які допоможуть об'єднати погляди жителів певної території.

В цьому можуть стати у нагоді застосування тренінгів, методу, який розроблений в психології і знайшов широке застосування у соціальній роботі.

В процесі тренінгової роботи можуть бути вирішені завдання допомоги активістам місцевих громад, які часто у своїй діяльності стикаються як з проблемами в організації громади та її активізації на вирішення актуальних питань, так і з власним розчаруванням, яке виникає тоді, коли вдячності та готовності членів громади брати участь у вирішенні питань треба достатньо довго чекати.

Актуальність проведення таких тренінгів пов'язана з необхідністю розвитку навичок активістів громад, для реалізації їх діяльності в місцевих громадах спрямованої на об'єднання, згуртування та активізацію громади, залучення до участі пасивно-налаштованих членів громади для вирішення актуальних проблем територіального розвитку,

Корисні на наш погляд в такому ключі можуть бути тренінги спрямовані на виявлення та розвиток вмінь та навичок спілкування з громадою, профілактики та вирішення конфліктних ситуацій, розвиток вміння працювати в напружених та проблемних ситуаціях спілкування. В процесі роботи учасники засвоять методики продуктивного встановлення та розвитку контактів з членами громади, розвинути навички розв'язання конфліктних та напружених ситуацій, спілкування з «тяжкими» людьми, спрямування проблемного спілкування в конструктивне русло. Тренінг розвине у учасників вміння користуватися прийомами психологічної самопомоги, спрямованими на профілактику емоційного вигорання, пов'язаного з відчуттям низької продуктивності власних дій, недостатньої результативності зусиль та слабкої підтримки громади.

Поза межами уваги даної публікації залишились питання тренінгової роботи адресованої активістам та членам громади спрямованої на розвиток їх економічної та правової компетентності, знань системи державного управління та місцевого самоврядування, що будуть сприяти розвитку вміння налагоджувати контакти з владою; розвитку проектної діяльності, які можуть підвищити як ефективність діяльності громади, так і, в свою чергу сприяти її згуртуванню. Все це буде ефективним для реалізації шляхетної мети – здійснення місцевого розвитку, активізації громадянського суспільства і розквіту України.

Список посилань

1. Мороз О.Ю. Територіальна громада: сутність становлення та сучасні українські реалії. / О.Ю. Мороз // Демокр. врядування: Електрон.наукове фахове видання. – 2008. – Вип. 2. – Електрон.ресурс : www.nbuv.gov.ua.
2. Батанов О. В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки [Електронний ресурс] / О. В. Батанов // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2008. – № 2 (12). – С. 51–57. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf.

Ірина Бондаревич

к.філос.н., доцент

доцент кафедри філософії ЗНТУ

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА» В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЇ ВИХОДУ УКРАЇНИ З ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Маніпулятивні технології складають теоретичні засади тактики ведення гібридних війн – нового типу війн інформаційної цивілізації. Тому одним з важливих елементів стратегії виходу України з гібридної війни, нав'язаною їй Росією, є не тільки дослідження маніпулятивних

практик та способів захисту, а й широка популяризація цих знань. Серією таких заходів може стати введення відповідних тем, нових предметів, дисциплін соціогуманітарного блоку в навчальних закладах.

Дослідження феномену маніпуляції відбувається на стику різних галузей наук: психології, соціології, філософії, політології тощо.

В. Сагатським була розроблена теорія про чотири типи суспільних відносин. Перший з них пов'язаний з відносинами домінування, що характерні для класових, антогоністичних суспільств, наприклад, рабовласницьких та феодальних. Другий тип суспільних відносин – маніпулятивні відносини, вони є провідними в тоталітарних і посттоталітарних суспільствах, передбачають прихований вплив на свідомість людини з метою управління її вчинками і життєдіяльністю. Третій і четвертий тип суспільних відносин в наведеній типології визначаються науковцем як партнерські та відносини співробітництва. Останні притаманні демократичним суспільствам, що існують за законами верховенства права.

Враховуючи історичну ситуацію крокування України в напрямку демократизації, стає зрозумілим факт повсякмісного розповсюдження в українському суспільстві явища маніпуляції. Маніпулятивними стосунками насичені всі без виключення сфери суспільного життя. Ми без зайвих утруднень пригадаємо безліч випадків маніпулятивних практик, що відповідні кожному з досліджених психологами [1] видів маніпулятивних акцій: маніпуляція образами, смислами, діями, життєдіяльністю. Ситуація ця є обумовленою історично і являє об'єктивний етап в розвитку суспільств перехідного типу. Важливо розуміти, що його успішне проходження пов'язане з усвідомленням загроз, ризиків і одночасно перспектив, що відкриваються.

Однією з варіацій усвідомлення особливостей історичного моменту є розробка поняття «інтелектуальна безпека», яке все частіше зустрічається в соціально-економічному, політичному, філософському наукових дискурсах.

Окреслимо його смислові контури. Ряд дослідників (В. Липкан, В. Крутов, В. Пилипчук, Г. Новицький і ін.) розглядають інтелектуальну безпеку як складову національної безпеки, поряд з іншими її складовими, такими, як економічна безпека, політична, інформаційна, екологічна тощо.

У наявності серія розвідок стосовно об'єктів інтелектуальної безпеки і суб'єктів її гарантування (Т. Яворська, І. Ревутська і ін.). Зазвичай об'єктом інтелектуальної безпеки визначаються знання як інтелектуальні ресурси суспільства, результати інтелектуальної праці виробників знань, що підлягають захисту. Доволі часто у якості суб'єкта інтелектуальної безпеки розглядається підприємство, рідше – держава і індивід. Ця особливість може бути пояснена тим фактом, що більшість досліджень здійснювались в контексті вивчення економічної безпеки суб'єктів господарювання, де інтелектуальна безпека розумілась як «захищеність інтелектуальних ресурсів соціально-економічного розвитку, їх продукування, обмін та використання (цит. за О.С. Марченко).

Взагалі, почасти саме фахівці з питань економіки, активно опрацьовуючи суміжні галузі в пошуках факторів, що підвищують ефективність підприємницької діяльності, почали застосовувати поняття «інтелектуальна безпека». Такими стали дослідження довіри як соціального капіталу, а також вивчення окремих аспектів безпеки промислових підприємств (інформаційного, соціального). З цих причин констатуємо зовсім невелику кількість досліджень в цій галузі, що розглядають питання інтелектуальної безпеки на рівні людини і держави.

В полі соціально-філософського та психологічного дискурсу питання інтелектуальної безпеки людини розглядається опосередковано, наприклад, в контексті проблем свідомості та особистісного розвитку, які були актуалізовані ще в минулому столітті. Існує масивний пласт відповідних досліджень, над якими панує ефект «заговореності». Наприклад, питанню розвитку особистості присвячена велика кількість статей, монографій, дисертацій, але в щоденну практику нашого життя їх результати входять дуже повільними темпами.

Розробка ж поняття «інтелектуальна безпека» пов'язана більш з емпіричними ніж з теоретичними дослідженнями. Стосовно контекстів суб'єктності людини і суспільства,

Йдеться про соціологічні дослідження соціальних конфліктів, адаптивної поведінки, соціально-філософське осмислення феномену маніпуляції, з урахуванням результатів досліджень психологів, а також проблеми загальної довіри на базі вже здійснених досліджень економістів і соціологів [2], які в українських реаліях трансформували її в питання соціальної справедливості. Йдеться також про соціально-філософське осмислення форм психо-соціальних стосунків, феномену маргіналізації українського суспільства, тощо. Причому дослідження такого гатунку дозволять не просто сформулювати зміст ще одного поняття, а «вдихнути життя» у вже здійснені теоретичні розробки. Як от, питання інтелектуального захисту піднімає на поверхню наукового дискурсу тему особистісного розвитку, цілісності особистості. Адже маніпулятивний вплив на розвинуту, цілісну особистість буде марною тратою зусиль і часу. В той же спосіб активується тема різноманітних можливостей мислення: складне, номадичне, системне, парадигмальне мислення є відправною можливістю ефективного аналізування інформації. Принагідно згадаємо тему управління емоціями, адже саме через їх енергетичний заряд відкривається шлях до внутрішнього світу людини. Помітимо, що одним із видів зброї гібридних війн є інформаційні ілюзії, що набувають статусу реальності для своїх adeptів саме завдяки емоціям, які визивають.

Підсумовуючи, зазначимо, що «інтелектуальна безпека» постає як міждисциплінарне поняття, дослідження його змісту виявляється перспективним з точки зору реалізації стратегії виходу із гібридної війни, що являє джерело масштабних ризиків, базовими з яких є інтелектуальні.

Список посилань

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М.: ЧеРо, Изд-во МГУ, 1997. – 344 с.
2. Макеев С. Дифференциация и стратификация населения Украины по восприятию ситуаций неравенства / С. Макеев, А. Патракова, А. Домаранская // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2010. – №4. – С.85–100.

Ірина Бондаренко

студентка 3 курсу фак-ту соціології та управління

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК АСПЕКТ КОНСТРУКТИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Безробіття - є одним з найголовніших соціально-неблагополучних явищ сучасної України, яке становить велику загрозу для її подальшого розвитку. На даний момент ми можемо спостерігати порушення рівноваги між кількістю зайнятого та незайнятого населення в більш негативну сторону, що спричинило збільшення чисельності соціально-незахищених верств населення та інших негативних чинників, які спричинені високим рівнем безробіття. Також значно вплинула на дані показники активна внутрішня міграція вимушено переміщених осіб із зони АТО, яка принесла з собою додаткове навантаження на ринок праці. Тому безробіття набуває широкого поширення в нашій державі і складає загрозу за рахунок зростання напруги на ринку праці, що спричиняє високий приріст трудових міграцій за кордон та вимушеної неформальної зайнятості. Отже, дана проблема зайнятості населення є надзвичайно актуальною на сьогодні і потребує подальшого її розгляду.

На сучасному етапі проблематику безробіття досліджували такі науковці як Вольська А.О., Васильєв О., Мельничук Л. С., Ярова Л. Г., які займалися аналізом рівня безробіття та причинами виникнення даного явища, а такі вчені як Мальтус Т. Р., Маркс К., Кейнс Дж. займалися розробкою концепцій спрямованих на подолання даного явища. Так, наприклад, Маркс К. визначаючи природу безробіття зазначав: «... капіталістичне нагромадження постійно породжує пропорційно своїм розмірам, відносно надмірне, а тому зайве або надлишкове робітниче населення» [2].

Тому вивчення проблеми безробіття в умовах впливу на неї збройного конфлікту на сході України є вкрай актуальним.

Метою публікації є висвітлити поняття безробіття, його основні причини та вплив на безробіття в Україні в період 2014- поч. 2016 рр. збройного конфлікту на сході. Розгляд проблематики зайнятості населення в контексті прогнозування.

Згідно з твердженнями К. Маркса, в будь-якій державі неможливо досягнути балансу між робочими місцями та зайнятим населенням. Тому безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, але сам рівень різниці між цими залежить від багатьох факторів розвитку держави.

Згідно з ЗУ «Про зайнятість населення» безробіття трактується як соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування.

За тлумаченням Мочерного безробіття- це соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу [3, с. 12].

Серьогіна Ю.С. вважає, що стан безробіття базується на трьох критеріях, які повинні задовільнятися одночасно: “без роботи”, тобто відсутність роботи за наймом або самозайнятості; “готовність і здатність працювати у даний час”; “пошук роботи” [6, с. 172].

Зайнятість населення реалізується через конкретні форми включення працівника в економічну систему. З огляду на значне погіршення соціально-економічних показників, особливої актуальності в Україні набуває розробка нової концепції вирішення проблеми зайнятості та безробіття. Найбільш гострою у цій сфері проблемою є формування цивілізованого ринку праці, заснованого на плюралізмі форм власності, свободі підприємницької діяльності, трудової активності й свободі праці. Основні проблеми ринку праці у нашій державі пов'язані за зростанням тривалості рівня безробіття, збільшення кількості громадян, які шукають роботу, у зв'язку зі збільшенням міграцій вимушено переміщених осіб, а також існування труднощів щодо працевлаштування соціально-незахищених верств населення, які не здатні на рівних конкурувати на ринку праці, а тому потребують захисту з боку держави.

Аналізуючи міграційний рух 2014-2015 рр. (табл. 2) за даними Дежавної Служби Статистики України можна сказати, що спостерігається явний приріст населення в усіх областях України, особливо в Львівській (+3 369 тис. осіб за рік), Тернопільській (+2 107 тис. осіб за рік) та Чернігівській (+2 936 тис. осіб за рік). Але протилежна ситуація спостерігається в Донецькій (- 12 263 тис. осіб), Луганській (- 5 504 тис. осіб) та Харківській (- 3 587 тис. осіб) областях, що спричинено збройним конфліктом на сході України. Отже ми можемо сказати, що внаслідок ситуації на сході внутрішня міграція населення принесла із собою додаткове навантаження на ринок праці.

Працевлаштування тимчасових мігрантів (біженців) спричиняє збільшення попиту на одне вільне робоче місце та породжує підвищення рівня безробіття.

Але працевлаштування біженців має дуже вагомий недолік - воно за своєю суттю є тимчасовим, оскільки, в основному ці працівники з часом повернуться до власного регіону. Це ускладнює прогнозування подальших очікувань підприємців і тому роботодавці відмовляються ризикувати, пропонуючи працю таким робітникам.

Аналізуючи попит та пропозицію робочої сили в період 2014 – поч. 2016 рр. [4] ми можемо спостерігати на початку 2014 року пік реєстрації безробітних – близько 500 тис. осіб за місяць. Після чого ми можемо бачити спад реєстрації до кінця року. Та з початку 2015-го року бачимо аналогічну ситуацію, яка також переноситься і на наступний рік. Але відмінність даних показників лежить в потребі роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць та у навантаженні зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць. Такі відомості вказують на те, що з кожним наступним місяцем потреба роботодавців у працівниках поступово знижується з 52 тис. вакантних місць до 38 тис. Також специфіка вільних робочих місць становить те, що з кожним місяцем починаючи з 2014-го збільшується попит на одне вакантне місце. Так як в січні 2014-го на 10 вакантних робочих місць відповідало 97 осіб, то до 2016-го року даний показник зріс майже вдвічі, тобто станом на 2016 рік становить 162 безробітних на 10 вакантних посад. Тобто мало того, що з кожним місяцем

зменшується кількість вакантних посад, так з кожним наступним місяцем збільшується попит на кожне вільне робоче місце.

Тобто враховуючи ситуацію, яка склалася в державі, можна передбачити, що при нинішньому рівні створення нових робочих місць рівень безробіття в регіонах у майбутньому набуде ще більшої гостроти і тому потребує негайного вирішення даної проблеми, адже дана ситуація безробіття з кожним місяцем набирає великих обертів. І те, що з початку року до його кінця кількість зареєстрованих безробітних зменшується не є позитивним показником, адже у зв'язку з тим, що урізається кількість робочих місць – збільшується попит на них.

У цілому соціальна допомога безробітним і їхнім родинам передбачає консультивання щодо працевлаштування і шляхів заробітку; в допомозі у оформленні відсутніх документів та сприянні в оформленні державної допомоги, пенсій та пільг. Лукашевич М. П. та Семигіна Т.В. пропонують велику кількість форм роботи з безробітними. Серед них можна виділити найбільш ефективні, такі як: профорієнтаційна робота з людьми з особливими потребами; патронаж окремих категорій безробітних, які потребують соціальної адаптації та працевлаштування; місячники з профорієнтацій, під час яких проводяться «Ярмарки професій», профорієнтаційні та економічні ігри з питань економіки та підприємництва; віздрні консультивання сільської молоді [1, с. 332 -336].

Фінансування зайнятості є одною з важливих макроекономічних цілей кожної країни. В Україні лише 0, 41 % ВВП виділяється на створення нових робочих місць. Коли як країни Європейського Союзу виділяють для проведення політики зайнятості більшу частину фінансових ресурсів (2,6% - Швеція, 3% - Франція, 1,6% - Угорщина) [5, с.182-183].

Висновки. Безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і якщо його не вирішувати, то неможливо налагодити ефективну діяльність економіки держави і рівень безробіття буде зростати. Тому аналізуючи стан безробіття в Україні за останні 2 роки можемо сказати, що нинішній стан є нестабільним, на що значно вплинув збройний конфлікт на сході. Тому статистика зображує прогресивність безробітного населення, на що сучасний стан ринку праці не може відповісти забезпеченням робочих місць, а навпаки з кожним місяцем їх зниження та збільшення попиту на одне вакантне місце. Необхідно вжити низку заходів, щоб мінімізувати рівень безробіття в країні. Як варіант, розширити зайнятість на селі, яке пов'язане з підтримкою й заохоченням розвитку видів діяльності на сільських територіях, що підтверджується досвідом зарубіжних країн та дозволить створити нові робочі місця. Також необхідно розширювати мережу учбових центрів професійного навчання, професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації вивільнюваних працівників і безробітних громадян. Тому політика зайнятості повинна гаранувати соціальний захист населення шляхом забезпечення належних умов життя, регулювання заробітної плати, стимулювання нових робочих місць та виплати допомоги по безробіттю, тощо.

Список посилань:

1. Лукашевич М.П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика): навчальний посібник – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – С.332 -336
2. Маркс К. Капітал. Критика політичної економіки. Т. 1. Кн. 1. Процес виробництва капітала. – М.: Політиздат, 1983. – 905 с.
3. Мочерний С. В. Економічна теорія: Посібник. - К.: Видавничий центр «Академія»,2003. - С. 12
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Прушківська Е.В. Світовий досвід та основні напрямки державного регулювання зайнятості в Україні // Держава та регіони : наук.-виробн. журнал. – 2008 - № 4. – С. 182-183
6. Сєрьогіна Ю.С. Безробіття в Україні: проблеми та перспективи // Наукові доробки молоді – вирішення проблем європейської інтеграції . – 2008. – Т. 2 – С. 172

Попит та пропозиція робочої сили в період 2014 – поч. 2016 рр.

2014 рік			
Місяць	Кількість зареєстрованих безробітних, тис.осіб	Потреба роботодавців у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), тис.осіб	Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад), осіб
січень	504,9	52,3	97
лютий	515,7	55,1	94
березень	492,3	62,5	79
квітень	474,7	50,1	95
травень	456,1	50,6	90
червень	437,5	48,7	90
липень	433,5	48,8	89
серпень	426,1	54,8	78
вересень	418,1	52,6	79
жовтень	402,7	53,6	75
листопад	450,6	45,5	99
грудень	512,2	35,3	145
2015 рік			
січень	524,4	41,0	128
лютий	523,1	43,4	121
березень	506,8	56,2	90
квітень	486,4	49,9	97
травень	469,4	48,1	97
червень	443,9	43,6	102
липень	427,5	41,6	103
серпень	417,7	48,3	86
вересень	407,4	41,3	99
жовтень	394,1	39,8	99
листопад	433,5	34,2	127
грудень	490,8	25,9	189
2016 рік			
січень	508,6	31,3	162
лютий	508,2	38,9	131

Інформація без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя.

Інформацію по зареєстрованому ринку праці у 2014 року наведено: за червень - без урахування даних по Слов'янському міському центру зайнятості Донецької області; за серпень - по Луганській області дані зазначені на кінець липня; за жовтень - з урахуванням працюючих центрів зайнятості Луганської області.

Міграційний рух населення

	Кількість прибулих осіб	
	2014 р.	2015 р.
Україна	542506	533278
Вінницька	25802	27829
Волинська	14299	16253
Дніпропетровська	39234	37594
Донецька	28925	16662
Житомирська	18034	19783
Закарпатська	6592	6103
Запорізька	19012	17890
Івано-Франківська	15054	18873
Київська	33389	35554
Кіровоградська	14464	14898
Луганська	11478	5974
Львівська	28130	31499
Миколаївська	14545	14023
Одеська	31709	25781
Полтавська	22961	23735
Рівненська	18897	19812
Сумська	17175	18334
Тернопільська	13156	15263
Харківська	44136	40549
Херсонська	13401	12646
Хмельницька	20550	22350
Черкаська	17660	18680
Чернівецька	10949	10548
Чернігівська	13602	16538
м.Київ	49352	46107

Сніжана Бондаренко

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИРІШЕННЯ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Однією з проблем сучасного суспільства є проблема співпраці та взаємодії людей загалом. У зв'язку з цим проблема конфліктів стала предметом вивчення багатьох наук, таких як: філософія, політологія, педагогіка, психологія, соціологія тощо. У ХХ столітті у багатьох країнах світу виникли спеціальні центри з розв'язання конфліктів. Зокрема, у 1986 році в Австралії за ініціативою ООН було створено міжнародний центр розв'язання конфліктів.

У сучасній політичній науці під конфліктом прийнято розуміти зіткнення інтересів, дій, поглядів, позицій.

«Конфлікт – це боротьба за цінності та права на володіння статусом, могутністю та ресурсами, в якій цілі суперників полягають у нейтралізації один одного, нанесення йому шкоди або усунення один одного», - саме так визначав протистояння інтересів американський вчений Л. Козер.

Будь-який конфлікт має свій об'єкт. Конфлікти бувають внутрішньополітичні та зовнішньополітичними. Предметом конфлікту є територіальні, расові, міжетнічні відносини.

Метою статті є проаналізувати світовий та регіональний рівень законодавства з мирного врегулювання спорів, визначити роль громадських організацій України з даного питання та спроектувати їх діяльність в майбутньому.

Для досягнення мети необхідне виконання даних завдань:

- розглянути законодавчу базу мирного вирішення міждержавних територіальних конфліктів;
- проаналізувати законодавчу базу діяльності громадських об'єднань в Україні;
- охарактеризувати діяльність громадських організацій України у сфері вирішення конфліктів загалом;
- виокремити причини внутрішньодержавних територіальних конфліктів;
- сформулювати рекомендації щодо розширення меж діяльності громадських об'єднань, як суб'єктів вирішення внутрішньодержавних територіальних конфліктів.

Конфлікт являє собою ситуацію за якою учасники, об'єднанні одним об'єктом, усвідомлюють несумісність власних інтересів щодо нього і діють відповідним чином з урахуванням такого усвідомлення[3].

Дослідженням конфліктів як природного явища займалися І. Кант, Г. Гегель, Ч. Дарвін, Козер Л. Дослідженням етнічних конфліктів займалися такі вчені як Ожиганов Є.Н., Дробіжева Л.М., тощо. Щодо громадських організацій, то вивченням їх взаємодії та співпраці з органами влади займалися Андрійчук Т., Вінцукевич К.В., Бабінова О., Бондаренко М., Гаєва Н.П., тощо.

Територіальний спір – це конфлікт інтересів, предметом якого є певна територія, ділянка землі, частина географічного середовища, що є матеріальною основою існування держави та суспільства.

Загалом серед територіальних спорів можна виділити:

- міжнародний (між державами);
- міжетнічний (в середині однієї держави);
- міжособистісні (окремих суб'єктів).

Основними суб'єктами у врегулюванні міжнародних спорів є такі організації: ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Ліга арабських держав, Австралійський міжнародний центр розв'язання конфліктів тощо. Крім вище згаданих, до розв'язання конфліктів залучаються окремі держави, державні правові інститути, урядові парламентські комісії, громадські організації.

Діяльність усіх організацій щодо врегулювання конфліктів регламентується спеціальними нормативно-правовими актами, що створенні на основі Розділу VI Статуту ООН.

У Розділі I статті 2 Статуту ООН сказано: «ООН та всі її держави-члени вирішують свої міжнародні спори мирними засобами так, щоб не піддавати загрози міжнародний мир, безпеку та справедливість»[4].

У Статті 33 зазначається, що сторони повинні намагатися вирішити будь-який спір шляхом переговорів, примиренням, посередництва, обстеження, арбітражу, звертаючись до регіональних органів або угод чи до інших мирних засобів на їх розсуд.

Також, Рада Безпеки ООН уповноважується рекомендувати необхідну процедуру вирішення або методи урегулювання, що зазначено у Статті 36 Статуту ООН.

Установчі документи впливових регіональних організацій таких як ОАД, ОБСЄ, НАТО та СНД, що були створені після Другої світової війни, закріпили обов'язок їх держав-членів вирішувати свої міжнародні спори мирними засобами.

Іншими міжнародними документами вирішення спорів, що мають переважно рекомендаційний характер є: Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, Декларація про запобігання й усунення спорів, що можуть загрожувати міжнародному миру та безпеці, і про роль ООН у цій галузі, Манільська декларація про мирне вирішення міжнародних спорів, Гельсінський Заключний акт НБСЄ 1975 року та інші.

Щодо внутрішньодержавних конфліктів, зокрема в Україні, то їх вирішенням займаються органи влади. Однак сьогодні значна частина соціально-економічних проблем нажалі не

можуть бути самостійно вирішені органами державної влади з багатьох причин, а іноді і через відсутність розуміння самої суті спору. Тому існує необхідність залученні до процесу вирішення проблем неурядових громадських організацій[6].

У Законі України «Про громадські об'єднання» в Статті 1 дається таке визначення громадського об'єднання: «Це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» [5].

За організаційною формою об'єднання утворюється як громадська організація або громадська спілка. Відмінність полягає в тому, що громадська організація - це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, а громадська спілка - це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

Даний закон також закріплює право громадських організацій на співпрацю з іноземними неурядовими організаціями та міжнародними урядовими організаціями з дотриманням законів України та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України[5].

Громадські організації також взаємодіють з органами місцевого самоврядування. Цікаву класифікацію форм взаємодії органів державної влади та громадських об'єднань приводить Вінцукевич К.В, посилаючись на В.Кравченко. На думку останнього взаємовідносини між громадським сектором та державою можуть здійснюватися у таких формах:

- Організація спільних для розробки стратегічного плану розвитку регіону;
- Створення при міській раді постійно діючих аналітичних центрів;
- Проведення необхідних досліджень з метою виявлення нагальних проблем регіону;
- Організація тематичних круглих столів, прес-конференцій для обговорення поточних проблем та шляхів їх вирішення [6].

Щодо територіальних конфліктів, то окрім органів державної влади їх вирішенням займаються і деякі громадські організації. Зокрема, в Україні серед громадських організацій розв'язанням спорів займається благодійна організація «Український центр порозуміння». Вона практикує вирішення конфліктів шляхом консультування та здійснює спеціальну підготовку посередників у спорах.

Київський центр політичних досліджень і конфліктології «Аналітик» займається моніторингом, аналізом та прогнозуванням соціально-політичної та економічної ситуації в Україні, консультуванням організацій різних організаційно-правових форм. Інформація надана даним центром є значимою для дослідження нинішньої ситуації в середині держави та можливим стає прогнозування її майбутнього.

Наступним суб'єктом вирішення внутрішньодержавних спорів в Україні є Всеукраїнська громадська організація «Український центр медіації», створена з метою запровадження інституції, яка б стала рушійною силою для розвитку альтернативних способів вирішення спорів шляхом проведення навчання та консультацій зі сторони незалежних медіаторів[7].

Однак не зважаючи на все вище сказане в Україні нині не існує єдиної чіткої мережі громадських організацій, що займалися б виключно вирішенням територіальних міжетнічних та міжособистісних конфліктів. Не існує ні місцевих, ні тим паче Всеукраїнських об'єднань із даною направленістю діяльності.

Ефективне ж вирішення суспільних проблем, зокрема територіальних конфліктів, можливе лише за умови наявності балансу між процесами державного управління та соціальною самоорганізацією[6].

Тому нині принципово важливим для нашого суспільства є створення подібної Всеукраїнської організації, що розгорне свою діяльність у рамках вирішення внутрішньодержавних територіальних спорів.

Говорячи про вирішення спорів звичайно потрібно враховувати і причини їх виникнення. Щодо міжнаціональних конфліктних ситуацій, то вони ніколи не виникають спонтанно, а формуються протягом тривалого часу та під дією багатьох чинників. До таких детермінант можна віднести:

-
- рівень національної самосвідомості; саме занижений або завищений рівень і сприяє виникненню конфліктних настроїв;
 - нестабільність суспільно-політичної, економічної ситуації та наявність іншої «купи» проблем, що значною мірою впливають на самовідчуття та світосприйняття людей;
 - присутність певних політичних сил, що здатні використовувати попередні два фактори у власних цілях.

Загалом аналіз причин територіального міжетнічного конфлікту можливий лише за умови врахування етнопсихологічного, культурного та історичного аспектів даного явища.

Наступним видом конфліктів загалом є міжособистісні. У даному випадку потрібно враховувати, що спір відбувається між двома суб'єктами суспільства, фізичними та/або юридичними особами і кожна сторона сприймає даний конфлікт як значущу психологічну проблему. Тому часто в міжособистісних конфліктах психологічна сторона «перекриває» собою змістову, втрачається сама суть проблеми.

При вирішенні таких територіальних спорів найбільш необхідна допомога третьої сторони – громадського об'єднання, що має на це всі права.

Законом України «Про громадські об'єднання» визначається ряд прав, що має громадська організація зі статусом юридичної особи. Зокрема, вона має право на отримання публічної інформації від суб'єктів владних повноважень або інших її розпорядників; брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади; пропагувати власну мету (місію); створювати ЗМІ з метою досягнення статусної мети (цілі); брати участь у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади та місцевого самоврядування для проведення консультацій із громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій із питань, що стосуються сфери їхньої діяльності, але не допустимо втручатися в діяльність органів державної влади[5].

У статті 22 Закону України «Про громадські об'єднання» розкриваються основні засади взаємодії громадських організацій із органами державної влади, органами АР Крим та органами місцевого самоврядування. Приміром, органи державної влади можуть залучати громадські об'єднання до процесу формування і реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, шляхом проведення консультацій із громадськими об'єднаннями стосовно важливих питань державного і суспільного життя, розроблення відповідних проектів нормативно-правових актів, утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при органах державної влади, в роботі яких беруть участь представники громадських об'єднань[5].

Органи державної влади повинні обов'язково проводити консультації з громадськими організаціями щодо проектів нормативно-правових актів, які стосуються правового статусу громадських об'єднань, їх фінансування та діяльності, але втручання у діяльність громадських об'єднань не допустиме[.]

Таким чином, розглянувши законодавчу базу з мирного вирішення територіальних спорів ООН та ОБСЄ і проаналізувавши діяльність громадських організацій в Україні можна зробити певні висновки та перейти безпосередньо до створення рекомендацій щодо розширення меж діяльності громадських об'єднань, як суб'єктів вирішення територіальних конфліктів, та створення громадської організації з вирішення внутрішньодержавних територіальних конфліктів в Україні.

З огляду на попередній теоретичний аналіз законодавчої бази та теоретичної літератури діяльності громадських об'єднань можна виокремити наступні рекомендації щодо створення громадської організації у сфері вирішення територіальних спорів:

- добровільне створення об'єднання громадян із зазначенням основної цілі організації
- мирне вирішення внутрішньодержавних територіальних конфліктів, шляхом залучення кваліфікованих медіаторів та посередників;
- розширення співпраці з органами державної влади з важливих питань державного і суспільного життя, розроблення відповідних проектів, спільних робочих груп і нормативно-правових актів;

– здійснення професійного навчання потенційних медіаторів тощо.

Конфлікти завжди були невід'ємною частиною життя будь-якого суспільства. Предметом конфлікту може бути будь-що, в тому числі і територія. Територіальні конфлікти можуть виникнути між різними державами, етнічними групами та окремими суб'єктами. При вирішенні внутрішньодержавних територіальних спорів необхідна допомога третьої сторони – медіатора, котрим може виступати громадське об'єднання. Однак, на сучасному етапі розвитку українського суспільства громадські організації потребують розширення меж власної діяльності у сфері вирішення внутрішньодержавних територіальних конфліктів та взаємодії з органами державної влади. Ефективне вирішення внутрішньодержавних територіальних конфліктів полягає в досягненні гармонії між державою та громадським суспільством.

Список посилань

1. Психологія конфлікту: навч. посібник / Л.В. Долинська, Л.П. Матяш-Заяц. – Київ : Каравела, 2010. – 304 с.;
2. Козер Л. Функції соціального конфлікту. – М., 2000. – С.53;
3. Васильченко О. Конфліктна свідомість як механізм впливу на сучасні міжнародні територіальні конфлікти.// Зовнішні справи. - 2014. - №4. – С.50-51;
4. Статут ООН та Статут Міжнародного Суду: Міжнародний документ від 26.06.1945.// Відомості Верховної Ради України;
5. Про громадські об'єднання : закон України від 22.03.2012 // Відомості Верховної Ради України;
7. Вінцукевич К.В. Співпраця громадських організацій з органами місцевого самоврядування в процесі оптимізації місцевої політики.//Держава і право.- 2010.- №49. – С.121-128;
8. Український центр медіації. -- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrmediation.com.ua/ru/>
9. Андрійчук Т. Громадські консультативно-дорадчі органи: проблеми організації та функціонування.//Наукові записи Інституту політичних та етносоціальних досліджень ім. І. Ф. Кураса. – 2014. - №3(71), трав.-черв. – С. 357-368.

Катерина Булавкіна

студентка спеціальності «соціологія» ЗНУ

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНИХ TV-ПРОПОВІДЕЙ НА СВІДОМІСТЬ МОЛОДІ

Центральними поняттями даної роботи є два поняття: "свідомість молоді" та "релігійні TV - проповіді". Під поняттям "свідомість молоді" ми надалі будемо розуміти інтегративний вираз психосоціальних властивостей та якостей, притаманних молоді, за допомогою яких дана соціальна група оцінює об'єктивний світ та власне життя.

Класичне уявлення проповіді практично нерозривне з інститутом церкви. Сучасне розуміння проповіді у загальному сенсі виходить за рамки церкви (в фізичному та етичному просторі). Прикладом такої трансформації проповіді є така її сучасна форма як релігійна TV – проповідь. Її основною відмінністю є просторова необмеженість (відхід від проповіді в церковній будівлі, як це було традиційно), широта тем, що охоплюються проповіддю та аудиторія, на яку спрямована проповідь. Якщо ми кажемо про просторову необмеженість, ми маємо на увазі те, що релігійна проповідь може відбуватися на вулиці, в просторій залі, будь де. Щодо тем, то релігійна TV – проповідь зачіпає актуальні проблеми як конкретного суспільства, так і суспільства в цілому, даючи тлумачення про їх причини і наслідки в релігійному контексті. Аудиторією релігійної TV – проповіді є як наявна аудиторія, що знаходиться в місці проведення проповіді, так і аудиторія, межі якої визначити дуже важко, адже кожен телеглядач стає потенційною аудиторією. Тобто, в цьому випадку проповідь переходить у площину масової комунікації. З огляду на дані особливості, дамо визначення поняттю " релігійна TV - проповідь", яким користуватимемося надалі в даній роботі: релігійна TV - проповідь – це промова релігійного змісту, що призначена тлумачити і пояснювати актуальні суспільні проблеми і поширюється на наявну аудиторію та телеглядачів

Сьогодні тему формування духовного світу молоді в контексті впливу на неї мас-медійної продукції досліджують українські вчені О. Квашук, С. Квіт, К. Кошак, В. Лизанчук, Л. Масенко, І. Машенко, І. Пенчук, А. Погрібний, О. Пономарів, Д. Попова, Б. Потятиник, Г. Почепцов, В. Різун, Ю. Руденко О. Сербенська, Т. Хоменко.

Особливості впливу телебачення на становлення духовних цінностей людини досліджували і західноєвропейські вчені: Дж. Брайант, У. Еко, М. М. Маклюен, Г. Міллер, Е. Ноель-Нойман, М. Постер, С. Пру, Дж. Флетчер

Саме в соціології розгляд значущості релігії для суспільства починається з О. Конта. В XIX сторіччі розвиток цього напрямку пов'язаний з іменами таких вчених як К.Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер, вони визначили, кожен по-своєму, найважливіші відмінні риси релігії, і в деякій мірі їх погляди доповнюють один одного. Маркс справедливо вказує, що релігія часто має ідеологічний зміст і служить виправданню задоволення інтересів правлячих класів, чому в історії безліч підтверджень [Е. Гідденс Соціологія].

Наразі телевізійна аудиторія є найбільшою (в порівнянні з радіо та пресою), з нею конкурувати зараз та у майбутньому буде лише Інтернет.

Молодь є активним користувачем засобів масової інформації, зокрема TV. Як цільова аудиторія телевізійного простору, молодь є особливим сегментом завдяки тому, що свідомість у неї знаходиться ще в процесі формування. Тобто, в молоді установки є менш сталими, а бар'єри і фільтри більш гнучкі. Це обумовлює той факт, що на молодь засоби масової комунікації впливають сильніше, ніж на дорослих. В практиці існує багато прикладів впливу телевізійних передач, кінофільмів, серіалів на поведінку молоді. Вони мають як позитивну, так і негативну спрямованість. Найбільше занепокоєння викликає, звичайно, негативний вплив. Більшість експертів схиляється до висновку, що засоби масової інформації, а особливо телебачення, скоріше спонукають, аніж перешкоджають зросту підліткової приступності.

Як вже було зазначено, молодь є соціально групою, яка "чутлива" до різного роду впливу. Для молоді характерним є легке сприйняття змін, адже саме в цьому віці людина шукає себе, своє місце в суспільстві. Це період життя, коли активно формується власний досвід, накопичується багаж знань, необхідний для дорослого життя. Молодь звертається до релігії з різних причин. Але релігія "звертається " до молоді з метою впливу на свідомість, поведінку, адже від того, яким буде молоде покоління залежить розвиток суспільства.

Галина Глушкова

*к.філол.н., доцент, докторант кафедри
філософії Донецького національного університету*

КОНФЛІКТ НЕСУМІСНИХ НОРМАТИВНИХ СИСТЕМ ЯК УМОВА БУНТОВІЙНИ

Ще в 70-х роках XX століття Є.Е.Месснер у роботі «Всесвітня бунтовійна» подав розгорнуту картину того явища, яке сьогодні кваліфікують як гібридна війна.

Гібридну війну визначають і як стратегію, що є ефективною у боротьбі зі слабкою державою, і як війну без прямого оголошення війни, і як підпорядкування певної території за допомогою інформації, електронних, кібернетичних операцій у поєднанні з діями збройних сил, спецслужб та інтенсивним економічним тиском тощо. Проте якщо в поданих визначеннях гібридної війни основну увагу приділено стратегічній стороні явища, то у Месснера такий вид війни визначено набагато ширше, як фактичне злиття війни, політичного екстремізму й соціального життя [1]. Спробуємо проаналізувати аналіз умов, що роблять можливою бунтовійну в тому чи іншому соціумі. Для пояснення означеного явища скористаємося теорією соціальних естафет і нормативних систем М.О. Розова.

За Розовим, відтворення діяльності за зразками, тобто соціальні естафети – це найглибинніший і найфундаментальніший механізм існування культури, на який спирається решта соціокультурних програм [2]. Механізм поширення соціальних естафет М.О. Розов пов'язує із здатністю людини діяти за зразками. Відтворення зразків, їх трансляція від покоління до покоління й утворює естафету, в межах якої попередні акти діяльності чи поведінки визначають, нормують акти наступні. Будь-який вчинок, будь-яка акція людини в

суспільстві постає актуальним чи потенційним зразком, нормативом, який може породжувати чи породжує наступні реалізації. У своїх пізніх роботах автор вводить поняття соціальний куматоїд. Слідком за Г.Тардом [4] М.О.Розов для характеристики соціальних естафет використовує образ хвилі, порівнюючи з нею соціальні інститути. Соціальний куматоїд – це певна соціальна програма поведінки й діяльності, що базується на постійно оновлюваному матеріалі. Прикладом соціального куматоїда є таке явище, як спосіб життя. Ідеться про традиції і звичаї, що визначають у межах тієї чи іншої спільноти основні й постійно повторювані траєкторії поведінки.

Необхідно враховувати й те, що будь-яка естафета має поле своїх можливих реалізацій, адже зразки діяльності й поведінки реалізуються тільки за певних умов під впливом зовнішнього середовища. Кожний наступний акт діяльності відбувається щоразу за нових обставин, проте має містити й ті незмінні елементи, які мав зразок. Саме ці незмінні елементи й визначають вибір того чи іншого зразку. Чи не цим пояснюється обрання певною соціальною групою своїх перспектив (зразки для наслідування занадто відрізняються в промислових регіонах і сільськогосподарських; у регіонах, що мають спільну історію з Австро-Угорщиною, Росією; у регіонах, що є відносно мононаціональними, і тих, що є багатонаціональними, тощо). Значний пласт нормативних систем утворюють так звані реліктові естафети, що пов'язані з нормами поведінки, обумовлені біопсихологічними факторами, наприклад, естафети сприйняття, мови тощо. Саме тому здійснення політики в багатонаціональній державі має бути дуже обережним і мудрим (особливо в питаннях релігії і мови).

Одним з найбільш значущих аспектів дослідження нормативних систем і соціальних естафет є їх аналіз на сумісність. Такий аналіз дає ключ для розуміння конфліктів, що виникають сьогодні в Україні. Як зазначає автор концепції, окремих соціальних естафет не існує, будь-яка людина чи соціальна група знаходиться на перетині багатьох соціальних естафет, які можуть бути як контактними, так і контрарними. Внаслідок існування несумісних естафет в Україні виникла ситуація, коли одна й та сама нормативна система створила умови для реалізації цих несумісних естафет. У такому випадку має вижити та естафета, яка найбільш тісно пов'язана із задоволенням нагальних потреб соціуму чи індивіда.

Ведучи мову про зразки, необхідно згадати, що для будь-якої соціальної естафети існують зразки-ідеали та зразки-антиідеали. Зразки-ідеали сприймаються як оптимальні рішення для певних ситуацій і постають як зразки-цілі. Нагадаємо, що й зразки-ідеали суттєво відрізняються в різних регіонах України (порівняємо спосіб виживання й добування їжі, проживання великими конгломератами, робота на багатолюдних підприємствах у промисловому Донбасі і спосіб виживання й добування їжі, проживання на невеликих хуторах, робота на своє господарство на Покутті). До того ж в історичному плані формування зразків так само суттєво відрізняється (промисловий Донбас остаточно сформувався в радянську епоху, на відміну від Буковини). І якщо враховувати таку психологічну особливість людини як ідеалізація минулого, то радянські зразки-ідеали на Донбасі виявляються занадто стійкими, а спроба українських політиків нав'язати зразки, не притаманні тутешньому соціуму, викликають спротив і є ґрунтом для роботи різних ідеологів. На жаль, за двадцять п'ять років незалежності нашої держави мало хто з політиків намагався формувати такі зразки-ідеали, які могли б об'єднувати соціум і на базі яких виникали б стійкі соціальні естафети. Очевидно, що українські політики не знають, що політика покликана об'єднувати людей, бо перед кожною виборчою кампанією чи то з трибуни, чи то з екранів лунають не завжди коректні лозунги, які й зачіпають ті зразки-ідеали, що оформлюють реліктовий пласт (мова, релігія, зразки поведінки). А отже, у ворогів нашої державності з'являється нагода посилити соціальне незадоволення в тій чи іншій частині держави. Як відомо, в обмежених у просторі субстанціях хвильовим процесам притаманним є прояв резонансних ефектів. Такі ефекти виникають внаслідок нашарування прямих і зворотних хвиль, що стає причиною різкого зростання амплітуди коливань. Хвильові процеси можуть бути вільними й вимушеними. Вимушені процеси виникають у системі в результаті постійного динамічного впливу зовнішньої сили. У такому випадку амплітуда коливань зростає аж до руйнування існуючих зв'язків. Під час

ведення бунтовійни ворогуючі сторони намагаються збільшити амплітуду соціальних коливань для руйнації тієї чи іншої соціальної системи.

Зразки-антиідеали фіксують не те, що має бути створено, а те, що має бути зруйновано (частина про те, що має бути створено, є нечіткою, занадто загальною). О.Р. Квірквелія вважає, що саме через таку нечіткість зразок-антиідеал є особливо стійким за зміни умов реалізації [5].

Повернемося тепер до концепції бунтовійни. Бунтовійна – це теж війна, а не антитерористична операція. «На війну не відряджають міліціонерів, воювати має армія. Якщо називати війну антитерористичною операцією, наведенням конституційного порядку, а професійне військо противника іменувати «бандформуваннями», то перемогти в такій війні неможливо. Правоохоронні органи завжди діють за фактом злочину на відміну від армії, яка нищить ворога, не очікуючи пасивно, коли той завдасть удару» [5]. До того ж, політики не мають права втручатись у ведення війни.

Месснер був переконаний, що на кінець ХХ століття закінчаться «війни за Клаузевіцем», класичного типу зіткнення армій. Війна набуде форм бунтовійни без лінії фронту, військових колон, а брати участь у ній будуть народні маси всіх конфліктуючих сторін. «Кожний, чи то на підставі, чи то безпідставно, хто незадоволений законом, владою, умовами життя, чи своїми особистими обставинами, чи просто самим собою», тяжіє до протесту, як до надії на зміну. Все одно на краще чи на гірше, аби не було того, чого терпіти несила. Так Месснер визначає психологічне першоджерело бунтовійни в будь-яких її проявах. Саме незадоволення аморфних людських мас дозволяє виокремити з неї активний натовп, який, якщо дати йому вожаків і лозунги, готовий до бунту. І ми бачимо, як майстерно використовуються ці обставини за різних умов [6].

Підбиваючи підсумки до всього сказаного вище, зауважимо, що протистояння в Україні є нічим іншим як бунтовійною за всіма ознаками. Найважливішим моментом у такій війні є об'єднання свого народу й залучення на свою сторону частини народу ворогуючої держави. Для об'єднання свого народу необхідним постає глибоке вивчення й активне використання наявних у соціумі соціальних естафет і нормативних систем, формування об'єднувальних зразків-ідеалів, приваблення якомога більшої частини народу на свій бік тощо. Навряд чи такі політичні кроки як невивплата вже зароблених пенсій, економічна блокада, організація митниць на кордоні з ворогуючою стороною, обстріл «спальних» районів міста як трапляється, використання абсурдної риторики (все населення Донбасу – сепаратисти; війну іменують антитерористичною операцією, на яку вже триває сьома хвиля мобілізації; професійні російські військові – терористи; люди, які за всіма статтями закону підпадають під статтю про злісне хуліганство – невідомі або активісти тощо) приваблять те населення, яке потенційно було на боці України. Отже, необхідно пам'ятати, що бій не замінить дипломатичні екзерсиси, невизнання війни не приведе до її закінчення, втручання політиків у військові операції не може не завдавати невивправної шкоди, невизнання цінності людини веде до психологічної, а далі до військової поразки. І весь час необхідно мати на увазі, що руйнувати може кожний, а от для творення потрібні носії творчих, здорових, зрозумілих, прийнятних для всіх громадян України ідей.

Список посилань

1. Месснер Е.Э. Всемирная мятежесвойна / Е.С. Месснер. – М.: Кучково поле, 2004. – 512 с.
2. Розов М.А. Теория социальных эстафет и проблемы эпистемологии / М.А. Розов. – М.: Новый хронограф, 2007. – 352с.
3. Розов М.А. Что такое «теория социальных эстафет»? // На теневой стороне. Материалы к истории семинара М.А. Розова по эпистемологии и философии науки в Новосибирском академгородке / М.А. Розов. – Новосибирск: Сибирский хронограф, 2004. – С. 167-178.
4. Тард Г.Ж. Законы подражания / Г.Ж. Тард. – М.: Академический проект, 2011. – 304 с.
5. Квирквелія О.Р. Теория социальных эстафет: мысли вслух // Проблемы исторического познания / О.Р. Квирквелія. – М.: ИВИ РАН, 2002. – 249с.
6. Мясников В. Хочешь мира, победи мятежесвойну! Творческое наследие Е.Э. Месснера / В.Мясников. – М.: Военный университет, Русский путь, 2005. – 696 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Актуальність. Соціальна мобілізація сільських громад передбачає взаємодію жителів села, представників місцевої влади, бізнесу, громадських організацій. Механізм соціальної мобілізації змінюється під дією зовнішніх чинників. Соціальні, економічні, політичні зміни впливають на процес об'єднання людей. Кризові, трансформаційні, революційні періоди розвитку суспільства характеризуються більшою схильністю людей до об'єднання, так як в такі періоди у людей з'являються спільні інтереси, цілі та ідеї.

Стан досліджень. Соціальну мобілізацію сільських громад досліджували західні вчені А. Етціоні (концепція мобілізації), Е. Берджес (соціалізація громад), Я. Варда (розробка стратегій локального розвитку),

Вивченню об'єкта дослідження присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як І. Клімов (історія поняття «соціальна мобілізація»), М. Іванишев (дослідження сільської територіальної громади), Ю. Петрушенко (місцевий розвиток за участі громади).

«У найбільш широкому розумінні соціальна мобілізація може означати таке: організацію людей, які проживають на одній території з специфічними цілями» [1, с.187]. Серед аспектів соціальної мобілізації можна виділити: 1) формування спільних ідей, цінностей, ідеалів; 2) готовність людей до нових моделей поведінки; 3) процес формування якісно нової спільноти.

Сільська громада – жителі села, об'єднані постійним проживанням в межах села або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Важливо звертати увагу на спільність культури, економічної діяльності і наявність специфіки соціальних взаємовідносин кожної окремої сільської громади.

При дослідженні даної тематики використовуються методологічні підходи для більш повного вивчення об'єкта, серед них: системний, синергетичний та соціокультурний.

Системний підхід передбачає розгляд об'єкта дослідження як цілісної системи. Об'єкт дослідження – це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, що утворюють цілісність.

Соціальна мобілізація сільських громад виступає цілісністю, що складається з окремих елементів. Розглядається структура сільської громади, взаємозв'язок об'єкту із зовнішнім середовищем, а також розкривається історія дослідження соціальної мобілізації сільських громад.

Синергетичний підхід – постнекласичний міждисциплінарний напрямок досліджень відкритих нерівноважних і нелінійних систем з метою вивчення процесів самоорганізації і саморозвитку соціальних і природних явищ [3].

За допомогою синергетичного підходу соціальна мобілізація сільських громад розглядається як відкрита система, що має здатність до самоорганізації, джерело розвитку якої знаходиться всередині неї.

Соціокультурний підхід розглядає соціокультурний простір, який має багатомірний характер. Суспільство досліджується як суперечлива єдність.

За допомогою цього підходу соціальна мобілізація сільських громад розглядається у відповідності із соціальними і культурними умовами життєдіяльності суспільства. Тобто ці умови визначають сутність соціальної мобілізації сільських громад, а також механізми і способи її реалізації.

Отже, соціальна мобілізація сільських громад змінюється під впливом зовнішніх чинників, тому необхідно збагачувати теоретичні знання в цій сфері. Системний, синергетичний і соціокультурний методологічні підходи дозволяють досліджувати об'єкт, як систему здатну до саморозвитку і самоорганізації, враховуючи соціокультурні фактори.

Список посилань

1. Місцевий розвиток за участі громад: монографія у 2 томах. - За заг.ред. Ю. М. Петрушенко. – Суми: Університетська книга, 2013. – Т.1. – 352с.

2. Місцевий розвиток за участі громад: монографія у 2 томах. - За заг.ред. Ю. М. Петрушенко. – Суми: Університетська книга, 2014.– Т.2. – 368с.
3. Синергетический поход как современная методологическая ориентация [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://murzim.ru/nauka/pedagogika/obwaja-pedagogika/26748-sinergeticheskiy-podhod-kak-sovremennaya-metodologicheskaya-orientaciya.html>.

Катерина Горбенко
аспірант кафедри філософії
Донецького національного університету

МИРОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Питання про миротворення у гібридних війнах, винесене в якості загальної теми для обговорення нашої конференції, орієнтує нас на аналіз можливості зняття протиборства, насамперед, в інформаційному просторі. Адже гібридна війна передбачає, за визначенням, широкий спектр ворожих дій, головними з яких є політичні, інформаційно-психологічні та економічні впливи, що дозволяють завдати противнику відчутний територіальний, політичний і економічний збиток, дезорганізувати систему управління, деморалізувати суспільство. Специфікою гібридної війни є перевага, принаймні, на початковому етапі, невійськових впливів над військовими, які можуть бути навіть відсутні. До їх числа відносяться інформаційно-пропагандистські, політико-дипломатичні, енергетичні, інфраструктурні, торговельно-економічні заходи лобістського та корупційного плану. На території противника штучно організуються приводи для незадоволення населення політикою влади, результатом яких, в ідеалі, є масові заворушення. Популярним мотивом стимулювання протестних дій є апеляція до порушення історичної справедливості.

Феномен справедливості, як такий, має безліч граней прояву. Справедливість може бути розглянута в деонтологічному, психологічному, моральнісному, юридичному, економічному, історичному, соціально-політичному контекстах. Справедливість інтерпретується як чеснота, як основа права, як соціальний екзистенціал. У нашому випадку поняття «історичної справедливості» розглядається в якості підстави для обвинувачення однієї з сторін конфлікту, що зароджується, у порушенні сталого соціального порядку. Конкретними формами порушення історичної справедливості – реальними або вигаданими – є територіальні спори, расова, конфесійна, мовна та інші види дискримінації, масові порушення прав людини, вимоги компенсації матеріального збитку або просте визнання історичної правди.

«Ефемерною матерією», «порожнім звуком і фантомом» назвав історичну справедливість М. Клименюк. На його думку, «історична справедливість – це... певний інтелектуально-ментальний конструкт, який може змінюватися в залежності від того чи іншого періоду, від того чи іншого контексту тієї чи іншої епохи. Те, як ми сьогодні говоримо про історичну справедливість, абсолютно не конгруентно тому, що говорили про неї років 40-50 назад. Це дуже рухливий термін, тому він не має ані великого сенсу, ані суто історичного дискурсу» [1]. Полемізуючи з ним, професор М. Урнов зазначив, що «це зовсім не фантом, а цілком реальна категорія, і не просто категорія, а елемент культури, в якій ми живемо», і який не можна не враховувати. І саме цей елемент культури є дуже впливовим чинником збудження масової свідомості, особливо чутливої у кризовий період.

Етимологічно поняття справедливості походить від «правди». Одного коріння з ним є й поняття «права». Тобто в основі справедливого соціального устрою лежать наші уявлення про правду, в свою чергу, справедливість закріплюється правовою системою, в межах якої лише і має сенс казати про неї. Характеристика ж справедливості як «історичної» передбачає динамічний аспект проблеми, коли ми оцінюємо ситуацію з точки зору того, що в минулому вважалося правильним (справедливим), або, навпаки, судимо минуле з огляду на сучасні уявлення про належне (справедливе). Морально-правові координати, за допомогою яких ми оцінюємо ситуацію, виявляються історично мінливими.

В обох випадках помітна хронологічна невідповідність між минулим і теперішнім, проте саме у цій невідповідності міститься протиріччя, свого роду «зсув» дійсності і уявлень у часі.

Вихід з цієї невідповідності теоретично може полягати в оцінці минулого з точки зору минулих уявлень про справедливість, а в оцінці теперішнього – з точки зору теперішніх уявлень. Але чи можливо таке?

Суспільна свідомість, як відомо, має автономність до суспільного буття, що проявляється або у випередженні, або у затримці процесу відображення. Більш того, суспільна свідомість не є монолітом, і різні соціальні групи є носіями специфічних ідентичностей зі специфічними уявленнями про справедливість. Ці соціальні групи мають власний історичний досвід і власну історичну пам'ять, звернення до яких виявляє потенційні невідповідності існуючому порядку речей.

Спекуляції на цю тематику, підбурювання ЗМІ до «відновлення» справедливості виключає таку соціальну групу з соціетального, тобто такого, що стосується всього суспільства в цілому, консенсусу, перетворює її на конфліктогенну. Наприклад, у Криму в ході «гібридної» війни, що завершилася анексією півострова Росією, була розіграна карта «національної образи», яка виникла внаслідок несправедливої передачі Кримської області зі складу РРФСР до УРСР, або несправедливого поділу територій після розпаду СРСР. В.В. Путін, посилаючись на кримчан, розповідав «...що тоді, в 1991 році, їх передали з рук в руки просто як мішок картоплі. Важко з цим не погодитися. Російська держава, що ж вона? Ну що, Росія? Опустила голову й змирилася, проковтнула цю образу» [3]. Але чи справді російськомовних мешканців Криму образили, причому настільки, що задля відновлення справедливості Москві довелося зазіхнути не лише на територію суверенної держави, але й на всю організацію світового порядку, усталеного після Другої світової війни?

На наш погляд, апеляція до історичної справедливості у наведеному прикладі слугує засобом внутрішньополітичної мобілізації російського соціуму навколо міфічного «зовнішнього ворога» – України.

З іншого боку, відновлення справедливості є основою не лише для формування конфлікту, але й для миротворчої діяльності. Для цього, насамперед, слід визначитися, в якому саме морально-правовому континуумі перебуває уявлення про справедливість, що порушена?

Вочевидь, вона не належить чинному порядку, адже статус Крима був закріплений у Конституціях України і Росії (до останнього часу він не фігурував у числі суб'єктів федерації), інших правових актах.

Навряд чи витримають серйозну критику тези про пригноблення Київом російськомовного населення в Криму. Навпаки, з цієї системи відліку порушенням справедливості (і всіх законів) є саме анексія частини однієї держави іншою.

Може, автори аншлюсу діять у правовому просторі СРСР, і саме до цього простору належать тези про несправедливість і образу? Таке твердження, попри всю його абсурдність, може бути прийняте до уваги. Але чи не за союзними законами відбувся акт передачі Криму у 1954 році з однієї радянської республіки до іншої? Тоді це вважалося справедливим, і ніяких питань не викликало. При цьому ми не торкаємося трагедії кримських татар, депортованих за десять років до того з півострова. Для них саме це є найбільшою історичною несправедливістю.

Слід відкинути також більш стародавні правові континууми (Кримське ханство під протекторатом Османської імперії), і залишається один-єдиний варіант: Російська імперія «часів Очакова і покоріння Криму». В імперській системі цінностей XVIII – XIX ст. силове вирішення проблем дійсно вважалося нормальним. Отже, виявляється, що відновлення історичної справедливості, на думку росіян, це, насправді, відтворення Російської імперії на чолі з імператором. Але чи усвідомлюють це самі росіяни?

Сучасні дослідники О. Штоквіш та Б. Короленко доводять, що «історична свідомість сучасного російського суспільства дійсно містить концепт, який, при поверховому аналізі, можна прийняти за «історичну образу», пов'язану з пам'яттю про Крим, або як «кримську образу». Однак механізми появи такого компонента історичної свідомості не пов'язані зі справжніми історичними подіями, які можна кваліфікувати як кривду з боку інших народів. Це наслідок прояву «хворобливості» національної свідомості росіян, ураженої «вірусом» національного ресентименту – гнітючого почуття вічного невдоволення існуючим станом

речей, безсилої заздрості і злоби до «Іншого-Чужого», який вважається причиною цього стану і схильності поквитатися з ним «за все» [3].

Наведений приклад наочно демонструє, що раціональний дискурс з конкретними історичними аргументами та вільний діалог між конфліктуєчими сторонами може суттєво скорегувати невідповідності між уявленнями про історичну справедливість та дійсний стан справ. І в цьому, проміж іншого, полягає величезний миротворчий потенціал справедливості, яка є «альфою» і «омегаю» конфліктогенного циклу: з неї все починається, нею все і завершується. Формування уявлень про належне є засадничим принципом як порушення, так і відновлення соціального порядку.

Список посилань

1. «Историческая справедливость – это вредная химера» / Наргиз Асадова, Николай Клименюк, Михаил Калужский, Антон Носик, Марк Урнов, Леонид Кацис [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://publicpost.ru/theme/id/3671/istoricheskaya_spravedlivost_eto_vrednaya_himera/
2. Главное в речи Путина о Крыме, НАТО и «национал-предателях» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://medialeaks.ru/features/vosemglavnyx-tezisev-putina-o-prisoedinenii-kryma>
3. Штоквиш О., Короленко Б. «Кримська образа»: міф, його інструменталізація та геополітичні проєкції / О. Штоквиш, Б. Короленко // Східноукраїнський конфлікт в контексті глобальних трансформацій. – Донецьк, 2015. – С. 341-351.

Наталія Горло

к.і.н., докторант кафедри політології ЗНУ

РОЛЬ ІРЕДЕНТИСТСЬКОГО ЧИННИКА У МІЖДЕРЖАВНИХ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТАХ

Вітчизняні і зарубіжні дослідники іредентизму констатують його велику роль у розгортанні міждержавних конфліктів, які можуть відбуватися у різних формах – від локальних збройних сутичок до повномасштабних війн. Власне, конфліктогенний потенціал закладений вже у самій природі іредентизму. У перекладі з італійської мови «іредентизм» означає «незвільнений», «невикуплений»; в уяві суб'єктів іредентизму «терре іреденте» – це незвільнені території, які перебувають у складі інших держав, отже, вимагають повернення. Саме таке розуміння іредентизму було закладене у програмних засадах політичної організації «Об'єднання за визволення Італії» (l'Associazione in pro dell'Italia irredenta), яка діяла у 1870-1880-х роках і вимагала приєднання до Італії всіх земель, що перебували під іноземним пануванням і населення яких розмовляло італійською мовою. З того часу рух за повернення «незвільнених» територій поширився у різних регіонах світу, іноді набуваючи вкрай агресивного характеру. Слід враховувати, що неодмінною рисою іредентистської риторики є наголос на необхідності приєднання території разом з населенням, яке іредентистська держава вважає спорідненим за етнокультурною або лінгвістичною ознакою. Але, як свідчить історія, заяви про захист споріднених груп часто слугують лише прикриттям експансіоністської політики.

Перш за все іредентизм призводить до внутрішньополітичного конфлікту у поліетнічній державі. Зарубіжний дослідник Д. Ягсиоглу пов'язує іредентизм з фактом наявності у державі напружених відносин між національною меншиною і домінуючою етнокультурною групою. Ця ситуація обумовлює втручання іншої сусідньої держави, тому що, як він зазначає, «етнічна група, яка є меншістю в країні, де конфлікт відбувається, це більшість у країні, яка вирішує взяти участь». Мета сусідньої країни є більш радикальною, ніж захист прав і інтересів меншин, і полягає у «звільненні» меншості і території, на якій вона проживає. Дослідник наголошує, що держава прагне відкрито анексувати територію від іншої держави, або ж меншість відкрито вимагає, щоб земля, яку вона заселяє, була відокремлена від країни, якій у цей час вона належить, і приєдналася до іншої країни [1].

Зовнішню політику держав, які проводять експансіоністську іредентистську політику, фактично спрямовує великодержавницька ідея, змістом якої є відновлення контролю над територіями, що раніше входили до складу великого державного утворення. Найбільшим

ризиком іредентистської політики, яку проводить одна з держав регіону, є загроза втрати частини території для іншої держави. Оскільки вихід частини території з-під контролю може стати ознакою слабкості держави, вона буде всілякими засобами відстоювати цілісність своїх кордонів. Таким чином на основі іредентизму виникає гострий етнотериторіальний міждержавний конфлікт.

С. Лавренов і І. Попов вважають, що гострота військово-політичних криз, які виникають на основі іредентистських рухів, пояснюється тим, що вони представляють одну з найбільших загроз територіальній цілісності і політичному режиму держави. Це визначає жорстокий, безкомпромісний характер розгортання подібних криз і обумовлює специфіку їх виникнення і розвитку [2]. Оскільки компроміс з приводу територіальної належності неможливий, тож велика вірогідність виходу конфлікту на вищу стадію – війну. А. Аклаєв зазначає, що вимога іншої держави інкорпорувати територію, де проживають зарубіжні родичі, означає зміну державних кордонів, тому засновані на етнічності іредентистські вимоги можуть стати причиною не тільки міжетнічної, а й міждержавної війни [3, с. 160]. Політичні конфлікти, які виникають на основі іредентизму, загрожують стабільності у геополітичному регіоні, тому неминуче привертають до себе увагу інших політичних акторів, особливо якщо в даному регіоні стикаються інтереси великих держав.

Історія демонструє чимало прикладів міждержавних політичних конфліктів, у яких вагому роль відіграв іредентистський чинник. Грецький енозис передбачав не тільки об'єднання греків у межах одного державного утворення, але й приєднання до складу держави територій колишньої Візантійської імперії. Задля досягнення цієї масштабної мети Греція брала участь у Балканських війнах 1912-1913 рр. і греко-турецькій війні 1919-1922 рр. І якщо у першому випадку вдалося досягти територіальних прирощень, то за Лозаннським договором 1923 р. Греція змушена була відмовитися від частини отриманих територій.

Етнотериторіальні конфлікти іредентистського спрямування мали місце ще в період існування СРСР і продовжувалися після його розпаду. Прикладом тривалого протистояння може слугувати міждержавний конфлікт між Вірменією і Азербайджаном з приводу Нагорного Карабаху. Вірменський іредентизм досить потужний, адже є обопільна ініціатива з боку вірмен Нагірного Карабаху і власне Вірменії, яка прагне приєднати Нагірний Карабах до свого складу на основі етнічної спорідненості. Азербайджанці сприймають вимоги вірмен як посягання на суверенітет держави, вірмени ж розглядають це як реалізацію права народу на об'єднання.

Чи не найяскравіший приклад міждержавних конфліктів, що виникли на ґрунті іредентизму, демонструють колишні республіки Югославії. Після розпаду Югославії у регіоні розпочалися тривалі конфлікти між колишніми республіками, обумовлені взаємними територіальними претензіями. Більшою мірою це стосується Косово, яке розглядають як частину своєї історичної батьківщини і серби, і албанці. Протягом 1992-1998 рр. тривав запеклий збройний конфлікт між албанцями і сербами, який забрав багато життів. І навіть після проголошення незалежності Косово у 2008 р. іредентистське питання залишається на порядку денному, адже у країні існують сильні проалбанські і просербські настрої, що також загострює внутрішньополітичні відносини між двома народами у самому Косово.

Іредентизм відіграв важливу роль у загостренні українсько-російських відносин. Іредентистський вектор зовнішньої політики Росії, спрямований на Крим, призвів до анексії цієї території, що було кричущим порушенням усіх норм міжнародного права. Що ж до Донбасу, то В. Явір зазначає, що «ЛНР», «ДНР» і населення, яке їх підтримує, схилилися до іредентизму, сподіваючись на приєднання територій Донецької та Луганської областей до Російської Федерації за аналогією з Автономною Республікою Крим. Однак міжнародні санкції, накладені на Росію за порушення норм міжнародного права та вторгнення в суверенну державу, змусили її відмовитися від такого сценарію дезінтеграції України [4, с. 20].

Таким чином, іредентизм з його апелюванням до права на володіння територією, доповнений мотивацією захисту спорідненого населення, неминуче призводить до міждержавних політичних конфліктів, оскільки зачіпає національні інтереси іншої суверенної

держави. А з врахуванням несумісних інтересів двох держав і наявності силових ресурсів у учасників протистояння такі конфлікти дуже часто переходять у вищу стадію – війну.

Список посилань

1. Yagcioglu D. Irredentism: An Inevitable Tendency of Ethnic Nationalism [Electronic resource] / D. Yagcioglu. – Regime to access: http://www.academia.edu/1029408/Irredentism_An_Inevitable_Tendency_of_Ethnic_Nationalism.
2. Лавренов С.Я. Советский Союз в локальных войнах и конфликтах [Электронный ресурс] / С.Я. Лавренов, И.М. Попов. – М.: АСТ; Астрель, 2003. – 778 с. – Режим доступа : http://militera.lib.ru/h/lavrenov_popov/index.html
3. Аклаев А.Р. Этнополитическая конфликтология : Анализ и менеджмент / А.Р. Аклаев. – М.: Дело, 2005. – 472 с.
4. Явір В. Федералізм як технологія сепаратизму в Україні / В. Явір // Віче. – 2015. – №14. – С. 18-21.

Ксенія Гуржи

магістр релігієзнавства,

Український інститут стратегій

глобального розвитку і адаптації. Київське відділення

ОСОБЛИВОСТІ МІСЬКОГО МИРОТВОРЕННЯ: ТЕОРІЯ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Звичне розуміння миротворчості представляється як усталена система взаємопов'язаних послідовних дій, покликаних попередити або припинити конфлікт, усунути конфліктогенний фактор. Конфлікти що перебігають в суспільстві – соціальні конфлікти – розгортаються у фізичному світі його існування, в більшості випадків – це міста. За даними ООН² зараз більш ніж половина населення земної кулі (54%) проживає в містах, і за прогнозами на 2050 рік рівень урбанізації виросте до 66% міського населення [1; с. ххі]. Це означає, що майже жодна значна соціальна подія тепер не відбувається поза простором міста. Тобто місто (його фізичні, культурні, політичні та ін. параметри) – це додатковий фактор який потрібно враховувати при реалізації практик побудови миру, а городяни – це часто кінцевий рівень адресатів миробудівних заходів. Але виявляється, і це підтверджує практичний досвід зарубіжних дослідників (дослідження конфліктних процесів, що зачепили такі міста як Белфаст, Берлін, Мостар, Нікосія, Брюссель, Єрусалим), на рівні міста загальноприйняті практики побудови миру спрацьовують не цілком адекватно, вирішуючи питання припинення конфлікту вони зберігають потенційну можливість його відновлення або навіть створюють для цього умови. (Класичні приклади – Нікосія (грецьке місто, яке вважають своїм конфліктуєчі турки-кіпріоти та греки-кіпріоти) або Белфаст (ірландське місто, де проявився більш ширший територіальний конфлікт між протестантами та католиками). Сучасні міста Сходу України також опинилися в епіцентрі збройного конфлікту, та певним чином становлять предмет переговорів для досягнення миру. Перед вітчизняними дослідниками та миротворцями ще тільки лежить завдання встановлення довгострокового миру в Україні. Це стимулює інтерес до світового досвіду побудови миру, саме тому корисним буде ознайомитися з теорією, практиками та досвідом побудови миру, які враховують міський контекст.

Обов'язковою умовою настання миру є припинення агресивної фази конфлікту, але досягнення миру в містах, які зачепив конфлікт не достатньо просто усунути його причину. Професор політології з Університету Лунда Анніка Бьйоркдаль – яка спеціально займається аналізом особливостей, умов та можливостей побудови миру в конфліктних містах [3; с. 207-221] – зауважила, що конфліктні міста є надзвичайно стійкими до зусиль в області миробудівництва, спрямованих на відновлення, реінтеграцію і примирення. Виявилось, що традиційні практики ліберальної миротворчості³ не відкалібровані для міст позначених

² Доповідь Департаменту з економічних і соціальних питань Секретаріату ООН, 2015 рік. [1]

³ Виникає з пацифізму, спирається на концепцію «умиротворення за всяку ціну».

конфліктами. Дослідниця говорить, що є три основні причини їхнього безсилля. По-перше, ліберальна миротворчість заснована на державницькій онтології, де стратегії побудови миру часто розробляються і доступні для втілення лише на високому державному рівні, наприклад, поділ влади в Боснії і Герцеговині або розділ держави, як на Кіпрі. По-друге, в практиках ліберальної миротворчості не вдається врахувати і усунути політичну і інфраструктурну «етніфікацію»⁴ міського простору, що призводить до сегрегації населення. Яскравий приклад – Нікосія, де ООН ввела буферну «зелену зону» й конфліктуючі сторони були відмежовані стіною. Це стимулювало поляризацію міжгромадських відносин. Публічний відкритий простір в Нікосії використовується для того, щоб за допомогою етнічних та релігійних маркерів наочно показати кому належить місто. По-третє, ліберальні ініціативи в області миробудівництва часто неможливо впровадити на місцях: вони не впливають на побутові, інфраструктурні питання, житлові умови, і не в змозі поліпшити умови повсякденного життя. Тобто руйнівний вплив конфлікту не згладжується, залишається травма. В Белфасті, конфлікт долався воєнізованим шляхом. Протягом всього мирного процесу від середини 1990-х років, кульмінацією якого стала Угода Страсної п'ятниці (1998 року), про стримування конфліктів і запровадження окремих католицьких і протестантських районів – весь цей час у вигляді парадів, маршів, зведення так званих «peacewalls» – мирних стін відбувалися символічні претензії на міський простір. Тобто конфлікт вже був не активний, але його сліди можна візуально побачити по написах на стінах, відчуті на вулицях і в умах мешканців. Наведені аргументи вказують на важливість саме місця побудови миру і демонструють, як міські умови можуть диктувати можливість будувати, підтримувати або протистояти зусиллям з миробудівництва. Концепція міської миротворчості Анніки Бьоркдаль полягає в тому, що міську миротворчість треба розуміти як перетворюючу стратегію: міська миротворчість спрямована на перетворення «етнічних просторів» (ethnoscape) на «простори миру» (peacescape) [2]. Тобто локальні закриті групи мають долучатися до взаємодії у «просторі миру».

Особливості політики миробудівництва під час відкритих військових конфліктів показує Даніель Ессер, спеціаліст з міського розвитку, та міського управління. Дослідник на прикладі Фрітауну – столиці Сьєрра-Леоне, та Кабулу – найбільшого міста в Афганістані, робить висновок, що, в країнах які розвиваються міські простори, як правило, стають аренами конфлікту транснаціональних еліт та місцевих інтересів, тому економічні сили виступають в таких містах формою структурного насильства, і це чинить потужний вплив на формування міської реальності. Конфлікти в таких містах спричинені здебільшого економічними та політичними чинниками. Даніель Ессер пропонує такі кроки миротворчої діяльності в цих «кризових містах» [4]: (1) політичні дії – усунення корінних причин конфлікту вимагає переговорів про суверенітет або поділ міської влади; (2) зміцнення міської децентралізації; (3) проведення заходів, що сприяють формуванню міської ідентичності як посередника в трансформації конфлікту.

Таким чином, практична необхідність розв'язувати конфлікти на локальному, міському рівні показує, що усталені практики миробудівництва стикаються з місцевими особливостями прояву конфліктогенних чинників. Місто, як і інші соціальні системи, є динамічним, ця динаміка, створюється соціальною взаємодією і є потужним ресурсом в боротьбі за мир. Тому досягнення миру в українських містах має розпочинатися з того, що місто має бути поміщене на початок ланцюжка стратегій миротворчих зусиль, а не в його кінець. Необхідно більше уваги приділити дослідженню локальної ідентичності, та міської унікальності які підкажуть як саме коригувати локальну миротворчість.

Список посилань

1. «World Urbanization Prospects». – 2015. – 493 p + xxi. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Report.pdf>

⁴ Виникнення соціальної ідентичності, яка ґрунтується на історії, мові, расі. Див. Friedmann J. Order and Disorder in Global Systems: A Sketch / J. Friedmann // Social research. – N. Y., 1993. – Vol. 60. – N 2. – P. 205-234.

2. Bjorkdahl A. Urban Peacebuilding in Divided Cities. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fragilestates.org/2014/01/06/urban-peacebuilding-in-divided-cities/>
3. Bjorkdahl A. Urban peacebuilding. // Peacebuilding. – 2013. – 1(2). – pp. 207-221. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://graham.umich.edu/media/files/HOPEVillageIA_Baseline.pdf
4. Esser D. Achieving Peace in Crisis Cities: Reflections on Urban Conflict Transformation and the Nation State Project. – 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ocw.mit.edu/courses/urban-studies-and-planning/11-949-cities-in-conflict-theory-and-practice-fall-2003/assignments/esser_paper.pdf

Алла Діброва

аспірант кафедри політології ЗНУ

ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В ПРАКТИЦІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Ефективність державного управління напряму пов'язана з відповідністю політичних лідерів викликам сучасності та спроможністю задоволення потреб суспільства. Модифікації, які зараз відбуваються в нашій українській державі позначаються на усіх сферах її існування. Одними з найважливіших, на нашу думку, є зміни в державно-управлінській діяльності. Саме тому проблема політичного лідерства надзвичайно актуальна в сучасній Україні.

Політичне лідерство являє собою комплексне явище, яке складається з багатьох компонентів.

Особистість в політиці суб'єкт усвідомленої, доцільної діяльності, що виражає і реалізує інтереси політичних сил в єдності з власними інтересами, інтегруючи їх в єдине ціле. Особистість в політиці бере участь у вирішенні спільних справ, що викликає у неї відчуття причетності до людського роду, його інституціональних утворень. Через самостійну свідому причетність до спільної справи особистість знаходить здатність усвідомити свою унікальність, значимість, неповторність, відповідальність за свої вчинки. Тому можна зазначити, що участь особистості в політиці є один з найбільш значущих видів її діяльності. Вищою формою участі особистості в політиці є професійна політична діяльність [7].

З метою з'ясування ролі політичного лідерства в практиці державно-управлінської діяльності сучасної України розглянемо науковий доробок вітчизняних дослідників суспільно-політичної науки, він представлений роботами наступних авторів.

Питання політичних систем на постсоціалістичному просторі, політико-правові традиції та дотримання прав людини досліджує історик Б. Андрусин. У своїх працях він також торкається і проблеми лідерства, так автор зазначає, що «ціннісними основами української політико-правової традиції є сформований у першій половині XVII століття погляд на себе, як на народ, що має питома право на самостійний розвиток і створення власної держави; уявлення про те, що володарський статус українських правителів освячений Божою волею; проте, володар держави не може бути тираном чи абсолютним монархом, а має обиратися вільним волевиявленням народу; «права, вольності і свободи» визначалися як ключові поняття цінностей української шляхти та козацтва; сприйняття уявлення, що люди мають природне право на свободу, а найважливішим принципом суспільно-державного устрою має бути законність» [1, с. 159].

Проблему політичної та правової культури, трансформації і модернізації пострадянських країн розкриває у своїх працях політолог О. Бабкіна. Розглядаючи питання якості державного управління та професійної компетентності політичних еліт та лідерів, вона характеризує основні риси та умови ефективного формування демократичної політико-правової культури в сучасній Україні, як однієї з основних передумов подальшої демократизації політичної системи, консолідації українського суспільства та реалізації політичних інтересів усіх верств населення [2, с. 6].

Питаннями політичного лідерства та політичної еліти займається В. Бебик, представник Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Вивчаючи проблему лідерства він звертає увагу на такі чинники як: особистість і походження лідера, процес його

приходу до влади, характерні риси груп та індивідів, якими керує даний лідер, характер та результати його взаємин з підлеглими, умови в яких реалізується його роль – від цих чинників і залежить характер лідерства [3, с. 273].

Політолог С. Денисюк досліджує питання комунікації в політиці та економіці, політичної психології, моделювання політичних процесів, а також іміджмейкінг. Вона зазначає, що важливою для політичного лідера є проблема збереження влади, у якій провідна роль належить політичній комунікації, адже саме від оптимально побудованої політичної комунікації на різних рівнях залежить швидкість розв'язання проблем в державі та діяльність самих політиків [4, с. 17].

Наукова розвідка історика В. Євтуха пов'язана з історією та теорією соціології, феноменом етнічності в суспільних та міжнародних відносинах, міжетнічною взаємодією. Роботи цього автора були використані для дослідження лідерства з точки зору етнополітичного менеджменту у поліетнічних суспільствах, на його думку поліетнічні держави повинні акомодувати етнічні відмінності і забезпечити ефективну участь меншин в ухваленні рішень, перш за все в питаннях, що стосуються даних відмінностей [5, с. 166].

Дослідники В. Корнієнко та І. Похило зробили вагомий внесок в дослідження проблеми політичного лідерства. В. Корнієнко вивчає поняття політичного ідеалу, політичних технологій, політичної культури та свідомості, а І. Похило зосереджує свою увагу на вивченні політичної еліти та лідерства. У своїй спільній монографії «Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні» вони аналізують і узагальнюють наукові визначення, концепції політичного лідерства, досліджують ефективність діяльності політичного лідера як головну оціночну категорію такої діяльності, визначають об'єктивні та суб'єктивні чинники ефективності діяльності політичного лідера в сучасній Україні, з'ясовують критерії ефективності діяльності політичного лідера, а також досліджують механізми та специфіку прийняття рішень політичним лідером з урахуванням їх оптимальності [6, с.5 – 6].

Політолог А. Пахарев розглядає політичне лідерство не тільки як набір якостей, але й як особливий вид міжособистісних взаємин і на цьому ґрунті розробляє підходи до визначення лідерства, систематизує історіографічний матеріал з проблеми політичного лідерства та аналізує особливості його становлення в реаліях сучасної України. Розглядаючи специфіку перехідного періоду у політиці України, автор наголошує на низькому рівні політичної культури та відсутності компетентних політичних лідерів [8, с. 70].

Досліджуючи структурні елементи політичного лідерства, на нашу думку, слід виділити окремо особистісні харизматичні характеристики лідера. Науковець, що займається питаннями лідерства в менеджменті Скібіцька Л. виділяє такі харизматичні атрибути лідера:

- енергійність (створення відчуття у підлеглих, що керівник випромінює енергію);
- зовнішність почтивої, діяльної людини, обов'язкова привабливість;
- самостійність;
- видатні ораторські здібності, вміння аргументовано говорити, спілкуватися з іншими людьми;
- адекватна перцепція особистих компліментів;
- вміння упевнено виходити з різних, у тому числі неоднозначних ситуацій;
- поважаний та впевнений стиль поведінки.

Харизматичні люди справляють чималий стійкий вплив на інших осіб, крім того, можуть викликати довіру до себе одним-єдиним виступом [9, с.21].

Отже, проаналізувавши наукові роботи знаних українських дослідників присвячені вивченню та обґрунтуванню проблеми політичного лідерства, можна зробити висновок, що існує велика кількість публікацій присвячених різним аспектам лідерства, автори яких мають протилежні судження та дискутують з певних питань, проте всі вони сходяться на думці про необхідність управлінського професіоналізму у вітчизняному інституті політичного лідерства.

Список посилань

1. Андрусишин Б. І. Права і свободи людини в просторі культурної та політико-правової традиції / Б. І. Андрусишин, Р. С. Огірко // Публічне право. – 2014. – №. 3. – С. 155–161.

2. Бабкіна О. В. Політико-правова культура демократичного типу: проблеми формування / О. В. Бабкіна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – 2011. – №. 5. – С. 5–10.
3. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина: [монографія] / В. М. Бебик. – К.: МАУП, 2003. – 424 с.
4. Денисюк С. Г. Побудова політичних комунікацій у системі «авторитарна влада–опозиція» / С. Г. Денисюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політ. науки та методика викладання соц.-політ. дисциплін [відп. ред. О. В. Бабкіна]. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 3. – С. 45–57.
5. Евтух В. Менеджмент в поліетнічних общностях / В. Евтух // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – Т. 4. – С. 160–173.
6. Корнієнко В. О. Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні / В. О. Корнієнко, І. Д. Похило. – Вінниця: УНІВЕРСУМ, 2009. – 140 с.
7. Личность в политике [Электронный ресурс] // Словарь по политологии – Режим доступа : <http://politics.ellib.org.ua/encyclopedia-term-1340.html> – Дата доступа : 30.01.2016. – Название с титул. экрана.
8. Пахарев А. Політичне лідерство в умовах трансформації пострадянських владних режимів / А. Пахарев // Політичний менеджмент. – 2011. – №. 5. – С. 68–75.
9. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера: навчальний посібник / Л. І. Скібіцька. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 192 с.

Данило Додонов
аспірант

«ВІД МІФУ ДО ЛОГОСУ»: РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ НАСИЛЛЯ В ГІБРИДНИХ ВІЙНАХ

Новітні форми організованого насилля у ХХІ століття обумовлюють необхідність дослідження процесів у інформаційно-духовному житті соціуму, які активно використовуються для мобілізації населення на боротьбу, легітимації насилля в очах світового співтовариства. Під «насиллям» у самому широкому сенсі цього слова розуміється, з одного боку, невинуватене, несправедливе використання сили для вирішення певних соціальних завдань, що зазвичай призводить до перекошування поставлених, навіть шляхетних, цілей, а, з іншого – примус, до якого вдається особа, група, держава для досягнення поставленої мети. Це використання сили пов'язане з прямим заповіданням фізичного, психічного чи морального збитку іншій особі або державі, чи погрозою такого заповідання. Насилля реалізується через дію, що не отримала схвалення від об'єктів, на які вона спрямована, їх права та інтереси ігноруються [1, с. 27].

Дослідженню новітніх форм організованого насилля присвячена монографія Мері Калдор «Нові та старі війни» [2]. У передмові до цієї книги йдеться про новітні обличчя збройних конфліктів, головними акторами яких є вже не вишикані у фаланги та легіони професійні вояки, але патріоти, що самовіддано й енергійно борються на власній землі за свободу та незалежність. Як свого часу стверджував видатний прусський теоретик війни К. фон Клаузевиць, мистецтво війни не передбачає використання людей, як звичайних машин, воно повинно оживити (vitalize) індивідуальну енергію, наскільки це дозволяє природа зброї [3, с. 98]. Тобто вкрай раціоналізованих засобів ведення війни вже не достатньо для мобілізації мас для організованого насилля. Необхідно підняти їх на «священну війну», задіявши той невідрефлексований шар колективної свідомості, що будується на основі архетипів колективного безсвідомого, змісту історичної пам'яті, уявлень про історичну справедливість, етнічних та конфесійних стереотипах тощо.

Характеристика сучасної війни як «гібридної» підкреслює величезну роль інформаційного протиборства в її структурі. Франк Хоффман, консультант міністерства ВМФ США, один із авторів концепції «гібридної війни» визначає гібридну війну у вигляді будь-яких дій ворога, який швидко та гнучко використовує найрізноманітніші комбінації дозволеної зброї: партизанську війну, тероризм, злочини на полі бою, і все для досягнення

політичних цілей. Сучасна епоха взагалі характеризується процесами гібридизації, в тому числі, й у військовій сфері. Традиційні форми війни змішуються з діяльністю організованої злочинності, іррегулярними конфліктами та тероризмом [4, с. 34-39].

Організатори гібридних війн активно використовують міфи, які лежать в основі масової свідомості. Як відомо, міфи є настільки стійким елементом масової свідомості, що їх не можна остаточно знищити, а тільки витіснити іншими міфами. Проте, у своєму початковому вигляді міф мало придатний до його використання в якості маніпулятивного засобу для ведення гібридних війн. Для цього його зміст також необхідно вербалізувати, раціоналізувати, зробити загально значущим та актуальним. Отже, проблема, яку доводиться вирішувати організаторам насилля, полягає в тому, як перевести відносно нейтральні стереотипи сприйняття Іншого у площину ненависті, як виправдити їх знищення збройним шляхом. У відомій праці «Ранок магів» Жак Берж'є та Луї Повель висловили таку думку: «Нацизм – це магія плюс танкові дивізії». Перифразуючи їх, Олег Білий в своїй статті «Російська агресія і російська «нова людина»» висуває наступну тезу: «Русский мир – це магія плюс ядерні боєголовки». Не можу не погодитись з колегами, та хочу підкреслити, що ця «магія», заснована на штучних міфах, є ключовим виправдовуючим фактором різних форм інструментарію раціоналізованого насилля.

В. Беньямін вказував на існування двох видів насилля: «міфічного» та «божественного» [5, с. 179-204]. Якщо перше є інструментом руйнування існуючих соціально-правових норм та встановлення нових, то друге – засобом підтримки нововстановлених норм, «чистим» насиллям. «Міфічне насилля» здійснюється суворими і навіть жорстокими кривавими методами, які дезінтегрують суспільство, чия цілісність зберігається передусім на домінуванні всезагального стану страху. Важливим способом переходу до «божественного насилля» підтримки його дії, що здатне інтегрувати суспільство, є «принесення жертви», тобто формування у суспільній свідомості образу спільного ворога, утвердження стану «всі проти одного». За теорією «жертвовної кризи» Рене Жирара при переході до якісно нового культурного і соціального ладу завжди настає соціальна криза, коли втрачається розрізнення між нечистим і очищувальним насиллям. Подолання кризи відбувається шляхом здійснення соціально сприйнятливою «жертвоприношення», тобто формується образ спільного ворога, на боротьбу з яким закликаються усі верстви населення. Одноосібне руйнівне насилля змінюється на загальне інтегративне і, найголовніше, законне. В. Беньямін наголошував, що суспільство не визнає одиничного, одноосібного насилля, оскільки право розглядає насилля в руках окремої особи як небезпеку, яка підриває правовий порядок. У такий спосіб утворюється єдине загально визнане насилля, покликане підтримувати соціальний порядок, заперечуються прояви одиночного насилля [1, с. 29].

Перехід від «міфологічного» насилля до «божественного» є першим кроком раціоналізації насилля. Подальше розгортання цього процесу відбувається вже в межах цілком свідомої, цілеспрямованої пропагандистської кампанії, яка розпочинається з акцентування уваги на тих міфологічних сюжетах, які містять негативні характеристики майбутнього супротивника, зображення його у карикатурно-гротескній формі. Помітно вибіркоче ставлення до історії забуття досягнень («Росія перемогла б нацизм і без України»), заперечення переваг і, навпаки, всіляке роздмухування ганебних сторінок історії, коли пращури «Іншого» чинили злочини та несправедливість. У такий спосіб досягається протиставлення інгрупи та аутгрупи, яка зображується виключно у «чорних тонах». Далі відбувається процедура сатанізації супротивника, якому заперечується право бути людиною. В Руанді окремі етнічні групи порівнювали з тарганами, в сучасній Росії українці асоціюються з нелюдями-фашистами.

Гібридні сили успішно використовують для трансляції змісту пропаганди технологічно передові системи таким чином, що вони працюють на межі можливостей. Тому гібридні збройні сили мають перевагу над традиційною армією, яка діє суворо в рамках уставу. Загалом, гібридна загроза відзначається тим, що стирає традиційні уявлення та практики війни. Відсутність відкритого протистояння, використання нових тактик, дезінформації,

створення за короткий час атмосфери паніки та загрози, використання живого щита з мирних мешканців продемонстрували безпорадність армії у війні нового типу.

Щодо реалій сьогодення нашої країни, то можна підкреслити, що відсутність адекватної інформаційної та культурної політики спричинила культурну окупацію свідомості значної частини громадян. Зусиллями пропаганди була нав'язана штучна проблема дискримінації російськомовного населення, страх перед ефемерною загрозою «бандерівщини». Український інформаційний простір без належного російськомовного й англомовного контенту виявився замкненим, неконкурентним, не готовим донести українську позицію до світової спільноти.

Список посилань

1. Слюсар В. Ісламофобія як інструмент «раціонального» насилля у сучасній західній суспільній свідомості / Вадим Слюсар // Аль-Калям / Збірка наукових праць Українського центру ісламознавчих досліджень. – Випуск № 5. – Вінниця: 2015. – 218 с.
2. Калдор М. Новые и старые войны: организованное насилие в глобальную эпоху / Мери Калдор, пер. с англ. А. Апполонова, М. Дондуковского; ред. перевода А. Смирнов, В. Софронов. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2015. – 416 с.
3. Clausewitz C. von. Letter to Fichte // Clausewitz C. von. Historical and Political Writings. Princeton: Princeton University Press, 1992. P. 282.
4. Hoffman Frank G. Hybrid Warfare and Challenges / F.G.Hoffman // Joint Force Quarterly (JFQ). – 2009. – Issue 52, Forth Quarter. – P. 34-39.
5. Benjamin W. Zur Kritik der Gewalt // W. Benjamin / Gesammelte Schriften, vol. II. 1, herausgegeben von R. Tiedemanne H. Schweppenhauser, Suhrkamp, Frankfurt. – М.: «SRT», 1999, S. 179-204.

Роман Додонов

д. філос. н., проф.,

завідувач кафедри філософії

Донецького національного університету

«РОЗДІЛЕНІ УНІВЕРСИТЕТИ» – РОЗДІЛЕНЕ СУСПІЛЬСТВО

Освіта – дзекрало суспільства. Ця банальна теза набуває за сучасних умов особливого значення, бо фіксує не лише відображення в соціальному інституті освіти всіх переваг і недоліків соціуму. Освіта є одним з факторів відтворення суспільних відносин, свого роду мікромоделлю відповідного суспільства. Але крім того, освіта є потужним інструментом проектування майбутнього. Як каже китайське прислів'я, «якщо плануєш на рік – сій зерно, на десять років – саджай дерева, на все життя – рости дітей». За допомогою освіти суспільство інкорпорує існуючий образ належного, соціальні норми і соціальні ідеали у майбутні покоління.

Мабудь саме тому державній владі, яка планує існувати більш-менш тривалий час, повинна приділяти освіті, особливо вищій освіті, належну увагу. Без цього держава приречена. І заручником своїм вона робить громадянське суспільство, но плечи якого лягає весь тягар проблем у кризові часи, коли держава виявляє свою нездатність ефективно виконувати свої функції.

Однією з актуальних проблем, що постали перед українською вищою освітою внаслідок східноукраїнського конфлікту, є «проблема розділених університетів». Вона не є чимось унікальним і новим, адже раніше з аналогічними складнощами мали справу вищі Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії. Проте в Україні ця проблема набула масштабного характеру. З початком 2014/15 навчального року постало питання евакуації із зони АТО 18 українських університетів і 10 академічних інститутів. Більшість їх перенесли навчальний процес у власні філії в межах Донецької та Луганської областей. Винятком стали Донецький національний університет, що переїхав у Вінницю, Донецький національний університет економіки та торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського і Донецький юридичний інститут МВС України, які перебралися до Кривого Рогу. При цьому практично в кожного з евакуйованих університетів на непідконтрольних територіях залишився свій «клон»: чимало студентів і викладачів відмовилися виїжджати за межі рідного міста, фактично змирившись із

захопленнями їх озброєними людьми та перепідпорядкуванням «урядам» самопроголошених республік.

Специфіка ситуації полягає в тому, що вища освіта в Україні поки що залишається цілісною, ієрархічно вибудованою системою, вершину якої становить Міністерство освіти і науки (МОНУ). Саме воно ліцензує спеціальності, контролює проходження студентами основних етапів навчання через єдину комп'ютерну базу даних, видає дипломи і, головне, фінансує вищі на місцях. Декларована автономність університетів залишається тільки на папері. Подолання надмірної централізації вищої освіти складає суть реформ, які нині проводяться.

В контексті сказаного чи не найбільшою проблемою, з якою зіткнулися «розділені університети», є легітимність дипломів про вищу освіту, що ними видаються. Якщо з українською частиною все зрозуміло, студенти, що виїхали, отримують те, що їм обіцяли, тобто документи державного зразка, то у невизнаних університетах Л/ДНР це стає фактором, що зводить нанівець сам сенс їх існування. Маючи вибір між університетами України, Росії, можливо навіть Заходу, абітурієнти і їхні батьки навряд чи зупиняться на проблемних у всіх сенсах вишах ОРДІЛОСОСу.

Усвідомлюючи це, останні бачать порятунок у видачі своїм випускникам паралельних дипломів російських університетів. Ця практика вже існує, і чимало студентів Донецька і Луганська виїжджали в Ростов-на-Дону, Новочеркаськ та інші російські міста для захисту своїх дипломів й отримання документів, що підтверджують отриманий рівень освіти російського зразка. Але все це відбувається суто на індивідуальному рівні, вимагає додаткових затрат і не гарантує автоматичного результату у разі, якщо дипломант не продемонструє високого рівня знань. Рано чи пізно студенти усвідомлять свій стан і віддадуть перевагу безпосередньо тим закладам освіти, що працюють у бездоганному правовому полі. До цього слід додати, що деякі університети РФ відмовились від подібних процедур, не без підстав вважаючи, що це може нанести удар по їхньому міжнародному іміджу.

З іншого боку, перед евакуйованими в Вінницю, Кривий Ріг та інші міста університетах постають проблеми збереження свого контингенту студентів, бо працювати їм доводиться не на «своєї» території. Явно перенасичений пропозицією національний ринок освітніх послуг без особливих труднощів і радо поглине абітурієнтів із Донецької та Луганської областей, яких рік у рік меншає. Керівництво вишів Вінниці та Кривого Рогу слушно вбачають в евакуйованих університетах конкурентів, які, своєю чергою, здатні відтягнути на себе чимало потенційних студентів.

Зрозуміло, що від вимушеного розколу університетів постраждали обидві частини. Ті, хто виїхав, втратив всю матеріальну базу – оргтехніку, обжиті аудиторії, обладнані лабораторії. Гостро стоїть проблема з гуртожитками для студентів і квартирами для професорсько-викладацького складу. Ті, хто залишився, скаржиться на припинення фінансування з боку Києва, нерегулярність виплати заробітної плати та стипендій. І ті, і ті схильні обвинувачувати у своїх бідах протилежну сторону колективу. Колеги, які десятиліттями працювали на одних кафедрах, раптом стали ворогами. Як завжди, в загальній масі виділяються активісти, схильні виявляти «зрадників» і «шкідників». На щастя, помітна тенденція до вгасання діяльності таких радикалів.

Сьогодні «розділені університети» частково оговталися від завданого їм удару. Заповнено кадрові вакансії, налагоджено роботу в аудиторіях, не тільки в дистанційному форматі, складено декілька екзаменаційних сесій, відбулися випуски, вручено дипломи. І за всією цією повсякденною активністю якось відступає на другий план головне питання – а що ж далі? Чи повернуться евакуйовані університети в рідні пенати? Чи вдасться склеїти розірване? Чи не плекати надій і заново будувати життя на новому місці?

Від відповіді на ці базові питання залежить стратегія розвитку розділених університетів. МОНУ на початку осені 2015 р. спробувало прозондувати громадську думку щодо можливого повернення, але до якихось конкретних результатів це не призвело.

За логікою речей, якщо держава евакує з тимчасово окупованих територій свої організації й установи, то очевидно, що після визволення вони повернуться на свої місця. Так

було в часи Другої світової війни. Але для цього потрібна політична воля, якої, на жаль, не бачимо в нинішнього українського уряду. І стосовно виїзду з Донецька та Луганська, і стосовно потенційного повернення чіткої стратегії в Кабміні, схоже, немає. Натомість самим університетам пропонують «виступити з ініціативою», на яку Київ змушений буде відреагувати. Зручна позиція, яка знімає відповідальність за можливі ризики, а головне – за додаткове фінансування. Хотіли виїхати – будь ласка, захотіли повернутися – не заперечуємо. Але всі проблеми, пов'язані з цим, вирішуйте самі. У своїх інтерв'ю ректори української частини донецьких та луганських університетів відверто казали, що на серйозну підтримку держави розраховувати не доводиться і що вона, фактично, самоусунулася від вирішення проблем, запропонувавши вишам шукати міжнародних донорів. Очевидно, що сьогодні вкрай бракує цільової державної програми підтримки переміщених вишів.

Донецький національний університет, наприклад, виробляючи стратегію свого розвитку до 2020 р., живе під гаслом «Вінницьке сьогодні, Донецьке завтра». Слід визнати, що не всім це гасло до душі. Навіть усередині колективу немає єдиної думки щодо доцільності та термінів повернення в Донецьк. Одні працівники, які мусять орендувати квартири за суми, що перевищують їхню зарплатню, не бачать сенсу продовжувати роботу й готові вже сьогодні їхати додому. Інші, так би мовити, пустили коріння на новому місці й повертатися взагалі не планують. Звісно, кожен вільний у своєму виборі, але ж ідеться не про індивідів, а про університет як цілісність, як живий організм.

Таким чином, проблема «розділених університетів» в її українському варіанті може вирішитися за умов припинення конфлікту на Донбасі. Тому питання про повернення евакуйованих університетів у Донецьк і Луганськ переходить, як кажуть логіки, в модальну площину: «якщо,... то...». Якщо на Донбасі буде відновлено конституційний порядок, то тоді – й тільки тоді – українські виші, що виїхали, зможуть повернутися на місця своєї постійної дислокації. Є певна черговість повернення України на окуповані території – спочатку армія, служба безпеки, прикордонники. Потім потрібен процес політичного врегулювання: вибори органів місцевого самоврядування, представників до верховних органів влади. Відновлення транспортного сполучення та гривні як засобу платежу. І лише потім можливе повернення евакуйованих університетів та налагодження діалогу з тими колегами, котрі залишилися під «ДНР» і «ЛНР». Доки ж у Донбасі лунають постріли, безпеки студентам і викладачам (як у випадку з доц. І.А. Козловським) ніхто не гарантує. А тому на сьогодні в проблемі «розділених університетів» залишається занадто багато невизначеності, щоб однозначно оцінити їхні перспективи.

Віра Додонова

д.филос.н., проф., профессор кафедры философии Донецкого национального университета

ДИАЛОГ КАК АЛЬТЕРНАТИВА ВОЕННОМУ ПРОТИВОСТОЯНИЮ

Решение конфликта на Донбассе сугубо военными методами зашло в тупик. В конце XX – начале XXI века вообще ни один из конфликтов не имел абсолютных победителей и проигравших. Выход из состояния вооруженного противостояния всегда осуществлялся путем диалога.

На сегодняшний день на Донбассе такого диалога нет. Есть два монолога, два самостоятельных дискурса, который развивают оппоненты, уверенные в своей правоте, не желающие уступать друг другу ни в каких вопросах. Тем не менее, осознание необходимости диалога конфликтующих сторон предполагает признание за ними права высказывать свою позицию.

Тот факт, что конфликт на Донбассе имеет дискурсивную природу, отнюдь не отрицает наличия объективных причин и противоречий его обусловивших. Специфика событий на Востоке Украины такова, что указанные реальные противоречия многократно усиливались СМИ и искусственно культивировались в массовом сознании. С самого начала конфликт виртуозно конструировался в медиа-пространстве, затем подключилась «гуманитарная

помощь» в виде тяжелых видов вооружения – теперь этот конфликт стал одновременно и дискурсивным, так как постоянно нагнетается мнимое и реальное противостояние Киева и Донецка, и военным, потому как это противостояние подкрепляется боевыми действиями и обстрелами населенных пунктов с обеих сторон. В душах людей вызрел большой «гнойник» обид и претензий. И если мы говорим о примирении и постконфликтной реабилитации, то эти обиды необходимо не замалчивать, но, напротив – осмысливать, высказывать, делать предметом диалога противоборствующих сторон.

Изучение претензий Донбасса к Украине, анализ их действительных оснований, не отрицают ни в коей мере факта агрессии России в отношении нашей страны, факта вмешательства во внутренние дела независимого государства, факта поставки оружия и военной техники на территорию самопровозглашенных республик, что постоянно «подогревает» этот конфликт. Однако, переложить всю вину за войну на Донбассе на соседнее государство также будет неверно. Основания и причины конфликта необходимо искать, не в последнюю очередь, и в политических действиях руководства Украины.

Анализ материалов республиканской прессы позволяет вычленить и зафиксировать следующие претензии Л/ДНР к Украине:

1) несоблюдение законов Украины ею же самой, то есть юридический волюнтаризм и принятие решений на основе «революционной целесообразности» (свержение президента В. Януковича есть государственный переворот, дальнейшие политические решения украинской власти, в частности, начало АТО, принимались нелегитимным президентом);

2) неприемлемая организация украинского политического пространства и посягательство на ценностные константы «Русского мира» (по мнению П.Губарева, независимая Украина строится на «трех китах»: национализм, унитаризм, олигархизм, с коими нужно бороться, особенно это касается «укронацизма», который является угрозой и для Европы);

3) посягательство на сакральное – Великую Победу (унижение ценности Великой Победы в глазах и жителей Украины и жителей республик);

4) несоблюдение Украиной положений Минских договоренностей (невыполнение восьмого пункта этого документа, который касается стабилизации социальной сферы жизни общества в отдельных районах Донецкой и Луганской областей: невыплата пенсий и социальных пособий на территории республик);

5) нарушения базового права человека – права на жизнь (обстрелы городов Л/ДНР, ограничение свободы передвижения и введение пропускного режима);

6) экономическая блокада Л/ДНР (15.11.14 – Указ об экономической блокаде Л/ДНР, запрет на ввоз ВСЕХ лекарств для больниц, запрет на ввоз продуктов питания, блокирование платежных систем всем жителям без исключения, работа всех государственных и финансовых предприятий признана незаконной).

Как видим, некоторые из этих претензий не могут рассматриваться в качестве причин конфликта, хотя бы потому, что содержательно и хронологически они являются следствиями действий, о которых авторы претензий предпочитают умалчивать.

Тем не менее, украинской стороне эти претензии необходимо критически переосмыслить, указать на их обоснованность или несостоятельность, рационализировать. Безусловно, среди названных положений присутствуют такие, которые можно игнорировать: в силу своей абсурдности и враждебности их реализация несовместима с существованием украинской государственности. Другие же имеют под собой серьезные основания. Необходимо сделать их предметом рефлексии хотя бы затем, чтобы содержание этих претензий не вытеснилось в коллективное бессознательное, и не мешало в будущем строить совместные отношения на здоровых основаниях.

Хотя не секрет, что взгляд на проблемы Донбасса и пути их решения из Киева является иным, нежели взгляд на «республиканский» Донбасс из украинского Донбасса. Пример тому – изменение позиций глав военно-гражданских администраций С. Таруты, А. Кихтенка, Г. Туки с жестко патриотической на лояльную по отношению к населению оккупированных

территорий. После их назначения новые губернаторы вскоре понимали ситуацию на востоке Украины глубже, яснее, изнутри, и всячески старались поддержать страдающих жителей.

Эта война сделала мудрее многих людей по обе стороны конфликта, но, если в Украине люди живут мирной жизнью и прочувствовали войну семьи, потерявшие родных, то в Донбассе люди живут в войне. К гибели людей, как с украинской стороны, так и со стороны Л/ДНР все население Украины относится трагично, наш народ не черствый, особенно болят души у людей, когда гибнут дети. Жить в войне – особое экзистенциальное состояние, когда смерть находится где-то совсем рядом и сегодня ты жив, а завтра – неведомо. Ценность жизни одновременно и возрастает во много крат, и обесценивается во столько же. Приняв войну, как судьбу, каждый из донбассовцев сделал свой выбор: кто-то выехал и мытарствуется по Украине в «поисках хлеба насущного» и крова, кто-то остался в военном Донецке и сидит под обстрелами. Можно умом понимать логику войны, однако принять ее потерпевшей стороне очень сложно.

Но война когда-то закончиться и людям придется посмотреть друг другу в глаза и строить совместную созидательную, продуктивную жизнь. Сейчас нужно оставить груз обид и обвинений и пытаться налаживать общение на рациональном уровне, тщательно следя за семантикой диалога. Найдем в себе душевные силы и мужество забыть те ужасы, которые нас разобщили и сделали чужими, попробуем опять стать терпимыми, толерантными и мудрыми во имя будущего.

Дарія Дудка

студентка спеціальності «соціологія» ЗНУ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Актуальність. В українській соціології управління питання соціально-психологічного клімату в колективі не розглядається сьогодні як першочергове. Для керівників важливою функцією колективу є своєчасне виконання поставлених завдань та відповідно принесення доходу організації.

Соціально-психологічний клімат є важливим фактором, який впливає на продуктивність та ефективність праці. Тому керівникові потрібно докладати максимум зусиль, щоб створити такі умови щоб працівникам було комфортно в організації [2]. Спочатку треба проаналізувати роботу колективу, потім виявити проблему та прийняти рішення стосовно її усунення. Необхідно враховувати індивідуально-психологічні особливості членів колективу, які дозволять виявити фактори які впливають на загальний стан соціально-психологічного клімату в колективі.

Нестабільна політична та економічна ситуація в країні, актуалізує почуття невпевненості у завтрашньому дні. Люди відчують себе більш впевнено при підтримці колективу, тому керівникові корисно знати технології оптимізації соціально-психологічного клімату, щоб своєчасно оптимізувати загальну атмосферу в колективі. Створення позитивного соціально-психологічного клімату трудового колективу, впливає на продуктивність праці в трудовому колективі, а це тим самим відбивається на якості роботи та продукції, яка випускається. Стан психологічної атмосфери в трудовому колективі є показником соціального розвитку колективу та його психологічних ресурсів.

Стан досліджень Технологію оптимізації соціально-психологічного клімату досліджували такі вчені: Е.Мейо провівши «Хоторнські експерименти». Джекоб Л. Морено використовував у дослідженні соціально-психологічного клімату трудового колективу метод «соціометрії». Серед українських вчених досліджувала соціально-психологічний клімат трудового колективу Е.Якуба. Вона розглядала зміну стану соціально-психологічного клімату після входження до колективу нових членів [3].

При дослідженні даної тематики використовуються методологічні підходи для більш повного вивчення об'єкта, серед них: системний, та діяльнісний.

Системний підхід передбачає розгляд об'єкта в трьох аспектах, в нашому дослідженні об'єкт це соціально-психологічний клімат трудового колективу [1].

Перший аспект - морфологічний. Його зміст розглядається будова і структура трудового колективу. В цьому аспекті досліджувалась сутнісна характеристика соціально-психологічного клімату в трудовому колективі.

Другий аспект-функціональний. Його зміст полягає у розгляді внутрішнього функціонування трудового колективу, а також функціонування трудового колективу у зовнішньому середовищі, взаємодію з іншими системами. Даний аспект ми розглядали у складових технологій оптимізації соціально-психологічного клімату.

Третій аспект системного підходу - генетичний. Дослідження генезису системи, тобто дослідженні соціально-психологічного клімату трудового колективу. В цьому аспекті досліджувалась історія вивчення технологій соціально-психологічного клімату трудового колективу.

Таким чином застосувавши системний підхід можна сказати, що розглядаючи соціально-психологічний клімат в трудовому колективі кожна людина виконує певні функції, які для неї характерні і за допомогою цих функцій складається цілісна система – трудовий колектив.

Діяльнісний підхід – це методологічний принцип, основою якого є категорія предметної діяльності людини. В нашій роботі розглядається предметна діяльність трудового колективу.

Мета діяльності зумовлена певною потребою, задоволення якої потребує певних дій. Так мета трудового колективу також зумовлена потребою, задоволення якої потребує виконання своїх функцій та завдань які надаються працівнику

Отже застосовуючи діяльнісний підхід ми через компоненти предметної діяльності трудового колективу дізналися всю специфіку соціально-психологічного клімату, які умови впливають на його стан та розглянули технології, за допомогою яких можна оптимізувати соціально-психологічний клімат трудового колективу.

Таким чином вивчення технологій оптимізації соціально-психологічного клімату трудового колективу буде здійснено за допомогою таких методів: системного та діяльнісного підходів.

Список посилань

1. Марцин В.С. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник /В.С.Марцин//. - Л.: Ромус-Поліграф, 2002. - 128 с..
2. Парыгин Б.Д. Социально психологический климат коллектива: пути и методы изучения/Б.Д.Парыгин//.-Л.,Изд-во Наука, 1983. - 207 с.
3. Якуба Е.А. Социология. Учеб.-метод. пособие /Е.А.Якуба//,1996-160с.

Марина Еделєва

аспірант кафедри політології ЗНУ

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У двадцятому столітті зростає роль інформації. Разом з цим у держави з'явилося ряд нових завдань, які потребують загального вирішення. Особливої актуальності набуває вирішення проблем інформаційної безпеки в сучасному суспільстві.

Питання інформаційної безпеки вчені досліджували і раніше. Зокрема, в Україні вивчення цих питань розпочалося в 90-х рр. ХХ ст.

На сьогодні є достатньо наукових праць, присвячених розгляду даної проблеми. Інформаційна безпека є предметом дослідження вчених різних галузей: політології, соціології, філософії, державного управління, юридичних наук. Вона є дискусійною, як серед вчених, так серед представників громадськості, політиків, військових тощо.

Ця проблематика вивчалася такими вченими, як В. Гурковський, О. Довгань, О. Крюков, Є. Макарєнко, А. Моноїло, В. Остроухов, В. Петрик, Г. Почепцов та інші.

В умовах існуючих нових загроз інформаційній безпеці держава повинна впроваджувати і нові методи захисту інформації.

Інформаційна безпека, на думку В. Остроухова, В. Петрика – це стан захищеності об'єкта (особистості, суспільства, держави, інформаційно-технічної інфраструктури), при якому досягається його нормальне функціонування незалежно від внутрішніх і зовнішніх інформаційних впливів [4, с.136]. На сьогодні основною проблемою в сфері інформаційної безпеки, є питання збереження інформації, яка може бути використана проти цілісності держави, або проти інститутів влади, які формують основи держави.

Наступна проблема яка існує в нашому суспільстві, це проблема доступу до інформації громадськості. Однак, варто відмітити, що в будь-якій державі є секретна інформація, доступ до якої може бути дозволений через багато років, тоді, коли знімається гриф секретності. Це, в першу чергу, та інформація, розповсюдження, оприлюднення, може завдати шкоди як державі, так і суспільству.

Як відмічається в монографії «Інформаційна політика України: європейський контекст» (2007), «інформаційна безпека - це завжди балансування між інформаційною відкритістю та закритістю, між прагненнями максимально розширити доступ громадян до невтаємниченої публічної інформації (державної, комерційної, наукової, освітньої, персональної тощо) й максимально захистити інформацію корпоративного і приватного змісту» [2, с. 120]. Можна погодитися з авторами, що баланс повинен мати місце в вирішенні такого питання.

Влада, що підтримує курс євроінтеграції, взяла на себе зобов'язання дотримуватися практики вільного доступу громадян до інформації, та забезпечити відкритість прийняття рішень. При цьому треба враховувати зростаючу роль «інформаційного шпигунства», кібертероризму, який має чітку мету, отримати секретні данні держав, задля хаосу в певних країнах.

Нині служби безпеки (держави, приватного сектора) постійно працюють над захистом інформації та вдосконалення систем захисту даних. Подія жовтня 2013 року (Агентство національної безпеки США прослуховувало особистий телефон Канцлера Німеччини) показала, що недостатній захист інформації приводить до того, що незахищеними від прослуховувань є і особисті телефонні переговори політичних лідерів країн. Це призводить до погіршення відносин між країнами партнерами та загострення відносин на міжнародній арені.

У ХХІ ст. перед суспільством з погляду безпеки постала ціла низка нових проблем. Процеси глобалізації дуже гостро дали про себе знати й, окрім позитивних елементів виявилися, серйозні негативні явища, до яких світова спільнота виявилася не готовою. Виклики, пов'язані з глобалізацією, завдали колосальних збитків майже всім країнам [3, с. 3]. З одного боку, існують права і свободи людини, в тому числі право на інформацію та право на захист інформації, що є невід'ємними правами громадян демократичних країн, з іншого боку, безпека людини в умовах існування міжнародного тероризму змушує держави прослуховувати телефонні розмови тих громадян які викликають підозру у причетності до терористичних організацій. Метою таких дій є попередження терористичних актів. Такі попереджувальні дії держави викликають занепокоєння, щодо збереження демократичних принципів. На сьогодні ми бачимо, що картина існування «безпечних» країн, дуже змінилася. Людина ніде не може відчувати себе в безпеці, ні в розвинутих країнах, ні в тих, що розвиваються.

Питання національної безпеки України в інформаційній сфері поєднано з питанням безпеки міжнародної. Якщо в цілому світ став небезпечним, не може в окремій державі бути безпечно.

Для України є актуальним питання взаємодії органів державної влади, щодо гарантування інформаційної безпеки держави. В. Гурковській наголошує, що від органів державної влади очікується вдосконалення не тільки технічного захисту власних систем безпеки комп'ютерних, інформаційних мереж, а й розробки нових підходів та організаційно-правових заходів щодо взаємодії з іншими державними органами, здатними розв'язувати зазначені проблеми на національному рівні [1, с. 3]. Потребує вдосконалення правова база інформаційної політики. Закон повинен чітко регламентувати права держави і не заперечувати основним правам і свободам громадян. В Україні утворилась криза в сфері інформаційної безпеки, через недолуге керівництво та відсутність кваліфікованих кадрів.

Також треба приділити увагу економічному аспекту забезпечення інформаційної політики. Довгі роки не проводилася модернізація національних систем захисту інформації. Той комплекс який дістався Україні після розпаду Радянського союзу застарів, частина була зруйнована, а частина модернізована. Але цього об'єму не вистачає для того, щоб Україна зайняла гідне місце в світі в сфері захищеності мереж. Для цього потрібно: відповідне фінансування; запровадження технологій, які використовують передові держави сфері в інформаційної безпеки; кваліфіковані кадри в сфері захисту інформації держави від несанкціонованого доступу.

На думку В. Фоміна та А. Рось, суть інформаційної безпеки в системі національної безпеки держави полягає в наступному: прагненням кожної держави реалізувати та захистити власні національні інтереси, що направлені на формування та накопичення національного інформаційного потенціалу в умовах глобалізації світових інформаційних процесів [5, с. 24]. Основним завданням інформаційної безпеки є захист інформації (знання), якими володіє держава, тому що використовуючи ці знання влада приймає рішення, щодо функціонування системи управління тощо.

Таким чином, перед владою стоїть завдання, ліквідувати наступні загрози які підривають інформаційну безпеку держави: послаблення уваги до питань інформаційної безпеки; невдосконалена правова база; застарілі технології захисту мереж; відсутність кваліфікованих кадрів в сфері захисту інформації; економічна, соціальна та політична нестабільність в країні та інше.

Література

1. Гурковський В. І. Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки : дис. – К. : Нац. акад. держ. управ. при Президентові України, 2004.
2. Інформаційна політика України: європейський контекст: Монографія / Л.В. Губерський, Є.Є. Камінський, Є.А. Макаренко та ін. – К.: Либідь, 2007. – 360 с.
3. Крюков О. І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації [Електронний ресурс] // Державне будівництво. – 2007. – №. 2. Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21C OLORTERMS=1&S21STR=%D0%9A%D1%80%D1%8E%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21C OLORTERMS=1&S21STR=%D0%9A%D1%80%D1%8E%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%9E$)
4. Остроухов В., Петрик В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України // Політичний менеджмент. – 2008.
5. Фомін В.О. Сутність і співвідношення понять “інформаційна безпека”, “інформаційна війна” та “інформаційна боротьба”// Наука і оборона. – К.:1999. - № 4. - С. 23-32.

Лілія Зайцева

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГІВ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ШКОЛЯРІВ-ПІДЛІТКІВ

Мета статті: дослідити особливості використання тренінгів у профілактиці девіантної поведінки у школярів-підлітків.

Постановка проблеми. Соціальний працівник по самому змісту своєї діяльності має справу з різними людьми, у тому числі з тими, чия поведінка не відповідає соціальним нормам. Соціальна робота з людьми, чия поведінка характеризується як девіантна, має свою специфіку, і вимагає певних знань в області соціології, медицини, психології.

Девіантна поведінка - поведінка, що відхиляється від прийнятих у суспільстві ціннісно-нормативних стандартів. Такі відхилення можуть бути позитивними та негативними. Девіантна поведінка є природною умовою розвитку людини, життя всього суспільства. Інакше кажучи, девіантна поведінка була, є і буде і в цьому полягає актуальність її вивчення. Тому необхідно більш ретельно дослідити причини, форми, динаміку девіантної поведінки,

розробити більш ефективні заходи соціального контролю негативної девіантної поведінки - превентивні, профілактичні, корекційні, реабілітаційні.

Прояви асоціальної поведінки найвиразніше проявляються у підлітків. В підлітковому віці формується світогляд людини і допоки він нестійкий, то підлітки найбільше піддаються зовнішньому впливу. Якщо має місце розвиток девіантної поведінки у підлітків, то соціально бажані позитивні відчуття все більше гальмуються і є небезпека, що людина може стати резервом для майбутньої злочинності. Одним із методів профілактики девіантної поведінки підлітків є тренінг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагоги (О. Даниленков, С. Моїсеєва, М. Рожков, М. Шакурова), психологи (І. Горькова, Н. Лісовська, І. Севастьянова, А. Фоміна, Л. Шипіцина), правознавці (В. Васильєв, В. Кудрявцев, В. Пирожков, О. Туришев), соціологи (В. Іванов, О. Ковальова, Б. Паригін, С. Сергейчик) і медики (В. Менделевич, Л. Мірошниченко, П. Сидоров, М. Сованюк) уже започаткували дослідження різних аспектів порушеної проблеми і оприлюднили здобутки щодо шляхів її розв'язання. Дослідженням тренінгу як методом профілактики девіантної поведінки підлітків займалися такі вчені як Вачков І.В., Змановська О.В., Лютий В.П., Джонсон Д., Морлі С.

Виклад основного матеріалу. Основними видами профілактики є:

Первинна, така, що розглядається як комплекс соціальних, освітньо-виховних і психолого-медичних заходів, і попереджує зародження девіантної поведінки.

Вторинна – комплекс соціальних, освітньо-виховних, психологічних і правових мір, направлених на попередження формування девіантної поведінки учнів і переходу до кримінально-карних дій.

Третинна – комплекс соціальних, освітньо-виховних, психологічних і нормативно-правових мір, направлених на запобігання рецидивним відхиленням в поведінці і сприяючих відновленню особового і соціального статусу учня.

Тренінг є інтерактивним навчанням із застосуванням міні-лекцій (теоретична основа), рольових та ділових ігор, спеціальних вправ для закріплення навичок і умінь, обговорень і аналізу конкретних ситуацій з професійного досвіду учасників. Ми відносимо тренінг до первинної профілактики, оскільки вона більшою мірою носить інформаційний характер, спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричну відмову від негативних стандартів поведінки та звичок.

Основною відмінністю тренінгів від усіх інших форм навчальних занять є їхня чітка підпорядкованість головній навчальній меті — тренуванню навичок.

Тренінг може допомогти людині:

- усвідомити проблему;
- знайти достатню кількість потенційних варіантів вирішення проблеми;
- вибрати найвдаліший до проблеми підхід і розробити відповідний план;
- одержати можливість оцінити ефективність обраного підходу.

Профілактична робота з включенням елементів тренінгу необов'язково повинна тривати 6-8 годин, вона цілком може займати одну-дві години (але не менше 30 хвилин). Проте, кожне заняття повинне мати певну структуру: початок роботи в групі (створення робочої атмосфери, настройка, включення в тему), основна частина (дві-три роботи по темі, заданій ведучим), завершення роботи, отримання зворотного зв'язку. Відповідно, від того, на якому етапі роботи ми знаходимося, залежить і вибір методу.

На даний час розповсюджені такі форми тренінгу: тренінг резистентності (стійкості) до негативного соціального впливу, тренінг асертивності або афектно-ціннісного навчання, тренінг формування життєвих навичок. [2, с.163]

Важливим ґрунтом для реалізації тренінгових програм є психодіагностичні дослідження, результати яких є ґрунтом для розробки відповідних тренінгових програм.

Психодіагностика схильності до девіантної поведінки у підлітковому віці проводилась в Запорізькому навчально-виховному комплексі № 111. Взяти участь у дослідженні було запропоновано 10 хлопцям, 10 дівчатам 11-го класу.

В межах психодіагностики біло застосовано комплекс психодіагностичних заходів, ґрунт яких склали спостереження, бесіда та методика «Визначення схильності до адиктивної, агресивної, делінквентної поведінки (А. Н. Орел)» [5, с.102].

Ця методика є стандартизованим тест-опитувальником, призначеним для вимірювання готовності (схильності) підлітків до реалізації різних форм поведінки, що відхиляється. Опитувальник є набором спеціалізованих психодіагностичних шкал, спрямованих на вимірювання готовності (схильності) до реалізації окремих форм поведінки, що відхиляється. Методика передбачає визначення та облік установки на соціально бажані відповіді випробовуваних. Шкали: схильності до подолання норм і правил, схильності до адиктивної (залежної) поведінки, схильність до самоушкоджуючої і саморуйнівної поведінки, схильності до агресії та насильства, вольовий контроль емоційних реакцій, схильності до делінквентної поведінки [5, с. 103].

В результаті проведення психодіагностики було з'ясовано, що всі досліджувані підлітки мають середній ступінь схильності до девіантної поведінки, причому середній бал у хлопців трохи вище, ніж у дівчат. Таким чином, хлопці, згідно з результатами даної методики, більш схильні до прояву форм девіантної поведінки, ніж дівчата.

При розробці тренінгового заняття ми виходили з того, що в процесі проведення тренінгів профілактики девіантної поведінки ефективно застосовувати наступну структуру заняття, запропоновану І.Вачковим: привітання, з'ясування самопочуття учасників, представлення теми заняття, вступне слово тренера (притча, легенда, казка) як пролог до роботи, розминка (вправи), основна частина, підбиття підсумків, резюме; прощання. [1, с.44]

Нами було розроблено для підлітків схильних до девіантної поведінки тренінгову програму, яка включає в себе: знайомство; перше враження; тріаду вправ, розроблених в системній психотерапії: моя улюблена «не улюблена» риса, чудо, виключення; підведення підсумків, завершення. Застосування саме таких вправ сприяє, на наш погляд, здатності підлітків краще контролювати власну поведінку і будувати такі стосунки з оточенням, які передбачають прийняття та конструктивне від реагування почуттів, які виникають у підлітків в процесі спілкування з найближчим оточенням.

Підводячи підсумок, можна сказати, що девіантна поведінка є невід'ємним проявом життя людини у суспільстві. Вона існувала завжди, тож доцільніше застосовувати превентивні методи, які допоможуть попередити негативні прояви девіантної поведінки та звільнити суспільство від її негативних наслідків.

Список посилань

1. Вачков И. Основы технологии группового тренинга. Психотехники : учеб. пособие / Игорь Викторович Вачков. – 2 изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2003. – 224 с.
2. Змановская Е.В. Девиантология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Елена Валерьевна Змановская – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 288с.
3. Макарычева Г.И. Тренинг для подростков: профилактика асоциального поведения. – СПб.: Речь, 2007. – 192с.
4. Рабочая книга школьного психолога / И.В. Дубровина, М.К. Акимова, Е.М. Борисова и др.; Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: Просвещение, 1991. – 303 с.
5. Орлова Л. Ю. Методическое пособие по составлению и реализации программы индивидуальной помощи и поддержки проблемных школьников / Л. Ю. Орлова, Под науч. ред. профессоров С. А. Лисицына, С. В. Тарасова. – СПб. : Издательство ЛОИРО, 2006 г. – 116 с.

Світлана Кальцева

к.політ.н., доцент кафедри політології ЗНУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІДЕОЛОГІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ

У розвитку поглядів на ідеологію чітко простежуються дві тенденції, що змінюють в часі одна одну. Перша тенденція - це формування концепції "деідеологізації" (середина 50-х-початок 70-х років). Основна теза цієї концепції-падіння впливу ідеологічних систем в умовах

розмивання цінностей класичних ідеологій, широкої диференціації носіїв різних ідеологічних напрямків. Нова хвиля актуалізації цього питання відбулася наприкінці 80-х-початку 90-х років. Гіпертрофоване значення ідеології у радянських країнах, розуміння її як основного інструменту володарювання дискредитувало саме поняття, сформувало відповідне ставлення до цього явища.

Процес деідеологізації обумовив певний вакуум загальнонаціональних ідей і цінностей, усвідомлення того, що ідеологія потенційно має в собі як негативні риси, так і позитивні. Її роль і характер впливу залежать від того, яке місце вона займає в суспільстві і як з нею поводяться.

Соціальні умови, що змінилися, переключили інтерес з причин і наслідків ідеології на механізми її функціонування. Особливої уваги набуло питання щодо інтегративного потенціалу ідеологій. На ґрунті певної ідеології формулюються політичні мета, цілі, підбираються засоби їх реалізації, мобілізуються маси для підтримки та участі в здійсненні окреслених завдань. Сучасне розуміння ідеології та політичного плюралізму обумовлює та актуалізує необхідність формування інтегративної ідеології. Вона має прийматися більшістю членів суспільства та забезпечувати можливість його мобілізації у процесі державотворення та становлення громадянського суспільства. Питання формування інтегративної державної ідеології нагальне для сучасної України. Гостро стоїть задача вироблення певної системи політичних поглядів, цінностей, надання цій системі основоположного значення у виробленні політичного курсу Держави та поширення знань про неї задля сприйняття її більшістю населення. Це уможливить вироблення цілісної політики в економіці та в соціальній сфері, усунення суперечностей у процесі державотворення. Особливої актуальності проблема ідеологічної ідентичності в Україні набуває у контексті подій, що відбуваються на Сході країни. Дослідники вважають за можливе характеризувати такий стан як "гібридну війну".

Гібридну війну розглядають як сучасну альтернативу класичним війнам, коли зусилля по фізичному знищенню супротивника замінюються використанням "м'якої сили". У такій війні різко зростає роль інформаційної складової, посилюється робота саме інформаційних механізмів, які повинні зробити свій вплив ефективнішим, як у контексті власного населення, так і щодо свідомості супротивника.

У сучасному суспільстві виробництвом політичних ідей та їх поширенням займаються не тільки окремі люди-ідеологи, а й інші організації. Не останню роль у цьому процесі виконують ЗМІ як виробники символічних форм ідеологій. Держава, яка розробляє та розповсюджує різними засобами певну систему ідей, цінностей та цілей, що направлені на інтеграцію й Розвиток суспільства, відповідально виконує свою ідеологічну функцію. Відсутність або послаблення поваги держави до ідеологічних аспектів може привести до ерозії важливих цінностей або до їх заміни іншими ідеями та уявленнями. А це може обумовити послаблення або, навіть, розпад самої держави. Від того, які цінності орієнтири й моделі ідентифікації будуть прийняті більшістю, залежить, особливо в умовах гібридної війни, напрямок розвитку держави, її можливостей захистити свою територію й своїх Громадян, ефективно протидіяти впливу противника на їх свідомість.

Формування спільних орієнтирів ідентичності суспільства як Основи його згоди на саме такий Розвиток розглядається як пріоритет політики держави в умовах конфлікту та дестабілізації. Держава повинна формувати спільну громадянську ідентичність як ресурс розвитку та укріплення. А це можливо саме в рамках системи концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя, що складається на основі гармонічного об'єднання ідеологічних переваг різних соціальних груп суспільства, та поширення цієї системи різними засобами.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЖІНКИ-ПОЛІТИКА У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні, в складний період розвитку української держави, роль жінки-політика в становленні демократії, зміцнення України на міжнародному рівні переоцінити неможливо. Використання потенціалу жінки з її інтелектом, працездатністю, енергією і мобільністю сприятиме виходу України на якісно новий рівень.

Метою нашого дослідження є визначення характерних рис жінки-політика у сучасному українському суспільстві.

Історично склалося, що жінки мають значно менше можливостей, ніж чоловіки, для вияву своїх здібностей. Жінки тривалий час не мали можливість отримувати освіту, протягом багатьох років жінка могла реалізуватися як особистість лише у материнстві та сімейному житті. А її можливості професійного росту та громадсько-політичної діяльності – вважалися вторинним. З появою науково-технічної революції жінка отримала можливість займати високопоставлені посади та проявляти себе лідером у політиці: колишній прем'єр міністр України (Юлія Володимирівна Тимошенко), колишній міністр соціальної політики України (Наталія Юріївна Королевська), колишній радник президента України (Ганна Миколаївна Герман). Проте, як свідчать джерела Я. Свєрдлюк та С. Оксамитник [2, с. 9], які зазначають, що у Верховній Раді катастрофічно малий відсоток жінок, а саме – 5.1 % від загальної кількості парламентарів на 2007 р.

Незважаючи на те, що була прийнята Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок [3], у нашій країні все ще залишається дискримінація жінок стосовно їх професійності, тому, щоб жінка була професійно-дієздатною, вона має володіти певними рисами, які дозволять їй конкурувати з чоловіками.

До особливих рис сучасної жінки-політика в Україні відносять наступне: жінки більше переймаються соціальними проблемами та більш активно підштовхують уряд до їх вирішення. Крім того, вони менше впевнені у завтрашньому дні та більш обачні, ніж чоловіки, і тому більше уваги приділяють таким питанням, як податок на охорону здоров'я, дитячі установи та пенсії. Тобто ефект, якого прагнуть досягти жінки-політики – “олюднити” інтереси. [1, с. 5]

Відмінності, що існують між чоловіками й жінками, відмічені у дослідженні гендерних аспектів мовлення парламентарів ФРГ. С. Табурова робить висновок, що жінки-політики надають перевагу гармонійній комунікації, мета якої – акцентувати спільність позицій, поглядів, виявляти солідарність та надавати підтримку. Конфліктні емоції у них виявляються переважно для самозахисту та підтримки товариша по партії, а не для ствердження власного іміджу. Чоловіки більш схильні до конфліктної комунікації, вони значно частіше, ніж жінки, намагаються перевести конфлікт з ділового на міжособистісний рівень. Жінки в конфліктній комунікації надають перевагу диспуту, в ході якого йде пошук істини, або переговорам, в яких намічається план дії. Тобто вони практикують більш діловий, продуктивний підхід, який сприяє успішному розв'язанню спорів. Їх мовна “поведінка” прямиша і відкритіша, як і має бути в діалозі рівних за статусом [5, с. 84-91].

Отже, можна зробити такий висновок: в сучасному українському суспільстві, щоб стати політиком, жінка має бути комунікабельною, спокійно вирішувати певні проблеми та питання, якщо виникає конфлікт, то жінка має вести конструктивні переговори. Ще можна додати, що без чоловічих рис у кар'єрі жінки-політика не обійтися. Вважається, що жінка-політик має більш складний імідж, ніж політик-чоловік. Вона повинна мати в своєму іміджовому портреті певні “чоловічі” риси (звідси – “залізна леді” Маргарет Тетчер, або “сталевна леді” Мадлен Олбрайт). Але на загал у неї повинні переважати суто жіночі риси [4, с. 140], тому що завдяки жіночим рисам жінка-політик може залишатися собою.

Список посилань

1. Жеребкіна І. Фемінізм і сучасна філософія // Новий Образ. – 1997. – №1. – С.5

2. Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / За заг. ред.: Яни Сverdлюк та Світлани Оксамитної // За матеріалами міжнародного наукового семінару «Жінки в політиці: міжнародний досвід для України», Київ – НаУКМА – 7 жовтня 2005 року.– К.: Атіка, 2006.– 272 с., – С.9
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос) ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 18.12.1979 http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_207
4. Почепцов Імідж і вибори. Імідж політика, партії, президента. – РК., 1997. – С.140
5. Табурова С.К. Гендерні аспекти мовної поведінки парламентаріїв (на матеріалі парламентських дебатів ФРН) // СОЦІС. – 1999. - №9. – С.84-91

Аліна Кара

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ДОПОМОГ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМ СІМ'ЯМ В УКРАЇНІ

Важливою умовою підвищення ефективності системи соціального захисту в Україні є перехід від централізації до децентралізації. Такий підхід означає, що держава як суб'єкт соціального захисту з метою забезпечення оптимального узгодження загальнодержавних цілей та інтересів з особливостями розвитку окремих регіонів має розробляти лише загальнонаціональну філософію, основні принципи такої політики, стратегічні напрями діяльності регіонів щодо регулювання соціальних процесів, здійснювати координаційну діяльність у цій сфері.

Увага українських науковців та фахівців соціальної сфери і надалі залишається прикутою до проблем соціального захисту найбільш уразливих категорій населення, насамперед бідних. Дослідження Кочемировської О. О., Чишкала Л. А., Стерепко В та ін. присвячені різним аспектам цієї проблеми

На територіальному рівні основним суб'єктом здійснення соціального захисту повинен стати регіон, який реалізує цю стратегію.

Для вдосконалення державної допомоги малозабезпеченим сім'ям можна запропонувати такі кроки:

1. Запровадити непряму оцінку доходів сімей, оцінити ті характеристики сім'ї, які на даний момент не беруться в рахунок (вік, освіта, сфера зайнятості). Це допоможе відрізнити людину, яка не має засобів до існування й дійсно потребує допомоги, від неправомірного заявника, що розглядає державну допомогу як додаткове джерело доходу.

2. Розширити повноваження соціального інспектора в питанні обстежень домогосподарств та надати право виносити спірні випадки призначення допомоги на загальних підставах на розгляд комісії. Розробити стимули до викриття неправомірних випадків отримання допомоги, що також дозволить підвищити ефективність боротьби зі зловживанням соціальною допомогою.

3. Виключення зі складу комісій осіб, зацікавлених в призначенні допомоги за найбільшою кількістю справ (депутатів або представників місцевої адміністрації), а також впровадження принципу співфінансування допомоги за рахунок місцевих бюджетів, стимулюватиме більш критичне ставлення до заявників підвищити ефективність боротьби зі зловживанням соціальною допомогою.

4. Підвищення діяльності працівників управлінь соціального захисту за рахунок автоматизації обміну даними з іншими установами та спрощення деяких процедур розгляду заяв [3].

Важливим напрямом реформування системи соціального захисту є запровадження законодавства, що захищало б інтереси й добробут громадян, які потребують такого захисту, а також сприяло б урізноманітненню соціальних послуг, що надаються [1, с. 55]

Зокрема, необхідно вжити такі заходи:

1. Для подолання суперечностей і неузгодженості чинного законодавства, з метою скорочення його обсягів, спрощення змісту, подолання термінологічної плутанини, позбавлення від застарілих норм, що не виправдали себе, слід провести кодифікацію соціального законодавства та розробити Соціальний кодекс на основі концепції соціальної стандартизації, яка охоплює:

– соціальну стандартизацію у сфері отримання доходів громадян, що забезпечує доступ до благ і послуг, необхідних для відтворення людини (відповідного рівня та якості життєдіяльності);

– соціальну стандартизацію у сфері розподілу фондів суспільного споживання, що забезпечують доступ до благ і послуг, необхідних для відтворення людини (відповідного рівня та якості життєдіяльності).

У кодексі мають бути вирішені питання щодо системи соціального законодавства, ієрархії та дії соціальних законів у часі, просторі та за колом осіб, що покладе край маніпулюванням, спрямованим на обмеження соціальних зобов'язань з боку держави.

2. До того часу, коли Соціальний кодекс буде розроблений, потрібно внести зміни до законодавства, яке регулює надання соціальних послуг. Слід визначити та закріпити перелік мінімального обсягу (нормативу) соціальних послуг, які гарантуються на безоплатній основі особам та сім'ям, що перебувають у складних життєвих обставинах, незалежно від економічної ситуації у державі та місця проживання громадян. Акти, що визначають соціальну політику держави, мають становити єдину систему, де основні напрями визначаються на рівні законодавства, а розвиваються та конкретизуються в актах органів виконавчої влади.

3. У межах одного закону слід закріпити вичерпний перелік підстав і критеріїв, які дають право на соціальний захист з боку держави, а також характеристики усіх форм і видів соціального захисту, які держава гарантує різним соціальним групам та категоріям населення.

4. З метою підготовки законодавчої бази задля посилення сімейного складника соціального захисту: визначити на рівні закону поняття «державна сімейна політика» «соціальний захист сім'ї», «категорії сімей» («сім'я, яка потребує матеріальної допомоги», «сім'я, яка має право на отримання безкоштовних державних послуг», тощо) «обсяг соціального захисту відповідно до категорії сім'ї» [2].

Система соціальної підтримки населення в Україні ще до сьогодні характеризується низькою результативністю в частині впливу на бідність, а в окремих випадках – порушенням принципу соціальної справедливості та посиленням диференціації українського суспільства.

Соціальну роботу з малозабезпеченими сім'ями здійснюють в межах своєї компетенції: управління праці та соціального захисту населення, охорони здоров'я, у справах неповнолітніх, освіти обласних, районних і міських державних адміністрацій; соціальні служби для молоді; спеціалізовані заклади та установи, служби соціальної роботи з сім'єю (консультаційні пункти, громадські приймальні, телефони довіри, служби сім'ї, служби соціально-психологічної допомоги).

Отже, оптимізація механізмів системи допомог може бути забезпечена: визначенням стратегії соціального захисту осіб і сімей в Україні; визнанням сім'ї головною ланкою у сфері здійснення державної соціальної політики; кодифікацією законодавства щодо соціального права та, зокрема, соціального захисту; удосконаленням системи соціальних міжбюджетних трансфертів і підвищенням ролі місцевих громад у визначенні пріоритетних напрямів і фінансування заходів соціального захисту; підвищенням адресності надання державної соціальної допомоги (грошової та у вигляді послуг) з урахуванням рівня доходів та реальних потреб осіб і сімей.

Список посилань

1. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні : аналіт. доп. / [О. О. Кочемировська, О. М. Пищуліна]. – К. : НІСД, 2012. – 88 с.
2. Стрепко В. Поняття допомог у праві соціального забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/index.php?start=42>
3. Чижка Л.А., Вдосконалення державної допомоги малозабезпеченим сім'ям [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2014-3/doc/5/11.pdf>

ВІЙНА ЯК ЧИННИК ЗМІНИ СВІТОПОРЯДКУ

Міждержавні війни, метою яких є розширення територій та зон впливу, відіграють «світобудовні» функції. Нинішня війна, яку Росія розпочала проти України, теж відноситься до таких війн. Економічні санкції країн ЄС та США щодо країни-агресора є одним з способів змусити її не тільки припинити військові дії та підтримку терористичні угруповання в Україні, але і відмовитися від планів перебудувати ту світосистему, яка склалася після завершення «холодної війни».

Нинішня війна поєднує методи «холодної війни» ХХ ст. з використання сучасної зброї, яка має велику руйнівну силу. Часом різні методи ведення війни приводять до одних і тих же наслідків, в іншому випадку одні і ті ж методи по-різному впливають на ситуацію, іноді зовсім не очікувано. Економічні санкції руйнують економіку та погіршують умови життя людей. Це може підірвати довіру до влади, легітимність влади, оскільки її ресурси є вичерпними, обмеженими. У першу чергу війна веде до скорочення об'ємів утилітарних ресурсів, тобто тих матеріальних і соціальних благ, які пов'язані із задоволенням повсякденних потреб та інтересів людини. Однак, часом довіра до влади в таких умовах навіть зростає, як і єдність суспільства. У першу чергу така реакція на труднощі зумовлена впливом на свідомість людей.

Розширити зону впливу, як у минулому, так і нині, держава може і без традиційної війни. Це досягається за допомогою підтримки, ослаблення чи навіть «дистанційного» знищення певних режимів, в основному в тих в країнах, які мають або великі запаси стратегічних ресурсів, або важливе геополітичне становище. Руйнування держави не вводячи війська на її територію можна за допомогою використання технологій «керованого хаосу». Найбільш ефективною ця технологія є в тих країнах, в яких є передумови виникнення хаосу навіть без зовнішнього втручання. Однією з таких передумов є відсутність єдності в політичній еліті, боротьба різних угруповань в еліті за власні інтереси. Державні та суспільні інтереси не є в таких країнах об'єднуючими політичну еліту. Цією ситуацією можуть скористатися інші країни. Ніколи не варто сподіватися від лідерів інших держав дотримання загальнолюдських моральних норм. У першу чергу обираючи стратегію та тактику поведінки, стратегічних партнерів керівники країн керуються державними інтересами, враховують, які вигоди чи загрози, небезпеки приховує в собі те чи інше зовнішньополітичне рішення.

Світовий порядок у ХХ ст. тричі докорінно змінювався. Перші два рази зміни були наслідком світових війн. Третя зміна відбувала після завершення «холодної війни» та розпаду СРСР. Після Першої світової війни розпалися чотири імперії – Російська, Австро-Угорська, Османська та Німецька. Друга світова війна теж змінила становище багатьох країн: якісь країни здобули незалежність (наприклад, В'єтнам Ефіопія, Ліван, Сирія); одні країни посилили свої позиції в світі (США, СРСР), а позиції інших навпаки послабшали (Великобританія, Франція). Закінчення «холодної війни» теж привело до суттєвих змін світо системи, які продовжуються і нині.

Назрівання змін відчувалося ще до початку світових війн, але суттєві зміни світосистеми розпочиналися вже з початком війни і продовжувалися по її завершенню. У минулому столітті були й «малі війни», які теж впливали на зменшення ролі, впливу в світовій політиці одних держав та зростання значимості інших держав. Наприклад, війна між Російською і Японською імперіями за контроль над Маньчжурією і Кореєю. Японія отримала перемогу в тій війні, а Росія програла та втратила свої позиції на Далекому Сході. Крім того ця війна створила революційну ситуацію в 1905 році, яка переросла в революцію. Часто війна приводить до революції, і навпаки. Одним з основних чинників, що створили революційну ситуацію в Росії вже в 1917 році була Перша світова війна. Вплив революцій (революції, як і війни, є «великі» та «малі») на об'єднання одних країн та ізоляцію інших країн теж варто розглядати вивчаючи зміни світоустрою. Не тільки війни, але і «великі» революція завжди є тими значимими подіями, які змінюють світ. Радикальні зміни у великих державах позначаються не тільки на сусідніх державах, на їх внутрішній та зовнішній політиці, але на всьому світу.

«Велика» революція в Росії в 1917 році на 70 років поділила світ на капіталістичний та соціалістичний (цей поділ зберігався і тоді, коли Радянський Союз був союзником країн, що боролися проти фашизму під час Другої світової війни. Ситуативність цього союзнитства стала зрозумілою після завершення війни. Завершення війни, зникнення спільного ворога, привело до виникнення нової війни – «холодної»).

Під час «світобудовних» війн та після їх завершення з'являється нова архітектура міжнародного життя. Не всі країни, що перемагають у війнах, займають провідне місце в світосистемі. Це обумовлено рядом причин (економічних, фінансових, політичних, соціальних тощо). Країни-лідери світосистеми, які під час війни належали до одного табору, «були на одній стороні», часто починають розглядати одна одну не лише як конкурентів за світове панування, але і як противників та не виключають воєнних зіткнень між собою.

Нові обриси світосистеми певною мірою можна побачити не тільки в документах, які підписуються в ході мирних переговорів, а в тому, як відбуваються ці переговори, чий інтерес враховується більш повною мірою, ініціативи приймаються та обговорюються. Знаковим є і те, які країни є найактивнішими учасниками переговорів, а для яких характерний конформістський тип поведінки. Часом такий тип поведінки обумовлений станом економіки, внутрішньополітичними конфліктами, відсутністю політичної волі у лідерів країни тощо.

Закінчення «холодної війни» в кінці ХХ ст. не спонукало лідерів найбільш впливових країн світу зустрітися для вироблення нових правил поведінки в новій ситуації, що склалася після руйнування двохполюсної системи світоустрою. Хоча війна була і «холодною», однак її наслідки мали б бути усвідомлені і відображені в міжнародному праві, як і порушення рівноваги в міжнародних відносинах. Однак, цього не сталося. Мрії про «вічний мир» не справилися. Ті, хто сумнівається взагалі в можливості коли-небудь прийти людству до стану вічного миру, називає безліч перешкод, що заважають цьому: агресивна, егоїстична природа людини; існування держави, яка прагне за рахунок інших держав вирішити свої проблеми; обмеженість невідтворюваних ресурсів тощо. Нині дисгармонія у світових відносинах виникла через черговий перерозподіл ролей у світі.

Оксана Коваленко

студентка спеціальності «соціологія» ЗНУ

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ В СТРУКТУРІ ЦІННОСТЕЙ ПРАЦІВНИКА ОРГАНІЗАЦІЇ

Актуальність даної роботи полягає у тому, що дана проблематика дослідження цінності професійної самореалізації є досить новою у порівнянні з дослідженням загальнолюдських, соціальних цінностей людини.

Цінності, структуру цінностей, у тому числі, професійну самореалізацію вивчали у своїх роботах такі вчені як: Е. А. Климов у праці «Психологія професіонала» (1996), М. С. Сухорукова «Цінності як ключовий елемент організаційної культури» (2000), Л. В. Баєва у своїй праці «Ціннісні основи індивідуального буття: досвід екзистенціальної аксіології» (2003), Л. Б. Ерштейн «Заборонна теорія цінностей: психологічні і соціальні наслідки уявлення цінностей як динамічних заборон» (2008), Е. В. Федосенко «Професійна самореалізація спеціаліста: концептуальний підхід» (2009), О. Артемова «Професійна самореалізація особистості в сучасних умовах» (2010), С. Д. Максименко та В. І. Осьодло «Суб'єктивний підхід у вивченні професійної самореалізації» (2011), Д. І. Буїнова «Креативність як фактор самореалізації в професійній діяльності» (2013), Р. Перрі та В. Франкл «Класифікації цінностей в контексті управлінської діяльності» (2013).

Мета роботи: виділити основні поняття і показати проблемні моменти розгляду професійної самореалізації.

Головними поняттями, як: цінності, працівник організації та професійна самореалізація.

Цінності є стимулами, які направляють людську діяльність, та налаштовують людину на відповідні дії. З точки зору особистісного підходу, можна сказати, що цінності для кожного індивіда мають свою унікальність і сенс.

Цінності – це ідеально існуючі уявлення про бажане, які можуть існувати як усвідомлено, так і не усвідомлено, у тому числі, вони впливають та корегують діяльність людини у певному напрямі.

Що стосується поняття працівник організації, то це суб'єкт трудового права, який включений у певну систему трудових відносин, він є представником певної організації і діє відповідно до своєї компетенції та повноважень, отримуючи за свою діяльність грошову винагороду.

Професійна самореалізація – це безперервний, соціалізуючий процес втілення та розвитку потенціалу особистості у професійному виді діяльності.

Головною проблемою сучасних працівників є зведення професійної самореалізації виключно до досягнення певного становища, а інколи взагалі матеріального добробуту

Багато працівників організацій не усвідомлюють те, що професійна самореалізація це безперервний процес, який не закінчується при отриманні якоїсь посади, чи певного рівня заробітку.

Важливим є те, щоб керівництво конкретних організацій усвідомило важливість розуміння цінностей працівників, а тим паче цінність професійної самореалізації.

На основі проаналізованих мною робіт, які акцентують увагу на цінностей притаманних працівникам організації можна виділити такі цінності, якими керується працівник: здоров'я, особисте життя, сім'я, професійна діяльність, інтелектуальна сфера, духовний розвиток, соціум.

Цінність професійної самореалізації може виступати частиною цінності професійної діяльності, а інколи і як окрема цінність.

Діже важливим також є те, що розуміння прагнення людини професійно самореалізуватися включає у себе не тільки володіння високим професіоналізмом, а також і певним творчим підходом.

Роблячи висновок можна сказати, що головним шляхом до розвитку сучасних організацій є необхідність керівництву зацентувати увагу на цінностях працівників і можливо навіть показати шляхи максимальної реалізації своїх прагнень.

Марина Колінько

к.філос.н., доцент

докторант кафедри філософії ДонНУ

ТОПОСИ ПОЛІТИЧНОЇ САКРАЛІЗАЦІЇ

Сакралізація певного політичного простору може бути як реконструкцією подій далекого минулого, так і активним сучасним процесом. Особлива зацікавленість в дослідженні цього процесу виникає сьогодні у зв'язку з гібридною війною, нав'язаною Україні.

Поняття сакрального деякі релігієзнавці вживають як синонім релігійного, але це змістовна помилка, сакральне є загальним по відношенню до релігійного. Простір сакрального включає також міфологічні, і навіть цивільні феномени. Е. Дюркгейм відмічав схожість між релігійними і цивільними церемоніям і виділяв загальні риси сакралізації як соціокультурного процесу. Його розділення усіх предметів на два протилежні класи – світські і священні – ми вважаємо головною особливістю сакралізації і основою для визначення її пріоритетних топосів.

Е. Дюркгейм відзначив, що заборони, табу на святе встановлюються колективною свідомістю. Сакральне соціально обумовлене, оскільки значення священних придбавають соціальні переваги, цінності і моральні спонукання окремих соціальних груп. Основні риси топосу священне – забороненість, відокремленість від світського, здатність бути об'єктом прагнень, любові і поваги. Таким чином, священне – джерело примусу (заборони) і поваги (авторитету) одночасно. Цю ідею розвивав і М. Мосс, коли стверджував, що священними є ті соціальні феномени, які в силу їх важливості визнаються колективною свідомістю недоторканими. Вказуючи на соціальний характер священного, Дюркгейм робить висновок

про те, що священне впроваджує в індивідуальні свідомості ідею загального, зв'язує їх чимось, що їх перевершує.

Сакральне завжди проявляється як реальність зовсім іншого порядку, відмінна від профанної реальності, але, як підкреслював М. Еліаде, проявляючи священне, «об'єкт перетворюється на щось інше, не припиняючись при цьому бути самим собою», продовжуючи залишатися об'єктом навколишнього простору [3, 18]. У мирському сприйнятті об'єкт нічим не відрізняється від інших таких же, зате для тих, хто наділяє його священними рисами, «його безпосередня, дана у відчуттях реальність перетворюється в реальність надприродну» [3, 18].

В уявленні людини традиційного суспільства саме сакральне виступає формою, організацією, структурою на протигагу аморфному, хаотичному мирському. Щоб усвідомити структурованість світу, потрібно визначити «точку відліку, центральну вісь всякої подальшої орієнтації», за виразом М. Еліаде. Таким чином, сакралізація пов'язана з пошуком священного центру. Топос центру світу може реалізуватися в уявленнях про священну Гору, палац, «священне місто» або храм. Це точка зустрічі, перетину трьох рівнів Космосу (зв'язок між Пеклом і Землею), простір творіння у вищому значенні цього слова. Будь-який контакт з «центром» припускає відміну профанного часу і перехід в міфічний стан і відношення до часу. Щоб бути ближче до Центру всесвіту, австралійське плем'я ахілпа мандрувало разом зі священним стовпом, аналогом «космічної осі», що дозволяло обживати будь-яку територію. Це допомагало їм «безперервно переміщатися, залишаючись при цьому у «їх світі», і в той же час давало можливість спілкуватися з Небом» [3, 30].

Сакральні уявлення про будову світу мають на увазі, що в центрі завжди знаходиться «наш», «істинний» світ. Символізм «центру» повторюється не тільки у космологічному, а і у політичному контексті, координуючи взаємовідносини між «домашнім» і іншими світами. Людина сакрального світогляду відчуває необхідність постійно знаходитися в центрі. Люди тягнуть за собою свої «священні стовпи». Несамостійність мислення породжує соціоцентристські тенденції, коли тільки своя соціальна група має ідеальні стандарти життєвого устрою і поведінки, пропонує вірну точку зору у будь-якій ситуації. Прояв Іншого сприймається як вторгнення Хаосу в налагоджене, розмірене, зрозуміле життя.

Якщо мова йде про політичну сакралізацію, то атрибути і символи присутності влади є істотною частиною повсякденного життя. Т. І. Захаровою сакральне визначається по відношенню до влади як «наявність ряду властивостей, які покояться на непорушному переконанні в тому, що деякі групи або категорії людей, а також соціальні інститути, дійсно мають надприродні і недефективні знання і засоби дії на людей» [2, 5]. Політична сакралізація демонструє бажання влади закріпити свій статус, створити касту недоторканих. Її ефективність залежить від рівня використовуваних технологій, врахування особливостей масової свідомості і її сприйнятливості до різних маніпулятивних дій.

Сакралізацію не слід сприймати як однозначно негативний процес. По-перше, сакральне – невід'ємна форма існування культури. По-друге, сакралізація служить підтримці і зміцненню солідарності певного співтовариства (сакральні символи прапора, герба, народних героїв). Однак, зміцнення віри людини в політичне ціле і свою причетність до великих звершень може використовуватися авто- або тоталітарним режимом у своїх цілях. Це може створити простір сили духу, але духу, який не «дихає, де хоче», а стоїть на непохитному фундаменті, що зберігається священними традиціями. Людина у такому суспільстві усвідомлює себе не одною з багатьох (при цьому самотньою, етно-культурно своєрідною), а виключно людською. «У цій свідомості люди діляться не на таких і інших, а на «вірних» і «невірних», «освічених» і «дикунів», «расово повноцінних» і «неповноцінних», «народ, що звільняється» і клас «експлуататорів» [1].

Т. І. Захарова, виділяє основні інструменти сакралізації: міф, культ і ритуал, які не лише існують об'єктивно в культурі кожного народу, але і впроваджуються за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як складні ідейно-світоглядні конструкції [2, 5]. У сучасної людини виявляється пласт архаїчної свідомості, який характеризується неконвенціональним відношенням до слова. У такому суспільстві легко створювати нові міфи, підмінювати один об'єкт поклоніння на іншій, замість одного «Центру» підставити інший і

підготовлена свідомість це прийме. Так, у конфлікті на Донбасі використовували ідею Центра-Москви. Сакральні фундаментальні концепти «традиції», «общини», «духовних скреп» замінили культуру сумніву і запитання.

Наблизити пересічного громадянина до світу священного покликани ритуали. Ще М. Мосс і П. Сорокін писали про розділення світу на сакральний і профанний як світ повсякденності і свята. Чим нуднішим, одноманітнішим і убогішим уявляється повсякденне життя, тим більшим збудженням, підйомом і екзальтацією супроводжуються святкові урочистості. Переживання незвичайних, яскравих вражень – обов'язкова умова визнання сакральної комунікації з боку пересічних людей.

Відтворення історичних військових баталій в ігровій формі (коммеморативні ритуали) тісно зв'язують нинішнє покоління з перемогами у минулому і формують певні інтерпретації культурної пам'яті. Стирається образ війни як жаху, смерті, страждань, створюється образ війни як перемог, героїки, слави. Формується спотворене відношення до війни як необхідного шляху до «єдності» або «свободи».

Обрядові форми є універсальними топосами, існуючими в різних культурах з тою або іншою мірою раціонального обґрунтування. У архаїчному суспільстві усі соціальні технології придбавають надприродного сенсу. Політика здійснюється тільки певним чином відповідно до встановлення вищих сил, політичні процеси носять культовий характер. Сакральне сприйняття влади не сприяє рефлексивному розумінню політики, формуванню активістської політичної культури, не стимулює розвиток інститутів громадянського суспільства, не створює умови для прояву соціальної ініціативи і творчості. Виробляються історичні міфологеми, що заважають тим, хто їх засвоює, робити об'єктивні висновки історичних законів і аналізувати сучасні політичні процеси. У такому суспільстві кожне покоління живе як з чистого аркуша, без урахування минулого.

Звільнення політики від сакральності свідчить про формування врешті-решт відкритого суспільства, яке не потребує специфічних сакральних шляхів для спілкування з вертикаллю влади, а створює чіткі демократичні механізми політичної стратифікації. У суспільстві з нерозвиненими демократичними структурами сакральне є символічним ресурсом влади. Сакральні образи посилюють аксіоматичність їх сприйняття населенням, знижують критичність і раціональність їх осмислення. Згадаємо М. Мамардашвілі, який говорив про те, що людина створюється в історії за участю її самої, її індивідуальних зусиль. Неможливо жити цивілізованим громадським життям, не відновлюючи автономну духовну сферу незалежної думки. Жити в напруженому полі мислення, окресленому граничними межами сенсів, можливо тільки за умови розуміння їх абстрагованості і граничної природи. Ми маємо бути досить розвинені, обізнані і цивілізовано грамотні для буття в полі символів, для життя в просторі культури, а не сакральної політики.

Список посилань

1. Ахутин А. Современному миру грозит противоборство предельных ценностей. Интервью в УИСГРА. Электронный ресурс. Режим доступа: uisgrda.com/.../1208-anatoliy-ahutin-sovremennomu-miru-grozit-protivo.
2. Захарова Т. И. Сакрализация власти как фактор политической трансформации современной России: дис... канд. полит. н.: 23.00.02 / Захарова Татьяна Ивановна; СГУ им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов, 2009. – 188 с.
3. Элиаде Мирча. Священное и мирское/ Пер. с фр. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.

Галина Комарова

студентка спеціальності «соціологія» ЗНУ

ЧУТКИ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ СПОСІБ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Чутки як спосіб комунікації є частиною сучасного суспільства. Вони заповнюють потребу людини в інформації. У суспільства завжди існувала необхідність структурування різного

роду інформації. Чутки є одним з елементів масової комунікації, вони існують протягом багатьох століть і по сьогоднішній день.

Чутки - це специфічний вид міжособистісної комунікації, в процесі якої сюжет, в певній мірі зображати реальні чи вигадані події, стає надбанням широкої аудиторії.

Масова комунікація - систематичне поширення повідомлень серед чисельно великих розосереджених аудиторій з метою інформування та надання ідеологічного, політичного, економічного, психологічного або організаційного впливу на оцінки, думки й поведінку людей. Визначення терміну "чутка" ускладнюється тим, що термін використовується багатьма науками (соціологія, психологія, філософія). Чутки є комунікативною одиницею, яка є достатньо частим елементом спілкування, дуже рідко потрапляє у сферу наукового спілкування. Однією з головних рис чуток є можливість їх самостійно поширюватися, що і надає їм інтерес як до ефективного засобу поширення інформації, який на сьогодні існують поряд з засобами масової комунікації.

Так само слід зазначити, що поява чуток так само може вказувати на актуалізацію певних проблем в суспільстві, групі, компанії. Сам факт появи чуток свідчить про незадоволення інтересу людей про певну проблему засобами масової комунікації. Перш за все слух є феноменом міжособистісної комунікації, а не масової, бо саме міжособистісне спілкування є головним критерієм. Циркулювання чуток є феноменом, в якому проявляються соціальні, психологічні та інформаційні закономірності. Саме вивчення цих закономірностей дозволяє використовувати чутки як спосіб маніпуляції громадською думкою. Чутки на індивідуальному рівні формують думку, впливають на рівень тривоги, так само є орієнтиром в зовнішньому оточенні особистості.

Якщо ж це група, то чутки проявляються у вигляді групових або класових меж, адже члени соціальної групи за допомогою чуток виявляють свою відмінність від інших. Цим і формується групова ідентичність, якщо інша людина отримує є чутку, то він інтегрований в колектив.

Так само чутки можуть бути певним "соціальним барометром", тобто виступати показником певні відносини, позиції групи, що саме необхідно приймати її членам. Чутки ведуть до гомогенності думок. Коли члени групи обговорюють певний слух, це веде до становлення спільної позиції, закріпленні думок.

Отже, чутки являють собою масовий феномен обміну інформацією. Зазвичай чутки виникають при відсутності повної та перевіреної інформації за актуальним для людей питаннями. Чутки з'являються і поширюються при збігу двох головних умов. По-перше це необхідний інтерес масової аудиторії до певної проблеми. А по-друге, це обов'язкова незадоволеність такого інтересу.

Список посилань

1. Дубин Б. В. Речь, слух, рассказ: трансформации устного в современной культуре // Дубин Б. В. Слово—письмо—литература: Очерки по социологии современной культуры. – М.: НЛЮ, 2001.
2. Латынов В.В. Профилактика и дезавуирование слухов // Проблемы информационно-психологической безопасности. – М., 1996.
3. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб: Питер, 2001.

Анна Куценко

студентка спеціальності «політологія» ЗНУ

КІБЕРТЕРОРИЗМ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ

Сучасний етап розвитку світового співтовариства характеризується активним процесом глобалізації, що охоплює усі сфери людської життєдіяльності, та стрімким розвитком науково-технічного прогресу, у тому числі й у сфері високих технологій.

Наразі одним із головних факторів розвитку соціально-політичної системи є виробництво і використання інформації. В сучасних умовах вона відіграє ключову роль у функціонуванні

не тільки суспільних і державних інститутів, але й життєдіяльності кожної людини. Комп'ютери та інформаційно-комунікативні системи використовуються в усіх сферах діяльності людини і держави: забезпечення національної безпеки, надання державних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти, управління авіаційного та залізничного транспорту, торгівлі, фінансів, а також міжособистісного спілкування та ін.

Утім стрімкий розвиток інформаційно-комунікативної сфери привів до появи нових видів злочинів – комп'ютерних злочинів і комп'ютерного тероризму. Від діяльності кібертерористів у віртуальному просторі можуть страждати тисячі користувачів мереж і навіть цілі держави. Кількість злочинів, які були скоєні у кіберпросторі, зростає пропорційно числу користувачів комп'ютерних мереж. Сучасні терористичні організації активно використовують інформаційно-комунікативні технології поряд з традиційними засобами. При цьому час переходу від загрози до реального акту кібертерористів значно зменшився.

Інформаційні технології модифікують соціальну базу політичних радикалів, задають їм нові параметри діяльності та ідеологічні концепти. Ці процеси, в свою чергу, переформатовують загальну архітектуру геополітичного простору, передусім його інформаційної складової.

Геополітичний простір – середовище, яке впливає на формування відносин між державами в контексті фундаментального дуалізму в світі. З точки зору парадигмальних концептів геополітики цей дуалізм відображений в таких дихотоміях, як «морська цивілізація – сухопутна цивілізація», «атлантичні держави – євразійські держави», «Захід – Схід» тощо. Це надскладний комплекс взаємодій держав з приводу розподілу сфер впливу і владного контролю над ними, і кібертероризм в цьому контексті є вкрай загрозливим, оскільки є не досить ресурсноємним (у фінансовому, матеріально-технічному, кадровому аспекті), але й водночас є досить дієвим засобом зміни усталених форматів геополітичного позиціонування державних і недержавних акторів, оскільки масштаби збитків можуть бути колосальні.

У доповіді спецкомісії Конгресу США кібертероризм пропонується визначати як «протизаконні атаки і погрози атак на комп'ютери, мережі і інформаційні накопичувачі, що зроблені з метою залякування або погроз відносно уряду або службовців для досягнення політичних або соціальних цілей [1, 3-4]. Кібертероризм, згідно із запропонованим Патріком Гессом визначенням, є конвергенцією кіберпростору і тероризму і включає політично мотивовані хакерські операції, направлені на спричинення шкоди, у тому числі, пов'язаної із смертю людей і економічним збитком [2, 103].

Ті чи інші аспекти даної проблематики були дослідженні у вітчизняній і зарубіжній політологічній, історичній, психологічній, соціологічній, науковій та публіцистичній літературі. Аналіз інформаційного суспільства, меж інформаційної свободи, правових, соціально-економічних і науково-технічних аспектів забезпечення національної безпеки та антитерористичної діяльності проводили С.А. Паршин, Ю.Е. Горбачов, Ю.А. Кожанов, В.Е. Багдасарян, В.Н. Галатенко, Є.А. Єрофєєва, О.А. Колобова, А.В. Крутських, В.А. Конявський, В.Н. Лопатіна та ін. Фундаментальне значення в дослідженні феномену тероризму та його нової форми – кібертероризму мають роботи Г. Веймана, С.Вільсона, М. Конві, Ф. Коена, М. Поллігга, П.С. Пробста.

Проблеми міжнародного кібертероризму та боротьби з ним в умовах нового світового укладу досліджували А.Ю. Габрелян, С.В. Стороженко, І.І Бондаренко. Серед іноземних авторів цю проблему досліджували Дж. Андресс, С. Винтерфелд, М. Вайн, П. Корніш, Д. Лівінгстоун, та ін.

Таким чином, у вітчизняній і зарубіжній науці створений фундамент для подальшого поглибленого вивчення кібертероризму, як одного із різновидів тероризму. Однак, практичні рекомендації по мінімізації його розповсюдження та впливу на суспільство часто носять сегментарний характер.

Роль кібертероризму зростає в умовах ускладнення соціальної структури і політичного життя суспільства, що кардинально модифікує канали артикуляції й агрегування інтересів акторів соціально-політичної взаємодії, створює небезпеку для формування діаметрально протилежних підходів до оцінки політичних подій і процесів, рішення конкретних задач,

вибору соціальних орієнтирів, форм політичної активності. Небезпека кібертероризму посилюється в умовах падіння рівня легітимності влади, довіри населення до політичних інститутів в цілому і політиці правлячої еліти зокрема. І як результат, кібертероризм стає ефективним засобом тиску на владу, оскільки він веде до нестійкості функціонування соціально-політичної системи, неузгодженості дій і взаємодій політичних інститутів і осіб, функції яких пов'язані з розробкою і реалізацією політики протидії цьому явищу.

Перші кібератаки були зафіксовані вже на початку 1970-х рр. Так, в 1973 р. касир нью-йоркського Сітібанку, переказав на свій рахунок 2 млн. доларів, використавши службовий комп'ютер. У 1989 р. американським студентом було заблоковано близько 6000 ЕОМ Пентагону. У 1998 р. група хакерів, які називали себе «The Masters of Downloading» (Майстри завантаження), проникли в комп'ютери Департаменту захисту США і стверджували, що завантажили чутливе програмне забезпечення, включаючи супутникове програмне забезпечення для супутникового контролю.

Інша група хакерів «Milworm» заявили, що зламали і вивели комп'ютери із ладу в індійських ядерних експериментальних установках на знак протесту недавніх індійських ядерних випробувань. У 2004 р. електронні ресурси уряду Південної Кореї піддалися масованій атаці – вірусом виявилися заражені десятки комп'ютерів, зокрема міністерства оборони Південної Кореї. Тільки у 2005–2006 рр. було зафіксовано більше 2 млн. комп'ютерних нападів на інформаційні ресурси органів державної влади [3, 98-99]. І з кожним роком цифри зростають.

Кібертероризм спрямований на збій функціонування впливових держав, великих організацій та ТНК, які є безпосередніми акторами у геополітичному просторі. Цей феномен ускладнює реалізацію геополітичних інтересів ключових геополітичних гравців, видозмінює принципи взаємодії між ними, руйнує усталені закономірності розвитку геополітичного простору. Тож кібертероризм є сучасною технологією переформатування геополітичного простору, тому являє собою один із загрозливих викликів існуючій системі міжнародної безпеки і світоустрою загалом. Вивчення феномену кібертероризму та розробка методів протидії йому мають бути пріоритетними темами у дослідженнях науковців всього світу.

Список посилань

1. Botnets, Cybercrime, and Cyberterrorism: Vulnerabilities and Policy Issues for Congress. January 29, 2008. Pp. 3-4.
2. Савин Л.В. Сетевая война Введение в концепцию. - М.: Евразийское движение, 2011. – 130 с.
3. Jerrold M. Postab, Keven G. Rubyc & Eric D. Shawd. From car bombs to logic bombs: The growing threat from information terrorism. Terrorism and Political Violence. Volume 12, Issue 2, 2000.

Анастасія Левченко

студентка спеціальності «політологія» ЗНУ

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Інтеграційна політика Європейського Союзу, прагнення активізувати співробітництво зі східноєвропейськими країнами-партнерами, реалізація діалогових відносин з Україною в економічному та політичному вимірах відображені у проекті «Східне партнерство», затвердженому Радою ЄС у 2009р., як регіональній ініціативі Європейського Союзу щодо співпраці зі східноєвропейськими державами та державами Південного Кавказу.

«Східне партнерство» - це політика Європейського Союзу (ЄС), що має на меті зміцнення стосунків зі східними сусідами ЄС і є продовженням східного напрямку існуючої Європейської політики сусідства.

Історія свідчить, що створення Європейського Союзу відбулося у ХХ ст., головною ціллю якого було налагодження економічних, політичних та міжнародних відносин між членами Союзу та створення сприятливих умов для функціонування Східної Європи. У свою чергу, багато дослідників у свої працях акцентують увагу саме на правовому регулюванні відноси між членами спілки, також регулювання зовнішньої політики ЄС, зокрема такі вчені як М.

Гладенка, Я. М. Костюченко, Ю. В. Мовчан, Т. А. Сауляк, Є. Ю. Трещенкова, К. І. Трубачової, В. В. Халаджи, О. В. Шишкіної, І. В. Яковюка тощо. Також з огляду на досліджуваний об'єкт наукової розвідки Східне партнерство, дають йому характеристику такі дослідники як Анакіна Т.М., Вахудової А.М., Газізулліна І.Ф., Добржанської О., Снігир О.В тощо.

Сьогодні у розумінні мети функціонування та подальшого розвитку «Східного партнерства» країни-члени ЄС дотримуються багатьох спільних позицій і мають не менший перелік розбіжностей. Перш за все, серед європейських країн досягнуто консенсусу, що Східне Партнерство виконує роль функціонального майданчика для програмованої взаємодії ЄС з країнами Східної Європи, забезпечення стабільності в якій є для європейської спільноти не менш важливим завданням, аніж вирішення внутрішніх проблем.

Досягнута згода, зазначає Н. Романюк, передбачає використання інструментів «м'якого» впливу на країни Східної Європи для стимулювання їх європеїзації у сфері публічного управління, створення сприятливих умов для торгівлі та інвестицій, тобто для поступової інтеграції з європейським спільним ринком, що, зрештою, відповідає інтересам європейського бізнесу. Водночас у дизайн Східного Партнерства не включені питання безпеки як такі, що викличуть різку політичну реакцію Росії [2, с. 84].

Дослідниця Ю. Палагнюк стверджує, що філософія східної політики зумовила формування «синтетичного підходу» до інституційного оформлення СхП. Зокрема, йдеться про запровадження принципів: комбінованого фінансування; поєднання дво- і багатосторонніх форматів співробітництва; всеохоплюючого тематичного формату взаємодії; використання різноманітних договірно-правових форм [1, с. 15].

Європейські країни, на думку О. Шаповалової, незважаючи на участь у російських енергопроектах, зацікавлені у диверсифікації джерел енергопостачання, і тому саме Східне Партнерство, враховуючи участь Азербайджану, приєднання України до Енергетичного Співтовариства, підписання Спільної заяви щодо модернізації газотранзитної системи України, розробку проекту Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору, може виконати роль майданчика для створення альтернативних джерел та шляхів транспортування газу і нафти. Враховуючи економічні проблеми «старої» Європи, межуючі суспільства розглядаються також як перспективне джерело багатьох ресурсів: людей, сільського господарства, сировини [3, с. 8].

Щодо України – в межах проекту «Східне партнерство» передбачено укладення поглибленої зони вільної торгівлі, підтримку процесу адаптації законодавства та зміцнення інституційної здатності країн-партнерів, сприяння регіональному розвитку на основі політики регіонального вимірювання ЄС, створення інтегрованої системи управління кордонами, співпрацю у сфері енергетичної безпеки; лібералізацію візового режиму.

Отже, метою нашої наукової розвідки є критичне переосмислення напрямків реалізації зовнішньої політики Європейського Союзу «Східного партнерства» та розгляд подальших перспектив його розвитку.

Європейський Союз розглядає «Східне партнерство» як універсальну стратегію для розвитку відносин зі своїми сусідами у Східній Європі. Східне Партнерство стало кроком вперед у відносинах ЄС зі своїми східними сусідами у порівнянні з форматом Європейської політики сусідства, однак концептуальна незавершеність та інституційна аморфність «Східного партнерства» одержали критичну реакцію з боку центральноєвропейських держав-членів ЄС та України.

Запроваджуючи «Східне партнерство» як складову частину Європейської політики сусідства ЄС реагував на зовнішній запит щодо посилення інтеграційної складової (з боку східноєвропейських країн) та на внутрішню потребу щодо посилення східного виміру власної зовнішньої політики. Не маючи готової східної стратегії, ЄС на рівні двосторонніх відносин застосував до країн-партнерів стратегію «успішного прецеденту». Україна в цьому процесі відіграє роль «флагмана»: саме на базі українського досвіду Європейський Союз виробляє уніфіковані підходи до співпраці з усіма країнами Східного Партнерства.

Європейський Союз використовує різні інструменти, або, точніше, важелі впливу на країн-учасниць:

По-перше, перспектива членства, яку ЄС може надавати офіційно або ж просто не заперечувати можливість членства у майбутньому;

По-друге, непряма дія на уряд шляхом взаємодії з організаціями громадянського суспільства країн-учасниць Східного партнерства;

По-третє, налагодження безвізового режиму із країнами Східного партнерства ЄС;

По-четверте, програми допомоги ЄС, які охоплюють низку сфер, що фінансуються Фондом інвестицій (Neighbourhood Investment Facility), Фондом Управління (Governance Facility), а також через програми транскордонної співпраці, Європейський інструмент сусідства та партнерства (European Neighbourhood Policy Instrument), інші інструменти ЄС, через підтримку Європейського банку реконструкції та розвитку та Європейського інвестиційного банку.

Механізм взаємодії ЄС із державами Східного партнерства інституціоналізується шляхом проведення саміту Східного партнерства, організації зустрічей вищих урядників, зустрічей міністрів закордонних справ, інших міністрів, форуму ЄВРО-НЕСТ, на якому присутні депутати від Європейського Парламенту та парламентів країн-учасниць ініціативи тощо.

Для критичного сприйняття інформації щодо об'єкта дослідження автор визначає практичні рекомендації.

1. У проекті Східного партнерства були інституційні недоліки та слабкі місця, яких надалі необхідно уникати. Якщо в таких країнах, як Грузія та Молдова спостерігається значний прогрес в розвитку демократичних європейських інститутів та цінностей, то Білорусія та Україна до Євромайдану були аутсайдерами даного процесу. Проект Східного Партнерства було запущено в той момент, коли бажання ЄС взаємодіяти зі східними сусідами було більшим, ніж доступні для цього ресурси.

2. Нинішній формат Східного партнерства віджив своє й не годиться для майбутнього. Необхідне оновлене Східне партнерство, яке відійде від однакового для всіх підходу і сконцентрується на конкретних потребах кожної країни, допомагаючи їй у прагненні до реформ і підвищення життєвого рівня. Найкраще, якщо ЄС буде діяти як провідник, наставник і зразкова модель для проведення реформ, котрі розкриють людський потенціал і дозволять побудувати стабільні, успішні та демократичні держави.

3. ЄС потребує перегляду концепції СП за кількома напрямками. По-перше, він має замислитися над тим, які реальні стимули спільнота може запропонувати своїм східним сусідам. По-друге, для того, щоб сприяти змінам, ЄС потребує партнерів усередині східноєвропейських держав, тому він зацікавлений у підтримці консолідації проєвропейських сил у цих державах. По-третє, не варто недооцінювати можливості російського впливу в регіоні, оскільки демократизація та інтеграція східноєвропейських країн із ЄС і неминуча конфронтація з Росією – це елементи одного процесу.

Таким чином, аналізуючи досвід країн-учасників Східного партнерства, треба взяти до уваги кілька уроків для подальшої розробки Стратегії Східного партнерства. По-перше, країни Східного партнерства, куди входять Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова й Україна – це дуже велика група за масштабами, рівнем економічного розвитку, демократії та географії. Об'єднання зв'язків між цими країнами та ЄС у межах однієї політичної програми саме по собі було непростим завданням.

По-друге, нинішня криза в Україні навчила нас, що ЄС – величезна, складна й тихохідна машина. У неї багато рухомих частин, і координувати цей процес у межах усіх країн Партнерства було складно. У результаті втрачено можливості запобігти дипломатичним бурям на ранніх етапах, а це означає, що ЄС не був готовий пом'якшити потенційні ризики, притаманні Східному партнерству.

Список посилань:

1. Палагнюк Ю. Зміст та перспективи політики Східного партнерства як зовнішньополітичної ініціативи ЄС щодо України / Ю. Палагнюк // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 2 (21). – С. 13–21.
2. Романюк Н. «Східне партнерство» як вимір регіональної співпраці у Європі / Н. Романюк // Україна та Польща: минуле, сьогодні, перспективи. – 2013. – Т. 2. – С. 80–84.

3. Шаповалова О. Східне партнерство: асиметрія очікувань і можливостей. / Шаповалова Олександра // *International Review. Відносини Україна – ЄС: «Східне партнерство» у регіональному вимірі* – 2010. – №3 (15). – С. 6–10.

Наталія Лепська

к.політ.н., доцент кафедри політології ЗНУ

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Історія людства переконливо засвідчує, що війна є його невід'ємним і, на жаль, трагічним атрибутом. Швейцарець Жан-Жак Бабель підрахував, що з 3500 р. до н. е. людство прожило без війн лише 292 роки. За цей період відбулося близько 14550 великих і малих війн, у баталіях яких загинули, померли від голоду, епідемій та за інших причин понад 3,66 млрд. людей [8]. Тож мирне співіснування є заповітною мрією людської цивілізації, а поки що людство більше переймається розробкою новітніх видів військової зброї, та й загалом удосконаленням стратегії і тактики ведення воєн. Наразі специфіка розвитку сучасного геополітичного простору визначається прогресуючою конкуренцією провідних геополітичних акторів, насамперед держав. Зазначене явище виявляється у здійсненні ними активного впливу на світові політичні процеси та зміни у статусно-рольових параметрах ключових геополітичних гравців. У цьому контексті одним з найпоширеніших засобів перепозиціонування держав та відпрацювання нових контурів сучасного світоустрою залишається війна як дієвий засіб (що вже «зарекомендував» себе як такий упродовж тривалої історії людства) розширення сфери контролю геополітичного простору.

Як відомо, війна є антагоністичним протистоянням між політичними утвореннями (державами, альянсами держав, політичними угрупованнями тощо), що відбувається у формі збройного протиборства. Метою війни є кардинальна зміна базових характеристик об'єкта агресії та оволодіння його ресурсами, тож відбувається або делегітимація правлячого режиму, або захоплення його території та підкорення населення, або руйнація інфраструктури й комунікацій і т.ін., або ж усе разом. Класичне розуміння війни має на увазі воєнні дії регулярних збройних сил однієї країни проти регулярних і нерегулярних збройних сил (партизанські війни) іншої країни із застосуванням звичайних засобів збройної боротьби. Сьогодні ж усе більше уваги дослідників сконцентровано довкола феномену нетрадиційних війн, війн нового покоління і т.ін. Утім найбільшого розголосу набув концепт гібридної війни.

Поняття «гібридна війна» останнім часом стало трендовим в політичному дискурсі, однак саме явище це є не настільки новим. Як відзначає О.Неклесса, гібридні, мережоцентричні, нелінійні, повзучі війни, проксі-війни, дисперсні паравійни за участю знеособлених військ, кріптоармій, приватних військових і розвідувальних корпорацій, ескадронів смерті, інсургентів, добровольців, найманців, комбатантів невизначеного генезису стають сьогодні гарячою темою, але це не означає, що даний феномен не був свого часу помічений і осмислений [7]. О.Неклесса нагадує слова професора військових наук, останнього начальника штабу Корніловської дивізії Євгена Месснера, який писав ще понад півстоліття тому: «В умовах розпочатої війни всіх проти всіх слід очікувати виникнення багатопланової всепланетарної системи, що складається з національних і релігійних, класових і вікових структур знищення людей. У наш час не може бути застосована колишня класифікація воєн: світова, регіональна, локальна війни та збройний конфлікт. Війна тепер інша, для знищення супротивника широко використовуються непрямі дії, інформаційне протиборство, участь поряд з регулярними також нерегулярних збройних формувань» [7].

В основі даного феномену гібридної війни є трансформація інститутів індустріального суспільства під час транзиту до постіндустріального статусу, визначальні властивості якого – комплексний, складний, гібридний характер. Тобто, ускладнення і оновлення світу вимагає й іншої рефлексії оновлених сформованих інститутів (соціокультурних, економічних, військово-політичних). Іншого змісту і форми набувають й війни.

У західній науковій думці орієнтовно вже з середини 2000-х років з'являється поняття «гібридна війна», однак, як зауважує В.Горбулін, у багатьох випадках вона трактувалася в інших термінах і поняттях, ніж це спостерігається тепер. Так, для характеристики сучасного протистояння України і Росії можуть бути застосовані такі поняття, як «неконвенційна війна» (unconventional warfare), «нерегулярна війна» (irregular warfare) або «змішана війна» (compound warfare), або ж спонсоровані державою «гібридні війни» (State-Sponsored Hybrid). В усіх наведених визначеннях вказується на «розмивання» обрисів військового конфлікту і залучення до нього невійськових засобів, які в звичайному стані не мають прямого відношення до класичного військового протистояння [1].

С.Магда, узагальнюючи існуючі дефініції гібридної війни, тлумачить її як сукупність заздалегідь підготовлених і оперативно реалізованих дій військового, дипломатичного, економічного, інформаційного характеру, спрямованого на досягнення стратегічних цілей; до складових гібридної війни відносяться традиційні та нестандартні загрози, тероризм, підривні дії, коли використовуються новітні чи нешаблонні технології для протидії перевазі супротивника у військовій силі [5]. Складність гібридної війни у загальних рисах полягає в тому, що не можна відразу визначити як очевидне її реальних учасників і ініціаторів, їх стратегічні цілі, які можуть бути і першого, і другого і т.д. рівнів, до того ж театр власне військових дій може знаходитися на території лімітрофної країни (або відносно держави-агресора, або ж держави, на яку спрямована ця агресія).

Варто наголосити, що в умовах гібридної війни відбувається особливо інтенсивна активізація її інформаційної складової, оскільки застосовується цілий арсенал маніпулятивних технологій, що спотворюють образ реальної дійсності. Суспільна свідомість піддається потужному струму міфологізації, стереотипізації і пропаганди. Доречним є вислів Головнокомандувача об'єднаних Збройних сил НАТО в Європі Ф.Брідлава щодо масштабів інформаційної війни, розгорнутої Росією проти України: «Це найбільш дивовижний інформаційний блицкриг, який ми коли-небудь бачили в історії інформаційних воєн» [1]. Обмеження можливостей суспільної свідомості щодо критичного сприйняття реальності значно збільшує потужність держави-агресора, а отже і її шанси перемоги у гібридній війні. Більше того, об'єктом інформаційних атак і диверсій стає не тільки суспільство країни, проти якої власне й розпочато війну (та особливо населення безпосередньо тієї зони, де спостерігається найбільш гостре протистояння військових сил), суспільство держави-ініціатора війни та й держав світового співтовариства, оскільки саме за таких умов відбувається своєрідна легітимація (якби це цинічно не звучало) війни. Тому нагальність розробки дієвих засобів попередження і протидії масштабним інформаційним і смисловим війнам не викликає сумнівів.

На наш погляд заслуговують на увагу в даному контексті технології «м'якої сили», які дозволяють моделювати глобальні політичні процеси у межах застосування інноваційних технологій комунікації, в тому рахунку й у міжнародному просторі. «М'яка сила» – це форма політичної влади, яка походить зі здібності досягати необхідних результатів на основі добровільної участі та симпатії без застосування силового ресурсу. Основна риса «м'якої сили» – це її здатність приваблювати певними цінностями.

Авторство концепції «м'якої сили» належить американському політологу Джозефу С. Наю. Вперше він розглянув феномен «м'якої сили» у своїй праці «Зобов'язаний лідирувати» (1990), протиставляючи її «жорсткій силі». Дж. Най розглядав природу «м'якої сили», зазначаючи, що вона діє за принципом спонукання інших до бажання результатів, які прагне отримати суб'єкт, що її застосовує. «М'яка сила» базується на культурних особливостях, цінностях та політичній ідеології й використовується геополітичними акторами через форми виступів та заяв публічних політиків, створення механізмів опосередкованого впливу на масову свідомість та формування консолідації з необхідних питань [2,188].

В якості комбінаторного різновиду «м'якої» та «жорсткої сили» Дж. Най запропонував модель «розумної сили», яку він розглянув у праці «М'яка сила: засіб досягнення успіху у світовій політиці» (2004р). Він зазначив, що модель сучасної зовнішньої політики еволюціонувала у «тривимірну шахівницю». В одній площині відбувається класичне військово-

протистояння, де має перевагу той, у кого сильніша армія. У іншій площині – міждержавні економічні відносини, де досягнення бажаних результатів у торгівлі і фінансових питаннях залежить від результатів домовленостей між представниками могутніх геополітичних гравців, провідними з яких є США, ЄС та Китай. У третій площині – боротьба за симпатію та прихильність. Успіху на глобальній політичній арені досягає лише той, хто вміє грати одночасно у трьох вимірах [6, 59]. «Розумна сила» – це синтез методів дипломатії, переконання, співчуття до культурних норм та релігійних почуттів, розуміння історії, аналітичної аргументації, форм впливу на суспільну думку із застосуванням демонстрацій готовності до війни, військових досягнень та декларації силових й економічних санкцій [4, 146].

Технології «м'якої сили» у глобальній політиці надають можливості використовувати цілий спектр сенсів в медіапросторі від глобального до локального рівня, в межах проведення міжнародних перемовин та забезпечення культурної й етнічної близькості, в публічній дипломатії. Саме за допомогою «м'якої сили» конфлікти можна попереджувати та пригнічувати вже на латентній стадії їх розвитку. Крім того, саме «м'яка сила» дозволяє непомітно контролювати та здійснювати вплив на сфери інтересів інших суб'єктів, використовуючи методи інформаційного психологічного впливу та переконання.

Експерт з питань міжнародного права і зовнішньої політики, голова Фонду культурної дипломатії UART (створений в 2011 році) Дмитро Кулеба, аналізуючи потенціал «м'якої сили» для України, зазначив на її виключній ефективності, особливо в умовах протистояння російській агресії та обмежених військових ресурсів України. Д. Кулеба вважає, що для використання методів «м'якої сили» необхідно застосовувати не лише принципи міждержавної дипломатії за різними конфігураціями контактів, але й розвивати принципи публічної та культурної дипломатії. Саме в них він вбачає дієве підґрунтя розвитку «м'якої сили» в українських реаліях: «Ми завоювали думки західних політиків та експертів, а тепер потрібно нарощувати зусилля, щоб завоювати і серця громадян країн ЄС, США, інших ключових для нас країн. Завдяки нашій активній культурній дипломатії іноземці мають більше знати про Україну» [3].

Дмитро Кулеба у 2014р. зарадив створення якісно нового механізму роботи у цій сфері. Так, МЗС, Міністерство культури та приватні ініціативи мають створити постійний тристоронній формат взаємодії, в рамках якого спільно визначати ключові країни і проекти культурно-інформаційного характеру, які будуть в них реалізовуватися. Він наголосив, що успіх української міжнародної політики залежатиме саме від синергії зусиль держави і приватного сектору.

Наразі суттєві зрушенні в цьому аспекті вже є. Так, Фонд Культурної Дипломатії UART проводить активну роботу по формуванню на основі культурного потенціалу української нації гуманітарної платформи для політичного і економічного діалогу між країнами. За нетривалий час роботи Фондом проведені виставки Георга Пінзеля в Луврі в Парижі, «Квантова молитва» Оксани Мась на 55-й Венеціанській Бієнале, виставки французьких художників групи «Garance» і французької художниці Наталки Тутен в Національному музеї ім.Т.Г.Шевченко в Києві, Музеї західного і східного мистецтва в Одесі. Фонд спонсорував конкурс для молодих українських художників GRANT UART 2013/2014, а також численні виставки українських художників в Парижі і Брюсселі. На WPF 2014 в Люксембурзі, Фонд UART і Фонд «Душа України» представили фотопроекти Еріка Бувей «Chaos» і Сергія Мельникова «Люди Майдану». Минулого року на Всесвітньому Форумі Миру WPF-2015 (7-10 травня, Румунія) член Правління Фонду UART Оксана Цибко презентувала ряд арт-проектів та ініціатив Фонду, націлених на демонстрацію прагнення України до світу і відданість європейським цінностям. Один з них – масштабна ініціатива створення «Національного художнього банку України» – колекції сучасного українського мистецтва, зібраної для експонування в кращих музеях Європи та світу. Реалізація проекту розрахована на 2015-2016 роки. До речі, Іспанська Асоціація за Зміцнення Європи (AEFE) відзначила О. Цибко високою нагородою – орденом за просування мистецтва в Європі [9].

Отже, технології «м'якої сили» в умовах гібридної війни створюють широкий простір для розвитку дипломатичних відносин та комунікацій між країнами. Дія «м'якої сили» спрямована на досягнення міждержавного і міжсуспільного консенсусу всередині структури глобальної політичної системи та поширення його результатів на зовнішній рівень масової комунікації. «М'яка сила» не є заміником для «жорсткої», проте її гнучкий інструментарій запобігає поширенню силових сценаріїв розвитку подій, дозволяє мінімізувати негативні наслідки дій геополітичних акторів у міжнародних відносинах та загалом чутливо реагувати на геополітичну динаміку, зміцнюючи геополітичний потенціал акторів, які її застосовують. Технології «м'якої сили» є ефективною відповіддю на розвиток глобального інформаційного простору, значення ролі якого постійно зростає. Саме тому вони стають невід'ємним компонентом геополітичного стратегування дій тих гравців, які ставлять за мету перемогу, але аж ніяк не поразку.

Список посилань

1. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу Володимир Горбулін / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/3-1435911076.pdf>.
2. Давыдов П. Ю. Норма против силы / П. Ю. Давыдов. – М. : Наука, 2004. – 288 с.
3. Експерт вважає, що головною зброєю України має бути м'яка сила [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.unian.ua/politics/897774-ekspert-vvajaе-scho-golovnoyu-zbroeyu-ukrajini-mae-buti-myaka-sila.html>реваншу /
4. Костырев А. Г. «Разумная сила», общественная дипломатия и социальные сети как факторы международной политики / А. Г. Костырев // Полис. – 2013. – № 3. – С. 143-149.
5. Магда Є. М. Гібридна війна: сутність та структура феномену [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489
6. Най Дж. Мягкая сила. Как добиться успеха в мировой политике / Дж. Най. – М. : Тренд, 2006. – 224 с.
7. Неклесса А. Гибридная война. Облик и параметры вооруженных конфликтов в XXI веке. Выступление на XXV Экономическом форуме (8–10 сентября 2015 года, Крыница-Здруй, Польша / Александр Неклесса / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.centrasia.ru/news2.php?st=1442612400>
8. Требін М. П. Україна перед військовими викликами сучасності // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2014. – №4 (23). – С.246-251.
9. Украинская делегация приняла участие в работе WPF-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vchaspik.ua/ukraina/320121ukrainskaya-delegaciya-prinyala-uchastie-v-rabote-wpf-2015>

Юлія Мальована

к.політ.н., доцент кафедри політології ЗНУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІЕТНІЧНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Процес формування ідентичності в багатонаціональних країнах є неоднозначним, суперечливим, динамічним, що набуває нових рис з огляду на змінність ситуативних та політичних факторів. На теперішній час в світі практично не залишилось моноетнічних держав, не виняток є і Україна. Існуюча національна ідентичність вже не відповідає новим суспільним запитам та потребам. Національне самовизначення поступилося громадянському, тобто національна ідентифікація у період глобалізаційних процесів вже не відіграє тієї ролі, яку виконувала раніше. Відкритість кордонів, лібералізація та демократизація політики, реалізація доктрини мультикультуралізму, активізація соціокультурної комунікації вивели на перший план проблему внесення структурних змін у суспільну ідентифікацію, що повинна будуватися на плюралістичних засадах та замінити регламентовану й керовану.

Питання формування ідентичності українців досліджувалося у працях таких вітчизняних науковців як Т. Бевз, Н. Галактіонова, О. Грішина, Л. Дробіжева, А. Колодій, Л. Нагорна,

Ю. Римаренко, І. Семененко, М. Шульга тощо, а також зарубіжних вчених Б. Андерсена, М. Баррета, Ю. Габермаса, Е. Гелнера, М. Делью, М. Кастельса, Е. Ноеля, Дж. Роулса та багатьох інших.

Порівняння витоків ідентичностей на громадянських та національних засадах свідчить про виникнення останньої на спільності культури, цінностей, ментальності, традицій, а фундаментом для зрощення громадянської ідентичності є спільність території проживання, сформовані владні інститути, верховенство права, демократичні цінності, толерантність та громадянська свідомість. В ході створення ідентичності за національним критерієм відбувається боротьба культур за домінуюче положення, що сприймається як своєрідна загроза етнічним меншинам. На противагу цьому, громадянська ідентичність оминає питання етнічної приналежності, акцентуючи увагу на спільності інтересів громадян однієї держави, єдиній моделі політичної поведінки та цінностей, погоджуючи різноспрямованість орієнтацій. Громадяни довіряють державі забезпечення власного добробуту, звертаючи увагу на ефективність державного управління, а не на етнічно-національні питання.

Громадянська ідентичність є вищим шаблоном інтелектуального та культурного розвитку індивідів, ніж національна, адже спонукає до усвідомленого пошуку спільного між достатньо різними членами суспільства. Саме тому для її становлення потрібно підвищувати загальний освітньо-культурний рівень соціуму. У цьому контексті пріоритетним завданням видається спрямування освітніх програм, концепцій суспільного розвитку, інформаційних агентів в рамках політичної соціалізації на виховання свідомих освічених поколінь.

Популярність мультикультурної доктрини в поліетнічних суспільствах сприяє викристалізованню громадянської ідентичності й в Україні, що стане можливим за рахунок колективної та індивідуальної самоорганізації. Приклади соціальної активності останніх років засвідчили, що ідея громадянської єдності може як культивуватися владою й політичною елітою, так і виникнути в надрах самого суспільства.

Водночас, події, які відбулися під час та після Революції Гідності проявили неоднорідність українського суспільства та спровокували потребу у самовизначенні. Об'єктивні культурні відмінності між регіонами України, які історично склалися, стали каталізатором формування регіональної ідентичності. Цілком очевидною потребою сьогодення є узгодження регіональної, національної та громадянської ідентичностей.

Проте невдала внутрішня та зовнішня політики, економічна й політична кризи здатні підірвати віру громадян у можливість розбудови модернізованої держави, з якою б хотілося асоціюватися. Так, український дослідник В. Степаненко підмітив, що «фрустрація масових сподівань та, особливо, соціально-економічних очікувань населення, пов'язаних із перспективами української незалежності, може бути однією з причин психологічно-емоційного «протестного» несприйняття української громадянської ідентичності» [2, с. 112]. Як наслідок, дистанціювання від політичної сфери життя, правовий нігілізм, абсентеїзм та пасивне ставлення до політичних процесів загалом негативно відображаються і на становленні громадянської ідентичності.

Спільне проживання різних етносів в межах однієї території обумовлює необхідність вироблення відкритості та терпимості до соціокультурних моделей один одного. З цього приводу Л. Нагорна зауважує: «Політика толерантності не є панацеєю, спроможною автоматично забезпечити громадянський мир. Але вона більше, ніж будь-яка інша, сприяє формуванню інтегруючого типу етносоціального розвитку, який не нівелює етнічні відмінності, а, пропагуючи полікультурність, зберігає етнокультурну самобутність» [1, с. 29]. Європейські традиції співжиття допускають поширення мультикультурних відносин, сприяючи засвоєнню нових цінностей. В свою чергу, наявність громадянської ідентичності у суспільстві сприяє більш лояльному ставленню до зовнішніх інтегративних процесів, визнаючи інтереси країни понад приватні групові, що актуалізується на сучасному етапі державотворення.

Отже, реструктуризація ідентичностей у пошуках оптимальної сучасної моделі демонструє, що громадянська ідентичність здатна стати консолідуючою ціннісною системою

в багатонаціональних державах. Наявність колективної ідентичності у суспільстві має ґрунтовне значення для цілісності країни та державної безпеки.

Список посилань

1. Нагорна Л. Фарватери й підводні рифи мультикультуралізму / Л. Нагорна // Політичний менеджмент. – 2011. – № 3(48). – С. 18-34.
2. Степаненко В. Етнос-демос-поліс: етнополітичні проблеми соціальної трансформації в Україні / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 102-120.

Ярослав Маляренко

студент факультету економіки та управління ЗНТУ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ»

Соціальні проекти стають все більш поширеним механізмом формування сприятливого іміджу компаній. Незалежно від сфери функціонування, всі компанії визнають, що соціальна політика сьогодні так само важлива для громадськості, як і випуск якісної продукції або фінансова стійкість. Бізнес повинен брати на себе зобов'язання щодо благоустрою життя суспільства, використовуючи власні ресурси для вирішення соціально значущих питань. І, при правильному розподілі цих ресурсів, компанія відкриває для себе нові можливості впливу громадськості.

Соціальний проект можна визначити як тип проекту, який реалізується у різних сферах життєдіяльності держави і суспільства, результатом якого є зміна соціального суб'єкта, об'єкта, процесу або явища в бік найкращого варіанту майбутнього [1]. Взагалі, проект – це модель (прообраз, прототип) об'єкта, явища або процесу. Проект – унікальна сукупність взаємопов'язаних робіт, що володіють наступними характерними рисами: обмеженість часу; чіткі цілі, які повинні бути досягнуті з одночасним виконанням ряду технічних, економічних і інших вимог; внутрішні та зовнішні взаємозв'язки операцій, задач і ресурсів; визначені терміни початку і закінчення проекту; обмежені ресурси; певний ступінь унікальності цілей проекту й умов його здійснення; неминучість різних конфліктів. Соціальний проект є результатом специфічної людської діяльності – соціального проектування.

Проектування – одна з форм відображення дійсності, процес створення прообразу (прототипу) об'єкта, явища або процесу за допомогою специфічних методів. Проектування є конкретною формою виявлення прогностуючої функції управління, коли створюється можливий образ майбутньої матеріальної або ідеальної реальності. Метою проектування є перетворення об'єктивної дійсності за для об'єктів, явищ, процесів, які відповідали б бажаним вимогам.

Соціальне проектування пов'язано з концепцією соціальної відповідальності. Поняття соціальної відповідальності сьогодні виходить за рамки простої організаційної філософії. Плануючи соціальний проект, організація повинна чітко усвідомлювати, на вирішення яких стратегічних цілей він спрямований. Крім того, для формування більш ефективного, сталого іміджу організації необхідно реалізовувати соціальну політику комплексно, враховуючи очікування всіх зацікавлених сторін. Від того, наскільки правильно організація зможе виявити пріоритети цільових аудиторій, а також наскільки грамотно вона їх задовольнить, залежить її позитивний образ. Тобто комплексне усвідомлення цілей соціальної політики організації, суспільних очікувань, спрямованих на організацію, пошук рішень задля задоволення цих очікувань, призводить її до успіху. Зауважимо, що специфіка реалізації соціальної політики, як і суспільні очікування, що спрямовані на організацію, знаходяться в прямій залежності від сфери її діяльності.

Існують такі основні напрями використання соціальних проектів в діяльності суб'єктів господарювання: сумлінна ділова практика; природоохоронна діяльність та ресурсозбереження; розвиток місцевого співтовариства; розвиток персоналу; соціально відповідальна реструктуризація; соціально відповідальне інвестування. Основними формами використання соціальних проектів в діяльності організацій є:

- 1) благодійні пожертвування;

-
- 2) грошові гранти;
 - 3) соціально значущий маркетинг;
 - 4) еквівалентне фінансування;
 - 5) корпоративне спонсорство;
 - 6) корпоративний фонд;
 - 7) делегування співробітників компанії;
 - 8) стипендії;
 - 9) метод підтримки.

Фактором ефективного використання соціального проекту в діяльності організації є довіра до товарів / послуг фірми.

Зарубіжна практика соціальної відповідальності характеризується застосуванням комплексного підходу. У вітчизняних компаніях так само, як і в зарубіжних холдингах, власними силами здійснюються проекти соціального характеру з використанням наявних у компанії комунікаційних ресурсів.

Список посилань

1. Бутченко Т. І. Соціально-політичне проектування: проблема взаємозв'язку суспільних потреб і державних інтересів / Т. І. Бутченко. - Запоріжжя: КСК-Альянс, 2011. – 280 с.

Олег Масюк

*к.філос.н., доцент, доцент кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ТРАВМИ НА ФОРМУВАННЯ СПОДІВАНЬ В УКРАЇНІ

Життя є неможливим без зіткнення з оточуючим світом. Після кожної невдалої зустрічі на живому організмі залишаються травми різного ступеню важкості. В певному розумінні процес пізнання також пов'язаний з травмуванням. Проте, в ньому існують «посередники» задля лікування наявних травм та пом'якшення перспективних проблем.

Ситуація набагато складніша, коли травму отримує соціальний організм. Можна провести багато паралелей між індивідуальною та колективною травмами. Відкритість нашої країни до зовнішнього світу забезпечує достатньо складний характер суспільного життя, що неоднозначно впливає на бачення майбутнього країни.

Дослідження аспектів вказаної теми активно розвивається в психологічному та філософському напрямках. Змістовний аналіз впливу травм на сприйняття дійсності проводять Н. Гоцуляк [1] та С. Умакін [3]. Вплив суспільного середовища на формування перспективи життя висвітлюють Ж.П. Сартр [2] та Е. Фромм [4]. Метою цієї наукової розвідки є визначення впливу соціальної травми на формування сподівань в нашій країні.

Травма виступає пошкодженням живого організму, що заважає звичайному функціонуванню в оточуючому середовищі. Вона впливає на можливість організації життєдіяльності за рахунок реадптації або обмеження сфер та засобів існування.

Сподівання розглядається як соціальний феномен, сформований у вигляді трансцендентної картини існування людини між буттям та небуттям, що розкриває її потенціал та життєву спрямованості. Посттравматичний погляд у майбутнє значно обмежений невдалим досвідом існування.

Заграючи з небуттям, Ж.П. Сартр заперечує вплив зовнішніх чинників на вибір перспективи. Він пише: «Якщо Ніщо не примушує спасати моє життя, Ніщо не заважає мені кинутись в безодню. Рішучий образ дій походить від мене, яким я ще не існую» [4, 69]. Відтак, необхідність накопичення досвіду подолання страху небуття переноситься виключно на людину.

Всі травми являються елементом досвіду, який змінює конструктивність бачення майбутнього в залежності від отриманих ушкоджень. Виходячи зі сфери ураження, виділяють фізичну, психологічну, культурну та соціальну травми. Людство накопичило багатий досвід

лікування трав, але соціальні та культурні ушкодження лише фіксуються державними та громадськими установами, а також інтерпретуються суспільно-політичними елітами.

С. Умакін стверджує: «Як відомо, одним з проявів травматичного стану є «провали» в пам'яті – тобто нездатність людини відновити повну історію того, що трапилось» [3, 11]. Нанесена травма повертає страх перед невідомим, що значно звужує не тільки минуле, а й майбутнє.

Заперечення імовірності конструктивного майбутнього впливає на формування сподівань. В перспективній картині життя розповсюджуються есхатологічні та ретроградні сподівання.

Фундаментом перспективного існування людини є розстановка акцентів у сподіванні на життя або смерть. Есхатологічні сподівання активізуються громадою як захисний механізм в часи руйнації суспільного простору. Прикладом вимогливої мізантропії громади є шахіди, камікадзе та інші бажаючі гарантовано загинути в ім'я «високих ідеалів».

Ретроградні сподівання є формою ідеалізації накопиченого досвіду та екстраполяції його на майбутні події разом із запереченням наявних умов існування. Зазначимо, що збільшення страху від імовірної травми призводить до переходу від есхатологічних до ретроградних сподівань.

Підбиваючи підсумки вкажемо, що необхідна трансформація ставлення до соціальної травми з констатації та зміни акцентів до попередження, профілактики та розробки механізмів колективної допомоги під час її виникнення. Громади зі складними умовами життя напружують стандарти поведінки для адаптації до наслідків стихійних, політичних, економічних та інших лих. Проте, більшу ефективність матимуть зразки нетравматичної поведінки, в яких колективна профілактика імовірних ушкоджень стає нормою.

Список посилань

1. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання // Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України (серія): педагогічні та психологічні науки. – № 1 (74). – 2015. – С. 378 – 390.
2. Сартр Ж. П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии/ Сартр Ж. П.; [Пер. с фр., предисл., примеч. В. И. Колядко]. – М. : Республика, 2000. – 639 с.
3. Умакин С. «Нам этой болью дышать»?// Травма: пункты: Сборник статей/ [Сост. С. Ушакин и Е. Трубина]. – М. : Новое литературное обозрение, 2009. – С. 5-45.
4. Фромм Э. Революция надежды. Избавление от иллюзий. / Фромм Э.; [Перевод с англ.; Предисловие П. С. Гуревича]. – М. : Айрис-пресс, 2005. – 352 с.

Галина Мірошніченко

*к.політ.н., доцент кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ*

Світлана Кальцева

к.політ.н., доцент кафедри політології ЗНУ

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІНТЕРЕСІВ В СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У дисциплінах суспільних наук – соціології, політичній економії, історії, правознавстві – незалежно від їх методологічної орієнтації поняття інтересу виконує важливі теоретичні функції.

У науці про політику категорія інтересу усвідомлюється насамперед як критерій оцінки соціальних (політичних) явищ і процесів. Але його історична, ідеологічна, пояснювальна, прогностична значимість не пов'язана зі строгістю самого визначення. В теоретико-політичних дослідженнях зі згаданої проблеми важко знайти ясність у розумінні даного терміна. Тут протистоять одна одній дві найбільш сильні тенденції інтерпретації. Одна трактує інтерес як психологічну, друга – як соціологічну категорію. Наше завдання полягає в тому, щоб обґрунтувати більш широку тезу: категорія інтересу має багатofункціональні застосування в теоретичних описах соціальної діяльності.

Категорія інтересу не тільки допомагає пояснити сутність політичного явища, але може служити і для опису соціальних процесів.

Враховуючи проблему складних відносин між об'єктивною і суб'єктивною сферою соціальної дійсності, розглянемо питання диференціації соціальних інтересів з точки зору різного ступеня відображення в свідомості суб'єктів дійсного «об'єктивного інтересу», в якому міститься мета чи головна цінність (яка повинна бути досягнута при реалізації інтересу), певні умови реалізації зазначеної мети (цінності) і свідомість даного реально існуючого зв'язку.

З позиції політичної практики фундаментальне значення для реалізації поставленої мети дії мають процеси формування масової свідомості або об'єктивізації інтересів. Прояви її містяться в документах політичних організацій даних соціальних груп. Кожна організація повинна дбати про інтеграцію групи, тому вона об'єктивує її інтереси: представляє основні цілі, оцінює та відбирає засоби для їх реалізації. В результаті таких процедур здійснюється в міру єдине сприйняття інтересів групи, а слідом за ним – конкретні політичні дії, спрямовані на їх втілення. Але дії, викликані одним і тим же інтересом, можуть бути різними, може настати і занепад дій. Маючи на увазі різні можливі ситуації, з цим пов'язані, необхідно ввести визначення, що містить оцінку того чи іншого ступеню усвідомлення групою її інтересів. З точки зору політичної організації можна мати справу з повним усвідомленням, неусвідомленістю і помилковим усвідомленням інтересів групи.

Говорити про свідомість інтересів групи як цілого аналогічно тому, як говориться про свідомість інтересів індивідів, що входять до її складу, значно важче. У марксистській теорії пізнання немає надіндивідуального суб'єкта свідомості навіть тоді, коли розглядається суспільна свідомість. Тим самим повного усвідомлення інтересів практично не існує, можна назвати тільки загальні переконання, які пов'язують різних індивідів. А прагнення до їх повної гармонізації може здійснюватися лише на основі загального досвіду. Цей досвід, виражений в теоретичних концепціях ідеологів, дозволяє масам зрозуміти і усвідомити свої інтереси. [6, 78-83].

Певною мірою усвідомлення інтересів може бути силою, з якою різні групи вирішують прагнути до досягнення своїх цілей, якщо припустити, що вони діють раціонально, тобто мотивовані своїм усвідомленим інтересом. Однак такий принцип не приймається повністю всіма членами групи, тому деяким групам цілі можуть бути нав'язані. В цілому можна сказати, що вирішальним фактором виникнення неусвідомлених інтересів є відсутність знання, яке не дозволяє суб'єкту встановити, які з його інтересів відповідають даній соціальній ситуації. Крім того, знання може бути вирішальним способом, детермінованим ірраціональними забобонами, які роблять неможливою правильну оцінку.

Неусвідомленість інтересів необхідно відрізнити від так званого помилкового усвідомлення інтересів, пов'язаного з функціонуючим в марксистській літературі визначенням помилкової свідомості. Помилковий інтерес означає також, що інтерес, який не відповідає соціальній ситуації суб'єкта, часто є йому нав'язаним. Але визначальною рисою помилкових інтересів є той факт, що вони належать не діючій в конкретно-історичних реаліях людині, а відірваним від цієї діяльності загальних понять типу історія, держава, суспільство. В результаті нівелюються дійсні об'єктивні і суб'єктивні цілі людини. Позачасова аргументація, схильність до абсолютизації партикулярних точок зору, представлення власних інтересів загальнолюдськими – властивості помилкового усвідомлення або ідеології. Однак тлумачення хибних інтересів як прояв ірраціоналізму є помилковим. Факт появи помилкових інтересів завжди є специфічною відповіддю на існуючу життєву ситуацію соціальних груп в даних суспільствах.

Усвідомлення інтересів, які виступають важливою складовою частиною суспільної свідомості, значною мірою формує політичні явища і процеси. Крім повного усвідомлення інтересів набагато частіше стимулятором людських дій є його відсутність, а також – хоча й іншим способом – помилкове розуміння інтересів.

Список посилань

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Полис.– 1992.– №4.– С.127–128.

2. Глухова А.В. Политические процессы: учеб. пособие / А.В. Глухова. – Воронеж, 2009. – 195 с.
3. Гаджиев К.С. Политология. - Учебник для высших учебных заведений. М.: Логос, 2001. 488 с.
4. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология / Пер. с англ. – Москва, 1994.
5. Лісничук О.В. Групи інтересів у багатоскладовому суспільстві. Політологічний аналіз: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. – К., 2000. – 20 с.
6. Семененко И.С. Группы интересов в политическом и социокультурном пространстве. – М.: Юнити-Дана, 2007. – С. 106.

Григорій Мозолевич

*к.т.н., доцент, доцент Дніпропетровського
національного університету залізничного
транспорту ім. академіка В. Лазаряна*

Сергій Новосад

*студент Дніпропетровського
національного університету залізничного
транспорту ім. академіка В. Лазаряна*

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

В умовах економічної та соціально політичної кризи [1] в Україні реалізується цілий ряд міжнародних проектів спрямованих на сталий розвиток громад та соціальної інфраструктури. Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна (ДНУЗТ) співпрацює із спільним проектом Європейського Союзу та Програми Розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (МРГ) [2] протягом останніх п'яти років. За цей час студенти університету брали участь в конкурсах студентських наукових робіт зі сталого розвитку, літніх школах, Всеукраїнських дебатах; викладачі університету активно вводили в навчальний процес модулі зі сталого розвитку. Метою проекту МРГ є розвиток місцевих громад, запровадження місцевого планування за участі громад, відновлення базової соціальної та комунальної інфраструктури, заохочення ефективного використання енергії, інноваційних технологій та проведення кампаній з підвищення обізнаності у сфері енергоефективності, поширення кращих практик та знань щодо мобілізації громад, сприяння розвитку політики щодо місцевого самоврядування, децентралізації та регіонального розвитку, включення методології підходу до місцевого розвитку, орієнтованого на громаду, до навчальних планів та програм вищих навчальних закладів.

На Дніпропетровщині зараз проживає тільки офіційно 76 тисяч вимушених переселенців зі сходу України. Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ) за кошти Німецького уряду реалізовує проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури», що спрямований на відновлення старопридатних житлових будівель, шкіл та інтернатів для переселенців. Цей та інші мікропроекти УФСІ спрямовані на відновлення та покращення базових соціальних послуг, створення інноваційних соціальних послуг для вразливих груп населення. Крім того, фондом проведено значну кількість навчальних і консультаційних заходів, спрямованих на розвиток потенціалу місцевих громад та представників органів влади [3]. ДНУЗТ співпрацює з проектом та вирішує транспортно-логістичні задачі, що виникають під час його реалізації в регіоні.

Цікавим науково-практичним завданням в проектах стало визначення раціонального маршруту переміщення членів команди проекту під час об'їзду об'єктів. Зазвичай його можна було сформулювати наступним чином: протягом робочого дня необхідно, виїхавши з Дніпропетровська, потрапити на N об'єктів, що розташовані в межах області та повернутись в обласний центр. При цьому виробнича необхідність змінює часові пріоритети та кількість об'єктів об'їзду.

Критерієм оптимізації під час вибору маршруту може бути загальний час переміщення, включаючи прогнозований час перебування на об'єктах, сумарна відстань проїзду або витрати палива. Обмеженнями задачі є тривалість робочого дня не тільки виконавців проекту, але і представників місцевого самоврядування, громад, адміністрації навчальних закладів тощо; стан місцевих автомобільних шляхів.

Виконавши формалізацію завдання на окремий робочий день можна при оптимізації маршруту перейти до відомої задачі комівояжера [4]. Вона полягає у пошуку такого маршруту із вихідної вершини графу, який забезпечить відвідування усіх його вершин одноразово і повернення у вихідну. Цифрові вихідні дані можна отримати за допомогою сучасних геоінформаційних карт (наприклад Google maps, Yandex maps тощо). Оскільки вершин графу (об'єктів об'їзду) по-перше, може бути стільки, відвідати які за наявний час доби неможливо, то може виникнути додаткове завдання розтину графу. По-друге кількість вершин часто є такою, що перебрати вручну всі можливі варіанти маршрутів протягом короткого часу неможливо.

У зв'язку з цим в пакеті Microsoft Excel, було реалізовано алгоритм методу гілок та меж [5], що дозволяє визначити за обраним критерієм оптимальний маршрут переміщення за відносно короткий проміжок часу.

Застосування такого логістичного підходу дозволяє зменшити витрати часу та ресурсів під час реалізації проектів, підвищити продуктивність роботи їх команд, а іноді, навіть, зменшити терміни реалізації проектів.

Список посилань

1. Різванецький Д.В. Соціальна криза в південно-східних регіонах України. Проблема та шляхи подолання [Текст] / Д.В. Різванецький, Г.Я. Мозолевич // Збірка студентських наукових робіт. Сталий розвиток за участі місцевих громад. (За програмою розвитку ООН/ЕС) – Видавництво Ваіте. Київ. С. 104-116.
2. Місцевий розвиток орієнтований на громаду 3. Електронний ресурс, режим доступу: www.cba.org.ua
3. Український фонд соціальних інвестицій. Електронний ресурс, режим доступу: www.usif.org.ua
4. Оптимізація замкнучих маршрутів на транспортній мережі [Текст] / А.В. Панишев, А.Ю. Левченко, О.Б. Маций // Штучний інтелект. — 2010. — № 1. — С. 43-49.
5. Методики оптимізації технічних та технологічних параметрів станцій [Текст]: методичні вказівки для виконання практичних робіт: у 2 ч. / Уклад.: Г.Я. Мозолевич, А.В. Кудряшов, Ю.В. Чибісов, Т.В. Болвановська; Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2013.

Владислав Надтока

студент спеціальності «політологія» ЗНУ

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВІДПОВІДЬ НА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ МАЙБУТНЬОГО

Динамічні зрушення у людській свідомості, викликані безперервним розвитком всіх сфер суспільства, породжують нові форми протистояння та протиборства між країнами. У ХХІ ст. в практиці міжнародних відносин з'являються нові форми міждержавної конфронтації, які отримали назву «гібридних війн». Дане явище вже справедливо можна назвати новим витком в еволюції мистецтва ведення війн. А Україна, незважаючи на свій відносно молодий вік, вже встигла відчувати на собі всі особливості гібридних методів ведення війни. Сьогодні перед нами постало завдання дослідити даний феномен для того, щоб зрозуміти його сутність, методи та засоби, які використовуються задля досягнення цілей, та сформулювати на основі цієї інформації контрметоди, що давали б в майбутньому можливість для ефективного захисту або продуктивних наступальних дій.

На теоретичному рівні вже є низка розроблених концепцій війн нового покоління – космічних, інформаційних, мережевих, кібервійн, інформаційних війн, в основі яких лежать

інформаційні технології. Окремі аспекти досліджуваної проблеми розкриті у працях таких вітчизняних вчених та експертів, як В. Герасимов, С. Корнієнко, О. Петкова, Ю. Рубан, Е. Ситник та ін. Однак сутність та специфіка гібридних війн у вітчизняних дослідженнях на сьогодні повністю не досліджені [1]. Хоча, можна сказати, що певний аналіз явища гібридної війни проводився в роботах західних вчених: М. Бонда, В. Гленна, Дж. Макуена, Дж. Девіса, Ф. Хоффмана.

Франк Хоффман, консультант міністерства ВМФ США, один із авторів концепції «гібридної війни», наголошує, що кожній епосі властиві свої специфічні форми війни. Загалом сучасна епоха, на думку Франка Хоффмана, характеризується процесами гібридизації, в тому числі і у військовій сфері. Традиційні форми війни змішуються з діяльністю організованої злочинності, іррегулярними конфліктами та тероризмом. Для характеристики цієї нової реальності він пропонує застосовувати поняття «гібридної війни», яке нехай і не є суто військовим, але дозволяє оперативнo схопити та відобразити суть змін у характері сучасної війни.

Власне, гібридну війну можна у найзагальніших рисах визначити як сукупність заздалегідь підготовлених і оперативнo реалізованих дій військового, дипломатичного, економічного, інформаційного характеру, спрямованих на досягнення стратегічних цілей [2].

У 2004 році на замовлення НАТО проведено дослідження Multiple Futures з метою виявлення тенденцій змін у сфері міжнародної безпеки загалом та способі ведення воєн зокрема. У підсумковій доповіді мова йшла також і про гібридну війну. Як наголошує генерал-майор у відставці Франк ван Каппен, у цього терміну безліч дефініцій. Далі, правда мова знов зводиться до суто військового виміру та визначення гібридної війни як мішанини класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Недержавні виконавці бойових завдань «можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, тому що будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської конвенції та Гаазької конвенції про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами. Всю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань» [4].

Дуже велика увага приділяється й інформаційному компонентові. Існує думка, що перемога в інформаційній війні багато в чому залежить від рівня контролю за інформаційними потоками. Традиційне бачення війни в ХХІ ст. вже стало неактуальним. Домінуючим фактором сучасного розвитку цивілізації став феномен, названий "інформаційною революцією" – результат двох процесів, що паралельно розвивалися протягом всієї історії людства: процесу постійного зростання ролі і збільшення обсягу інформації, необхідної для забезпечення життєдіяльності людського суспільства, і процесу розвитку і вдосконалення технології накопичення і поширення інформації. Воєнно-силовий простір змінювався паралельно зі змінами що відбувалися у суспільній свідомості. На сьогоднішній день більшість розвинених суспільств перейшла з рівня «індустріального суспільства» на рівень «інформаційного».

Кожному історичному етапу відповідає певний технологічний рівень зброї, який визначає місце і роль військового чинника у міжнародній політиці. Інформаційне суспільство породжує властиві лише йому форми протистояння, і воно не конче має бути збройним чи відкритим. У зв'язку з таким перебігом подій значно еволюціонував і воєнно-силовий простір. Серед основних компонентів військової інфраструктури першорядну роль починає грати її інформаційна складова, що включає в себе засоби масової інформації, засоби для дистанційного зомбування, а також електронні засоби впливу на електроніку, комп'ютерні програми і т.д. Інформаційно-технічний компонент інфраструктури держави поступово перетворився в інформаційну зброю – сукупність всіх засобів, що застосовуються для порушення (копіювання, спотворення або знищення) всіх компонентів інформаційного ресурсу ймовірного або реального супротивника на стадії їх створення, обробки, поширення або зберігання. А глобалізація інформаційного простору, в свою чергу, дає змогу одним державам поширювати свій вплив на інші держави, використовуючи ЗМІ як засіб реалізації всього потенціалу інформаційної зброї. Таким чином розвиток інформаційного суспільства формує новий контекст протистояння, в тому числі збройного. Головним стратегічним

національним ресурсом стає інформаційний простір, тобто інформація, мережева інфраструктура та інформаційні технології [3].

Історія розвитку мистецтва ведення війн підтверджує слова про те, що в ХХІ ст. методи, що застосовуються у збройних конфліктах, зазнали значної трансформації, внаслідок адаптації до сучасних умов. В епоху такого великого підйому рівня терористичної загрози та формування нелегальних збройних угруповань, в епоху глобалізації інформаційного простору, методи та засоби ведення сучасних війн та війн майбутнього формуються на основі вищезгаданих особливостей. На сьогоднішній день, методи ведення війни відповідають тим умовам, в яких вони існують. В свою чергу, певні держави не нехтують можливістю переступити всі моральні бар'єри, які ставить перед нею міжнародна спільнота, щоб отримати перемогу в тому чи іншому конфлікті.

Список посилань

1. Магда Є. Виклики гібридної війни: інформаційний вимір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2014_5_29.pdf
2. Магда Є. Гібридна війна: сутність та структура феномену [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220
3. Михайлов В.А. Геополитика: Учебник / Под общ. ред. В. А. Михайлова; Отв. ред. Л. О. Терновая, С. В. Фокин. — М.: Изд-во РАГС, 2007.
4. Корнієнко С. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25363591.html>

Дарія Недбайло

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

РОЛЬ ПСИХОДІАГНОСТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ

Сім'я в усі часи була основою суспільства, осередком формування особистості. На тому етапі розвитку суспільства, коли ще не було шкіл, системи громадського виховання, батьки несли відповідальність за виховання дітей. І ця відповідальність була не лише перед собою, а й перед громадою, суспільством. З тих часів роль сім'ї у вихованні дитини вважається провідною. На сучасному етапі розвитку держави особливого значення набуває проблема розвитку та зміцнення сім'ї, як основного осередку виховання підростаючого покоління. Вагома увага соціальної роботи в сучасній Україні приділяється проблемним сім'ям.

Питання допомоги проблемним сім'ям вимагають свого розв'язання, оскільки сім'я - найперший фактор соціалізації дитини, від неї залежить, яким буде наше майбутнє, наше суспільство.

Проблемами неблагополучних сімей в науковому знанні займалися: В.О.Сухомлинський, М.С.Верб, З.І.Зайцева, Й.Капська, Л.Г.Коваль, І.Д.Зверева, С.Р.Хлебик, Н.А.Сейко, І.М.Трубавіна.

Під соціальною роботою ми розуміємо вид професійної діяльності, спрямованої на задоволення соціально-гарантованих і особистісних інтересів і потреб різних груп населення, на створення умов, які допомагають відновленню або поліпшенню здатності людей до соціального функціонування [1, 67].

Психодіагностика в свою чергу розуміється нами галузь психологічної науки, що розробляє теорію, принципи, інструменти оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості, змінні соціального оточення, в якому здійснюється життєдіяльність особистості.

Неблагополучна сім'я - це сім'я, яка через ті чи інші причини повністю або частково втратила свої виховні функції. Це спричинює несприятливі умови для виховання дітей[2, 212]. Для неблагополучної сім'ї характерний цілий ряд проблем, адже сім'я є своєрідним мікрокосмом, що відіграє дуже важливу роль у вихованні особистості. Довіра і страх,

впевненість і боязливість, спокій і тривога, сердечність і теплота у спілкуванні на противагу відчуженості й холодності - всього цього дитина навчається у сім'ї [3, 201]. Сімейне неблагополуччя негативно позначається на формуванні особистості дитини. Дитяче виховання в умовах негативного емоційно-психологічного сімейного мікроклімату визначається ранньою втратою потреби у спілкуванні з батьками, егоїзмом, замкненістю, конфліктністю, впертістю, неадекватною самооцінкою (завищеною чи заниженою), озлобленістю, невпевненістю у своїх силах, недисциплінованістю, втечами з дому, бродяжництвом та ін. Все це свідчить, що діти з неблагополучних сімей мають більше причин для поповнення рядів важковиховуваних, правопорушників, наркозалежних.

І для того щоб запобігти таким наслідкам, соціальні працівники використовують наступні напрямки роботи: соціальна профілактика, допомога, реабілітація, патронаж, психотерапія. Важливе місце серед них, на наш погляд займає психодіагностика дитячо-батьківських відносин, адже вона дасть можливість визначити специфіку проблеми неблагополучної сім'ї.

Всі наявні методики діагностики дитячо-батьківських відносин А.Г. Лідерс запропонував розділити на:

– призначені тільки для дітей (проективна методика «Малюнок сім'ї» і її модифікації і варіації, адаптований варіант методики Рене Жилія, різні варіанти методики «Незавершені речення», дитячий тест «Емоційні відносини в сім'ї» Е.Бене-Ентоні, опитувальник «Емоційні стосунків у сім'ї» Є. І. Захарової).

– призначені тільки для батьків (опитувальник батьківських відносин Варги-Століна, опитувальник «Підлітки про батьків», опитувальник батьківських установок і реакцій Шафера PARI).

– однаково придатні як для обстеження дітей, так і для обстеження батьків (опитувальник для вивчення взаємодії батьків з дітьми І. Марковської, методика «Діагностика змісту спілкування дітей з близькими дорослими» Т.Ю. Андрущенко та Г.М. Шашлова)[4, 391].

Виходячи з принципів психодіагностики вважаємо, що для отримання достовірних результатів у роботі з неблагополучними сім'ями необхідно застосовувати комплекс методик у ґрунті яких є методики спостереження та бесіди, використання проєктивних та суб'єктивних тестових методик.

Як висновок, можна сказати на даний час психодіагностика має відігравати вагоме значення в роботі з неблагополучними сім'ями. Існує досить багато психодіагностичних методик спрямованих на виявлення проблем в родині врахування результатів застосування яких створить вагомий ґрунт для подолання труднощів, що виникли.

На нашу думку, повністю подолати проблему неблагополучних сімей не можливо, але призупинити збільшення таких випадків досить реально, якщо не зупинитись на вже існуючих методиках роботи з дітьми з проблемних сімей, а створювати нові більш інтегровані для сучасного суспільства. Такі методики будуть більше спрямовані на попередження таких проблем. І спиратися вони мають на ґрунтовані дослідження проблеми, вагоме місце серед методів реалізації яких має зайняти психодіагностика.

Список посилань

1. Кизименко Л.Д., Бедна Л.М. Словник-довідник соціального працівника (для студентів та соціальних працівників) - Міні - глосарій - Львів, ДЦ МОУ, 2000. - 67 с
2. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка. Соціальна робота : навч. посіб. / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебнік. - К. : ІЗНМ, 1997. - 390 с.
3. Напрями та зміст соціально-педагогічної роботи з проблемними сім'ями // Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. А. Й. Капської. - 2-е вид., перероб. і доп. - К., 2003. - С. 200 - 214.
4. Лідерса А.Г. Психологічне обстеження сім'ї: Учеб.пособие - практикум для студ. фак. психології вищ. навч. закладів/видавничий центр В«АкадеміяВ», 2007. - 423с.

ФИЛОСОФИЯ УКРАИНСКОЙ ПОЛИТИКИ В РАМКАХ МИРОВОЙ ГЕОПОЛИТИКИ

Несмотря на то, что современный мир раздирают имеющиеся политические, экономические, национальные, религиозные, военные противоречия, благодаря научно-техническому и социально-культурному прогрессу происходит закономерная интеграция всех сторон жизни мирового сообщества в единое целое. То есть начинается этап формирования нового типа, новой системы мирового сообщества, что и предопределяет основной вектор современной геополитики. И наиболее зримым показателем и ключевым феноменом этой геополитики является глобализация, которая несмотря на свою прогрессивность имеет как положительные, так и отрицательные стороны. Вот что об этом думает член-корреспондент НАН Украины О.Билорус: «Это новая система производительных сил, производственно-экономических отношений и организации мирового производства. Но, одновременно, это и новая, неизвестная ранее система абсолютной экономической и политической власти глобальных монополистических корпораций, которые вышли из-под контроля наций-государств по месту своего происхождения и расположения и действуют на глобальном экономическом пространстве. Они бесконтрольно управляют колоссальным финансовым капиталом, прокручивая его на мировом рынке со «скоростью света» и, отказываясь платить налоги, усиливают эксплуатацию множества стран и регионов, в том числе и своих государств и народов» [1, 7]. Она, глобализация, включает в себе диалектическую природу, так как вместе с ее приходом человечество одновременно имеет дело как с процессом возникновения болевых и уже ставших в каком-то смысле традиционных проблем, так и с процессом их диалектического снятия. В частности, это касается, с одной стороны, проблемы саморазрушения мира уже не только в ядерной войне, но и посредством «затягивания» многих стран в «долгоиграющие» региональные военные конфликты, которые на современном уровне просто стали глобальным деструктивным элементом в жизнедеятельности всех народов планеты (поэтому, весь мир сегодня становится одной большой «горячей точкой»). А с другой стороны, в рамках же глобализационных процессов по сближению этносов, народов и наций друг с другом постепенно должны решаться и решаются вопросы сохранения мира на планете, преодоления отрицательных тенденций, связанных с повсеместным распространением по нашей планете локальных войн, которые, в последнее время, в связи с тактической спецификой их ведения, в том числе и на территории украинского государства, приобрели название «гибридных войн».

В чем смысл и специфика данной военной технологии специалисты, наука до конца еще не определили. Но исследования по данному вопросу (в том числе об этом говорит и тема нашей конференции) осуществляются самым активным образом. Уже стало общепринятым, что «гибридные» войны это сочетание ведения обычной войны, малой войны и кибервойн, а так же сочетание ведения обычной войны с помощью профессиональных регулярных войск с применением тех или иных негосударственных, нерегулярных военных формирований. Например, в конце XX нач. XXI веков стали интенсивно развиваться и использоваться многими странами так называемые частные военные компании – ЧВК (одна из крупнейших в мире американская Blackwater («Черная вода»), а также французский «Легион») или наемные военные формирования (наемников, боевиков, террористов) или частные армии. Согласно современным оценкам, если в начале 1990-х годов на 50 кадровых военных приходился лишь один «наемник», то теперь это соотношение сократилось до десяти к одному и имеет тенденцию к дальнейшему сокращению. Сегодня в мире зарегистрировано и работает более 450 частных военных компаний по всем важнейшим направлениям деятельности людей: политическим, экономическим, социальным, предпринимательско-бизнесовым (так, на данный момент, наиболее распространенные частные военные компании, это компании военного консалтинга и компании военной логистики). ЧВК, как негосударственный инструмент геополитики, как инструмент не прямой политики государства в любой точке мира

и как негосударственная военно-силовая структура выполняет сегодня функцию охраны первостепенных интересов этого государства неформальными средствами. Сегодня в развитых странах на первое место в борьбе с противником, с непокорным государством выходит не регулярная армия, а партизанские и террористические группировки, и только потом наступает время регулярной армии. И в связи с этим ЧВК приобретают важную внешнеполитическую и внешнеэкономическую роль в современных геополитических играх, К тому же, в современной геополитике большое место занимают и волнуют феномены, связанные с «санкционными войнами» и международным терроризмом (современные формы которого французский премьер-министр Франции М. Вальс на Мюнхенской международной конференции по безопасности (февраль 2016г.) назвал «тотальным супертерроризмом»). Они являются одними из последних и специфических (нестандартных) видов «гибридных» войн, которые можно осуществлять на глобальном и региональном уровнях «чужими руками». Поэтому, сейчас в мире идет тактическая переориентация на ведение конфликтов низкой интенсивности (по сути полицейских операций) и т.н. «миротворческих операций» уже не только в странах бывшего третьего мира, а в большинстве стран мира.

Вот все эти негативные процессы в последние десятилетия коснулись, к сожалению, и нашего молодого государства. Однако, нас интересует не содержательная сторона того, что называется «гибридными войнами», а определение и анализ причинно-следственных механизмов и обусловленностей глобального (внешнего) и локального (внутреннего) порядков, способствующих к развязыванию такого рода войн. Данный анализ только тогда будет продуктивным, когда подавляющее число событий, конфликтов, локальных войн, происходящих в современном мире, в частности в Украине, будут рассматриваться в контексте глобализационных процессов, исследование которых является чрезвычайно актуальными для теории и практики управления социумом и миром. В частности, важной проблемой развития современного украинского общества, от решения которой во многом зависит преодоление кризисных явлений является разработка и практическое воплощение в жизнь идеи - архетипа нации, таких ментальных ценностей, которые способны консолидировать государство в целостный этносоциальный организм. Ни одно государство в мире, в том числе и Украина, не может строить свою внутреннюю и внешнюю политику, не учитывая данных реалий, в первую очередь, перспектив глобализации и тех угроз, которые она создает для безопасности этноса, в том числе защиты национального суверенитета. Однако, поиски в Украине, как консолидирующей общенациональной идеи, так и определение стратегии развития государства совпали с глубокими изменениями в геополитических структурах мирового сообщества, что позволяет говорить о завершении одного исторического периода и вступление современного мира в качественно новую фазу своего развития. О чем здесь идет речь? О смене историко-формационных типов государственности во временных рамках XX-XXI веков. В этом отношении (в качестве актуализации) будет достаточным вспомнить эпохальное историческое произведение О.Шпенглера «Закат Европы», так как в сегодняшней Европе (об этом красноречиво свидетельствуют последние трагические события в Брюсселе (март 2016г.) и не только) происходит колоссальный цивилизационный «слом». Если XX век – это век модерна, индустриализации, укрепления национальной государственности на фоне цивилизационного «разлома» планеты по «границам» двух империй монархического (с элементами либерализма) типа: США и СССР. На этой стадии развития все народы мира стремились стать нациями, что являлось основой существования полноценной и самодостаточной, суверенной государственности. То начало XXI века – это ярко выраженный постмодерн, информатизация и суперсовременные коммуникации, сопровождающиеся, к сожалению, крушением устоявшихся классических национальных государств и формированием (на экономической и логистической базе транснациональных корпораций) мегагосударств в историческом «контексте» формирования уже нескольких планетарных полиимперий, империй нового интеркультуралистического типа, которых уже не одна, не две, а сразу несколько. А на этой стадии развития все страны мира уже стремятся к «солидаритету» (к синтезу-органике-симфонии, то есть к интеркультурализму, а не к мультикультурализму) народов, что является основой развития новых империй. Новая

империя – это наднациональное, идеократическое (светское или религиозное), универсальное мегагосударство. В частности, это суперсовременные мировые центры цивилизации, культуры и коммуникаций, которые воочию «вырастают» прямо на наших глазах: евроамериканская (с центром в США), евразийская (с центром в России), тихоокеанская (с центром в Китае), исламская (с основным центром на Ближнем Востоке) империи. И во внешнем геополитическом аспекте весь мир находится сегодня в переходной стадии развития, который сопровождается жестокой борьбой между отживающей и уходящей, как сегодня модно именовать, «глобальной деревней» и нарождающимся, постепенно укрепляющимся «глобальным городом».

Все политические и финансово-экономические проблемы, которые «снежным комом» сегодня свалились на Украину, как раз связаны с этим новым формирующимся геополитическим раскладом, где одним из существенных раздражителей развитых государств является очень выгодное и уникальное географическое расположение нашего государства, образованные люди и плодородная земля, которую мы постепенно уничтожаем [2, 20, 22]. Украина оказалась между двух цивилизационных и имперских «наковален»: евроамериканской и евразийской. Это новый глобальный расклад мировых сил, это новая фаза в военной мировой истории, и отсюда необходимо объяснять все многочисленные исторические особенности и специфику двадцатипятилетней истории молодого украинского государства. Но по Украине очень болезненный «удар» наносят внутренние проблемы архаического порядка, прежде всего в сфере политики, которая насковзь поражена олигархизмом, бюрократизмом, коррупцией. Как отметил в начале 2016 года президент ассоциации операторов рынка безопасности С.Шабовта, по стране «ударными темпами» расходуется «махровый бандитизм» (в последние два года количество убийств, по данным ГПУ, выросло от 5900 до 8200, без учета Крыма и Донбасса). И эти проблемы приобрели настолько серьезный характер, что во всем мире их стали оценивать уже в глобальной плоскости. Так, глава МВФ К.Лагард в одном из своих последних интервью начала 2016 года высказала мысль о том, что политический кризис на Украине создает большую угрозу для всей международной экономики. Поэтому, в одном из недавних своих выступлений заместитель госсекретаря США В.Нуланд подчеркнула, что Украине в 2016 году необходимо избавиться или освободиться от «грязной политики» (или как сказал в одном из своих комментариев (март 2016г.) политолог В.Небоженко избавиться нашим политикам и их окружению, их помощникам, их политологам и социологам от повсеместной и навязчивой «имитации» бурной и созидательной государственной деятельности в проведении так называемых реформ («лжереформ»). Самостоятельные коллективные усилия («солидаритет») украинского народа и решимость украинского политического истеблишмента должны определить историческую судьбу нашего государства. По мнению К.Лагард, Украине необходимо восстановить экономику, ликвидировать коррупцию, наладить эффективное государственное управление, провести глубинные реформы во всех областях жизнедеятельности государства, где накопились основные проблемы, противоречия и «царит» стагнация. В противном же случае, украинское общество ждут очень нелегкие времена.

Подытоживая, необходимо отметить основные моменты, которые мешают внутренней политике украинского государства гармонично вписаться в позитивный геополитический «расклад» мировых сил. В первую очередь, это технологическая «дремучесть» нашей промышленности, сельского хозяйства и всей экономики в целом, коррупция на всех уровнях власти, низкий уровень востребованности и отстаивания со стороны населения общечеловеческих социальных стандартов жизни, архаичная зависимость (сырьевой и периферийный придаток) от стран «развитого мира», низкий уровень политической культуры, приоритет частных и корпоративных интересов над государственными, постоянная политическая борьба за власть.

Список литературы

1. Білорус, О.Г. Глобалізація і глобалізм: парадокси чи закономірність постіндустріальної цивілізаційної еволюції? / О.Г. Білорус // Економічний часопис – XXI. – Київ. – 2004. – №3.

Валентина Повзло
старший преподаватель кафедры химии ЗНТУ

ГУМАНИСТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОЛОГИИ

Нас, в первую очередь, интересуют те стороны экологической проблематики, которые непосредственно затрагивают жизнь человека и не только физическую, но и духовную, нравственную, то есть социальные аспекты экологии, а именно экологию человека. Например, для нас незыблемой аксиомой является то, что социальная экология должна рассматривать экологические проблемы в системе взаимоотношения «человек - природа», а так же исследовать взаимодействия и взаимосвязи человеческого общества с природной средой. А другой аксиомой является то, что необходимой базой развития экологии человека являются экологическая культура, образование и просвещение. И на этом не следует экономить, как это стало делаться в нашей системе высшей школы. В современной экологической науке существует такая закономерность: безразличное отношение к жизни людей оборачивается безразличием и к вопросам сохранения и бережного отношения к природе, а так же наоборот. Так, человечество не выработало в себе регуляторов рациональной демографической политики и стало непомерно размножаться, что привело в конечном счете к обесцениванию человеческой жизни. Или же общество, интенсивно способствуя научно-техническому прогрессу, но, не вникая в гуманистические аспекты жизни человека, зачастую оборачивает НТП против конкретного индивида. В результате, в социально-экономической жизни начинает царить бессмысленная стихия, приводящая к колоссальному увеличению потребления природных ресурсов. Это приводит к уничтожению как природы, так и самого человека. Так, ныне, в интересах научно-технического прогресса в мире ежегодно добывается 3,5 млрд. тонн нефти и 4,5 млрд. тонн угля, ежегодно из недр Земли извлекается 200 млрд. тонн различных руд, горных пород, строительных материалов, а выбрасывается в атмосферу, в связи с их переработкой, 200 млн. тонн окиси углерода, 150 млн. тонн двуокиси серы, 53 млн. тонн окислов азота, более 50 млн. тонн различных углеводородов. Специалисты считают, что через 20-30 лет будут исчерпаны запасы свинцовых и цинковых руд, олова, золота, серебра, платины. После этого может наступить «металлический голод». Сейчас ежегодно сжигается более 1 миллиарда тонн природного газа. Топливо-энергетический баланс планеты складывается в основном из «загрязнителей» - нефти (40,3%), угля (31,2%), газа (23,7%). В сумме на них приходится подавляющая часть использования энергоресурсов – 95,2%. «Чистые» – гидроэнергия и атомная энергия – и самые «мягкие» - ветровые, солнечные, геотермические - виды дают в сумме менее 5%. В мире быстро исчезают леса. Каждый год с лица земли стирается 17-25 млн. га лесов. При сохранении таких темпов через 180 лет на планете не останется лесов. Особенно большую экологическую угрозу представляет истощение тропических лесов – «легких планеты» и основного источника биологического разнообразия планеты. В этой системе вырубается или сжигается ежегодно 200 тыс. кв. километров, а значит, исчезает 100 тысяч видов растений и животных. И далее можно приводить сотни и сотни примеров, свидетельствующих о негативной экологии и о низкой экологической культуре человека. Все это не проходит бесследно и грозит уничтожению всего живого. Поэтому необходимо что-то активным образом предпринимать. И, в первую очередь, на государственном и мировом уровнях сделать приоритетным экологическое образование и просвещение.

В связи с этим, надо понимать, что сколько бы «светоносная» социально-философская, естественнонаучная, научно-техническая мысль «не рожала» плодоносных и конкретных способов решения существующих глобальных, болезненных и опасных для человечества проблем, но, тем не менее, их реальное воплощение в действительность всегда затормаживалось противодействием, недопониманием или безразличием со стороны сильных мира сего. Причина этого до безумия банальна, а именно несоответствие прогрессивных идей

политическим и экономическим интересам ведущих политиков и государственных деятелей, так как это идет вразрез с процессом получения личной выгоды, а только приводит к убыткам (например, если в общемировом масштабе принять предложение о полном запрете продажи любых видов оружия!!!).

Но все равно необходимо упорно и настойчиво пробивать эту «стену» безнравственности и антигуманизма, воодушевляясь яркими личностными порывами-примерами, связанных с активной жизненной позицией таких ученых-философов-гуманистов, как А.Эйнштейн (одного из основателей Пагуошского движения учёных за мир, связанного с провозглашением известного послевоенного Манифеста Рассела-Эйнштейна), который подчеркнул, что «если третья мировая война будет вестись атомными бомбами, то четвёртая — камнями и палками»; А.Д.Сахарова, создавшего водородную бомбу, а затем всю свою последующую жизнь отдавшего на борьбу против ее применения во имя спасения человечества, во имя примирения наций и классов выдвигавший интересную идею о конвергенции; ныне здравствующего одного из самых авторитетных ученых мира Стивена Хокинга, который начал «пугать» всех «правителей» тем, что мы можем себя уничтожить ядерным оружием, бездумно развивая науку и применяя повсюду «выгодные» технологии (например, искусственный интеллект и роботизацию). Например, хороший «знак» для подражания подает сегодня известный миллиардер Б.Гейтс, призвавший своих «коллег» использовать «креативный капитализм» в рамках его концепции «рыночного двигателя» - «творческого капитализма» для того, чтобы помочь нуждающимся людям и побороть мировую бедность (напомним, что в мире за чертой бедности существуют 1,5млрд. человек).

Экологические проблемы приобрели размеры всемирного масштаба и, потому, касаются всех государств, народов, континентов, то есть всех без исключения людей на планете, поэтому мировые лидеры начинают осознавать, что спрятаться от них «по одиночке» не удастся и вынуждены сотрудничать для решения этих проблем. Несмотря на глобальность объективно существующих проблем, их трудноразрешимый характер, главной гуманистической силой природы, единственным ее спасителем может быть только Человек. Дальнейшее развитие и прогресс зависит от того, как поведёт себя человек, какие приоритетные ориентиры выберет в этой нелёгкой ситуации, сумеет ли понять, что именно от его сознательного выбора в пользу культуры, гуманизма и здравого смысла в значительной степени будет зависеть Здоровье Земли и Общества.

Лидеров ведущих стран мира должна сближать и объединять всех людей вместе. Самая главная и важнейшая черта, или качество политика, государственного деятеля, выразителя подлинных интересов своих народов – это вера в человека. Это гордость за человека разумного, деятельного, активного, умело и мудро использующего свой неисчерпаемый духовный и творческий потенциал и на основе этого создающего свой собственный мировой дом, свою собственную «оболочку», которую В.И.Вернадский назвал ноосферой. В связи с этим, не надо забывать предупреждение В.Вернадского о том, что человек остается на этой земле человеком до тех пор, пока он будет помнить об обратной связи в его отношениях с природой, о том, что он - неотъемлемая часть природы. «Человек – прежде всего – своим дыханием, проявлением своих функций, неразрывно связан с этой «природой»... Стихийно человек неотделим от нее... Но больше того, он непрерывно должен охранять создаваемую им жизнь от окружающего напора жизни... Он должен охранять и плоды своего труда от животных и растений, без этого их поедающих... Мы увидим, что до сих пор он не может окончательно с этим справиться [1, с.118-147]... хотя человек становится могущественной геологической силой [2]».

Понятно, что активность человека в ноосфере ограничена законами биосферы, накладывающими определенные «табу» на стихийное развитие человеческой цивилизации. Но все-таки экологическая наука постепенно поворачивается своим положительным «острием» к человеку, а в обществе растет роль морально-этических ценностей во взаимоотношениях с природой. Гуманизм определял и определяет человека в качестве наивысшей ценности. Социальная роль экологии в современном обществе заключается в ориентации научно-производственных и технических на их соответствие гуманистической

етике, которая трансформируется в экологическую этику. Этические критерии становятся незаменимыми при решении таких болезненных проблем, при которых научно-экологические критерии являются недостаточными. И именно этические критерии являются незаменимыми, выполняя приоритетную роль в деле решения страшных геополитических «пограничных ситуаций» современной жизни человечества.

Список литературы

1. Вернадский, В.И. Научная мысль как планетное явление / В.И. Вернадский. – М.: Наука, 1991. – 271 с.
2. Вернадский, В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 576 с.

Яна Радчук

викладач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ СПРАВИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Теперішній, стан суспільних відносин в Україні, негативно впливає на процеси державотворення, є наслідком нерозуміння правлячими колами держави, об'єктивних закономірностей розвитку суспільних відносин і небажанням враховувати ні власний історичний досвід розвитку цих відносин, ні загальносвітові тенденції, які щоразу сильніше демонструють пріоритет врядування як основи побудови громадянського суспільства в умовах консенсусної демократії.

Таким чином, слід звернути увагу на ті трансформаційні зміни, які відбувалися на різних історичних етапах які передують сьогоденню українського суспільства.

На території України, в період від неоліту до енеоліту та епохи бронзи існують різноманітні культури як прийшлих племен, в походженнях, яких можливо простежити формування інституту старійшин, як форми вияву спільної справи - вождів та жерців, що пізніше став основою системи, яка регулювала відносини всередині родових і племінних утворень.

Потім племена киммерійців, скіфів, сарматів, що кочували по території України, мали такі форми вираження спільної справи: як інститут старійшин та вождів, які мали владу в урегулюванні питань, як внутрішнього життя, так і взаємодії із зовнішнім середовищем. Пізніше така форма спільної справи знайшла своє вираження в життєдіяльності племен половців, печенігів та інших кочівників [1, с.117].

У східних слов'ян інститут – суб'єкт спільної справи виявляється у формуванні та розвитку об'єднання 15 племен – Київської Русі, які на основі військової демократії регулювали відносини як усередині окремих племен, так і в усьому об'єднанні, що базувалися на звичаях та традиціях [3, с.33]. В свою чергу відносини між соціальними групами, та з зовнішнім середовищем регулювалися на основі різних законів, що були оформлені в “Руську правду”.

Наприкінці IX – до кінця X ст. у Київській Русі зароджується нова форма спільної справи у процесі вдосконалення апарату управління, що засновувався на принципі сюзеренітету-вассалітету. Носіями влади тут були князь, боярська дума та народні збори (віче) [3, с.59]. Після введення християнства вважалося, що влада князя обмежена тільки Богом. У період розквіту Київської Русі одним з найважливіших критеріїв, яким повинен був відповідати князь, був критерій дотримання законності.

Боярська дума була другим постійно діючим органом верховної влади. До її складу входили бояри, старці й старійшини, духовні сановники. Спочатку це була рада “найкращих людей” землі, що разом з князем постійно вирішують найважливіші питання верховного управління, пізніше функції боярської думи змінюються.

Народні збори (віче) виникають з племінних сходок стародавніх слов'ян і перетворюються в збори повноправних громадян головного міста, землі. Вони не були постійно діючим органом влади.

Яскравим прикладом інституту – суб'єкту у межах якого відбувалася спільна справа в історії українського суспільства були міста, які мали статuti на основі Магдебурзького права. Серед них можна назвати Львів, Перемишль, Дрогобич та інші міста, що мали міське самоврядування. Статuti Магдебурзького права регулювали зміни в місті, відносини між його населенням. На чолі міського самоврядування стояли війти та бургомістри, що склали систему, яка регулювала всі структури міста [1, с.121].

Всередині самого міста існували такі інститути – суб'єкти в межах яких відбувалася спільна справа як – цехи та церковні братства. Цехи були громадами, що самоуправлялися, з власними статutom. Завданням церковних братств (Львівське, Київське) спочатку була турбота про зовнішній порядок у церквах, піклування про хворих, але з розширенням складу братств, до яких входили вже міщани, шляхта, духовенство, розширився і спектр завдань, які вони виконували. Вони отримали право контролю за діями єпископів та митрополита, виступали проти національних та релігійних обмежень [1, с.121]. Тому братства можна назвати специфічним інститутом – суб'єктом в межах якого виконується функція контролю над системою, що управляє.

А, виникнення такого інституту – суб'єкту самоорганізації спільної справи населення, як козацтво, супроводжувалося створенням нового способу життя українського суспільства, утвердженням специфічної організаційної будови, та розвитком ефективних механізмів його функціонування.

Розвиток українського козацтва почався з невеликих груп і розвинувся до великого об'єднання яке поширилося по території України. Цей розвиток був обумовлений низкою таких причин як: земельні, економічні, близькість вільних степів та етнографічні особливості української народності, якій з огляду на самі історичні умови, досить близько була така форма суспільного життя, як козацька громада [4, с.12-13].

Громада виробила своєрідний внутрішній уклад життя, певний стиль мислення і спосіб поведінки. Вона спиралася на систему законодавчих (загальновійськова рада) і виконавчих (Кіш) органів влади, ґрунтувалася на дотриманні демократичних традицій. Республіканська форма правління – участь якнайширших кіл козацтва у вирішенні практично всіх господарських і суспільних питань перетворили козацьку Січ на стійкий інститут – суб'єкт спільної справи [2]. А стабільність цієї організації і висока витривалість козацької Січі забезпечувалася не тільки дисципліною, але і високим рівнем свободи, притаманної її членам, внутрішньо - обцинною демократією, рівністю всіх членів козацької громади перед давніми звичаями і правами.

Узгодженість дій окремих людей виконання волі козацької спільноти, і обов'язків перед суспільством, було необхідною умовою співіснування людей у межах військово-політичної організації. Однак, слід враховувати той факт, що іноді поведінка козацької маси йшла врозріз з інтересами української держави. У певних ситуаціях козацтво висувало на перший план свої власні інтереси, яким надавалася перевага над загальнодержавними. Також провокувало внутрішній розлад спільної справи козацькі війни і політичні конфронтації в Україні, що було особливо характерно для часу Руїни, кривавої боротьби за гетьманську булаву [2].

На початку ХХ ст. з'явилося самостійне державне утворення – Українська Народна Республіка доби Центральної Ради, яка знайшла своє продовження в Гетьманаті П. Скоропадського, Директорії. До цього часу всі елементи держави теж трансформувалися і пристосовувалися до нових змін, що виявилось в якісно іншому оформленні держави. В цей час вже остаточно сформувалися юридичні норми права, які через дію законів регулювали взаємодію всіх елементів системи в межах якої відбувається спільна справа.

Свою державність Україна остаточно сформувала на початку 90-х рр. ХХ ст., коли відбулося становлення самостійних державних структур, відповідних їм інститутів влади, відродження старих звичаїв, що формувалися віками, і на їх основі створювалися нові духовні цінності суспільства [1, с.118]. Та формувалися нові інститути – суб'єкти спільної справи самоорганізації та кооперації населення України.

Громадянська самоорганізація, як форма самоорганізації спільної справи сучасного українського суспільства повинна виникнути завдяки специфічним правовим діям з боку

держави, та зробити суспільство своєрідною моральною інстанцією, здатною не просто впливати на сьогочасну політичну еліту, але і спонукати її прощатися з деякими своїми представниками, що попрали закон і вимоги загальнолюдської моралі. Державна влада зобов'язана сформуванати у громадян здатність усвідомлювати власні інтереси і відстоювати їх за допомогою громадянських організацій. Особистість, повинна, вміти цивілізовано відстоювати власну точку зору, висловлювати і демонструвати власну незгоду, протести тощо.

Список посилань

1. Крохмаль Н. Історичні форми саморегуляції соціального процесу / Н. Крохмаль – Запоріжжя: “Просвіта”, 2004. – 144 с.
2. Левченко А.В. Запорожская Сич как форма самоорганизации украинского общества в XVI - XVIII вв. [Електронний ресурс] / А.В. Левченко. – Режим доступу: <http://www.infolibrary.com.ua/libs/stattya/4501-zaporizka-sich-jak-forma-samoorganizatsiyi-ukrayinskogo-suspilstva-v-xvi-xviii-st.html>. — Назва з екрану.
3. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний – К.: Либідь, 1994. – 736 с.
4. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків у трьох томах / Д.І. Яворницький [Пер. з рос. І.І. Сварника] — Львів : Світ, 1991. Т. 2. — 392 с.

Катерина Смолянська

студентка спеціальності «політологія» ЗНУ

ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ НЕСИЛОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Роль дипломатії як знаряддя зовнішньої політики держави завжди була виключно велика. Діяльність дипломатії значною мірою впливала на долі держав і при вмілому користуванні цим могутнім знаряддям давала величезні результати.

За своєю суттю дипломатія – це один з основних засобів і практичних інструментів здійснення зовнішньої політики держави на базі міжнародного права, яке допускається спеціальними дипломатичними заходами, прийомами і методами [1].

Формою дипломатичної реалізації в широкому розумінні є: безпосередньо переговори різних видів, підготовка і підписання договорів, дипломатична переписка, участь у міжнародних організаціях, висвітлення позиції держави в засобах масової інформації, публікація офіційної інформації, офіційне видання міжнародних договорів і документів [4].

Переговори є діючим інструментом регулювання й побудови міжнародних відносин, що з характерною очевидністю виявилось у другій половині ХХ сторіччя. Це обумовлено цілим рядом причин, основна з яких – різко зросла взаємозалежність миру, а також поява в ньому глобальних проблем. «Комплексна взаємозалежність» (термін Р. Кохэна й Дж. Ная), що припускає множинність параметрів, а також присутність глобальних проблем, обумовила необхідність погодженості дій різних учасників на міжнародній арені для здійснення співробітництва і врегулювання конфліктних ситуацій, внаслідок чого в другій половині ХХ ст. рішення міжнародних проблем об'єктивно стало основною функцією дипломатії.

Відомий британський політолог Х. Булл у своїй книзі «Анархічне суспільство: дослідження проблеми порядку світової політики» виділив декілька основних функцій дипломатії серед яких, дипломатія сприяє: встановленню комунікації між державами/урядами (іншими політичними суб'єктами); веденню переговорного процесу в умовах пересікання інтересів; збору інформації про політику суб'єктів міжнародних відносин, що дає можливість передбачити поведінку політичних акторів в певних ситуаціях; мінімізації протистоянь у міжнародних відносинах тощо.

Варто додати, справжня необхідність вирішувати теперішні проблеми дипломатичними засобами внесла в процес міжнародних переговорів цілий ряд нових моментів. Передусім у зв'язку з ростом кількості глобальних проблем і їхньої актуальності в другій половині ХХ сторіччя у світі в цілому підвищилось значення міжнародних переговорів як засобу рішення міжнародних проблем, а також примножилось число переговорів, що ведуться у світі. Поширилася проблематика міжнародних переговорів, у них стало утягуватися велика

кількість людей, які безпосередньо беруть участь у переговорах, так і виконують функції експертів; ускладнилися й обговорювана структура й тематика переговорних форумів.

На сьогодні основною метою дипломатичної діяльності в етнополітичній сфері є забезпечення стабільності на основі побудови сприятливого комунікативно-політичного простору як для запобігання, так і врегулювання протистоянь. Особливого значення ця діяльність набуває у період після «холодної війни» і на початку XXI століття, що характеризуються постійними заворушеннями в різних частинах світу. Зокрема, факторами нестабільності і невизначеності цього етапу є: процес уніфікації держав Західної Європи, який можна назвати експериментом, що проводиться в галузі соціальної інженерії, яка лише зараз стає демократичною; підйом войовничості мас і тероризму; легкість і швидкість розповсюдження зброї масового ураження; явна несумісність народів з суперечливими цінностями. Саме з огляду на всі ці фактори дипломатія на сучасному етапі стає «більш складною, більш професійною» [5].

Механізми дипломатії у керуванні сучасними політичними конфліктами порівняно з іншими методами, зокрема силовими, стають дедалі ефективнішими, оскільки стратегії дипломатичного врегулювання конфлікту генеруються на основі детального аналізу конкретної ситуації, враховуючи мотиви непорозуміння, передумови конфлікту, психологічні особливості поведінки конфлікуючих сторін, розбіжності культурного і ментального сприйняття ситуації та багато інших чинників, що безпосередньо впливають на перебіг конфліктної взаємодії. Жодні інші методи попередження чи регулювання конфліктних взаємодій не в змозі одночасно охопити усі вищезазначені фактори.

Дуже цінним етапом управління конфліктами є недопущення переходу ворожнечі у збройну сутичку, недопущення поширення конфлікту на інші території із залученням більшої кількості суб'єктів у конфліктну взаємодію. Саме з метою попередження конфліктної ескалації на початку зародження непорозуміння існує практика застосування методів превентивної дипломатії, яка є дещо конкретнішим поняттям ніж просто дипломатія, оскільки має на меті попередження конфлікту на стадії його зародження.

Варто згадати, що основним методом превентивної дипломатії є переговорний процес як засіб встановлення оптимального політично-комунікативного середовища. Адже відправним пунктом для досягнення порозуміння є налагодження конструктивного діалогу між суб'єктами протистояння. Саме превентивна дипломатія і покликана налагодити цей діалог, сприяти пошуку вирішення проблем з метою недопущення подальшого розвитку конфлікту.

Таким чином, шлях до всезагального стабільного розвитку, вирішення конфліктів лежить саме через глобальний діалог. В усі часи дипломатія, незалежно від її історичної моделі, була покликана служити найбільш ефективним інструментом такого діалогу [2].

Список літератури

1. Дробот, Г.А. Мировая политика [Текст]: учебник для бакалавров/ Г.А. Дробот. – М.: Юрайт, 2014. – 476 с.
2. Зонова Т. Новые проблемы дипломатии/ Т. Зонова// Современные международные отношения и мировая политика/ [под ред. А.В. Торкунова]. – М.: Просвещение, 2004. – С. 467–494.
3. Коппель О.А. Новый міжнародний порядок: структурні характеристики та особливості формування/ О.А. Коппель, З. Кісільова// Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Вип. 87, ч. 2. – С. 11–17.
4. Слющенко И.П. Дипломатическое право: [учебн. пособие] / И. П. Слющенко; 2-е изд. испр. и доп. – М.: Высш. шк., 1990. – 287 с.
5. Фельтхем Р.Дж. Настольная книга дипломата / Р. Дж. Фельтхем; [пер. с англ. В.Е. Улаховича]. – 4-е изд. – Мн.: Новое знание, 2004. – 304 с.

ГЕНЕЗИС ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНА ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

На різних етапах розвитку суспільства поняття громадської думки викликало глибокий інтерес і водночас ставало приводом для бурхливих суперечок серед дослідників, адже досі відноситься до таких, які неможливо точно визначити та всебічно проаналізувати. В один і той же час воно розглядається як спосіб трансляції моральних норм (Ф.Гольцендорф, С.Сколарі), спосіб вираження відношення соціальних спільнот до явищ суспільного життя (Т.Гоббс, Д.Локк), як регулятор державно-владних відносин (Дж.Мілль, А. де Токвіль), соціально-психологічне явище (Л.Лебон, Г.Тард) та феномен комунікації (Є.Ноель-Нойман, Т.Бегун).

У ХХІ столітті громадська думка стала предметом дослідження Л.Балуцької, Я. Легези, У. Стефанчук, О. Гриценко, О. Кононенко, В. Шевченко та інших. Науковці аналізували громадську думку, як соціальний феномен, спосіб формування масової чи суспільної свідомості, виділили структуру, функції та умови впливу на громадську думку.

В умовах масового поширення інформаційних та комунікаційних технологій роль громадської думки в житті суспільства зростає, а тому цей складний і суперечливий феномен потребує подальшого соціально-філософського осмислення.

Ще в історії країн Стародавнього Сходу підіймалися проблеми про будову суспільного ладу, а також важливість думки народу для розвитку держави. Так, у трактаті «Дао Де Цзін» написано: «Кращий правитель той, про кого народ знає лише, що він існує. Дещо гірше той правитель, який вимагає від народу щоб його любити. Ще гірше той правитель, якого народ боїться, і гірше за всіх той правитель, якого народ зневажає» [3, с.21].

Суперечка, щодо визначення поняття та суті громадської думки зародилася у стародавній Греції, не згасала протягом всієї історії і триває до тепер. Одні філософи стверджували, що істинно громадською є думка аристократів (Платон, Ю.Габермас). Представники протилежних поглядів визначали громадську думку, як силу народу (більшості населення) в керівництві державними справами (Г. Гегель, Г.Тард).

Вияв громадської думки набуває розповсюдження тоді, коли постає необхідність у змінах. Саме тому роль громадської думки зростає у Середньовіччі. Не дивлячись на панування натурального господарства, суспільної ієрархії та засилля церковної ідеології саме в цей час термін «громадська думка» вперше був застосований англійським державним діячем лордом Д. Солсбері [6, с.138]. Через деморалізацію духовенства, постійні війни, що тісно переплелися з національними і класовими протиріччями суспільне становище потребувало суттєвих перетворень. Інтерес до проблеми забезпечення потрібного балансу інтересів між державою та суспільством посилювався, що згодом сприяло розповсюдженню ідеалів гуманізму, антропоцентризму та розквіту Ренесансу. Італійський політичний мислитель Н. Макіавеллі стверджував, що будь-якому правителю необхідно враховувати інтереси народу та безумовно прислухатися до громадської думки.

У Новий час разом із буржуазією свою громадську позицію починає висловлювати пролетаріат. Його перші виступи прискорюють появу ідеї справедливого безкласового суспільства – утопічного соціалізму [4, с.278]. Яскравими представниками цього напрямку є Т.Мор та Т.Кампанела.

Загалом, в Європі того часу можна виділити три напрямки у розвитку громадської думки: лібералізм, консерватизм і радикалізм, які пов'язані із поглядом на роль держави та будовою державного устрою.

Згідно ліберального напрямку, родоначальниками якого є Т. Гоббс і Дж. Локк, люди хоча і є вільними та рівними між собою, все ж таки залежать одна від одної через вагомість суджень соціуму. Згідно з теорією Т.Гоббса, думка, визначалася, як «відображення певних соціальних потреб», а управління думками, відповідно до цього, розглядається як управління діями громадян [2, с.110].

Консервативний напрямок заперечував розвиток реформ, що позначалися б на громадській думці, таким чином блокуючи будь-які нововведення.

Відповідно, радикальний напрямок підтримував регулювання державної влади за допомогою громадської думки. Він відображався у роботах Ж.Руссо, на думку якого, для того, щоб не порушувати природне право людини на свободу, народ повинен стати сувереном державної влади. Таким чином саме громадська думка повинна здійснювати контроль над державою та впливати на кожну окрему людину [5, с.50].

Творцем єдиної теорії громадської думки став Г. Гегель. Він дослідив умови існування, об'єкт, носії та характер судження. Відповідно до аналізу державного устрою, громадська думка за Гегелем визначається, як «формальна, суб'єктивна свобода», в якій дослідник вбачав істину. Держава, при цьому, має законодавчу, урядову і народу владу, завдяки якій формується політична свідомість, що складає емпіричну та чуттєву частину формування громадської думки в суспільстві [1, с.56].

У ХІХ ст. – початку ХХ ст. широко розгорнулися дискусії щодо громадської думки, але не знайшли консенсусу, а навпаки породили сумніви у знаходженні конструктивного вирішення питань пов'язаних із подальшим її вивченням (М.Олд, Г.Дюрент, Б.Берельсон). Відтак, дослідження цього питання носить міждисциплінарний характер та базуються на особистих спостереженнях та наукових пошуках теоретиків певної галузі. У цей історичний період громадська думка стала предметом дослідження П. Бурд'є, У. Ліппмана, Е. Ноель-Ноймана, Г. Тарда, В. Хвостова та багатьох інших. Загалом їх ідеї спрямовані на вироблення теоретичних засад формування, функціонування та вивченні громадської думки, відповідно до політико-правових, психологічних, соціологічних чи історичних наук.

Поряд із науково-технічним прогресом у другій половині ХХ століття відбулися докорінні зміни у культурній комунікації пересічних громадян, таким чином, громадська думка стала дійсно громадською, розповсюдилась практика опитування, відбувся значний стрибок рівня політичної та соціальної зрілості суспільства. Такі зміни у соціумі потребували нових аспектів вивчення громадської думки, що призвело до пошуку нових трактувань громадської думки та актуальних способів впливу на неї.

Загалом, генезис філософського осмислення феномена громадської думки характеризується пошуком її ролі у державно-владних відносинах; проявом у соціально-політичному житті суспільства; розглядом умов формування під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів; залежністю від суспільних змін; виокремленням поняття «громадська думка» в особливу область людського знання; появою та співвідношенням суб'єктів громадської думки; розглядом трактувань поняття через певні галузі та дослідженням, як соціального феномену.

На сьогоднішній день діяльність держави, функціонування суспільства і загалом активність кожної людини в тій чи іншій мірі залежить від точок зору, тверджень, суджень і позицій інших людей. Тому і у наш час науковці зацікавлені у розкритті нових підходів та подальшому дослідженні громадської думки.

Список посилань

1. Гегель, Г.Ф. Философия права. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.
2. Гоббс, Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Часть II. О государстве. – М.: Мысль, 1997. – 652 с.
3. Дао дэ цзин. Книга пути и благодати / пер. Ян Хин Шуна. М.: ЭКСМО, 2008. – 400 с.
4. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. Колективу Л. Т. Левчук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 400 с.
5. Руссо, Ж.Ж. Об общественном договоре. – М.: Наука, 1969. – 704 с.
6. Соціологія: підручник / За ред. В.Г.Городяненка., К.: ВЦ "Академія", 2008, – 544 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ІНВАЛІДАМИ В УКРАЇНІ

Для України проблема соціального захисту інвалідів є особливо значущою у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки інвалідів у загальній структурі населення. Упереджене ставлення суспільства до проблем осіб з інвалідністю змінюється дуже повільно, можна стверджувати, що наша країна перебуває на початковому етапі розуміння і застосування універсальних підходів у соціальній, політичній чи професійній сферах розвитку суспільства [7, с. 97].

Правові та організаційні засади щодо задоволення особливих потреб інвалідів у соціальному захисті, навчанні, лікуванні, соціальній опіці та громадській діяльності відображені у спеціальному й загальному законодавстві України. У спеціальному законодавстві права інвалідів урегульовані шляхом:

- Міжнародного законодавства;
- Конституції України [9];
- прийняття окремого закону, що стосується виключно інвалідів (Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р.);
- включення питань, що стосуються інвалідів, до галузевих законів (Законів України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 р., «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р., «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інваліди» від 18 травня 2004 р., «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р., «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 р., Кодексу законів про працю від 10 грудня 1971р. та ін.);
- нормативно-правових документів, що регулюють механізм реалізації законів; типові положення, взірцеві положення, інструкції, укази, накази, розпорядження та ін.

Основним нормативно-правовим документом України є Конституція. Що стосується соціального захисту інвалідів, то в Україні існує Закон «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 12 березня 1991 р. № 875-12 [4]. Цей Закон визначає основи соціальної захищеності інвалідів в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями та інтересами.

У законі зазначається, що інваліди в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами, визначаються цільові сфери створення умов для нормальної життєдіяльності інвалідів, такі як: діяльність державних органів влади, освіта, профорієнтація і працевлаштування, участь інвалідів у прийнятті рішень, матеріальне і соціальне оточення, фінансування соціальних проектів і програм із соціального захисту інвалідів [4].

У законі зазначається, що дискримінація інвалідів забороняється і переслідується за законом [4].

Також в цьому законі види державних допомог та пільги, на які мають право інваліди.

Докладніше про умови призначення державної соціальної допомоги, період призначення та розмір йдеться в Законі України «Про державну соціальну допомога особам, які не мають права на пенсію та інваліди» [1].

Пенсійне забезпечення інвалідів здійснюється згідно з законами України «Про пенсійне забезпечення» [5], «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2]. В цих законах йдеться про види пенсійних виплат, розміри, строки призначення пенсійних виплат, також про право вибору пенсійних виплат, якщо особа має право одночасно на різні види пенсії.

Таке законодавче розмежування питань соціального захисту інвалідів унеможливорює реалізацію соціальної політики в єдиному напрямі для всіх категорій громадян.

Законом України «Про соціальні послуги» визначається порядок надання соціальних послуг, тобто вони можуть надаватися як за плату, так і безоплатно. Також визначається порядок і умови отримання соціальних послуг, а саме – для отримання соціальних послуг, що надаються державними та комунальними суб'єктами, особа повинна звернутися з письмовою заявою до місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування. Для отримання послуг від недержавних суб'єктів, особа повинна звернутися безпосередньо до суб'єкта, що їх надає [6].

Що стосується страхових допомог, то це питання регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Відповідно до цього Закону визначаються умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, тривалість її виплати, щомісячні страхові виплати та інші витрати на відшкодування шкоди. Так, сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до ступеня втрати працездатності та середньомісячного заробітку, та повинна його перевищувати [3].

Законодавством України про працю передбачена система пільг для працюючих інвалідів, працівників, які мають дітей-інвалідів. Встановлення цих пільг спрямовано на створення умов для реалізації інвалідам повною мірою свого конституційного права на працю, на створення умов для продуктивної та безпечної праці інвалідів, під час прийому на роботу та звільнення з неї [8].

Соціальна підтримка осіб з обмеженими фізичними можливостями є одним із пріоритетних напрямів Стратегії подолання бідності, затвердженої Указом Президента України від 15 серпня 2001 р. № 637, оскільки інвалідність тісно пов'язана з бідністю.

Побудова правової бази виходить із того, що не лише декларується той чи інший набір гарантій для осіб з обмеженими фізичними можливостями, а й законодавчо встановлюється процедура їх впровадження і контролю за реалізацією, яка здатна забезпечити втілення всієї сукупності соціальних прав осіб з обмеженими фізичними можливостями в суспільному житті [10].

Отже, в Україні прийнято ряд законів, які урегульовують всі питання стосовно інвалідності. Але найголовнішою проблемою постає те, що в Україні не створено в повному обсязі комфортних умов для нормальної життєдіяльності інвалідів. Проблема соціального захисту інвалідності реально має місце в Україні, де рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями оцінюється як низький, що відображає зловідомні соціально-економічні проблеми розвитку суспільства в цілому.

Соціальний захист осіб з інвалідністю має включати не лише матеріальні питання (у вигляді соціального забезпечення), а й весь спектр потреб людського життя: соціально-побутове обслуговування, охорону здоров'я, освіту, соціальну і професійну реабілітацію, зайнятість осіб з інвалідністю.

Список посилань

1. Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інваліди» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
5. Закон України «Про пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>
6. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
7. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В., Буров С. Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. — К., 2012. — 216 с.

8. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
9. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
10. Соціальна робота в Україні : [навчальний посібник] / за ред. І. Д. Звереві, Г. М. Лактіонова. – Київ, 2003. – 254 с.

Віра Усик

к.е.н., доцент

*кафедра макроекономіки та державного управління
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

МОЛОДЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ДВИГУН РЕФОРМУВАННЯ КРАЇНИ

В умовах сьогодення, коли Україна переживає важкий період і в політичному, і в соціально-економічному аспектах, актуальним є питання виховання серед молоді справжніх лідерів – освічених, впевнених, амбіційних, здатних до рішучих кроків та до того аби очолити процеси економічного, політичного та духовного відродження суспільства та країни.

Молодь – це основа для здійснення реформ в країні, адже це найбільш динамічна група населення, яка постійно розвиваючись являє собою інтеграційну основу, об'єднує і розвиває досвід попередніх поколінь, сприяючи соціальному прогресу. Успіх та ефективність реформ, які впроваджуються в країні залежить саме від вивчення світу цінностей сучасної молоді.

Звичайно молодь не завжди може дати об'єктивну оцінку різноманітним аспектам, які виникають в зв'язку зі змінами в країні, але саме вона найчутливіша до всіх змін в країні, сміливо відстоює свої життєві позиції і підтримує втілення демократичних реформ. Саме тому сьогодні стає мейнстрімом розвиток державної молодіжної політики та залучення молоді до її здійснення на всіх рівнях – в органах державної влади, місцевого самоврядування та громадськості загалом.

Сьогодні ми можемо спостерігати збільшення прояву громадської активності серед молоді, адже нове покоління хоче впроваджувати нові реформи та готове втілювати їх в життя вже сьогодні. Важливу роль в активізації молоді останнім часом мають молодіжні громадські організації. Як показують результати соціологічного дослідження, проведеного GfK Ukraine, головними мотивами проявів громадської активності виступають бажання розвинути необхідні для життєвого успіху якості, навички, здобути знання (31,6%), почуття причетності до суспільного життя (24,2%) та розширення кола спілкування (23,8%). Поряд із цим привабливість суспільної діяльності пов'язана з розвитком необхідних для життєвого успіху зв'язків (18%), з можливістю почати кар'єру і брати участь в управлінні, щось вирішувати (13,1%). Слід також зазначити, що при прийомі на роботу зараз звертають увагу на участь кандидатів у громадському житті та належність до громадських організацій, що вказує на активну позицію майбутнього працівника, його прогресивність [1].

У 2015 році на замовлення Міністерства молоді та спорту України та фінансової підтримки установ ООН в Україні - членів Робочої групи ООН з молоді, зокрема Фонду народонаселення ООН (UNFPA), Програми розвитку ООН (UNDP), Дитячого фонду ООН (UNICEF), програми Волонтери ООН (UNV) та офісу Координатора системи ООН було проведено дослідження «Молодь України-2015», метою якого була оцінка основних потреб та проблем молоді, а також оцінка відповідності державної молодіжної політики потребам української молоді. В цьому проекті був окремий розділ, присвячений громадянській позиції, політичній свідомості та національній ідентичності. Результати показали, що з числа опитаних представників української молоді 38% брали участі в діяльності організації громадянського суспільства, з яких 54% брали участь щонайменше в одній з громадських ініціатив. Серед громадських ініціатив у яких найчастіше брали участь представники української молоді впродовж останніх 12 місяців, на першому місці дії на підтримку української армії, допомога бійцям - про такі дії згадали 36% опитаних. З усіх перелічених громадських ініціатив найрідше

молоді люди брали участь в ініціативах, спрямованих на боротьбу з корупцією і обговоренні законопроектів або місцевих бюджетів (по 5%), а також на боротьбу проти обмеження прав тієї чи іншої категорії населення (4%). Основною причиною того, що молодь України не входить до складу молодіжних громадських організацій, є брак вільного часу для громадської діяльності. На цю причину вказали 41% опитаних. Ще близько третини опитаних – 30% - не мають інформації про організації, членом яких можна стати. 24% не бажають, щоб їх використали непорядні політичні лідери[2].

Сьогодні в Україні є потреба в побудові дієвої системи громадянської освіти та необхідність заохочення молоді до участі у суспільно – політичному житті на державному та місцевому рівні. Громадські організації намагаються виховувати лідерів нової генерації через популяризацію волонтерського руху та сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, але стикаються з деякими проблемами. А саме:

- Відсутність зворотного зв'язку, підтримки та мотивації молодих людей, що дещо гальмує ентузіазм та бажання допомагати і розвиватися;
- Деякі громадські організації є політичними платформами, що знижують довіру молоді і до усіх інших;
- Поширеною є думка молоді, що громадські організації створюються лише заради отримання різного роду грантів для свого розвитку;
- Недосконалість державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства та інші.

Тому в Україні край необхідно залучати якомога більше молоді до роботи громадських організацій, здійснювати розробку довгострокової інформаційно-освітньої програми щодо можливостей ефективного використання інститутів громадянського суспільства, на законодавчому рівні чітко встановити форми реалізації молодіжного потенціалу (молодіжні та дитячі громадські організації, неформальні молодіжні рухи, волонтерська служба, молодіжні табори та центри та інше), кардинально змінити вектор фінансової підтримки молодіжних ініціатив, сприяти підвищенню рівня участі молоді у публічному діалозі з владою та її впливу на вироблення та формування політики. Саме молоді українці, професійні, патріотичні, етичні, амбіційні, активні повинні брати участь в реформуванні країни, адже безперечно ця критична маса людей здатна здійснити трансформацію країни, а відтак і себе, і свого майбутнього.

Список посилань

1. Гражданские позиции молодежи и студенчества в современной Украине (на примере Харьковского региона) : монография / [авт. кол.: В. И. Астахова, Е. В. Астахова и др.] ; под общ. ред. И. С. Нечитайло ; Нар. укр. акад. – Харьков : Изд-во НУА, 2014. – 176 с.
2. Молодь України- 2015 [Електронний ресурс] / Міністерство молоді та спорту України .- Режим доступу: http://dmsu.gov.ua/media/2015/12/09/5/Molod_Ukraine_block.pdf

Наталія Фанагей

студентка спеціальності «соціальна робота» ЗНУ

ОРГАНІЗАЦІЯ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗІ ШКОЛЯРАМИ

У нашій країні анімаційна діяльність починає набувати популярності як ефективна форма організації дитячого дозвілля. Вона спрямована, насамперед, на організацію допомоги учням у подоланні навчальних труднощів, організацію шкільних канікул, а також на зменшення негативних наслідків соціальних явищ, що сприяють поширенню серед дітей й молоді агресії, відчуженості та інших форм деструктивної поведінки. Культурно-анімаційна діяльність покликана допомагати вирішенню проблем шкільної освіти за допомогою нових педагогічних технологій у вигляді театралізованих, ігрових, тренінгових форм робіт.

Для якісної організації анімаційної діяльності здійснюється планування заходів. Також, для організації роботи соціального працівника у анімаційній діяльності складається сценарій заходу, у якому вказуються: цільова аудиторія, мета, завдання та хід заходу.

При організації дозвілля школярів широко використовується театральна анімація – агітаційна і просвітницька діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до драматичної гри, до сприйняття культурно-масових видовищ і спектаклів, творчості.

Позитивний ефект від анімаційних занять залежить від методично правильно підбраного чергування навантажень і відпочинку з урахуванням фізіологічно очікуваного рівня рухової активності відповідно до віку дітей. Розробкою цих занять займається аніматор – спеціаліст, діяльність якого спрямована на стимулювання та організацію соціокультурної активності населення у сфері вільного часу. Мета аніматора – не тільки та не стільки виявляти проблемну ситуацію, допомагати в її вирішенні, а насамперед — стимулювати, «надихати» людину на саморозкриття, саморозвиток і самодопомогу, створити середовище, у якому людина може успішно розвиватися. Особливо важливо це для дітей, оскільки правильно організоване соціальне середовище помітно впливає на підвищення рівня культури особистості.

Отже, при організації анімаційної діяльності в системі соціальної роботи зі школярами враховуються різні внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на ефективність результату. Також при організації анімаційної діяльності необхідно створювати стратегічні плани та сценарії, на основі яких вона буде здійснюватися. Тобто, виходячи з усього вище сказаного, при урахуванні усіх вимог до організації анімаційної діяльності та її особливостей сама анімація буде мати позитивний ефект та будуть помітні зміни у соціальному середовищі школярів.

Руслан Халіков

*к.філос.н., вчерий секретар Українського
інституту стратегій глобального розвитку і адаптації*

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Середина 2010-х років засвідчила, що перехід від двополярного до однополярного світу був більшою мірою гіпотезою, яку запропонували західні аналітики через неповну обізнаність чи надмірну самовпевненість. Наразі можна говорити про багатополарний світ, конкуренцію кількох альтернативних проектів, які претендують або на глобальну експансію, або принаймні на транснаціональне регіональне лідерство. Характерною особливістю цих проектів є релігійно мотивований характер ідеологічних програм, що їх надихають. Втім, ці проекти не є гомогенними, і нерідко конкуренція всередині них є чи не більш жорсткою, ніж загальна конкуренція з традиційним символічним ворогом у вигляді секулярного заходу.

У випадку близькосхідного ісламського глобалізаційного проекту можна виокремити три найбільш потужних центри, які ще до приходу ісламу відносилися до різних ойкумен, а після ісламізації утворили оригінальні релігійно-політичні простори (арабський, османський та іранський). В XIX-XX ст. ці проекти зазнали насильницької секуляризації, яка супроводжувалася розпадом традиційного суспільства; появою національних держав і націоналізму як такого; частковою колонізацією Заходом якщо не в політичному, то принаймні в ідеологічному аспекті та ін. Разом із тим, як національні держави ані пост-османська Туреччина, ані секулярні арабські країни, ні Іран часів династії Пехлеві, не могли претендувати на домінування на тих просторах, де раніше існували імперії Аббасідів, Османів, Сефевідів чи Моголів. Відповідно, з кінця XX століття ці три центри почали повертатися до релігійного самовизначення, а відтак автоматично повернулися до планів домінування в мусульманському світі. На місці шахського Ірану внаслідок революції постала Ісламська республіка Іран, у Туреччині відбувається більш-менш безкровний демонтаж націоналістичного секулярного режиму Ататюрка, а в арабських країнах деінде з великою кількістю жертв секулярні диктаторські режими змагаються з різними проектами політичного ісламу.

Станом на другу половину 2010-х років усі три глобалізаційні проекти в межах ісламського світу або стали ідеологічними засадами діяльності чинних урядів, або принаймні

отримали досвід керування реальними державами. В усіх трьох проектах відбувається або вже відбувся поступовий перехід від національної ідентичності до релігійної. Іранський і турецький проекти вже починають змагатися за місце регіонального лідера з перспективою посісти місце лідера ісламського світу загалом, а арабський проект також стрімкими темпами набирає політичної ваги. Конкуренція всередині ісламської цивілізації сприймається учасниками процесу принаймні так само серйозно, як і конкуренція з секулярним західним глобалізаційним проектом, а подекуди внутрішня боротьба є важливішою, і для перемоги в регіональній боротьбі всі сторони готові навіть об'єднати зусилля з позарегіональними партнерами. Так, Туреччина є активним членом НАТО, а Іран з 2015 року також почав активно налагоджувати стосунки з ЄС і США.

Всі три проекти також звертаються і до незахідних партнерів, зокрема, протягом 2015 — початку 2016 років Іран присвятив чимало уваги налагодженню співпраці з Російською Федерацією, тоді як Туреччина заявила про свою підтримку України. Відповідно, були здійснені стратегічні візити В.Путіна до Ірану восени 2015, і П.Порошенка до Туреччини навесні 2016. Постійно йде дипломатична і військова співпраця між кожною парою держав. Втім, скоріше за все, обидва напрямки є радше тактичними, ніж стратегічними, і розглядаються близькосхідними гравцями як пошук потенційних сателітів, ніж як реальне підсилення власного статусу.

Пострадянські країни важливі для ісламських глобалізаційних проектів як території для місіонерської активності, оскільки релігійна ідентичність народів, які традиційно сповідували іслам на цих теренах, через десятиліття насильницької секуляризації стала достатньо аморфною, а після розвалу СРСР релігійна активність значно підвищилася, отже виник попит на місіонерів, які б відновили ісламську традицію. Цією ситуацією скористалися всі три сили — яскравою метафорою місіонерських тенденцій стала приповідка серед пострадянських мусульман, що в кожній мечеті світу має бути принаймні один турецький імам. Насправді досить активно в процес включилися також іранські шіїти, які створили низку потужних видавничих проектів у Росії, а також арабські просвітницькі організації, прикладом яких в Україні є ВАГО “Альраїд”, яка спочатку забезпечувала здебільшого релігійні потреби арабської громади України, а згодом також почала впливати на релігійне життя мусульман-українців.

Попри можливу ситуативність партнерства з мусульманськими глобалізаційними проектами, і РФ, і Україна можуть отримати від них вагому підтримку, оскільки і арабські країни, і Туреччина, і Іран є економічно розвинутими державами, з міцними арміями та поки потребують певної підтримки, а отже можуть бути корисними партнерами в обмін на цю підтримку. Крім того, для України є дуже важливим бонусом перспектива потепління стосунків із Константинопольським Патріархатом, який у своїх політичних кроках частково залежить від позиції офіційної Анкари. Разом із тим, стаючи партнером одного з конкуруючих глобалізаційних проектів, необхідно бути готовим підтримувати свого партнера у випадку регіонального конфлікту, який напряму не стосується власної держави, і це гостро відчула Росія, змушена підтримувати проіранську лінію в Сирії, фактично створивши з Іраном альтернативну західній коаліцію та наражаючись на помсту з боку джихадистів. Зі свого боку, Україна ставши партнером Туреччини може отримати на своїй території терористичну загрозу з боку курдських антитурецьких сил (які до того ж останнім часом відкрито співпрацюють із Росією). Відомо, що Україну внесли до своїх “чорних списків” представники “Ісламської держави”, навіть попри майже пасивну роль у західній коаліції.

Підбиваючи підсумки, варто наголосити на тому, що всі три близькосхідних глобалізаційних проекти є наслідком поєднання модерної цивілізаційної парадигми в тактичному й технічному аспекті та переосмислених традиційних мусульманських (відповідно, сунітських і шіїтських) цінностей у стратегічному та змістовному аспекті. Це поєднання використовується в межах нових проектів, які вже не калькують західні національні форми, а прагнуть створити глобальну цивілізацію, яка стане альтернативою, а зрештою і переможе Захід у конкурентному змаганні. Втім, наразі кожен з цих проектів існує в експліцитному вигляді відносно нетривалий час, і поки не визначився остаточний лідер, який

виступить від імені всього ісламського світу. Три згадані проекти конкурують не лише з Заходом, але також і між собою, прагнучи забезпечити стале регіональне лідерство та поступово виходячи на світову арену в якості глобальних гравців. На даному етапі вони потребують міжнародного визнання та утворення коаліцій із незахідними партнерами, і в цьому сенсі Україна може вчасно створити потужний блок із одним з претендентів на лідерство в ісламському світі. Така коаліція надасть чимало переваг у військовому, політичному, економічному та навіть релігійному просторах, але може завершитися негативними наслідками, перш за все, у випадку програшу Туреччиною стратегічного протистояння з Іраном.

Віра Хапілова

*к.психол.н., доцент, доцент кафедри
соціальної філософії та управління, ЗНУ*

КОНФЛІКТ ЯК ФОРМА МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку України, її становлення як незалежної держави, поліпшення матеріального стану та політичної незалежності на світовій арені актуальним постає питання про політичну стабільність як окремих регіонів, так і держави в цілому.

За певних обставин це буває неможливим через політичну конфронтацію окремих громадських неурядових організацій, територіальних громад, областей між собою з різних причин – розподілу матеріальних цінностей, ваги на політичній арені держави, що найчастіше викликає загальну політичну нестабільність та призводить до внутрішньої кризи держави, а значить часткового призупинення, уповільнення її зовнішньої політичної активності, здатності адекватно впливати на виклик часу. Тому питання про оптимізацію регулювання саме конфліктів між окремими регіонами, організаціями тощо як складовими політичного простору держави, є таким актуальним на сьогодні.

Предметом дослідження є конфлікт як явище в сучасному суспільстві.

Конфлікти присутні у будь-якому суспільстві. Суспільство як складний соціальний організм живе і розвивається за своїм законами. У ньому, як і в будь-якій іншій соціальній системі, виникають конфлікти. У сучасному українському суспільстві конфлікт є невід’ємною властивістю суспільних відносин. Конфлікти охоплюють усі сфери життєдіяльності людей, усю сукупність соціальних відносин, соціальної взаємодії. Конфлікт є одним з видів соціальної взаємодії, суб’єктами й учасниками якого виступають окремі індивіди, великі і малі соціальні групи та організації. Конфліктна взаємодія припускає протистояння сторін, тобто дії, спрямовані один проти одного.

Конфлікти – це повсякденна реальність, одне з найважливіших явищ сучасного соціального і політичного життя. Конфлікти неминучі і невідворотні, вони існували завжди і будуть існувати стільки, скільки існує спілкування людей між собою. Їх неможливо позбутися, вони є частиною людських взаємовідносин, але їх треба вирішувати у зв’язку з необхідністю пом’якшення руйнівних дій у суспільстві, спрямування їх процесів, які дозволять поліпшити колишній стан і зберегти його надалі.

Конструктивні конфлікти - нормальне явище в нашому житті. Такий конфлікт повинний бути прийнятий як одна з форм нормальної людської взаємодії. Життєдіяльність людини у суспільстві складна і повна протиріч, що часто приводять до зіткнення інтересів як окремих людей, так великих і малих соціальних груп.

Протиріччя, конфлікти, кризи, пережиті людиною, є джерелом розвитку особистості, визначають її життєвий конструктивний або деструктивний сценарій. Не меншу роль вони відіграють і в соціальному житті, як у його інтерперсональних відносинах, так і в міжгруповій взаємодії.

В основі конфлікту лежать суб’єктивно-об’єктивні протиріччя. Протиріччя можуть існувати тривалий період часу і не перейти у конфлікт. Тому необхідно мати на увазі, що в основі конфлікту лежать лише ті протиріччя, причиною яких є несумісні інтереси, потреби і

цінності. Такі протиріччя, як правило, трансформуються у відкриту боротьбу сторін, у реальне протиборство [2, с. 163].

Конфлікт - це стимул до вимірів, це виклик, що вимагає творчої реакції. Конфліктом, можна управляти, причому управляти таким чином, що його негативні, деструктивні наслідки можуть бути мінімізовані, а конструктивні можливості посилені.

Важливу роль у конструктивному розв'язанні конфліктів відіграють наступні чинники: адекватність відображення конфлікту; відкритість та ефективність спілкування конфлікуючих сторін; створення клімату взаємної довіри та співробітництва; визначення певних суттєвих елементів конфлікту тощо [3, с. 182].

Послідовна поведінка, спрямована на вирішення конфлікту в цілому, припускає декілька етапів.

1. Визначення характеру основної проблеми, що призвела до конфлікту.
2. Визначення причини конфлікту.
3. Пошук можливих шляхів розв'язання конфлікту.
4. Спільне рішення про вихід із конфлікту.
5. Реалізація наміченого спільного засобу розв'язання конфлікту.
6. Оцінка ефективності зусиль, спрямованих на розв'язання конфлікту [1, с. 123].

Під час виникнення конфліктної ситуації або на початку розгортання самого конфлікту його учасникам необхідно вибрати модель і стиль своєї поведінки з тією метою, щоб це в найменшій мірі відобразилося на їх інтересах. Мова йде саме про міжгрупові та міжособистісні конфлікти, в яких беруть участь дві і більше сторін, і в яких кожна із сторін обирає форму своєї поведінки для збереження своїх інтересів з урахуванням подальшої можливої взаємодії з опонентом. При аналізі конфлікту й виборі адекватних рішень з управління цим конфліктом необхідно, перш за все, враховувати типові моделі поведінки суб'єктів конфліктної взаємодії.

У літературі виділяють три основні моделі поведінки особистості в конфліктній ситуації: конструктивну; деструктивну; конформістську. Бажаною й необхідною моделлю є конструктивна. Деструктивна ж модель поведінки не може бути виправданою. Вона здатна перетворити конструктивний конфлікт у деструктивний. Небезпека конформістської моделі поведінки полягає в тім, що вона сприяє агресивності суперника, а іноді й провокує її.

Ефективне управління ходом конфліктних взаємодій припускає різноманітний вибір стратегії поведінки, що буде використовуватися для завершення конфлікту.

Особливе місце в оцінці моделей і стратегій поведінки особистості в конфлікті займає цінність для неї міжособистісних відносин із протиборчою стороною. Якщо для одного із суперників міжособистісні відносини з іншим (дружба, любов, товариство, партнерство тощо) не становлять ніякої цінності, то й поведінка його в конфлікті буде відрізнятися деструктивним змістом (боротьба, суперництво). І, навпаки, цінність міжособистісних відносин для суб'єкта конфліктної взаємодії, як правило, є істотною причиною конструктивної поведінки в конфлікті або спрямованістю такої поведінки на компроміс, співробітництво, відхід або поступку.

Спілкування, без якого неможливо вирішити проблему, часто стає причиною різного роду конфліктних ситуацій. Серед найбільш основних причин, що сприяють виникненню міжособистісних конфліктів є комунікативні бар'єри, які можуть стати психологічними перепонами в процесі передачі інформації. Науковці виділяють різні групи бар'єрів, найбільш важливі розглянуті в роботі М.С. Міріманової. Вона виділяє у низці лінгвістичних бар'єрів такі: мовні, граматичні, фонетичні, семантичні, стилістичні та логічні. Бар'єром на шляху спілкування можуть також стати соціокультурні відмінності. Значний вплив на успішність спілкування здатні чинити бар'єри відносин.

Серед основних механізмів виникнення міжгрупових конфліктів виділяють такі, як: міжгрупова ворожість; об'єктивний конфлікт інтересів, внутрішньогруповий фаворитизм.

Для ефективного управління конфліктами треба використовувати всі засоби й умови, які призведуть до ефективного вирішення конфлікту, що у свою чергу призведе до ефективного

функціонування та розвитку як особистості, організації так і держави. Такими засобами виступають прогнозування, профілактика та попередження конфліктів.

Управління конфліктами як складний процес включає наступні види діяльності:

- прогнозування конфліктів і оцінка їх функціональної спрямованості;
- попередження, або стимулювання конфлікту;
- регулювання конфлікту;
- розв'язання конфлікту.

Управління конфліктами – це процес цілеспрямованого впливу з:

- усунення причин, що відродили конфлікт;
- корекція поведінки учасників конфлікту;
- підтримка необхідного рівня конфліктності, але не вихідного за контрольовані межі

[1, с. 210].

Таким чином, безпосереднє вирішення конфлікту являє собою процес, що включає аналіз і оцінку ситуації, вибір засобу вирішення конфлікту, формування операційного складу дій, реалізацію плану і його корекцію, оцінку ефективності дій.

Необхідною умовою ефективного управління та вирішення усіх видів конфліктів, що виникають у суспільстві, міжособистісній взаємодії є постійна корекція стилю, форм, засобів і методів управління з урахуванням конкретних умов.

Отже, проблема конфлікту проходить через усі сфери життєдіяльності людей, усю сукупність соціальних відносин, соціальної взаємодії. Таким чином, конфлікти є невід'ємною складовою людських відносин і вони закономірні. Варто також зазначити, що деструктивні конфлікти заважають нормальному розвитку як державним, громадським організаціям, особистості і держави України, як члена світової спільноти та незалежної держави, і приводять до дестабілізації внутрішніх та зовнішніх процесів на всіх рівнях.

Разом з тим, конструктивні конфлікти виступають засобом активізації соціального життя групи або суспільства, підтримують соціальну активність людей, сприяють запобіганню застою, слугують джерелом розвитку; висвітлюють невирішені проблеми в діяльності організації або суспільства; можуть сприяти створенню нових, більш сприятливих, умов; сприяють пошуку продуктивних рішень в колективах; оптимізують міжособистісні відносини в колективах тощо.

Список посилань

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. - М.: ЮНИТИ-ДИАНА, 2002. – 551 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. — СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 464 с.
3. Конфликтология: Хрестоматия / Составитель: Н.И.Леонов. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2002. – 304 с.

Лілія Хорішко

к.політ.н., доцент, докторант кафедри політології ЗНУ

НЕОМОДЕРНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ У ФОРМУВАННІ ПРАДИГМИ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Формування парадигми політичної модернізації відбувалося в конкретних просторово-часових межах під впливом політичних, соціально-економічних, культурних факторів. Все це сприяло появі класичних та перспективних моделей модернізації. В рамках перших були закладені основи розуміння сутності модернізаційних процесів, а інші – сприяли появі нових наукових дискурсів відносно пошуку шляхів оптимізації даних процесів в умовах глобального розвитку. В цьому контексті актуальним є визначення неомодернізаційних аспектів розуміння даних процесів, що лягли в основу формування перспективних напрямів досліджень в рамках модернізаційної парадигми.

На думку Е. Гідденса, основні засади модерного розвитку обумовлюються здобутками науково-технічного прогресу. Це призводить до підвищення рівня впливу соціальних та природних ризиків на життєдіяльність соціально-політичних систем, оскільки існують

обмежені можливості їх прогнозування. За даних обставин соціально-політичний простір розглядається як набір протиріч, де особистість змушена перебувати в ситуації постійного вибору. Вирішити дані протиріччя та скорегувати вектор розвитку, виходячи з основних принципів екологічної безпеки можливо за умови інституалізації експертного знання. Необхідним атрибутом модерну стає рефлексивний моніторинг ризиків. В цьому контексті рефлексія розглядається як основа розуміння екологічної модернізації, що виступає результатом взаємодії різних соціально-політичних суб'єктів. Сам моніторинг виражається в розрахунках ймовірності виживання в конкретних умовах, а тому відбувається постійне оновлення ситуацій ризику з глобальними екологічними та соціальними наслідками, які складно піддаються прогнозуванню [1, с. 16-17]. Можна говорити про те, що Гідденс одним із перших акцентував увагу на необхідності експертного супроводу процесу розробки та прийняття важливих стратегічних рішень, спрямованих на модернізацію конкретних сфер людської життєдіяльності.

Досить активно неомодернізаційний вектор в рамках політичної модернізації розвивав Е. Тірікьян. Він вважав, що соціальний порядок і зміни (соціетальні та соціальні) виступають невід'ємними елементами актуалізації процесів культурної матриці. Саме культура представляє собою справжню структуру суспільства, основу процесів інституалізації та здійснення модернізаційно-перетворюючої діяльності певних суб'єктів. Вона виступає багато структурною системою символів, кожен з яких виражає сутність відповідної ціннісної орієнтації, що реалізується на заданому рівні інституціональної структури.

Соціетальні зміни стосуються радикальної трансформації інституціональних структур політичної сфери суспільства, а тому характеризуються революційним характером. Соціальні зміни відбуваються шляхом поступової модернізації в рамках заданої інституційної структури, а тому слід говорити про еволюційний характер їх протікання. Вони завжди виступають передумовою соціальних змін як своєрідна реакція на певний рівень напруги, що виникає всередині інституційної структури. Перевищення рівня напруги призводить до конструювання нових рівнів соціального порядку, що характеризуються зміною соціетальних цінностей та цілей. Найважливішим в процесі модернізаційних змін виступає момент кризи, оскільки саме в цей період відбувається визначення їх напрямку: конструктивної (ненасильницької) соціоекономічної діяльності або деструктивної (насильницької) соціополітичної трансформації [2, с. 142-159].

Отож, неомодернізаційні аспекти формування парадигми модернізації актуалізували дослідження тенденцій глобального розвитку, що обумовлювалися виникненням різнопланових кризових ситуацій, впливаючи тим самим на динаміку модернізаційних процесів загалом. В цьому контексті визнавалася також необхідність інституалізації експертного оцінювання з метою прогнозування наслідків здійснення модернізаційних перетворень.

Список посилань

1. Кулясов И.П. Экологическая модернизация: теория и практики / И.П. Кулясов [Под науч. ред. Ю.Н. Пахомова]. – СПб: НИИХ СПбГУ. – 2004. – 68 с.
2. Ионин Л.Г. Экзистенциальная социология (концепция Э. Тирикьяна) / Л.Г. Ионин // Критика современной буржуазной социологии [Под науч. ред. Г.В. Осипова]. – М.: Наука, 2003. – С. 142-159.

Яна Черкун

аспирантка кафедры социологии ЗНУ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КОНФЛИКТА НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ И ЦХИНВАЛЬСКОГО КОНФЛИКТА

Поскольку существуют закономерности разворачивания международных конфликтов, то их использование позволяет проанализировать те конфликты, которые сейчас развиваются. Конфликт, происходящий на востоке Украины, подобен Цхинвальскому конфликту, который прошел определенные стадии, поэтому следует обратиться к исследователям, которые его

рассматривали. А. Русецкий и О. Дорохина считают, что одной из основных причин неразрешимости конфликта является неадекватное восприятие его содержания исосоциологии и, как следствие, – построение такого здания миротворческого процесса, которое заведомо обречено на провал. В результате профессиональных манипуляций и спонтанных действий формируется псевдоконфликт. И как следствие этого, – соответствующий ему квазимиротворческий процесс.

Авторы, исследуя Цхинвальский конфликт, выделяют в нем несколько параллельных процессов:

1. Сам процесс конфликта. Участие в нём сторон с декларированными конфликтными интересами.

2. Порождение псевдоконфликта. Поддержка со стороны «Партии манипуляторов».

3. Квазимиротворчество – реакция на псевдоконфликт как на ресурс, на возможность, как механизм его использования в политических или иных материальных и нематериальных интересах. Формирование и развитие «колонии» лиц и групп, заинтересованных в существовании конфликта и псевдоконфликта.

4. Миротворчество – реакция на конфликт, на псевдоконфликт и на квазимиротворческий процесс. Признание этих проблем и стремление их решить [1, с. 12-13].

Подобная ситуация последние годы наблюдается и на востоке Украины:

1. Первым из процессов является конфликт «восточных регионов» и «центра» по вопросу децентрализации власти.

2. Вторым параллельным процессом выступает развитие псевдоконфликта. А именно, «поддержка» бунтующего населения востока Украины со стороны России оказывает на него манипуляционное воздействие. Все это приводит к появлению квазимиротворческих процессов.

3. В Цхинвальском конфликте квазимиротворчество ставило целью не решение конфликта, а его подчинение Кремлю, то в ситуации с Донбассом, квазимиротворчество является выгодным не только для России, но и для некоторых категорий населения Украины. Дестабилизация Украины и продолжение конфликта как хронического, выгодно тем, что он создает новые рабочие места (для обслуживания конфликта), а кроме того, из международных организаций, таких как ООН, ЕС и др., поступают в страну денежные средства.

4. Миротворческие процессы представлены созданием консорциума «Университеты за мир».

Кроме процессов развития, анализируемые конфликты имеют сходства в определении территории своего распространения. Вооруженный Цхинвальский конфликт локально распространялся на территории бывшей советской ЮОАО, но напряжение существовало во многих регионах Грузии. Такая же ситуация и в Украине, локально конфликт происходит на востоке страны, но оказывает непосредственное влияние на все его регионы.

Как и Цхинвальский, конфликт на востоке Украины является смешанным. Одновременно он существует на локальном уровне, т.е. противостояние происходит между гражданами одной страны, в тоже время он является и межгосударственным – вмешательство в локальный конфликт России. Кроме того, этот конфликт можно назвать глобальным, так как происходит воздействие таких международных организаций как ООН, НАТО, ЕС, а его последствия ощущаются не только на территории Украины.

Полисубъектность конфликта в Украине, также является сходством с Цхинвальским конфликтом. В конфликте на востоке Украины присутствует целое множество прямых и косвенных субъектов. Проблему в определении реальных субъектов составляет возможность того, сто косвенные участники могут быть реальными субъектами конфликта, а заявленные прямые выступать всего лишь их марионетками.

Кроме того существует неадекватность в восприятии предмета конфликта: основные субъекты конфликта могут подменять свои истинные мотивы противоборства, так как подобная манипуляция приводит к значительной выгоде для одной стороны, а для другой – существенное осложнение положения.

Таким образом, конфликтная ситуация на востоке Украины подобна Цхинвальскому конфликту тем, что включает в себя такие параллельные процессы как конфликт, псевдоконфликт, квазимиротворчество и миротворчество, кроме того является полисубъектной. Отличием этих двух конфликтов можно считать цели «квазимиротворческих» процессов.

Анализ подобий и отличий между конфликтными ситуациями направлен на управление стратегией международных отношений и разрешение международных конфликтов. Сравнительный анализ конфликта на востоке Украины и Цхинвальского конфликта, способствует выработке успешной стратегии в разрешении существующего украинского конфликта и минимизации его негативных последствий.

Список литературы

1. Псевдоконфликты и квазимиротворчество на Кавказе / под ред. А. Русецкого, О. Дорохиной. Тбилиси, 2009. – 278 с.

Анастасія Чупіс

ст. лаборант кафедри політології ЗНУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ВЕЛИКОБРИТАНІЇ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

За останні кілька десятиліть у багатьох країнах світу проведені великомасштабні трансформації, спрямовані на підвищення ефективності державного управління. Пошук нових підходів до організації системи державного управління привів до відмови від традиційного типу управлінської моделі. Так сучасні концепції концентрують увагу на високій результативності державного управління, політичний плюралізм в процесі прийняття рішень, делегування повноважень на нижні рівні управлінської ієрархії, більш збалансованому розподілі влади, відповідальності та підзвітності, розвитку і розширенні громадської участі. Відбувається процес актуалізації самоорганізації і самоврядування, а також підвищення соціальної ефективності державного управління.

Децентралізація стала дійсно глобальним явищем в останні роки.

Причинами децентралізації дослідники називають: політичні зміни, які дали місцевим громадам право висловлювати і відстоювати свої інтереси; технологічні зміни і глобальну інтеграцію, що змінили уявлення про межі управління і самоврядування; нарешті, труднощі централізованої системи управління і необхідність участі регіональних і місцевих урядів в політичних і економічних процесах [4].

Межі децентралізації залежать від політичної ваги, людських і фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні місцевої влади. Крім того, децентралізація управління не існує поза державою, вона проводиться з ініціативи та під контролем центральної влади. В рамках загальної тенденції в кожній країні є свої причини, форми і результати децентралізації, як унікальні в кожній країні природа, генезис і еволюція відносин між центральною і місцевою владою і які позначилися в них базові суспільні цінності, наприклад, цивільного.

Але децентралізація неможлива, якщо місцева влада є не більше ніж виконавцем політики центральної влади. Ці екстремальні позиції обмежують простір місцевого самоврядування, визначають його «діапазон можливостей». Так для Великобританії характерна асиметричність делегованих повноважень на місця для різних регіонів Королівства: Шотландія – прагне до максимального розширення вже наявних повноважень, в Англії, як в одному з регіонів, концепція деволуції не реалізується, як така.

Великобританія за своєю політичною структурою, заснована на принципі унітарної держави і конституційної монархії. Парламент є головним законодавчим органом Великобританії.

Передача владних повноважень з центрального на нижній рівень (деволюція) стала найважливішим суспільно-політичною подією останніх років. Протягом ХХ ст. автономія

органів місцевого управління поступово обмежувалася, все більше перетворюючись на підзвітність центрального уряду.

Поняття «деволюція» базується на ідеї автономії, що виникла в кінці XIX ст. в Ірландії і мала Назву «гомруль» ("Home rule"). У контексті руху за автономію термін «деволюція», мав на увазі передачу широкого спектра повноважень місцевим урядам для управління внутрішніми справами. Пізніше цей термін став використовуватися для позначення реформ у другій половині XX ст., Зміст яких полягав у передачі значного обсягу влади на регіональний і місцевий рівні [1, 101].

Деволюція в Сполученому Королівстві Великобританії і Північної Ірландії отримала законодавче оформлення в Акті про Шотландію 1998 р., Акті про управління Уельсом 1998 р., Акті про Північну Ірландію 1998 р.; в 2006 р. для Уельсу і Північної Ірландії вступили в силу нові Акти; щодо деволюції в Північній Ірландії також був прийнятий акт в 2009 р.

Отже, в рамках деволюції в Шотландії був утворений так званий орган виконавчої влади Шотландії (Scottish Executive), в Північній Ірландії – Виконавчий комітет (Executive Committee), в Уельсі з 2006 р. – Уряд Асамблеї Уельсу (Welsh Assembly Government) [3].

Найбільший регіон Великобританії, що не має власної ні виконавчої, ні законодавчої влади є Англія. Управляється в цій історичній провінції здійснюється безпосередньо Британським урядом і парламентом з усіх питань. Ця ситуація створила так звану «проблему Західного Лотиана», пов'язану з тим, що депутати з Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії можуть голосувати, і іноді мати вирішальну роль, з питань, що стосуються Англії, які вирішуються делегованими законодавцями самостійно в своїх регіонах.

Оскільки делегований парламент Шотландії, а також асамблеї Північної Ірландії та Уельсу є суверенними органами, британський парламент, теоретично, може їх скасувати.

Центральна влада Сполученого королівства Великобританії прагнуть до забезпечення необхідного балансу відповідно до умов, що склалися в кожній історичній провінції. Однак історичні провінції мають різний економічний і соціальний потенціал, і виходячи з цього різні потреби. У зв'язку з цим на локальному рівні созреає невдоволення центральною владою, які «ігнорують» питання і вимоги регіонів.

Таким чином, на початку XXI ст. в Великобританії деволюція співвідноситься з політичними процесами децентралізації, оскільки допускає можливість нижніх рівнів виробляти, в певних сферах (охорона здоров'я, освіта, судочинство), власні політичні рішення. Місцеве управління набуло нових рис, які визначаються двома важливими моментами: 1) здатністю місцевої влади координувати багато окремі функції і вибирати стратегію розвитку і благополуччя спільноти в цілому; 2) тим, що місцева влада є єдиними агентами, що представляють інтереси місцевих громад на національному рівні [2, 321].

Так невдоволення Шотландського парламенту вже наявними повноваженнями, призвело до зростання популярності ідеї сецесії регіону, що в 2014 році призвело до проведення Референдуму за незалежність Шотландії. В ході агітаційної компанії представникам центральної влади були змушені дати обіцянку максимально розширити повноваження Парламенту Шотландії. Однак в Шотландії на відміну від інших провінцій на хвилі національного руху активно культивувалися ідеї євро-оптимізму. Дані ідеї використовуються провідною партією Шотландії, як інструмент до розширення повноважень на увазі майбутнього референдуму, за результатами якого буде вирішено долю Великобританії в ЄС. Вихід Британії з ЄС може спричинити за собою проведення повторного референдуму про незалежність Шотландії, її відділення, а так само необхідність перерозподілу конституційних і адміністративних повноважень.

Підсумовуючи, можна сказати, що англійська модель децентралізації державного управління означає деволюцію центральної влади і підвищення відповідальності місцевого управління при розширенні та розвитку різних форм взаємодії між державою та суспільством.

Список посилань

1. Деволюция : Большой юридический словарь / [под ред. А. Я. Сухарева]. – 3-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 858 с.

-
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; За заг. ред. В. О. Ріяки. — 2-е вид., допов. і перероб. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 544 с.
 3. Act of Parliament [Електронний ресурс] // Fundamentals of law. — Режим доступу: <http://www.englishgratis.com/1/wikibooks/law/actofparliament.html>. — Назва з екрану. — Дата доступу: 02.03.2016.
 4. Gerven W. Federalism in the US and Europe [Електронний ресурс] / W. Gerven // ICL journal. — Режим доступу: <http://www.internationalconstitutionallaw.net/journal>. — Назва з екрану. — Дата доступу: 02.03.2016.

ABOUT THE SWEDISH INSTITUTE

The Swedish Institute is a public agency with a staff of approximately 140 employees, with offices in Stockholm, Visby and Paris. Our commitment is to gain knowledge and understanding of different cultures, their people, and to promote Sweden and Swedish issues globally.

SI helps Sweden reach various international goals concerning foreign policy, education, international aid and development. Our activities span over fields such as culture, society, research, higher education, business, innovation, democracy and global development.

We promote interest and confidence in Sweden around the world. SI seeks to establish cooperation and lasting relations with other countries through strategic communication and exchange in different fields. Our work with Sweden's image abroad and our activities in international development cooperation go hand in hand. The overarching goal is to create mutual relationships with other countries around the world. Our support of Swedish language instruction at foreign universities also fits into this common agenda.

SI acts as a coherent representative of Sweden and of Swedish skills, values and experience in the world. SI operates within the framework of public diplomacy – understanding, informing, influencing and developing relations with people in other countries – and works closely with Swedish and foreign partners as well as with Swedish embassies and consulates around the world.

SI is headed by a director-general, who besides her own staff also oversees three departments each with special competences for different areas of operation.

Annika Rembe is director-general of the Swedish Institute and also chair of the board that on behalf of the Swedish public has insight into the work of the agency.

Department of International Relations

The department is headed by a director *Kurt Bratteby* and enables collaborations, knowledge development and experience exchange with the target audiences of SI. Rooted in Swedish skills and profile issues, we build lasting relations and active networks with talents, opinion leaders and decision makers worldwide.

Department of Intercultural Dialogue

Addressing SI's target audiences, the department will, in collaboration with other stakeholders, build engaging relationships, communication and public meetings that leads to a clear and multifaceted image of Sweden abroad. The department also implements global analyses and develops strategies for the department's own activities and as a support to other departments. Director – *Henrik Selin*.

Department of Administration and Services

The department gives support to the leadership and organisation by conducting support processes as well as supporting main processes. The purpose is for the agency to be able to perform their missions in an effective and innovative manner and will thus be in the best position to fulfill their goals. Deputy director-general and department director, *Mikaela Fredriksén Tollin*.

Henrik Selin

Annika Rembe

Kurt Bratteby

Наукове видання
(українською, російською, англійською мовами)

**СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО
КРАЇНИ: МИРОТВОРЕННЯ У ГІБРИДНИХ ВІЙНАХ**

**Матеріали VI Міжнародної наукової конференції
25 березня 2016 року**

Головний редактор *М.А. Лепський*
Науковий редактор *І.О. Кудінов*
Технічний редактор *К.М. Ткаченко*

Відповідальний за випуск Кудінов І.О.
Підписано до друку 25.03.2016. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 11,40. Обл.-вид. арк. 15,60.
Наклад 100 прим. Зам. №25/03-7.
Віддруковано з оригіналів.

ТОВ «КСК-Альянс»

Свідоцтво серія ДК № 3068 від 24.12.2007 р.

пр. Леніна, 91/77, м. Запоріжжя, 69095
+38 (095) 601 33 99, +38 (067) 755 93 44

skype Gmail
by Google

KSK.ALLIANCE

